

Erdélyi Szépmíves Céh EMLÉKKÖNYV

**1924-1944
1990-1995**

**Összeállította:
Tar Károly**

**Erdélyi Szépmíves Céh
Kolozsvár
1995**

Ez a kiadvány az újraalakult
Erdélyi Szépmíves Céh
6. könyve

Az Erdélyi Szépmíves Céh egykori népszerűsítő kiadványainak másolataért
köszönetet mondunk a Széchényi Könyvtárnak

**ERDÉLYI HÍRADÓ LAP- ÉS KÖNYVKIADÓ
KOLOZSVÁR**

Felelős kiadó: Szócs Géza

ISBN 973-97099-5-8

TARTALOM

ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH 1924-1944

Előszó
Körlevél az Erdélyi Szépmíves Céh megalakulásáról
Az Erdélyi Szépmíves Céh
Az első marosvécsi Helikon
A marosvécsi első helikoni találkozó határozatai 1926. július 16-18.
Erdélyi Szépmíves Céh
Kós Károly levele Bánffy Miklóshoz
Kós Károly körlevele
Kós Károly levele Bánffy Ferenchez
Kós Károly újabb levele Bánffy Ferenchez
A marosvécsi második helikoni találkozó jegyzőkönyvéből
Kós Károly körlevele a betéti társaság szerződéstervezetével
Erdélyi Szépmíves Céh betéti társaság
A harmadik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből
Jegyzetek a marosvécsi napokról
A negyedik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből
Kuncz Aladár levele Molter Károlyhoz
Műpártolók körlevele
Meghívó
Az ötödik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből
Emlékkönyv
Az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat levele az Erdélyi Szépmíves Céhnek
A hatodik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből
Kós Károly Berde Máriának küldött leveléből
A hetedik helikoni találkozó jegyzőkönyve
Boldog új esztendő!
Tabéry Géza körleveléből
Károly Sándor levele Tabéry Gézához
A kilencedik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből
A tízéves Erdélyi Szépmíves Céh
Kemény Jánosnak
Az Erdélyi Szépmíves Céh tíz éve
A tizedik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből
Az Erdélyi Helikon baráti köre
A tizenegyedik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből
Beszámoló

A tizenkettedik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből
A tizenharmadik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből
Ligeti Ernő körlevele
Jelentés az Erdélyi Szépmíves Céh és a Kolozsvári Magyar Színház drámapályázatáról
Erdélyi Szépmíves Céh
Visszaemlékezések
Erdélyi Szépmíves Céh
Az Erdélyi Szépmíves Céh könyvsorozata (1925-1944)
Az ESZC kiadványai sorozaton kívül
Az Erdélyi Szépmíves Céh ajándékkönyvei és kisebb alkalmi, népszerűsítő jellegű kiadványai
Az Erdélyi Helikon kiadványai
Az Erdélyi Szépmíves Céh könyvsorozata számadatokban
Az Erdélyi Szépmíves Céh könyvsorozatában évenként megjelent:
Az Erdélyi Szépmíves Céh könyvsorozatának írói
Az Erdélyi Szépmíves Céh írói
Az Erdélyi Helikon tagjai
Nagy Imre portréi az Erdélyi Szépmíves Céh szerzőiről
Nagy Imre írói arcképcsarnokából
Az Erdélyi Szépmíves Céh alapítói
Az Erdélyi Szépmíves Céh tagjainak névsora
Külföldi tagjaink
Az Erdélyi Szépmíves Céh tagjai

Az újraalakult ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH 1990-1995

Meghívó
Az Erdélyi Szépmíves Céh újraalakulása elé
Újjáalakulás vagy folytatás?
Erdélyi Szépmíves Céh
Az ESZC szabályzata
Felhívás
Az ESZC levele
Az erdélyi magyar könyvért!
Az ESZC vezetősége
Visszaemlékezések
Iratok, tervek, cikkek
Az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh felépítése
Másodszori újraindulás
A Céh újraalapítói
Az erdélyi magyar irodalom műhelye
Utószó helyett

ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH

1924-1944

Előszó

Ezt a könyvet az Erdélyi Szépmíves Céh hagyományait (és az 1990-es újraalakulás utáni évek téblábolásából kivezető útkeresést) éltető igyekezet szülte. A Céh 1926-ban, 1930-ban, 1934-ben és 1937-ben jelentetett meg hasonló kiadványt. De irodalom pártolásra buzdító munkáját felmérő írásokat olvashatunk az 1930-tól kiadott kalendáriumokban is. Az újraalakulás után a Céh vezetését vállalók nem figyeltek eléggé a hagyományokra és ötletekben sem bővelkedtek, amelyek a külföldön is méltán híres könyvsorozat folytatásának gazdasági-szervezési ügyeit megnyugtatóan biztosíthatták volna.

Amikor Szőcs Géza az újraalakulás ötletével megörvendeztetett, azt kérdeztem tőle, hogy Kós Károly van-e vállalkozásához. Költői kérdés volt. Az eltelt öt esztendő alatt bebizonyosodott, hogy ziláltságunk miatt szervezésből elégtelenre vizsgáztunk. Levonva ebből a tanulságot, most, az újraindulás utáni első könyvsorozatunk végén, amikor fiókszervezteinkre alapozhatjuk irodalom pártoló munkánkat, szükségét érezzük annak, hogy alaposabban megismerkedjünk a Céh történetével, célkitűzéseivel, eredményeivel és hibáival.

Megállapíthatjuk, hogy a két világháború között az Erdélyi Szépmíves Céh mellett még sok más könyvsorozat indult, és más írói csoportosulások igyekeztek pótolni, kiegészíteni mindazt, amit a Helikon szerintük nem vallott és vállalt helyesen. Összeállításunk - a rálátást nyújtó évtizedekben - lehiggadt ellentétek végleges feloldására nyújt lehetőséget a különféle vélemények és megítélések egymás mellé állításával. Elfogultságmentességünket a fennen hirdetett erdélyi tolerancia ígéretes győzelmének ígézetében tesszük a sajnos ugyancsak hagyományos klikkszellem mai erősödése ellenében.

Az Erdélyi Szépmíves Céh nem egy emberé, nem egy csoporté, hanem minden erdélyi irodalom pártolóé. Felhasználható transzszilvanizmusunk értékeit úgy kell átmentenünk a valamikori jobb világba, hogy megmaradásunkat szolgálja. „Bele kell nézni az erdélyi életbe, mennyiben volt munkánk politikum, természetesen nem köznapi politikum, de politikum mégis annyiban, amennyiben a kisebbségi életnek talán a kultúra a legfontosabb területe. Ezen a területen sok tekintetben csak a mi erőnktől függ az építőmunka.” Kós Károly hat évtizeddel ezelőtt, a kilencedik Helikon-találkozón elhangzott szavait idézzük figyelmeztetőül. És ajánlásul is arra, hogy a régiek tapasztalatait, az egykori küzdelmekhez sokban hasonló életünkben, Dsidát igenelve „mindig magunkért, de soha mások ellen” sikerrel hasznosíthassuk.

Emlékkő ez a könyv is, amely az előttünk járók munkájához hasonlóan - jövőnket alapozza.

Tar Károly

Körlevél az Erdélyi Szépmíves Céh megalakulásáról¹

Kolozsvár 1924. március havában

Néhányan, Erdélyben dolgozó munkásai az írószerszámnak, összeállottunk; nemes elhatározás üllőjén, lelkünkbeli való igaz vágynak lelkes kalapácsával tervet kovácsoltunk. Néhányan pennás erdélyiek valami szépet és maradandót, valami nagyot és újat akarunk, s amit kigondoltunk, azt a reális megfontolások konyháján meghánytuk-vetettük. A tervnek szerény ötlete, a megvalósításnak készségesen odaadó munkája az, ami a miénk ennek a gondolatnak keresztülviteléből és még a siker kétséget nem ismerő reménységének gyönyörűsége. Amit alkotni, amit dolgozni fogunk, azt adjuk azoknak, akik megbecsülni tudják és akarják ennek az elhatározásnak lelkes elszántságát, fanatikus hitét. Mi összeállottunk néhányan, kevesen, akik írunk, s akik ki akarjuk válogatni az Erdélyben dolgozó írók munkáinak legjavát, és keressük a felhívásunk szavaival azt a száz embert, akik értékelik is, de fel is ölelhetik, a megvalósulás biztos útjára vezethetik, s egyben magukénak vallhatják ezt a vállalkozást s legszebb eredményeit.

ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH a mi vállalkozásunk, amely tisztán a miénk és senki másé. Szeretnők azt a bizalmat bírni, amely aláírásunkat kezességnek tudja arra, hogy nem lesz és nem lehet ebben senkinek nyereséges üzlete. Szeretnők hinni a bizalmat, mely úgy tudjuk (!) rólunk, hogy tartalmában csak értékeset és jót, külsőben csak igazán szépet és művészet (!) adhatunk. És adni akarunk az esztendő tizenkét hónapja szerint egyelőre és összesen tizenkét erdélyi könyvet, tizenkét írónak tizenkét munkáját. Verses-, novellásköteteket, regényt, kortörténetet és társadalmi problémák tanulmányát abból az időből, amit mi élünk. Azt akarjuk, hogy a mai idők szellemi értékeiből ne csak olvasmányt adjunk, hanem emlékköveket rakjunk le az eljövendő idők számára. Minden könyvnek nyomdászati és grafikai kiállításáról, külsejének jellemző és művészi megtervezéséről Kós Károly gondoskodik erdélyi földünkbeli kisarjadt művészetével és biztos grafikai tudásával. Bizonyítani akarjuk, hogy lehet és tudunk Erdélyben is és ma is igazi irodalmat megfelelő művészi formában adni. Csupán csak az anyagi lehetőségeket kellene ehhez a munkaakaráshoz biztosítanunk.

E célból minden könyvből a rendes bolti kiadáson kívül készítünk külön még összesen és csupán száz bibliofil (amatőr) példányt pontos számozásokkal, finom, nehéz, lehetőleg erdélyi, kézzel merített papiroson, élesen metszett, kiválasztott, jó típusú antiqua betűkkel gondosan nyomva, metszetekkel illusztrálva, kemény kézi kötésben és aláírásokkal. Száz megrendelőt keresünk erre a száz könyvre, kik csak arra kötelezik magukat, hogy minden hónapban átvesznek egy új kötetet, s annak árát az átvételkor kifizetik. Egy ilyen remekbe készült kötetnek ára 200 (kettőszáz) lej lesz, ami sokkal kisebb összeg, mint a külföldön készülő hasonló kiállítású könyvek ára szokott lenni. A megrendelők rendelésük által egyben

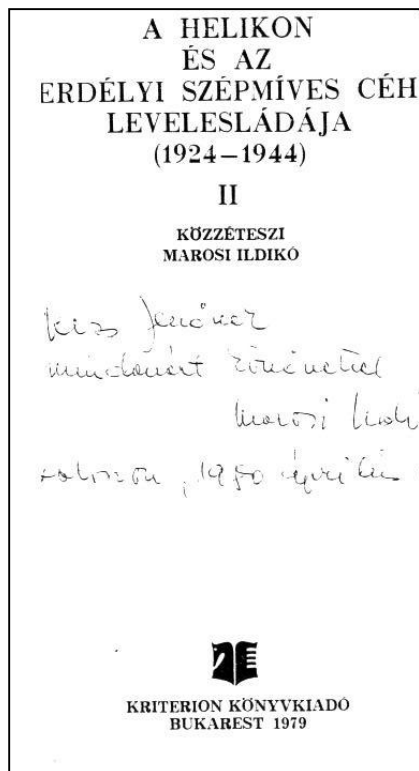
¹ Megjelent a Keleti Újság 1924. márc. 20. számában az Irodalom és Művészet rovatban Erdélyi Szépmíves Céh címmel, a következő bevezetővel: „A ma már súlyos értéket képviselő erdélyi magyar irodalom életében eseményt jelentő terv indult útjára, melyet a kultúránk iránti nagy nemes gond és ideálisan magas szempontok hívtak életre. A megvalósulás stádiumában lévő tervnek messzi kiható és üdvös jelentősége kétségtelen. (...) Az alábbi bejelentést szellemi életünknek hat kiváló képviselője írja alá, akinek egyénisége és munkássága a legkomolyabb érték, és biztosítéka az önzetlen és gyönyörű gondolat áldásos megvalósulásának.”

az Erdélyi Szépmíves Céh tagjaivá lesznek, és régi erdélyi könyvnyomtató szokás szerint névsorukat minden kötetben lenyomtatjuk a jövő idők számára, mert erős a hitünk, hogy jövőt alapoznak. Minden bibliofil könyvre reányomtatjuk annak a nevét is külön, akinek számára az illető példány készült.

Kérjük Önt, támogassa ezt a vállalkozásunkat, és lépjen a Céh pártoló tagjai közé a mellékelt tagsági nyilatkozat aláírásával:

Nyíró József	Dr. Paál Árpád
Ligeti Ernő	Zágoni István
Kós Károly	Kádár Imre

Az Erdélyi Szépmíves Céh²

Ennek a kötetnek első, indító írása az az 1924-ben kelt levél, melyben az Erdélyi Szépmíves Céh megalakulását nyilvánosságra hozza a hat alapító: Kós Károly, Kádár Imre, Ligeti Ernő, Nyíró József, Paál Árpád és Zágoni István. Tőkéjük nincs, honnan is lenne, hiszen foglalkozásukra nézve Kós Károly ekkor éppen munkában nem dűskáló negyvenegy éves műépítész, könyvei is csupán néhány szép szakmunka; Kádár Imre harmincesztendő, s a tizenkilences eseményekben való aktív részvétele miatt Erdélybe emigrálva, újságírást tartja el magát; Ligeti Ernő ugyancsak újságíró, két szerény verskötet szerzője; Nyíró József 1919-ben veti le a katolikus papi reverendát, családját előbb molnárkodásból, ekkor éppen újságírást próbálja fenntartani, s első novelláskötete ebben az évben jelenik meg; a korelnök, Paál Árpád, negyvennégy éves, a jog- és államtudományok doktora, s mivel az udvarhelyi Székely Nemzeti Tanács elnöke volt, melynek későbbi következménye tizenhat hónapig tartó hadbíróági eljárás, most ő is hírlapíró Zágoni István doktorral egyetemben. A Céh alakításának időszakában szinte valamennyien a kolozsvári Keleti Újság, az akkori idők egyik leghaladóbb

eszméket képviselő lapjának kitűnő tollú, de kis keresetű munkatársai.

Csak egy újabb vállalkozás lenne? Újabb kiadóalapítási szándék a tisztavirág-életű kísérletek sokaságából? Hiszen az 1919 és 1924 közötti évekből 330 erdélyi magyar nyelvű lapot vagy újságot tartanak számon, melyek közül 113 Kolozsváron élt és múlt ki rövid öt év leforgása alatt.

A napisajtó, egy-egy hetilap még csak megbirkózott az új történelmi helyzettel, de a nagyobb befektetést igénylő folyóirat- vagy könyvkiadás tökeszegény magánvállalkozók vagy a befektetett pénz gyors és busás megtérülésére számító üzletemberek teljesen szervezetlen terepe volt. A sarjadó irodalomnak szembe kellett néznie a decentralizáció tényével s mindazzal, ami együtt járt vele: irodalmi intézmények hiányával, az értékrend, ízlés, tájékozódás elbizonytalanodásával.

A Céh hat alapítója így fogalmaz: „Minden művészetek között az emberi és nemzeti társadalomnak legfontosabb és semmi más által nem pótolható, kultúrára nevelő, kultúrát fenntartó és fejlesztő művészete éppen az irodalom. Kisebbségi sorsunkban pedig ennél is súlyosabb dolog: nemzeti nyelvünknek, nemzeti kultúránknak, tehát nemzeti öntudatunknak az iskolán kívüli és azon túl szinte egyetlen védelmi és építő eszköze, nemzeti életlehetőségünk fő pillére. Az impériumváltozás irodalmi életfolyamatunkat egy csapással megállította. Ezt alapjából lehetett csupán felépítenünk”. (Erdélyi Szépmíves Céh 1926)

² Részlet Marosi Ildikó A Helikon és az Erdélyi Szépmíves Céh levelesládája (1924-1944) című könyve első kötetének előszavából.

1924-ben irodalmat publikálni jóformán csak a napilapok mellékleteiben: a Kuncz Aladár szerkesztette Ellenzékben, a Keleti Újságban stb. lehetett. Mire a Céh megindult, addigra megszűnt rendre a Tabéry Géza szerkesztette nagyváradi Magyar Szó és Tavasz, a Marosvásárhelyen útnak indított Zord Idő és Kalauz, az Aradon pár számot megért Szezon és Szeptember meg a Szántó György szerkesztette Periszkóp, Franyó Zoltán Geniusa és Új Geniusa s végül a kolozsvári Napkelet és Vasárnapi Újság is.

A szépirodalmi lapok sorozatos kimúlását a könyvkiadásra képes kereskedő-nyomdatulajdonos réteg úgy nyugtázta, hogy az olvasóközönségnek nem kell az erdélyi írás. Pedig versekben különösen gazdag az első öt esztendő, bár a költők, Áprily, Szentimrei, Bárd Oszkár, Tompa saját költségükön adják ki köteteiket, s gyűjtőívekkel, előfizetési felhívásokkal házalnak. Az induló prózairodalom még ennél is nehezebb helyzetben van. Nyíró előfizetési pénzek összekoldulásával adja ki első novelláskötetét - máig emlékezetes jajszava: „Könyvet vegyenek, embert árulok!” Tompa László a Keleti Újság-beli nyílt levelében így válaszol Nyírónak: „Hogy ez meddig mehet így s főképpen: mit lehet ez ellen tenni? Ma Te és én zakatolunk, harsonázunk, holnap valaki más - addig-addig, amíg a süketség egyszer talán csak mégis engedni fog. Ha pedig nem (amit azonban még mindig nem akarok hinni) - egyszer, vagy rendre, majd elnémulhatunk valamennyien.”

Gulácsy Irén, Sipos Domokos nem jut kiadóhoz, Berde Mária Pesten talál nyomdát, Tabéry Kolozsvári bálját Szalontán nagy nehézségekkel jelenteti meg.

Ilyen körülmények között fogamzik meg a Szépmíves Céh alapításának gondolata. Az elnevezést Kós Károly sugallta, s valószínűleg azt a gondolatot is, hogy pénz nélkül, pusztán a bizalommal, mint alaptőkével könyvkiadó vállalatot alapítsanak. Céljuk:

1. Megkímélni az írókat, hogy írása megjelenése céljából előfizetőket kolduljon az olvasóktól.
2. Azoknak az íróknak is lehetővé tenni a szóhoz jutást, illetőleg olyan művek számára is biztosítani megjelenést, melyek kvalitásaik dacára sem tudhattak volna világnézeti tendenciájuk miatt más úton-módon megjelenni.
3. A könyveket lehetőleg vállalati rezszi és közvetítői haszon terhelése nélkül juttatni el az olvasóhoz, és ezáltal a szerzőknek minél nagyobb munkadíjat biztosítani.

Felhívással fordultak a módosabb könyvbarátokhoz, könyvkedvelőkhöz, hogy lépjenek be a vállalkozás pártoló tagjainak sorába, megrendelve tizenkét erdélyi írónak évi tizenkét könyvét, kötetenként kétszáz lejtért.

Felhívásukra egy hónapon belül százharminc pártoló tag jelentkezett, akik ezeknek a feltételeknek az alapján megrendelték a könyveket. Ez történt 1924 tavaszán, közbejött akadályok miatt azonban az Erdélyi Szépmíves Céh csak 1925-ben adhatta ki első könyvét, Gulácsy Irén Hamueső című regényét, összesen ezer példányban.

Ezután minden könyv kétféle kivitelben jelent meg: amatőr kiadásban, merített papíron, illusztrálva, kemény kötésben, zárt példányszámban, kizárólag a pártoló tagok számára, és egy félfamentes papíron készült fűzött kiadásban.

A Céh alapítói nyíltan bevallották: „azáltal, hogy a jobb módú olvasó drágább árat fizetett a neki juttatott jobb kiállítású könyvért, lehetővé váltott, hogy ugyanezt a könyvet, szerényebb kiállításban bár, de nagyon olcsón juttathatta a Céh a többi olvasónak.” Kárhoztatható-e ez az elképzelés, amikor ma már tudjuk, hogy a pártoló tagok, számban megnövekedve vagy megcsappanva, de kitartottak a Céh mellett mindvégig, még a gazdasági válság éveiben is megmentették a majdnem zátonyra futó vállalkozást, s lényegében biztosították a romániai magyar könyvkiadás két világháború közötti folytonosságát, az indulás utáni évtől kezdve pedig a helikoni írók folyóiratának, az Erdélyi Helikonnak már ráfizeteses működtetését is?

A pártoló tagok létszáma változó, így az 1924-ben először megnyertek száma 1926-ban már 320-ra, 1927-ben 344-re, 1928-ban 556 belföldi és 50 külföldi pártolóra szaporodik. 1931-től apadó tendenciájú, ekkor már csak 274+206 külföldi, 1935-ben 225, 1937-ben 190, 1938-ban 188, 1940-ben 200, 1941-ben 198 pártfogója van a Céh-könyveknek. De ez mindig elegendő arra, hogy ráfizetés nélkül dolgozzanak.

Írói honoráriumként 10 íves kötetenként 5000 lejt állapítanak meg, de már az első könyv szerzőjének 10 000 lejt tudtak fizetni. Ezzel a - bármennyire is szerény - honoráriummal anyagi feltételeket teremtenek az írói alkotómunka számára. Persze az is kétségtelen, hogy bizonyos mértékig a pártoló réteg olvasói-vásárlói igényére is tekintettel kellett lenniük, s ez főleg a későbbi időkben sok vonatkozásban befolyásolta a kiadói programot is.

Ismerünk olyan írásbeli dokumentumokat, amelyekből azt a következtetést vonhatnánk le, hogy az első, 1926-os marosvécsi Helikon-találkozó után az Erdélyi Szépmíves Céh a Helikon tulajdonába ment volna át. Mikor azonban Kós Károlyt efelől faggattam, a leghatározottabban tiltakozott, mondván:

„...bosszant, mikor irodalomtudósaink jó része egyszerűen megállapítja, hogy a Helikon a maga tulajdonába átvette az Erdélyi Szépmíves Céhet. Ami pedig csak abban az esetben lett volna lehetséges, ha a vécsi helikoni íróközösség a hatóságok által is tudomásul vett és elismert olyan szabályos írói szervezet lett volna, melynek joga és lehetősége van könyv és folyóirat kiadására, illetve ebben az esetben az Erdélyi Szépmíves Céh megvásárlására. Persze, ha ez eladó lett volna. Igaz, hogy az Erdélyi Szépmíves Céh felajánlotta azt a lehetőséget, hogy a helikoni írók, egyenként vásárolta betéteikkel, teljes jogú tagjai lehetnek a Céhnek, és akkor, mint most is, azok fognak abban rendelkezni, akik a többség bizalmát megkapták. De egyetlen író sem akadt, aki vállalta a Céh alapító betétesek által egykor egyenként vállalt betéti és alapidíj-részlet megfizetését. Így hát maradt minden a régiben: a vécsi Helikon szabad író társaság és a tőle független Erdélyi Szépmíves Céh könyvkiadó betéti társaság. (...)

- Ki adta a hitelt a Céh-kiadványok elindításához?

- A közönség. Erre építettem én, mégpedig régi tapasztalatom alapján. A Lapkiadó igazgatója, Weisz Sándor, aki vállalta első sorozatunk előállítását, hivatkozva a felelősségre, azt kérte, biztosítékul írjak alá a Lapkiadónak egy fedezeti váltót.

- Mi volt a fedezet?

- A tehermentes Sztána. (...) Indulásunk után két évvel, 1926-ban azt a fedezeti váltót már el is lehetett tépni! A helikoni első találkozásunkon Kuncz felvetette, hogy szüksége volna az író társaságnak egy folyóíratra, melyet a Céh adna ki. Mire én azt válaszoltam: Minden folyóirat ráfizetéses, még a Nyugat is. Csak akkor vállaljuk, ha a Céhnek lesz fölös jövedelme, hogy fedezhesse a ráfizetést. Mert a Céhet veszélyeztetni nem szabad. Így aztán, ígéretünk szerint, 1928-ban vállaltuk a Helikon folyóirat kiadását is. (...) A folyóirat szerkesztéséért külön honoráriumot nem kértem és nem kaptam. A szerkesztés robotmunkáját amúgy sem én végeztem, hanem Kovács László. (...) A magam elsődleges, kötelező munkafeladatának azonban a Céh-kiadványok minél gazdaságosabb előállításával kapcsolatosan azok korszerűen esztétikus formai és szolid szerkezeti megjelenítését vallottam és vállaltam. (...) Magam a Céhtől kapott és egy átlagos középiskolai tanár fizetésének megfelelő igazgatói fizetésemből éltem meg. Emlékezetem szerint ez körülbelül tízezer lej körül volt.”

Így indult az Erdélyi Szépmíves Céh, s nagyjából ilyen feltételek mellett dolgozott 1924-től 1944 szeptemberéig, megszüntéig. A fennmaradást, a folytonosságot kétségtelenül Kós Károly hozzáértése, kitartása, konok következetessége, az erdélyi könyv útjából minden

akadályt kivédő és kiűző kérlelhetetlensége biztosította. Ezért nem sajnált semmi fáradságot, s ezért nem ismert kíméletet és barátságot.

Húsz esztendő alatt megjelent a Céh sorozatában 166 kötet.

S hogy e két évtized alatt hány kéziratot utasítottak vissza? Elvi meggondolásokból, gazdasági okok miatt? Csak a nevezetesebb visszautasításokat sorolom, amelyeknek vagy sajtóvisszhangja vagy levélbeni nyoma maradt: Berde Mária Szentségvivőkje, melynek ki nem adása az Erdélyi Magyar Írói Rend létrejöttének egyik oka; Tamási Czímeresek c. regénye, Böződi György könyve, a Székely bánja, Bárd Oszkár verskötete, Méliusz József Város a ködben című regénye. A Céh lektorai Dsida Jenő és Molter Károly voltak, a szerkesztők, a „belső emberek” Kós, Kovács, Kiss Jenő, Vásárhelyi Z. Emil. Hogy végső soron mikor és ki mondta ki a végső szót a visszautasítások ügyében, ezt ma már nehéz eldönteni, talán a Kós szava lehetett a leg súlyosabb. De tudni kell azt is, hogy például a Város a ködben esetében - amint azt Méliusz József a regény 1969-ben megjelent első (!) kiadása végén megírta - más kiadók sem vállalták az akkori körülmények között a publikálását.

A Szépmíves Céh húszéves kiadói mérlege műfajonként nagyon nagy eltéréseket mutat, ami valószínű a kor általános olvasói elvárásaival is magyarázható. A Céhnél megjelent 66 regény, 22 verskötet, 19 novelláskötet, antológia, útikép, 16 tanulmány-, visszaemlékezés-kötet, 6 színmű, 1 népmesegyűjtemény, 1 tájszótár.

Az első marosvécsi Helikon³

Brâncovenești - Marosvécs. (Az Ellenzék tudósítójától.)

Elfújom a gyertyát, és ezzel eltűnik körülöttem a szoba. A kedves, sárga bútorok helyett hirtelen a kitárt ablak alakja jelenik meg előttem. Csillagokkal teliszórt, kék négyszög a sötétben. A nyári havasok üde éjszakája árad rajta. Csönd. Tücsökszó. A szomszéd ágyból átköszön egy hang:

- Szervusz. Jó éjszakát!

Az álomba induló búcsúzó Tabéry Géza, akivel a marosvécsi kastély gazdája egy szobába osztott a Helikon napjaira. Olyan jólesik egy másik férfit megszeretni. Becsületes érzés ez, és annyira önkéntelenül támad, mint egy erős kézfogás. Megtanultam, hogy Tabérynek elől a nyakán mély sebforradás van. Orosz bajonett nyoma. Mezőlaborci emlék. Kicsinylő tréfálkozással beszél róla a barátom. Semmiség. De mégis nagyon bensővé válik rajta keresztül az alakja. Talán ezért van, hogy most új reliefet kap előttem minden írása.

És azt hiszem, hogy ezzel így van a vécsi kastély valamennyi vendége. Az egymástól távol élő írók, akiket a sors boldog szeszélye egy gyertya fényébe, egy mosdó mellé hozott össze néhány derűlten termékeny napra. Elképzelem, hogy milyen jól mulatnak együtt, milyen jól diskurálnak elalvás előtt Nyíró József, az ízes székely zseni, és Molter Károly, aki vidámságban veri a pitypalattyot. Nem, nem lehet benne kétség, hogy az urak mind pompásan vannak. Legalábbis az arcuk nyájasan süt egymásra, amint a kilenc órai gongszó után megjelennek a reggeliző asztalnál. Valóságos Isten csudája, hogy egy céh húsz munkása együtt legyen napokig a legnagyobb közelségben, és ne vesszenek össze. Pedig nincs veszekedés. Még burkolt duzzogás sincsen. A vár vendégei nem is barátságosak, hanem szinte gyöngédek egymáshoz, mint jó testvérek, akik régóta nem találkoztak.

A KASTÉLY

Úgy gondolom, hogy néhány szót megérdemel a marosvécsi kastély, ahol az erdélyi Helikon tagjai összegyűltek. Kemény János báró rezidenciája völgyzáró erődítés lehetett valaha. Időtől kormos, aranyos falai meredeken néznek le a Maros lapályára, amelyet a havasok nyári zöldben pompázó hullámos koszorúja ölel körül. Bástyái vannak, fölvonóhídszerűen kiképzett kapuja. És a fal alatt árok fut körbe. Mindez félelmesen hatna, ha a kastély előtti platón nem mosolyognának gyönyörűen ápolt virágágyak a pillanat békéjét magyarázva.

Bent pedig számtalan szoba, kaszaböртön, pincetemplom. Minden teremnek más a formája, a boltozata. A rengeteg falak ablakközei külön kis fészkek. Ódon erdélyi bútorok, képek, fegyverek, medvebőrök, szőnyegek, ezüstök. Nemes, régi pompa ölében vannak a vendégek. És olyan jólesik a Kemény család mindent felülmúló szívessége. A fiatal báró, mint egy csöndes, szőke szellem suhan barátai között. Nem lehetne észrevenni, ha nem kínálna minduntalan valamivel. Nyújtja a szivarosdobozt, kék szeme csupa figyelem, ugyan mi titkos kívánsága lehet vendégének.

A háziasszony tisztjét három dáma látja el. Kemény János felesége, Gizella húga és báró Bornemissza Elemérné, akinek előkelő része van benne, hogy a Helikon ideája testté válhatott. A három hölgy maga a fáradhatatlan kedvesség, teli vannak zseniális rendezői

³ Hunyady Sándor írása az Ellenzékben, 1920. július 20.

ötlettel. Egy este a vacsorára terített asztal különösen fényes. Az ágas ezüsttartókban lobognak a karesú gyertyák cinóber nyelvecskéi. És a porcelán és kristály között rengeteg virág. Pompás rózsák, frissen szedett pelargóniák. A kitárt ajtón tóduló vendégek szinte megtapsolják a látványt. És Kemény báróné, mintha valami hamis titkot árulna el, bájjal vegyült örömmel súgja szomszédainak:

- Tetszik? Én csináltam.

Hát hogyan tetszene. Azt hiszem, hogy a két költő, aki felé a ház asszonya fordul, a tűzbe is belémenne ebben a pillanatban a báróné egy intésére. Aztán körülüljük az asztalt. Nincsenek meghatározott helyek. Mindenki oda telepedik, ahova akar. A falon szembenéz egymással Teleki Anna és gróf Wolfgang Kemény régi portréja. Gyertyafény. Ezüst csillogás. A kesztyűs inasok csöndesen járnak a hátunk mögött. Olyan történelmi íze van ennek. Századoknak kellett elmúlni, a veszedelemnek kellett jönni, hogy az arisztokrácia újra, komolyan törődjön a Gondolattal.

A TANÁCSKOZÁSOK

A kastély mögött óriási park terül el. A park egy kis tisztásán, hatalmas tölgyfák között folyik a helikoni tanácskozás. Az első nap választott elnöke Gyallay Domokos. Jóízű, negyvenesztendő somolygó, székely alma. Milyen kedves, amikor némi röstelkedéssel bejelenti a következő aggodalmát: ő a világszemléletére nézve konzervatív, és mély kapcsolatai vannak a szinte álláspontot képviselő Minervával. És nem akar lemondani sem az elveiről, sem a munkahelyéről. Kérdi, elfogadja-e a Helikon így is a működését. Hamar megnyugtató, hogy szó sem lehet itt konzervativizmusról vagy progresszióról. A Helikon nem más, mint olyan művészek szabad szervezete, munkaközössége, akik - Szabó Dezső szavával élve - valutáris szolidaritást éreznek egymással szemben. Barátok szövetsége a magyar nyelvi kultúra szolgálatában. És megindul a vita az erdélyi magyar irodalom lehetőségeiről. Egészséges kritikai szellem, folyóirat, könyvkiadó vállalat létesítéséről. Az Ellenzék holnap új cikk keretében fogja közölni a pontosan megszövegezett határozati javaslatot. Most csak annyit, hogy a tanácskozások sok eredményt jelentenek. A Szépmíves Céh alapító tagjai fölkínálják a céh organizmusát a meginduló revű és az alapítandó könyvkiadó vállalkozás számára. Bánffy Miklós gróf elfogadja az új lap főszerkesztői pozícióját, Áprily Lajos a tényleges szerkesztő munkáját. Határozott tervvé válik egy helikoni almanach kiadása. Megbeszélés folyik az erdélyi magyar színházak fontos ügyében. Elhatározza a munkaközösség a testvér román és erdélyi szász irodalommal való bensőbb vérkeringés megindítását. Kemény János báró alapítványt tesz. Harmincezer lej ösztöndíjat annak a fiatal írónak a számára, akit az ezentúl minden évben összeülő Helikon tagjai választanak ki Marosvécsen. Az első harmincezer lejt külföldi tanulmányút céljára Kacsó Sándornak ítélte oda a Helikon.

Közben hullámszik a vita. Változnak az elnökök. Második a sorban Kós Károly, a bőszen kalotaszegi magyar, akinek hatalmas skálájában elfér a templomépítés, a regényírás és a politika. Aztán Tompa László következik ebben a tisztben. A komor lírikus. Amíg elnököl, kiveszem a zsebemből a kötetét, és elolvasom Forgószél című versét. Gyönyörű. Ragyogna minden irodalomban. De hiszen ha Udvarhelyen ilyen költemény terem, akkor van értelme, magva annak, hogy itt összegyűltünk.

A tanácskozások alatt szorgalmasan jegyez a padján főtiszteletű Maurer úr, az idecsi lutheránus lelkész, a szász testvérkisebbség kiküldöttje. És minden pillanatnak megvan a maga szenzációja. Esemény Nyíró József keserű, vulkányszerű kitörése, amint az erdélyi magyar író nehéz pozícióját panaszolja el. Áprily Lajos tökéletes kis értekezést tart az európaiasság és a transzszilvanizmus problémájáról. Szentimrei Jenő aggodalmaskodik. Ő az

a józan mozdulat, amely szüntelenül figyelmeztet rá: jó néha félrehúzni a lábast a tüzes plattenről, mert a nagy lelkességben még oda talál kozmálni a kása. Ligeti Ernő finom és művelt megjegyzéseket tesz. A temesvári Endre Károly önzetlen munkásságát kínálja. És öröm nézni, hogy milyen világos ésszel uralkodik a vita anyagán Kádár Imre. Ő a született szervező. Tud élni a hatalommal. Az erő hasznos eszközzé változik kezében. Olosz Lajos egészen romantikus egyéniség. Ferenc József gyémántgyűrűjét viseli ujján, sub auspiciis regis doktor és kemény sportsman. Inkább a kettős párbeszédre van berendezve. Hallgat. És vele hallgatnak a szerény fiatalok: Tamási Áron, aki első mézesnapjait áldozza föl a Helikonért. És Kacsó Sándor, aki mindössze egyszer szólal meg, hogy a tanácskozás plénuma elé idézze barátjának, Finta Zoltánnak nevét.

*

Érzésem szerint külön kell megemlíteni Bánffy Miklós grófot. A legösibb erdélyit és mégis új polgárát az országnak. A gróf ott van végig a megbeszéléseken. Figyel és sűrűn hallatja okos szavát. Látszik rajta, hogy mindennél jobban érdekli a kérdés. Egy ilyen kis ékszer a nagy politika problémái után. Némelyik léleknek csudálatos rugalmassága van. Benne nagy értéket hódított magának az erdélyi irodalom.

AZ ÜNNEPÉLY

Az utolsó napon, szombat délután következik el a helikoni napokat bezáró ünnepély. Most új vendégek gyűlnek össze a tölgyek alatt. A falu és a környék magyar intelligenciája. Nagy csönd, áhítat. Elsőnek Szentimrei Jenő lép az előadóasztal mellé. A prológ. Utána Endre Károly következik. Tamási Áron és Tabéry Géza novellákat olvasnak föl, Áprily Lajos, Bartalis János, Bárd Oszkár, Olosz Lajos és Tompa László verseket szavalnak. Végül pedig Molter Károly világítóan elmés kis csevegése fejezi be a műsort.

Nagy taps. Majd a társaság oszlani készül.

Ekkor föláll báró Kemény Jánosné, hogy ő is szeretne valamit mondani. Mind köréje gyűlünk. Oh, mi az, ritka madárcsicsergés. A báróné egy kicsit elpirul:

- Köszönöm az uraknak, hogy eljöttek. Olyan jólesett. De a jövő évi Helikonnak még inkább fogok örülni. Akkor még jobban fogok tudni magyarul...

Mert a bárónő angol hölgy. Idegen ültetés a mi földünkben. De íme, hamar gyökeret bocsátó gyümölcsfa.

*

Sötétedik. Az egymásba nyíló termekben tompa lámpafények. Bárd Oszkár, mint egy alkimista, azt suttogja a fülembe: milyen kedves volt Kacsó, amint megtudta, hogy az első helikoni jutalom az övé.

Ám egyszerre nyílik a sok gyertya lángjában ragyogó ebédlő ajtaja. Középen hatalmas büfé. Oldalt és a szomszédos szalonban intim asztalkák. Minden tele virággal. Vidám porcelán-csengés. És mégis szomorúak vagyunk egy kicsit. Az utolsó este, amelyet együtt tölthetünk...

Ekkor az asztal mellett az írók nevében köszönetet mond a háziaknak Kuncz Aladár.

A tósztra Kemény János báró válaszol. Elhárítja magától a Helikon érdemét. Ő csak keretet adott, az ötlet Berde Máriáé. Tiszta, csengő, biztos hangon beszél. Amit tett, gyönyörű kötelessége volt. Aztán egyszerre forróbbá válik a szava:

- Akármilyen történeten Erdélyben - mondja -, ne felejtsük el, hogy az emberek között, akik a kultúra nagy szántóföldjén dolgoznak, sohasem szabad lenni válaszfalaknak!

Áprily Lajos megszorítja a karomat:

- Ez is történelem!

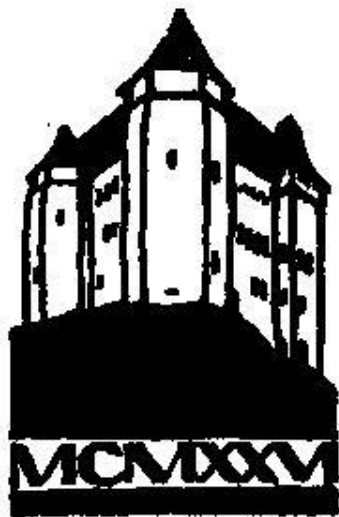
De mennyire az. Biztató fejezet kezdete. Talán minden.

Hirtelen mély gordonkaszó hallatszik át a nagyszalonból. A magyarnóta fejedelme, Fráter Béla muzsikál. Aztán fordul a zene. Csárdás. A ház asszonya föláll az első táncra...

Az egyik ablakhoz sétálok. Csudálatos, kék, havasi éjszaka. Eső utáni illat. A felhők között az ég egy kis tisztásán nagy csillag világít. Mint Erdély címerében.

A marosvécsi első helikoni találkozó határozatai 1926. július 16-18.

I. számú határozat

A Helikonon részt vevő írók egyeteme megállapítja, hogy a romániai magyarság irodalmi élete a hétesztendő előretörés küzdelmei után eljutott oda, amikor számba kell vennie marandó erőit, céljait és fejlődési lehetőségeit, valamint azokat az akadályokat, amelyek a szabad és teljes kibontakozásban gátolják.

1. A romániai magyar kisebbség nemzeti jövője megköveteli, hogy vezetői a kulturális élet törekvéseire helyezték át tevékenységük súlypontját. A népnevelés, az irodalom és a művészet problémáit kell a kisebbségi élet első vonalába állítani, amelyek egyenrangúak a politikai természetű célokkal. Szükséges tehát, hogy ezek a célok és ezeknek a szellemi és erkölcsi erőknek természetes képviselői és védelmezői fokozott mértékben vonassanak be a magyarság sorsának intézésébe. Ők azok, akik a

velünk együtt élő nemzetek kultúráival szakadatlan kapcsolatban állva, a legeredményesebben tudják megteremteni a békés politikai és gazdasági együttműködés lelki feltételeit is.

2. A nemzeti jövő megköveteli, hogy az irodalom és a művészet munkásai mielőbb megalkossák azt a kollektív organizmust, amelyben teljes súllyal és tervszerűséggel tudják betölteni emberi, nemzeti és kulturális hivatásukat.

Addig is a Helikon résztvevői szabad munkaközösséget alkotva vállalnak részt a kulturális célok kitűzésében és a feladatok elvégzésében.

II. számú határozat

A Helikon résztvevői megállapítják, hogy az erdélyi magyarság lelki életének lendületét károsan befolyásolja a szabad kritikai szellem elhallgattatása. Pedig az egység és az egészséges közszellem kialakulásához feltétlenül szükséges a szabad kritika. Szükséges, hogy a közélet minden munkása és minden fóruma a termékeny, nyilvános megvitatás ellenőrzése alá helyezze magát, ami az eszmék élénk cseréje által biztosítja a népi rétegek érdeklődő részvételét.

Megegyezett a Helikon résztvevőinek véleménye abban is, hogy nálunk az irodalmi művek elbírálásánál nem mindig irodalmi szempontok, hanem gyakran felekezeti, politikai és személyi elfogultságok érvényesülnek. Ezért a megjelent írók kötelezettséget vállalnak arra, hogy egyfelől minden erejükkel feltámasztják az egészséges kritikai szellemet, másfelől rendszeresen küzdeni fognak a közönséget félrevezető, érdekelt, elfogult és tudatlan álkritika ellen.

III. számú határozat

A Helikon résztvevői megállapodtak abban, hogy szükség van az erdélyi írók tulajdon könyvkiadó vállalkozásának és folyóiratának megteremtésére. Köszönettel elfogadják az Erdélyi Szépmíves Céh alapítóinak ajánlatát, akik hajlandók céhüket az írói munkaközösség tulajdonába átengedni. A megjelentek Áprily Lajos, Bánffy Miklós gróf, Endre Károly, Gyallay Domokos, Kemény János báró, Molter Károly, Kuncz Aladár, Makkai Sándor dr. és Tabéry Géza írókból álló bizottságot küldötték ki, amely az Erdélyi Szépmíves Céh hat alapító tagjával az átvétel és széles körű kifejlesztés módozataira nézve megegyezzen, és velük együtt az új alakulás szervezését és megalapítását elvégezze.

A kiadásra kerülő folyóirat főszerkesztőjének Bánffy Miklós grófot, felelős szerkesztőjének Áprily Lajost jelölték ki.

A Helikon évkönyvének szerkesztésére, amely hivatva lesz az erdélyi irodalmi termelés legjobb eredményeit méltó formában kiadni, Áprily Lajos, Kádár Imre és Kós Károly kaptak megbízást.

Az újjáalakuló Szépmíves Céh központi irodájának feladata lesz megszervezni az irodalmi munkák belföldi és külföldi elhelyezését, az irodalmi és művészeti propagandát, felolvasásokat, körutakat, irodalmi estélyeket rendezni.

IV. számú határozat

A Helikon résztvevőinek egyhangú véleménye az, hogy a román, az erdélyi német és a magyar irodalom java termékeinek kölcsönös megismertetése és átültetése elsőrendű kulturális feladat, ami kedvezően segíti elő népeink bensőséges együttműködését. A kibővített Erdélyi Szépmíves Céhnek és folyóiratának egyik feladata lesz, hogy érintkezésbe lépve a román írók egyesületével, valamint a szász írókkal, elősegítsék a komoly és értékes fordítások ügyét, egyben kiszorítsák az irodalmi célokat nem szolgáló fordításokat.

V. számú határozat

Minthogy a színház jelenti a legközvetlenebb kapcsolatot a művészi alkotás és a közönség között, és úgy az egyetemes, mint a magyar művelődés szempontjából nélkülözhetetlen tényező, hangsúlyozzuk azt, hogy a színjátszás ügye szervesen össze van forrva az erdélyi magyarság elsőrendű létérdekével.

Ezért az egybegyűlt írók szükségesnek tartják, hogy kisebbségi életünk összes szellemi és gazdasági erői összefogjanak az erdélyi magyar színjátszás támogatására és válságának gyökeres megoldására. Végcélként az egybegyűlték olyan színjátszás megteremtését tartják szem előtt, amely kizárólagosan az általános nemzeti művelődésnek és művészi céloknak állana szolgálatában.

Ettől függ az erdélyi drámaírás jövője is.

E szempontoktól vezéreltetve, az egybegyűlték megbízták Bánffy Miklós grófot, Hunyady Sándort, Kádár Imrét, Kuncz Aladárt, Szentimrei Jenőt és Tabéry Gézát e sokoldalú kérdés tanulmányozásával és a kezdeményező lépések minden irányú megtételével.

VI. számú határozat

Az összegyűlt írók szükségesnek látják irodalmi társaságaink és egyesületeink komoly együttműködését, és megbízzák ezért a Helikonnak a különböző társaságokban és egyesületekben helyet foglaló tagjait, hogy ebben az irányban mennél tevékenyebben hassanak közre.

VII. számú határozat

A Helikon tagjai hálával fogadják a Helikon gazdájának, Kemény János bárónak és Kemény Jánosné bárónénak azt a nagylelkű elhatározását, hogy évenként harmincezer lejt felajánlanak a Helikonnak irodalmi munkák jutalmazására, s az első évben ezt az összeget egy fiatal, tehetséges erdélyi író külföldi tanulmányútjának lehetővé tételére kívánják fordítani.

A Helikon résztvevői Kacsó Sándornak ítélik oda az alapítvány összegét.

Erdélyi Szépmíves Céh⁴

1926 nyarán a művelt, fiatal erdélyi főúr, báró Kemény János, Erdély huszonnyolc magyar íróját baráti találkozásra hívta meg marosvécsi kastélyába. Ennek az írói találkozásnak, a vécsi Helikonnak egyebek között az az eredménye is lett, hogy az Erdélyi Szépmíves Céhnek ott jelen levő íróalapítói vállalkozásukat felajánlották ott levő írótársaik közösségének. Az írók elfogadták a felajánlott tulajdonrészességet, és ez év októberében megalakították az új Erdélyi Szépmíves Céhet, mely tehát nem más ma, mint a Helikon néven ismert szabad írói tömörülésnek irodalmi vállalata.

Az újjáalakult vállalkozás természetes továbbépítése akar lenni a régi Céhnek. Nem a nagytőke, nem valamely társadalmi vagy politikai klikk, illetve párt, valamely egyoldalú, zárt világnézet vállalkozása, de szabad szellemi munkások önkéntes, csupán a különleges viszonyok által megokolt munkaközösségének társulása azzal a magyar közönséggel, mely hinni tud az erdélyi írásművészetnek komolyságában, és bízik íróinak eredményesen termelő munkájában.

Kollektív és közvetlen társulása tehát az Erdélyi Szépmíves Céh a termelőnek és fogyasztónak egyetlen közös cél érdekében: a tiszta, őszinte és független magyar írásművészet és könyvművészet kitermelésére Erdélyben.

.....

Az új munkatervezet

Újjászervezett Céhünk folytatni, de egyben mélyíteni akarja azt a munkát, melyet a régi Céh megkezdett, de bővíteni szándékozik munkaterületét azzal, hogy tervbe vette egy kéthavi irodalmi és kritikai folyóirat kiadását is.

Az eddigi tervek szerint a következő, 1927. esztendő folyamán ki akarunk adni huszonnégy könyvet. Ezek közül a nagyobb terjedelmű munkákat (regényeket) kettős, illetve négyes kötetekben (12, illetve 24 íves terjedelemben), a kisebb terjedelmű írásokat egyes kötetekben.

A könyvek túlnyomó részükben eredeti szépirodalmi, kisebb részükben esztétikai, történelmi, kultúrtörténeti tárgyú erdélyi magyar munkák lennének. De egy-két könyvünkben modern, kiváló, nem magyar írásmű gondos, művészi fordítását is tervbe vettük. Ma élő és dolgozó erdélyi íróink javának ígéretét bírjuk, hogy munkájuk termését Céhünk rendelkezésére bocsátják, de erős a hitünk, hogy e régi kiforrott íróink munkáin kívül gyönyörűen zsendülő új írónemzedékünk igazán kiérlelt alkotásait is be fogjuk mutathatni.

Könyvsorozatunk első kiadása kizárólagosan a Céh pártoló tagjai számára készül, kötetenként ötszáz zárt és számozott, a szerző által szignált, a pártoló tag nevét viselő példányban, súlyos, famentes, antik papirosra, kézi szedéssel, csupán a Céh nyomtatványai számára rendelt új, stílusos betűkkel szedve, gondosan nyomva, illusztrálva, kemény kötésben, védőtokkal.

Pártoló tagjainknak ezt az amatőr könyvsorozatot - melyből egyes példányok meg nem rendelhetők - az alábbi feltételek szerint szállítjuk:

⁴ Részletek az 1926-ban megjelent propaganda-füzetből.

1. Ha megrendelésükkel egyidejűleg előre befizetik a Céh pénztárába a sorozat árát: 2500 lejt, mely esetben a könyveket bérmentve juttatjuk el hozzájuk.

2. Ha megrendelésük alkalmával arra kötelezik magukat, hogy a könyvsorozat példányait, megjelenésük sorrendjében, egyenként átveszik a megállapított árakon, és pedig az egyes köteteket 120 lejtben, a kettős köteteket 200 lejtben. Ez utóbbi esetben a könyveket utánvétellel, a postaköltséggel, illetőleg a kézbesítési díjjal megterhelve juttatjuk el tagjainknak.

Könyvsorozatunk második kiadása könnyebb, olcsóbb könyvpapíron, fűzve fog megjelenni, és ennek árát az egész sorozat megrendelői számára egyes kötetenként 40 lejtben, kettős kötetenként 60 lejtben állapítottuk meg. Az utánvétel postaköltsége ez esetben is a megrendelőt terheli.

E második kiadásunk kötetei egyenként is megszerezhetők lesznek egyes kötetenként 60, kettős kötetenként 90 lejtért a Céh központi irodájában, illetőleg könyvkereskedésekben.

Célunk tehát megint csak az, ami volt: pártoló tagjaink a számukra külön készülő könyvsorozat megrendelése által tegyék lehetővé, hogy Erdélyben dolgozó magyar íróművészeink legjava írásait kiadhassuk, nyomdászatilag a lehető legszebben, bizonyítani akarván, hogy lehet és tudunk Erdélyben is a magunk erejével is igazi irodalmat megfelelő művészi formában adni. Tegyék lehetővé azt, hogy íróművészeink minél méltányosabb munkadíjat kaphassanak munkájukért.

Folyóiratunk

A jövő, 1927. esztendőben megindítjuk a Céh kiadásában kéthavi folyóiratunkat Erdélyi Helikon címen, Kisbán Miklós és Áprily Lajos szerkesztésében. Minden politikai és világnézeti korlátoktól mentes, pusztán a tiszta irodalmat és művészeteket, a szabad és igazságos kritikát szolgáló komoly, mindentől és mindenkitől független fórumot akarunk vele teremteni, hol az igazi tehetség mindig hangot fog kapni, de ahonnan minden, ami rút, erkölcstelen és közönséges, száműzetik és elítéltetik. Munkálni akarjuk általa az eszméket, melyek örökkévaló ideáljai és célkitűzései voltak és lesznek minden emberi kultúrának, továbbépíteni akarjuk vele fajunk ezeresztendős kultúráépületét, termelni akarjuk s közös birtokunkká tenni a lélek kenyérgabonáját, melynek magja Erdély földje, és népei lelkébe örök időktől elvettettet, munkálni Erdély jövődjét, mely a békességben, egymás megbecsülésében, a szeretetben és a munkában van. Egy átlag hatíves, komoly és szép kiállítású, megrostált tartalmú, minden művelt embert érdeklő, vaskos kötetet akarunk adni kéthavonként. Hogy ezt az ígéretünket be is fogjuk tartani, arra nem csak a szerkesztők neve a garancia, de Erdély huszonkilenc íróművészeinek a neve is, akik a szerkesztőknek társai lesznek munkájukban.

Folyóiratunk előfizetési ára tagjaink részére

egész évre (6 szám)	450 lej
fél évre (3 szám)	240 lej
számonként (80-100 oldal)	80 lej.

Nem tagjaink számára

egész évre	500 lej
fél évre	280 lej
egyes szám ára	100 lej.

Erős a hitünk, hogy miként magyar közösségünk a Szépmíves Céh múltbeli vállalkozását lehetővé tette, úgy az újjáalakult Céh a lerakott alapokra nyugodt lélekkel és bízó reménységgel építheti az erdélyi magyar kultúra hajlékának egyik pillérét.

Kolozsvár, 1926. november havának 20. napján.

KEMÉNY JÁNOS, BÁNFFY MIKLÓS, ENDRE KÁROLY, BÁRD OSZKÁR, OLOSZ LAJOS, BERDE MÁRIA, REMÉNYIK SÁNDOR, GYALLAY DOMOKOS, TABÉRY GÉZA, P. GULÁCSY IRÉN, dr. PAÁL ÁRPÁD, SZOMBATI-SZABÓ ISTVÁN, NYÍRÓ JÓZSEF, TOMPA LÁSZLÓ, TAMÁSI ÁRON, ZÁGONI ISTVÁN, LIGETI ERNŐ, SIPOS DOMOKOS, BARTALIS JÁNOS, KÁDÁR IMRE, MOLTER KÁROLY, KUNCZ ALADÁR, KACSÓ SÁNDOR, ÁPRILY LAJOS, HUNYADY SÁNDOR, SZENTIMREI JENŐ, KOVÁCS DEZSŐ, KÓS KÁROLY, MAKKAI SÁNDOR

Kós Károly levele Bánffy Miklóshoz

Cluj - Kolozsvár, 1926. november 12.

Kedves Barátom!

Mint a vécsi Helikon tagját kötelességem a következőkről értesíteni:

1. A vécsi határozatok értelmében alakult bizottságok tevékenységének eredményeképpen ez év november hó 1-től kezdve a Helikonnak központi irodája van Kolozsvárott, str. Brătianu 22. szám I. emeletén (az Ellenzék volt szerkesztősége). Ide címzendő minden levél tehát, és innen tudható meg minden minket érdeklő ügy.

2. A Szépmíves Céhnek, annak az írói közösség által való átvétele tárgyában folytatott tárgyalások eredményesen végződtek, úgyhogy ma a Szépmíves Céh az írói közösség tulajdona. A Céh tizedik, most sajtó alatt álló könyve után megjelenő Céh-kiadványok (könyvek és a jövő esztendőben meginduló folyóirat) tehát a Helikon égisze alatt alakult új Szépmíves Céh vállalat kiadásában jelennek meg.

3. A Szépmíves Céhnek mint a Helikon könyv- és lapkiadó vállalatának igazgatósága megalakult a következő módon:

Elnök: Bánffy Miklós gróf.

Igazgatósági tagok: Berde Mária, Tabéry Géza, Kádár Imre, Kemény János báró, Kuncz Aladár, Kós Károly.

Felügyelő bizottság: Gyallay Domokos, Ligeti Ernő, Szentimrei Jenő.

A folyóirat főszerkesztője Kisbán Miklós, szerkesztője Áprily Lajos.

A Helikon központi irodájának vezetésével, a kiadványok technikai és üzleti előállításának vezetésével, a propaganda irányításával az igazgatóság Kós Károlyt bízta meg. Állandó segéderőként egy lektor alkalmaztatott Kovács László esztétikus személyében és egy gépíró-könyvvezető.

A könyv- és lapkiadó vállalat Szépmíves Céh betéti társaság címen törvényesen bejegyzett cég lesz.

Első kiadványa a Helikon Almanach lesz, melynek szerkesztője Áprily Lajos.

4. A Szépmíves Céh betéti társaság 1 000 000 lej alaptőkével alakult meg, mely alaptőke 100 darab egyenként 10 000 lej névértékű részjegyből áll. Ebből 30 darabot a Szépmíves Céh régi tagjai kapnak meg mint befizetett részjegyeket, ennyiben értékelte fel a könyvek átvizsgálása után a Céh új igazgatósága a régi Céh vagyonát, mely ezért az értékért az új Céh tulajdonává válik. A Helikon többi tagjait egyenként legalább egy-egy 10 000 lej névértékű részjegy illeti meg. E részjegy árát készpénzben egyszerre vagy részletekben befizethetik a tagok. Amennyiben erre képesek nem volnának, úgy az igazgatóság határozata értelmében hitelben kapják meg a részjegyeket, viszont a törlesztés és a bankszerű kamat az évi haszonrészesedésből fog fedeztetni. A tagoknak a Céh kiadványában megjelenő műveik, illetve cikkeik után járó tiszteltetdíjak csupán az illető tag beleegyezésével fordíthatók részlettörlesztés, illetve kamatfizetés céljára.

5. Az ezenkívül fennmaradó 20 darab 200 000 lej névértékű részjegyet az igazgatóság a Céh iránt érdeklődő magánembereknél, illetve cégeknél fogja elhelyezni.

A Szépmíves Céh részjegyei személyhez kötöttek lesznek, és másra át nem ruházhatók, el nem adhatók, azokat csupán a Céhnek van joga a tagoktól visszavásárolni.

A Szépmíves Céh betéti társaság törvényszéki bejegyzéséről annak megtörténte után a Helikon tagjait kötelességszerűen értesíteni fogjuk.

6. A Helikon ezúttal még föladata azt a tervét, hogy saját nyomdát vásárol kiadványainak előállítására. El kellett ejtenünk ezt a tervet egyelőre azért, mert a mai nyomdai, valamint pénzügyi viszonyok mellett a nyomda beállítása, az ennek következtében a Céhre háruló nagy anyagi megterheltség számításaink szerint nem állott arányban a várható legkedvezőbb eredménnyel sem, viszont rövid időn belül anyagi válságba sodorhatta volna a vállalkozást. Elhatározott tehát, hogy kiadványainkat a legkedvezőbb árajánlat alapján kötött szerződéses nyomdavállalat útján készíttetjük el.

A hat legjobb kolozsvári nyomdát felszólítottuk, hogy részletesen kiírt pályázati feltételeink alapján árajánlataikat zárt határidőn belül adják be. A szerződést Igazgatóságunk fogja megkötni.

Ugyancsak az Igazgatóság elhatározta, hogy a Céh forgótőkeképpen 200 000 lej kölcsönt vesz fel.

Kós Károly

Kós Károly körlevele

Cluj - Kolozsvár, 1926. november 15.

Kedves Barátunk!

(Nagyságos Asszonyom)

A vécsi Helikon alkalmával alakult író munkások közössége elhatározta volt erdélyi magyar irodalmunk és kultúránk propagálását, és ennek keretében fontosnak tartja közönségünk és kultúrmunkásaink közvetlen megismerkedésének előmozdítását. Ezt egyelőre úgynevezett Helikon-estélyek rendezésével vezeti be, melyeket Románia különböző, magyarok lakta városaiban, az illető városokban működő irodalmi vagy kultúrtársaságok segítségével rendezne meg már az idei tél folyamán.

Ezért felkérlek a Helikon tagjaiból alakult központi rendezőség megbízásából, hogy városodban vagy vidéken valamely alkalmas helyen való ilyen Helikon-estély rendezésének előtanulmányait legrövidebb időn belül végezd el.

Szükségünk volna tudni:

1. A siker valószínűségével rendezhető-e ott egy irodalmi, illetve kulturális estély?
2. A helybeli irodalmi vagy más kultúrtársaság vagy akár ezen kívül levő, más irodalombarátok, társaságok egyes vezetői hajlandók volnának-e minket támogatni egy ily estély rendezésében?
3. Gondolatod szerint mely időben volna ott alkalmas estélyt tartani? Milyen helyiség állana rendelkezésre, mekkora férőhellyel?
4. A Helikon mely írói és mivel szerepelnének ott? A Helikon íróin kívül miféle helyi szereplők volnának bevonandók (zenészek, színészek, társadalmi reprezentánsok)?
5. A Szépmíves Céh kiadványai számára volnának-e ott előfizetők és kb. hány? Mely könyvkereskedő volna ott alkalmas kiadványaink terjesztésére (pontos cím), illetve bizonyos számú kiadványok átvételére. Szeretnők könyveink egy részét készpénzért átadni nekik és csupán keveset bizományba. Mennyi százalékra volna hajlandó a kereskedő kiadványainkat árulni? Várhatjuk-e tőle azt, hogy a mi kiadványainkat különösebb ambícióval terjeszti-e? Megjegyzem, hogy egy városban csupán egy könyvkereskedővel akarunk bizományi viszonyba lépni, és lapkommunikéink között megnevezzük őt mint kiadványaink árusítóját, így tehát valamennyire reklámot is adunk neki.

Végül megjegyzem azt is, hogy amennyiben szükségesnek találjuk a Te véleményed alapján, úgy városodba külön is elmegy valamelyikünk, hogy a részletes és végleges nyélbeütést a Te segítségével rendbe hozza, tehát ezt figyelembe véve referálj egészen őszintén és bizalmasan.

Válaszodat okvetlenül elvárom a lehető legrövidebb időn belül a központi irodánk címére. (Cluj, str. Brătianu 22. I. e. Szépmíves Céh.)

Mellékelt lapra kérek egy autogramot postafordultával, cinkografálás céljából.

Üdvözl:
Kós Károly

Kós Károly levele Bánffy Ferenchez

Cluj - Kolozsvár, 1927. januárus 11.

Mélyen tisztelt Báro Úr!

Engedje meg, hogy egész őszintén bevalljam, hogy mellékelt könyvét nem azért nem küldtem mostanig vissza, mintha nem olvastam volna el már régen, sem azért, mintha megfeledkeztem volna annak visszaküldéséről. De vártam az alkalmat a visszaküldésre, mert akartam levelet is küldeni melléje. Báro Úr legutolsó levele és az én arra adott válassom, sajnos, nem olyanok voltak, melyek régebbi, nagybecsű leveleinek hangját fedték volna, és elismerem, hogy az én levelem is talán kissé erős hangú volt. De ez sem nem tiszteletlenségből, sem nem a Báro Úr személyével, politikai becsületességének tudásával, illetőleg azok iránti változatlan megbecsüléséből fakadt. Azonban újra hangsúlyozom, hogy bántott az, hogy a Báro Úr olyan befolyások alá került, melyek következtében éppen a legérzékenyebb pontomon ütött - tudom, hogy akaratlanul, és tudom, jóhiszeműleg - igen-igen erőset. Ez a pont a művészetem és annak szabad, független voltában való kételkedése. Az az ominózus Helikon okozta ezt. Viszont akármennyit is gondolkozom azóta is ezen, nem tudok magamban felfedezni egy parányt is, egy atomot is, amelyből sejteném, hogy én vagy azok az igazi művészciány barátaim a leghalványabb formában is - eladták magukat egy politikai klikknek. Ha így volna, akkor kitépném azt az atomot magamból és nem vállalnám a barátaimat. (Barátaim közé nem minden művészt, ill. író számítok.) Viszont olyan ostoba és vak nem vagyok, hogy ne lássam - talán tisztábban, mint sok más -, hogy igenis vannak vagy talán lehetnek olyan tendenciák, melyek a szellemi munkásokat, azoknak tudtán kívül, politikai céljaik érdekében csoportosították. Lehet, mondom, hogy úgy van, bár én éppen ebben az esetben vagyok ezt legkevésbé hajlandó elhinni, viszont más esetben pozitíve tudom.

De azt tudom és vallom, hogy ha ilyen célok vagy reménységek volnának is, az minket, a Szépmíves Céhet alkotó íróművészeket sem nem érdekel, sem nem befolyásol. Elöttünk egyedül az a cél lebegett a régi Szépmíves Céh megalkotásánál is, az újjáalakult Céhnél is, hogy Erdély írómunkásainak és vele Erdély magyar kultúrájának szabadságát, függetlenségét megóva, munkánkat közös erővel, és csupán az irodalomnak igazi barátaira támaszkodva, az üzletes v. politikai vállalatoktól vagy klikkektől mentesen valósíthassuk meg. Ez az igazság, Báro Úr! Bárki, ha mást mond, hazudik! És ha bármelyik pillanatban, tudtomon kívül történne valami olyan, ami ezt a függetlenséget, a gondolatnak ezt a szabadságát, a tiszta irodalomnak minden politikai mentalitáson felülállóságát az Erdélyi Szépmíves Céhnél is befolyásolni akarná, abban az esetben én volnék az első és hiszem, hogy íróbarátaim jó része a második, akik ezt meg nem tűrnők egy pillanatig sem, és a konzekvenciákat minden alkuvás nélkül levonnók.

Ezért kérem Báro Urat, akit őszintén nagyra becsülök, hogy ezt higgye el nekem. Az a kicsi és szerény múlt, mely mögöttem áll, nem hiszem, hogy alkalmat adott volna arra, hogy ennek ellenkezőjét tapasztalja. Viszont álbüszkeség lett volna részünkről és a mai erdélyi viszonyok között talán bűn, ha mi szellemi munkások visszautasítjuk az önmagától kínálkozó alkalmat, mely lehetővé tette, hogy kezdésünk megszilárdulhat, és ezáltal egy valóságos írói kollektivitást gyakorlatilag lehetővé tesz.

Kérem Báro Urat, nézze és vizsgálja a dolgokat erről az oldaláról is, és nem hiszem, hogy igazságérzete és gazdasági érzése ne adjon nekem igazat.

Kérem, olvassa el mellékelt füzetünket, mely röviden összefoglalja mindazt, ami a közelmúltban (7 esztendő óta) történt, megmondja Céhünk keletkezésének okait és jövőendő terveit, valamint a Helikonnal való összefüggését. És kérem, határozzon akkor arról, vajon becsapunk-e valakit, vagy nem? Vajon szükséges-e a mi munkánk, vagy nem? És a Maga részéről mérlegelje azután, hogy van-e értelme, hogy továbbra is velünk, oldalunk mellett, minket támogatva maradjon, vagy pedig hagyja, hogy utunkon nélkülözzük Báró Urat, akit, én is tudom, hogy sokan közülünk örömmel és hálával tudunk mellettünk és törekvéseink mellett.

De bízom abban, hogy ítélete nem marasztalhat el engem és társaimat, mert tiszta lelkiismerettel állítom, hogy büntelennek tudom magunkat.

Maradtam Báró Úrnak őszinte tisztelettel

Kós Károly

Kós Károly újabb levele Bánffy Ferenchez

Cluj - Kolozsvár, 1927. februárus 5.

Igen tisztelt Báro Úr!

Elsősorban és mindenekelőtt kérem, hogy amennyiben Báro Úrnak úgy tűnt fel előbbi levelem, hogy abban nem illendő, nem művelt emberhez méltó, kissé igen nyers vagy erős hangot használtam volna, úgy kérem szíves bocsánatát. Az sem jutott eszembe, hogy Báro Urat vádlónak tüntessem fel. De az bizonyos, és ezt a lehető biztos tudáson alapuló következtetésem alapján állítom, hogy van okom vádolni erdélyi magyar közéletünknek igen-igen sok (!) egyéniségét. És ha levelemben a keserűség keményebb szavakkal nyilatkozott volna a kelleténél, úgy ez az én sok-sok keserű tapasztalatomnak a kitörése. Mert csudálatos dolog ám az, hogy próbáljon, kezdjen, iniciáljon az ember, az elsősorban és minden esetben titkos vagy nyílt támadásokban nyilvánul meg, melyekben minden új gondolatot, minden szabad nyilvánulásra törekvést, minden felvilágosításra törekvést egyszerűen letiporni, kigúnyolni, megsemmisíteni törekednek. És mindig ugyanazok a körök, ugyanazok a társadalmi rétegek.

Tudom azt, hogy bármit kezdeményeztem hét esztendő óta, lett légyen az politika, művészet, irodalom, társadalmi vagy akár gazdasági akció, azt azonnal kipattanása után meggyanúsították. Meggyanúsították a személyt vagy személyeket, az ügyet, mindent és minden módon. Az aztán a másik lapra tartozik, hogy amikor sikerült a dolgot agyonverni, engem egzisztenciámban megingatni, akkor szépen mások csinálták meg az akciót. A baj az, hogy rendesen elforgatva, megszürkítve, rosszul. De bizonyos, hogy céljukat elérték, mert minden akció, eszme mégis csak az ő monopóliumuk maradt - az egység szent jelszava segítségével.

A Szépmíves Céh - Helikon is egy újabb, szabad és független megmozdulás. Ez bizonyos, bármit igyekeznek is ráfogni. És a támadások ellene nem szűnnek meg azon a címen, hogy ez az akció bizonyos magyar kultúrvállalkozások egysége ellen irányul. Kérdem Báro Urat, hol van az az egységes nagy kultúrakció, aminek az egységét meg lehetne bontani?

Ellenben itt fáj embereknek és intézményeknek, hogy valami indult, ami független és (akármit is mondjanak) demokrata. Független mindentől és mindenkitől. Ahol bizonyos emberek igen helyesen és becsületesen vállalták a primus inter pares helyét, annak minden konzekvenciájával egyetemben. És sajnos, hogy ebben az ellenünk, a szellemi munka függetlenségéért és életéért folytatott igazán nehéz tusakodásainkban zsidókérdést és felekezeti gyűlölködést kevernek bele. Amikor magyar közösségünket nyíltan felszólítják, hogy ne bízzék bennünk, hogy bojkottáljon minket, mert részben komisz zsidók, részben kommunisták, részben (és ez a furcsa) mágánások uszályhordozói, szolgálói és talpnyalói vagyunk.

Báro Úr! Higgyen nekem, hogy mindezeket nem írnám meg, ha nem tudnám, hogy Báro Úr nem ezeknek az aljas machinációknak, se ennek a komisz hadjáratnak munkása. Nem mernék őszinte lenni, ha nem tudnám, hogy szabad és kell őszintének lennem! De bizonyosan tudom, a Báro Úr meglévő levelei a bizonyítékok, hogy Báro Úr az az erdélyi mágán, aki talán egyes-egyedül gondolkozik úgy, ahogy kell. És ezt nem hízelgésképpen mondom.

Báro Úr tévedhet néha: sőt inkább Báro Úr is megtéveszthető. Mert vannak, akiknek érdeke, hogy itt senki magyar ne lászon szabadon és tisztán. Ezeresztendőös bűnök folytatását erőszakolják ma és itt nekünk, mely bűnöknek tragikus következtét népünk viseli legsúlyosabban és nem a bűnöző osztályok.

De nem akarok keserűségemben többet mondani. Ez is igen sok. De erősen meggyűlt, és néha ki-kicsordul.

Kérem Báró Urat, ne haragudjék, és kérem, higgyen abban, hogy vannak, akik gyanú és vád ellenére, a maguk tehetetlen szegénységében, védtelenségében is fanatikusan hisznek a jóban, igazban, szabadságban és becsületes munkájuknak valamikori eredményében. És menni fognak azon az úton, amelyik ha kereszthez is vezet, de mégis az egyetlen igaz út.

Igaz tisztelettel:

Kós Károly

A marosvécsi második helikoni találkozó jegyzőkönyvéből

1927. augusztus 5. Délelőtt.

Jelen vannak: Áprily Lajos, Bartalis János, Bánffy Miklós gróf, Berde Mária, Finta Zoltán, P. Gulácsy Irén, Gyallay Domokos, Hunyady Sándor, Kacsó Sándor, Kádár Imre, Kemény János báró, Kós Károly, Kovács László, Kuncz Aladár, Ligeti Ernő, Makkai Sándor, Molter Károly, Nyíró József, Olosz Lajos, Reményik Sándor, Szabó Mária, Szentimrei Jenő, Tabéry Géza, Tamási Áron.

.....

Kós Károly az Erdélyi Szépmíves Céh átvételét ismerteti. Az ESZC mint betéti társaság megalakult, szellemi és anyagi vezetéséért saját igazgatósága felelős. A Helikon és a Céh között annyi csupán az összefüggés, hogy a Helikon javasolhat a Céh vezetését illetőleg, viszont a Céh vállalta a Helikon adminisztrációs ügyeinek részben való intézését. Bejelenti, hogy a könyvkiadás menete biztosítva van, és az írói honoráriumot a Céh megkészszerzte.

.....

**Kós Károly körlevele a betéti társaság
szerződéstervezetével**

Cluj - Kolozsvár, 1928. április 27.

Kedves Barátom !

Mellékelten küldöm az Erdélyi Szépmíves Céh betéti társaság szerződéstervezetét azzal a kéréssel: ha rávonatkozólag esetleg valami megjegyzésed volna, azt velünk levélben közöld egy héten belül, hogy igazgatósági értekezletünk a megjegyzések alapján esetleg módosításokat eszközölhessen rajta és megállapodjon a tervezet végleges szövegében. Ha erre vonatkozólag válaszodat nem kapjuk, természetesen úgy tekintjük a dolgot, hogy a tervezetet helyesnek találod.

E levelet a tervezet másolatával együtt igazgatóságunk utasítása értelmében küldöm.

Igaz barátsággal üdvözl:

Kós Károly

Erdélyi Szépmíves Céh betéti társaság

Belső társasági szerződés

I.

Az Erdélyi Szépmíves Céh betéti társaság az erdélyi magyar íróművészek érdekében és az erdélyi magyar irodalmi kultúra építése céljából alakult könyv- és lapkiadó vállalat. Altruisztikus munkája alapjául 100 db. egyenként 10 000 lej névértékű részjegy szolgál, melyeknek legalább 60%-át íróművészek tulajdonába és legfeljebb 40%-át komoly irodalombarátok tulajdonába helyezi el a társaság. Ezáltal biztosítani kívánja azt, hogy a vállalat eredeti jellegét megtarthassa és az irodalmi kultúrát pusztán üzleti vállalkozássá ne alakíthassa át.

II.

Az Erdélyi Szépmíves Céh b.t. részjegyei névre szólóak, és csupán olyan feltétellel ruházhatók más személyre a tulajdonos által, ha abba a társaság igazgatósága beleegyezését adja; ez esetben a régi névre szóló részjegyeket a Céh az új névre szólókkal cseréli ki. Minden részjegy eladása, illetve átruházása esetén a társaságnak elővételi joga van.

III.

Az Erdélyi Szépmíves Céh betéti társaság szervei:

- a. Közgyűlés
- b. Igazgatóság
- c. Felügyelő bizottság
- d. Üzemi iroda

IV.

1. A közgyűlés a Céh legfőbb tanácskozó és határozó fóruma, melynek rendes tanácskozó és szavazó tagja minden részjegy tulajdonos. A minden évben egyszer összehívandó közgyűlésen minden részjegy tulajdonosnak annyi szavazata van, ahány részjegy van birtokában; viszont minden részjegy tulajdonos felruházhatja más részjegy tulajdonos tagtársát is szavazati jogának gyakorlásával.

2. A közgyűlés hatáskörébe tartozik:

- a. Az igazgatóság és felügyelő bizottság évi jelentéseinek meghallgatása és a felmentvény megadása (ill. megtagadása).
- b. A zárszámadás és mérleg elfogadása (ill. megtagadása).
- c. Határozat a nyereség hovafordításáról (ill. az esetleges veszteség pótlásáról való gondoskodás).
- d. A 9 tagból álló igazgatóság és a 3 tagból álló felügyelő bizottság tagjainak megválasztása három évre. Ha a törvényszéken bejegyzett társasági beltágok egyike nem választatnék újra az igazgatósági tagok közé, az illető beltagnak jogában van bejegyzésének törlését kérni a törvényszéken. Az új Igazgatóság viszont tagjai közül új beltágot köteles a kilépett beltág

helyett kijelölni. Egyébként az igazgatóság tagjai a beltagokkal szemben és velük együtt egyetemlegesen felelősek a Céh vagyonaért és veszteségeiért.

e. Határozathozatal esetleges indítványokról, amelyek csak az esetben tárgyalhatók, ha legalább 8 nappal a közgyűlés előtt írásban benyújtottak.

Határozatképes a közgyűlés akkor, ha a betétesek legalább 55%-a képviselve van.

V.

Az igazgatóság a maga kebeléből választja elnökét; közgyűléstől közgyűlésig irányítja, vezeti és ellenőrzi a vállalat ügymenetét. Az elnök, illetve ügyvezető igazgató által havonként egyszer ülésbe hívandó, ahol az üzletmenetről való jelentést megvizsgálja, és határozatait a további ügyvezetés részére szótöbbséggel hozza meg. A közgyűlésre jelentést és javaslatot terjeszt be. Szerződteti a tisztviselőket és megállapítja javadalmazásukat.

VI.

A felügyelő bizottság minden közgyűlést megelőzően az előkészített üzleti mérleget vizsgálja felül, és vizsgálata eredményéről jelentést tesz az igazgatóságnak, ill. a közgyűlésnek. A felügyelő bizottság tagjai a Céh üzleti könyveibe bármikor betekinthetnek.

VII.

Az üzemi irodának szerződtetett személyzete:

1. Ügyvezető igazgató (kölcsönös felmondási ideje egy [1] év).
2. Lektor (kölcsönös felmondási ideje 9 hónap).
3. A könyvelés, levelezés, expedíció stb. ellátására beállított hivatalnokok. (Az állandó tisztviselők: felmondási idő 6 hónap.)

VIII.

Az Erdélyi Szépmíves Céh betéti társaság korlátlan határidőre alakult. Közgyűlési határozat mindenkor kimondhatja akár további fenntartását, akár átalakulását, akár felszámolását. A felszámolást kimondó közgyűlés határozata csupán akkor érvényes, ha

1. a felszámolási határozatról a részjegy tulajdonosok ajánlott levélben a közgyűlést megelőző 8 nappal értesítést kapnak;
2. ha legalább 2/3 szótöbbséggel szavaztatott meg a javaslat és
3. ha a részjegyek 3/4 részének szabályos képviselte teszi határozat-képessé a közgyűlést.

IX.

E belső társasági szerződés a kereskedelmi törvénynek a betéti társaságokra vonatkozó határozatait nem érinti, viszont a társaság belső szervezetét és ügyvezetését az összes tagokra nézve kötelezően szabályozza.

X.

Az Erdélyi Szépmíves Céh b. társaság 1928. évi. . . hó. . . -én tartott közgyűlése által elfogadott jelen társasági szerződés egy-egy másodpéldánya minden betétesnek megküldendő; a betéti jegyekre pedig a szerződés II. és IV. 1. pontjai kinyomattatnak.....

Kelt Kolozsváron, 1928.....

(A közgyűlésen jelen levő összes tagok [részjegy-mennyiségek] aláírása.)

A harmadik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből

(Marosvécs, 1928. július 5-7.)

Felvettük az erdélyi magyar írók baráti munkaközösségének, az Erdélyi Helikonnak III. találkozóján, amelynek sorozatos ülései báró Kemény János áldozatos és kedves meghívására a marosvécsi várkastély parkjában és termeiben folytak le 1928. évi július 5., 6. és 7. napján.

A találkozón jelen voltak: Áprily Lajos, Bánffy Miklós, Bartalis János, Berde Mária, Finta Zoltán, P. Gulácsy Irén, Gyallay Domokos, Hunyady Sándor, Kacsó Sándor, Kádár Imre, Kemény János, Kós Károly, Kovács László, Kuncz Aladár, Makkai Sándor, Molter Károly, Szentimrei Jenő, Szombati-Szabó István, Tabéry Géza, Tamási Áron és Tompa László.

Július 5-én délelőtt.

.....

Kós Károly: Jelentést tesz a Szépmíves Céh munkájáról, amelyről most határozott képet adhat, miután a II. sorozat már lejárt.

Néhány szóval említi az Erdélyi Szépmíves Céh átvételét régi tulajdonosaitól, majd az átmenet munkáit ismerteti. Az Erdélyi Helikon íróinak tulajdonába átment Szépmíves Céhnek 1 000 000 lej értékű részjegye van, legnagyobb részben az írók tulajdonában, kis részben irodalombarátok, részben még bejegyzetlen részvényekkel. Ennek legnagyobb része befizetetlen, csak kis része befizetett részjegy. Az újjáalakult ESZC mindjárt a második könyvsorozat megindulása előtt pártoló tagjainak (amatőr előfizetőinek) számát új propaganda megindításával 500-ra emelte fel, az olcsó előfizetőket 400-ra. Közben 1928 januárjában történtek tömeges lemondások, ezek azonban új propagandával pótolódtak. A II. könyvsorozat terve az volt, hogy az egy év alatt megjelenjen, sajnos, ezt részint technikai, nyomdai [okok], részint pedig kézirat hiánya miatt nem lehetett megvalósítani. Úgyhogy a II. sorozat most júniusban járt le. Tekintettel arra, hogy közönségünk érdeklődése növekedett a Szépmíves Céh könyvei iránt, harmadik sorozatunkat félbörkötésben, a másodiknál nagyobb formátumban indítottuk meg.

A helyzet ma röviden az: van 500 pártoló tagunk Erdélyben, 160 Magyarországon, és van kb. 400 olcsó előfizetőnk. Az íróknak egy 10 íves kötetért fizetünk 20 ezer, 5-7 ívesért 10 ezer lejt. Az írók szempontjából az ESZC-vel kapcsolatosan az az örömdetes történt, hogy megállapodást kötöttünk a budapesti Athenaeum Rt.-vel, amely könyveinket szintén kiadja, és érte a szokásos 10%-ot fizeti honoráriumként.

.....

Bánffy Miklós: Beszámol az Erdélyi Szépmíves Céh és Athenaeum közötti, illetve a Szépmíves Céh és az Est terjesztési irodája közötti tárgyalásokról és azok eredményéről. Könyveink magyarországi terjesztése és propagandája nagy anyagi áldozatokat kíván. A Studium se elég élénk ahhoz, hogy méltóképpen fel tudná hívni a figyelmet az erdélyi könyvre. Tárgyalásokat kezdett az Athenaeummal, melyek sikerrel is jártak. A tárgyalások eredményeként az Athenaeum kiadja successive az Erdélyi Szépmíves Céh könyveit a III. sorozat megindulásától kezdve 500-3000 példányban. Az Athenaeum a példányszám felett e

két szám között diszponálhat. A Szépmíves Céh azonban könyveit nem terjesztheti Magyarországon, Csehszlovákiában és Jugoszláviában. Az Athenaeum által bruttó után fizetett tíz százalék honoráriumából az író kap nyolc százalékot, a Szépmíves Céh két százalékot. Ez az Athenaeummal való megegyezés az Erdélyi Szépmíves Céhre nem előnyös, de az írók és az erdélyi könyv szempontjából nagy előnyei vannak. Az erdélyi könyveket az Athenaeum nagy könyvterjesztési apparátusa és az érdekeltségébe tartozó nagy lapok propagálják majd és terjesztik. Egy másik probléma volt a folyóiratnak Magyarországon való terjesztése. Erre nézve az Est lapterjesztő irodájával egyezett meg, amely az ő árusító bódéiban és rikkancsszervezetek útján terjeszti a folyóiratot, nem számítva magának százalékot, csupán a rikkancsai útján terjesztett példányok után rikkancsjutalékot.

Az írók nagy örömmel veszik tudomásul mindkét bejelentést, és Molter Károly indítványára egyhangú köszönetet mondtak Bánffy Miklós grófnak a nagy jelentőségű munkáért, amit az ügy érdekében kifejtett.

Jegyzetek a marosvécsi napokról⁵

Az előző irodalmi megbeszélésekkel szemben az idei (a III. marosvécsi találkozó, 1928. július 5-7. - a szerk. megjegyzése) helikoni tanácskozásoknak érdekes vonása volt, hogy ezúttal programja nem csupán teoretikus megbeszélésekből és nagy tervszövevényekből állott. És ez így is van rendjén. Az idén már be lehetett számolni eredményekről. Az újjáalakított Szépmíves Céh első könyvsorozata, amely megindult a kétkötetes Helikon Antológiával, hozta Makkai nagy feltűnést keltő Ady-tanulmányát, Kisbán Miklós, Kádár Imre, Ligeti Ernő, Karácsony Benő regényeit, P. Gulácsy Irén novelláskötetét, Sipos Domokos és Reményik verseit, egy új tehetségnek, Székely Jenőnek a Csehi család című regényével befejezést nyert. A maga egészében a sorozat bizonyára nem válik szégyenére az erdélyi irodalomnak. Kiállítás tekintetében a legszebb könyvek közé tartoznak, amelyek valaha Erdélyben megjelentek. Tartalmuk és művészi színvonaluk, ha különböző is, de mindegyiküknek polgárjogot biztosít nemcsak az egyetemes magyar, hanem a nyugat-európai irodalmakban is. Ez a könyvsorozat egyébként nemcsak erkölcsi sikere volt az erdélyi irodalomnak, hanem, mint Kós Károlynak a helikoni megbeszélések alatt tett jelentéséből megtudtuk, egyszersmind biztos lét-alapjául szolgál a Szépmíves Céh kiadvállalatnak is. Az új Szépmíves Céh megalakulásakor, mint az, sajnos, nálunk már szokásos, egészen kicsinyes és rosszindulatú agitáció indult meg a Céh előfizetőinek szétzüllesztése érdekében. Akadtak is egyesek, sőt egyes társadalmi rétegek is, akik hitelt adtak a hangoztatott jelszókhoz. A hitehagyók helyébe azonban újak jöttek, sokkal nagyobb számban, mint azt remélni lehetett, úgyhogy ma a Céhnek erős, öntudatos tábora van. A Céhnek megerősödése magával hozta a Helikon irodalmi folyóiratának rég sürgetett megvalósítását is. A folyóiratban tág teret nyer az erdélyi magyar irodalmi szellem a maga problémáinak megvitatására s harcainak megvívására. Mondanunk se kell, hogy ez is nagy eredmény, s a Helikon tagjai elismerésüknek kifejezést is adtak, amikor a Szépmíves Céh vezetőinek, Bánffy Miklós grófnak, Kós Károlynak és Kovács Lászlónak, valamint a folyóirat szerkesztőjének, Áprily Lajosnak, fáradhatatlan munkájukért köszönetet szavaztak. (...)

⁵ Kuncz Aladár írásából, amely az Erdélyi Helikonban jelent meg, 1928-ban, 226-229. old.

A negyedik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből

(Marosvécs, 1929. augusztus 2-4.)

Felvettük az erdélyi magyar írók baráti munkaközösségének, az Erdélyi Helikonnak IV. találkozóján, amelynek sorozatos megbeszélései báró Kemény János áldozatos és szíves meghívására a marosvécsi várkastély parkjában és termeiben folytak le 1929. augusztus 2., 3. és 4. napjain.

A találkozón jelen voltak: Áprily Lajos, gróf Bánffy Miklós, R. Berde Mária, Dsida Jenő, Gyallay Domokos, Kacsó Sándor, Kádár Imre, báró Kemény János, Kovács Dezső, Kovács László, Kós Károly, Kuncz Aladár, Ligeti Ernő, Makkai Sándor, Markovits Rodion, Molter Károly, Olosz Lajos, Szántó György, Tabéry Géza és Tamási Áron. A szász írók képviselőjében vendég: Zillich Heinrich.

.....
Augusztus 2-án délután.

Elnök: Bánffy Miklós gróf.

Kós Károly: Jelentést tesz az Erdélyi Szépmíves Céhéről. Az elmúlt év nehezebb és fontosabb év volt. Az Erdélyi Helikon című folyóiratunkat azzal a tudattal indítottuk meg, hogy az nagy teherterhelés lesz kiadóvállalatunkon. Most is fennáll a kérdés, hogy a folyóiratot vajon meg-bírnjuk-e? Ez idő szerint a könyveken mutatkozó nyereséget rá kell áldoznunk. Remélhetjük azonban, hogy lassú és kitartó munkával stabillá tehetjük. Gondolkozni kell arról, hogy miképpen tehetjük a folyóiratot anyagilag biztosítottá. Különös változások nem voltak a Céhnél. Áprily Lajos, miután Magyarországra költözik, a folyóirat szerkesztésétől megvált. A Szépmíves Céh vezetősége Kuncz Aladárt kérte, hogy a folyóirat szerkesztését átvegye. Az Athenaeummal kötött szerződésünk által, amely íróink érdekében történt, a magyarországi könyvpiac számunkra elveszett. Több magyarországi megrendelésünket kellett átadni az Athenaeumnak. Így 186 példányt egy tételben mindenik könyvünkéből. Ez is arra kell késztesen, hogy új előfizetők gyűjtésével itt kell biztosítanunk kiadóvállalatunkat.

Bánffy Miklós: Az Athenaeumnak át kell adni a 186 példány könyvmegrendelésünket. Az Athenaeum késésének oka az első matricák hiányossága és használhatatlansága volt.

Berde Mária: Városonként maguk az írók kellene fókuszává váljanak a propagandának.

Kádár Imre: Meg kell alapítani a Szépmíves Céh pártoló tagjai és előfizetői útján a propagandaközpontokat városonként. Meg kellene szervezni a műpártolók szervezetét. Ezeknek a műpártoló szervezeteknek az útján lehet a Szépmíves Céh és Erdélyi Helikon részére is intenzívebb propagandát és eredményt elérni.

Berde Mária: Ezekkel kapcsolatban felemlíti azt, hogy a sajtó hidegen bánik dolgaikkal. A sajtónak az a része is így tesz, amelynél természetes volna, hogy dolgaikkal intenzívebben törődjön. Említi pl. az Ellenzéket, amely beküldött kész tudósításait, kis híreiket nem hozta irodalmi előadásairól.

Tabéry Géza: A folyóirat ügyéhez szól hozzá. Szerinte a folyóirat szép, nívós, de álmos, nem elég izgékony. Nem tud a praktikumhoz, aktualitásokhoz hozzáférni. Elevenebbé, kicsit harcosabbá kell tenni.

Áprily Lajos: Kötelességének tartotta annak idején a folyóirat szerkesztésének elvállalását. Az anyagot azonban úgy, amint remélte, nem sikerült összeszednie. Novellák nem voltak. A folyóiratnak maga a Szépmíves Céh volt a konkurense. Mindenki regényt írt, ez a novellaírókat elvonta a novellaírástól. Pl. Gulácsy, Tabéry, Nyíró, Gyallay, Berde nem adtak novellát. Így a folyóirat novellákban Magyarország felé fog próbálkozni. Vajon helyes-e ez a tendencia?... Mikor a Helikon megalakult, hangsúlyozta, hogy benne találkozhatnak valamennyi író. Az ő személyében olyat kerestek, akiben bal és jobb megnyugszik. Azóta kiegyenlítődések történtek. A langyos középút kifejezése népszerűtlen. És a Helikon egy világnézet mellett nem harcolhat.

Élénk vita indul a folyóirat világnézeti tendenciájáról és azokról a hiányokról, amelyeket érezni lehetett a folyóiratnál.

Berde Mária: Ha a Szépmíves Céh adna ki novellásköteteket, akkor az írók is szívesebben írnának novellát. Kérdi, hogy a Szépmíves Céh miért zárkózik el a novelláskötetek kiadása elől.

Bánffy Miklós: A Szépmíves Céhnek mindig figyelnie kell arra, hogy a közönsége mire vágyik. A novella ma általában, nemcsak itt, hanem mindenütt sokat veszített népszerűségéből. Ma mindenki regényt akar. Ezenkívül a Szépmíves Céh és Erdélyi Helikon közönsége is majdnem ugyanaz, nehezen megvalósítható tehát az, hogy a Helikonban megjelent novellák kötetben is megjelenjenek.

Kuncz Aladár: Mint Áprily távozása után a Helikon ideiglenes szerkesztője jelenti, hogy külön rovat lesz, ahol támadások és kivédések kaphatnak majd helyet a folyóiratban.

Kádár Imre: Nem kell ezért a folyóiratnak langyosnak lenni, mert a Helikon írói között baloldaliak és jobboldaliak is vannak. Sőt harcosnak kell lennie. Nem véletlen az, hogy mi sem a túl-szocialistának, sem a túl-sovinisztának nem vagyunk kedvesek. A transzszilván programot kell nekünk harcosan vinni.

Bánffy Miklós gróf: Jelenti, hogy Áprilynak távozása és a szerkesztésről való lemondása következtében addig is, amíg az írók véleményét erre nézve a Szépmíves Céh vezetősége ismerte volna, Kuncz Aladárt kérte meg a Helikon ideiglenes szerkesztésére.

Az írók egyhangúan örömmel veszik tudomásul, hogy a folyóirat szerkesztését Kuncz Aladár vállalta el.

Kuncz Aladár levele Molter Károlyhoz

Kolozsvár, 1929. szeptember 3.

Kedves, jó Barátom,

többrendbeli írásaid szép sorjában befutottak, sajnos azonban a szeptemberi számból kimaradtak. Így hát elsősorban magadra vess, ha folyóiratunknak rovatrésze nem lesz ezúttal olyan változatos és érdekes. Így is nagyon köszönöm őket. Nagyon jók lesznek a következő számra. Légy szíves azokból a bizonyos francia versekből (talán a Berde Máriaét és Áprily Lajosét) kettőt-hármat lemásolni, és címemre elküldeni. Olvasd el, ha lesz idő, a szeptemberi számot elejétől végig, és írd róla őszinte kritikát. Előre is jelzem, hogy a rovatrész még nem eléggé erős. Ebben a Te támogatásodra nagy szükségem van. A folyóiratszemplében is. A most megjelent folyóiratszemplé-cikkek nagyon laposak és érdektelenek. Rövidebbeknek és elevenebbeknek kellene lenniük. Olyanról volna szabad csak írni, amit feltétlenül érdekessé lehet tenni. Neked milyen német folyóirat jár? Ha egy se járna, talán innen tudnánk küldeni. Min dolgozol mostanában? Légy szíves Berde Máriával, akihez tegnap kézzel írott levelet menesztettem s emiatt nem tudtam részletekbe menni, megbeszélni a Marosvásárhelyen indítandó propagandát a folyóirat ügyében. Mi már szeptember 15-ére összehívjuk az Erdélyi Szépmíves Céh kolozsvári előfizetőit. Először egy tizenkettes előkészítő bizottságot hívunk össze. Azután egy nagy alakuló gyűlést. A Szépmíves Céh-tagoknak beígérhetek egy-egy szép tagsági oklevelet és egy ízléses jelvényt, amit innen küldeni fogunk, amikor a beszervezés megtörténik. Azt mondanom sem kell Neked, hogy mivel maszlagoljuk őket. Fontos az, hogy kiemeljük, mi nem anyagi, hanem erkölcsi támogatást kérünk. Utalni lehetne arra is, hogy a Szépmíves Céh keretében a tagoknak a megszervezése speciálisan erdélyi dolog, amely a magyar kisebbségi kultúrának egy nagy teljesítménye volna, ha minden tekintetben sikerülne. Egész bizonyos, hogy még külföld is példát venne rólunk. Azt hiszem, az ilyesmivel nagyon fogni lehetne őket. Értesíts bennünket továbbá arról is, vajon nem volna jó, ha innen is menne valaki hozzátok arra az alakuló gyűlésre? Mindenesetre Kemény Jánost Vécsről okvetlenül ki kellene hívni. Azonkívül légy szíves, írd meg, hogy propaganda céljából hány Helikont küldjünk címedre a szeptemberi számból. Ne haragudj, hogy ennyi mindennel terhellek. De alaposan neki kell látni a dolognak, ha valamit el akarunk érni. Légy szíves, levelemre érdemben, ha csak egy levelezőlapon is, sürgősen válaszolj. El ne felejtse valamelyik vásárhelyi lapban az Erdélyi Helikon szeptemberi számáról nagy dobotverő reklámcikket írni.

Válaszodat várom és öllelek igaz szeretettel:

Kuncz Aladár

Műpártolók körlevele

(1929. szeptember 20. után)

Az 1929. szeptember 20-án, pénteken este 7 órakor az Erdélyi Szépmíves Céhnel tartott műpártoló értekezlet továbbfolytatva a szeptember 7-én, az erdélyi magyarság kultúrfrontjának kiépítésére és a Szépmíves Céh, valamint az Erdélyi Helikon propagandájára vonatkozó megbeszéléseit, a következőkben állapodott meg:

1. Helyesnek tartaná, ha havonként Erdélyi Helikon teaestélyeket tartanának, amelyeknek rendezését a műpártolók és írók együttesen végeznék. Ezeken intim formában 1-2 előadó is szerepelne. Valaki konferenciát tartana aktuális irodalmi és művészeti kérdésekről. Ezekbe a teaestélyekbe időnként bevonnák azokat is, akik jelenleg nincsenek műpártolók között.

2. A kolozsvári műpártolók vezető bizottsága időnként „választmányi” gyűléseket tartana. Évenként egy közgyűlést és szintén évenként egyszer országos összejövetelt mindig más és más városban, amelyen az egyes városok kiküldöttei vennének részt.

3. Arra a kérdésre: vajon nem volna-e artistikus és kedves, ha a műpártolók valamilyen jelvényt kapnának, az értekezleten megjelentek helyeselték az ötletet, hogy a műpártolók csinos, gombszerű jelvényt hordanának értekezleteiken, kultúrestélyeiken vagy kultúrünnepeken. Úgyszintén helyesnek találták, ha a Szépmíves Céh művészi okiratot ad régi és hű tagjainak.

4. Az Erdélyi Szépmíves Céh propagandájával kapcsolatban felmerült az, hogy az Erdélyi Helikon előfizetési díját, ha az előfizetők száma ezren felül emelkedne, le lehetne szállítani. Az értekezleten megjelentek erre vonatkozólag Kertész Jenő dr. ötletét tartották helyesebbnek, amelynek értelmében, mivel az erdélyi magyar képzőművészet ügyét is fel kell akciónknak karolni, ha az előfizetők száma 1500-ra emelkedne fel legalább, a bevételek többletével az Erdélyi Helikon vásároljon erdélyi magyar képzőművésztől szobrokat és képeket, s ezeket sorsolás útján ajándékozza az Erdélyi Helikon előfizetőinek; így az erdélyi magyar képzőművészek ügyén is valamennyire lendítenék.

5. Az Erdélyi Helikon és az Erdélyi Szépmíves Céh propagandájára nézve az értekezleten megjelentek maguk személyében vállalkoztak arra, hogy társadalmi körükben ismerőseik között terjesszék az Erdélyi Helikont és az Erdélyi Szépmíves Céh kiadványait, de ezenkívül feltétlenül jónak tartanák, ha a bankokat felszólítanák előfizetésre, illetve pártoló tagságra. (A nagyobb bankok esetleg jegyezhetnének legalább 10 pártoló tagságot és előfizetést, a kisebbek 5-öt.) Ezenkívül fel kell szólítani kaszinókat, klubokat és társadalmi egyesületeket az előfizetésre. Meg kell szerezni a részvénytársaságok, bankok mérleghirdetéseit.

6. Az értekezlet üdvösnek tartaná, ha az Erdélyi Szépmíves Céh foglalkozna dr. Schilling Dezsőnek a múlt értekezleten felvetett ötletével a kiadókkal kapcsolatban: olcsó könyveket juttatni az olvasóknak. Természetesen az Erdélyi Szépmíves Céh állítaná össze azoknak a könyveknek a listáját, amelyeket az Erdélyi Szépmíves Céh útján juttatna el az olvasóhoz. Az Erdélyi Szépmíves Céh ezekből válogatná ki azokat a könyveket, amelyeket ajánlhatna az olvasóinak. Gróf Bánffy Miklós megígérte, hogy a pesti kiadónál érdeklődni fog ebben az ügyben, mert az Erdélyi Szépmíves Céh nem akarná ezzel a dologgal esetleg a kiadók és könyvterjesztők érdekeit sérteni.

7. A nagyközönség számára rendezendő liceumok, szemináriumok, irodalmi előadások kérdésével, mivel ez nagyobb megbeszélést igényelne, az előrehaladott idő miatt csak a következő értekezlet fog foglalkozni, úgyszintén a műpártolók nagyobb körének összehívásával.

Meghívó

Marosvásárhely, 1930. február 26.

Tisztelettel és szeretettel kérjük a névsorunkban alulírt hölgyeket és urakat, szíveskedjenek folyó hó 28-ikán, pénteken délután 5 órára a Református Kollégium tanári szobájába fáradni. Baráti meghívásunkat a Szépmíves Céh kolozsvári igazgatósága nevében küldjük. Célunk a Szépmíves Céh marosvásárhelyi tagjainak informálása a Helikon folyóirat jövő terveiről. E tervek keresztülvitelére szükségünk van a Szépmíves Céh régi barátainak segítségére, praktikus tanácsaira, hozzászólásaira; sőt kérjük a megjelenőket kifogásaiknak, esetleg panaszaiknak őszinte feltárására, hogy azokat a Céh központi irodájába továbbítsuk. A Céh szélesebb körű népszerűsítésére tiszteletpéldányokat és propagandafüzeteket osztunk ki, további célunk pedig a Szépmíves Céh tagjainak kulturális összetartozását fokozni.

Szíves megjelenésüket okvetlen elvárjuk, igaz szeretettel

Molter Károly

R. Berde Mária

Kemény János

Az ötödik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből

(Marosvécs, 1930. június 11-13.)

Felvétetett az erdélyi magyar írók munkaközösségének, az Erdélyi Helikonnak V. találkozóján, amelynek sorozatos megbeszélései báró Kemény János áldozatos és kedves meghívására a marosvécsi várkastély parkjában és termeiben folytak le 1930. június 11., 12. és 13. napjain.

A találkozón jelen vannak: Bánffy Miklós gróf, Bartalis János, Berde Mária, Dsida Jenő, Endre Károly, Kádár Imre, Kemény János báró, Kós Károly, Kovács László, Kuncz Aladár, Ligeti Ernő, Makkai Sándor, Molter Károly, Szántó György, Szentimrei Jenő, Tabéry Géza, Tamási Áron és Tompa László. A szász írotársak képviselőjében, mint vendég a megbeszéléseken részt vett Heinrich Zillich erdélyi szász író, a Klingsor főszerkesztője.

.....

11-én délután.

Elnök: Tompa László.

Kós Károly: Jelentése a Szépmíves Céh elmúlt évi munkájáról és mostani helyzetéről. A Szépmíves Céh elmúlt évének üzleti adatait ismertetve és az évi mérleget összegezve kifejti, hogy a Szépmíves Céh anyagi helyzete az újabb kiadói tervek és terhek felvételével (folyóirat és városportré stb.) a jövő évre nincs biztosítva, ha az írók a maguk körében és társadalmi összeköttetések révén komoly propagandát nem fejtenek ki. Arra kéri az írókat, hogy a múlt évi vécsi összejövetel alkalmával tett ilyen irányú ígéreteiket könyv és folyóirat terjesztésével váltsák be. A Szépmíves Céh a maga erejével természetesen mindent megtesz ezután is arra nézve, hogy a Szépmíves Céh kiadványait és folyóiratát terjessze, de propagandamunkájában nem nélkülözheti az írókat, hiszen az egész vállalkozás őérettük van.

Tabéry Géza: Bejelenti, hogy ő vállalkozik magyarországi propagandaútra. Ingyen előadásokat tartana Magyarország nagyobb vidéki városaiban, s ezeknek a népszerű előadásoknak kapcsán reméli, hogy lehet majd a Szépmíves Céhnek új pártoló tagokat szerezni. Úgy tervezi, hogy ezeket az előadásokat az ősz folyamán tartaná meg.

Az írók örömmel és helyesléssel fogadják Tabéry Géza tervét.

Kádár Imre: Régi indítványát ismétli meg a belföldi propagandára nézve. Meg kell alakítani a pártoló tagok szervezetét. Először városonként az ottani pártoló tagokkal, a helybeli Helikon-tagok vezetésével, vagy pedig ha helikonista a városban nincs, akkor a Helikon kiküldöttjével. Így mikor a városi műpártolók szervezetei megalakultak, ezek kiküldötteivel meg lehetne tartani az erdélyi műpártolók kongresszusát.

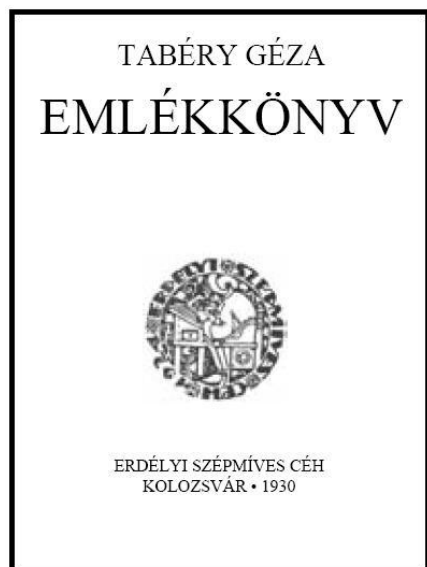
Kádár indítványa felett vita indul. Az ötletet helyesnek találják, de látják nehézségeit. Azzal a módosítással fogadják el, hogy az írók mindenütt, ahol erre mód és alkalom kínálkozik, a maguk körében próbálják a műpártolók szervezetét megalakítani, s a műpártolók szervezete útján fejtsenek ki propagandát az erdélyi könyv, az Erdélyi Szépmíves Céh és Erdélyi Helikon érdekében.

.....

Emlékkönyv⁶

...1924-25 telén jelent meg az erdélyi napilapokban Kós Károly, Kádár Imre, Ligeti Ernő, Nyíró József, Paál Árpád és Zágoni István felhívása a közönséghez, melyben bejelentik, hogy Erdélyi Szépmíves Céh címen könyvkiadó vállalatot alakítanak. Az öt eltelt esztendő tanulságai azt a meggyőződést érelték ki a Szépmíves Céh alapítóiban, hogy vállalkozásuknak úgy lesz sikere, ha alkalmazkodni fognak az erdélyi irodalom sajátos helyzetéhez. E helyzet pedig a következő volt: Ismeretlen terep a könyvolvasókat illetően. A vállalkozó tőke teljes passzivitása a könyvkiadással szemben. Oly magas üzleti haszonra dolgozó erdélyi könyvkereskedők, akiknek közvetítésével a könyv csak méregdrágán juthatna az olvasókhoz, vagy az íróknak kellene ráfizetniük könyveikre. Mindezen felül a könyvkereskedő nem tartja az erdélyi könyvet kelendő portékának.

Kósék tehát egy régi erdélyi könyvkiadórendszert alkalmaztak az új idők követelményeihez. Kifejtették a napilapokban, hogy havonta egy-egy kötet könyvet szándékoznak kibocsátani az erdélyi írók műveiből. Tervüket azonban csak úgy valósíthatják meg, ha Erdély közönsége biztosítja a könyveknek egy minimális példányszámban való fogyasztását. A Céh minden kiadványából egy amatorkiadás és egy olcsóbb, közönséges kiadás kerül forgalomba. Amennyiben a drágább amatorkiadásra kétszáz olyan olvasó jelentkezik, aki kötelezi magát, hogy a Céh kiadásában megjelenő és címére postán megküldendő köteteket havonta átveszi s kifizeti, abban az esetben a vállalkozást megindítják.

A felhívásra rövid néhány hét leforgása alatt a kétszáz amatőr-előfizetői számot a közönség túljegyezte. Ezerkilencszázhuszonöt tavaszán erre megjelent a Céh első sorozatának első kötete: P. Gulácsy Irén kisebbségi regénye, a Hamueső.

A könyvsorozat megindulásával egy-kettőre megváltozott az erdélyi irodalom arculata. Ha gyakorlati szempontokat sutba dobni nem akart, a Céhnek számolnia kellett bizonyos tekintetben a közönség igényeivel. Nem Erdélyben kivételesen, de mindenhol a világon tömöttebb sorokban áll az olvasó a hosszabb lélegzetű prózai mondanivalók, mint a novellák és versek mögött. Az öt éves előretörés másfelől a Céh megindulásának idején már odáig lendítette Erdély irodalmát, hogy a felgyülemlett írói mondanivalók műfajilag is szélesebb felületre kíváncsoztak. A Céh első kiadványsorozatának első regényei a telitalálat

erejével ütöttek be a közönség tetszésébe.

A folyóirat-korszak vers- és novellajellege e körülmények következtében hamarosan átvedlik a nagypróza, a regény hegemoniájára. Alig múlik el nap, hogy a frissen sarjadt erdélyi regényírás új és új előfizetőket ne vonzzon a Szépmíves Céh olvasótáborába. A könyvet Erdély határozottan megkedveli s mindmáig tartja változatlanul melengető szeretetében. Elindulásától kezdve 1930 újesztendéjéig a Szépmíves Céh harminckilenc kötetet adott ki. A kötetek közt

⁶ Részletek Tabéry Géza könyvéből, amely az Erdélyi Szépmíves Céh IV. sorozatában 1930-ban jelent meg.

huszonnégy kötet volt regény, nyolc kötet a vers, három tanulmány, kettő novellagyűjtemény és másik kettő versekből s novellákból vegyesen összeállított antológia.

Ha nem is állíthatjuk, hogy az Erdélyi Szépmíves Céh százszázalékosan meríti ki Erdély szépirodalmi könyvtermelését, annyi kétségtelen, hogy ezerkilencszázhuszonöt óta legerősebb, legrepresentatívabb és leginkább köztudatba ment tényezője könyvirodalmunknak. Az írók a Céhen keresztül érkeztek el a regényírás jobb lehetőségeihez s a regényírásban teljesen önmagára talált erdélyi irodalom akkor is regényei terén érte el legmaradandóbb sikereit, amikor alkotásai már a Céhtől függetlenül találtak kiadóra. Gulácsy Irén Fekete vőlegények, Szántó György könyvei, Markovics Rodion Szibériai Garnizonja elegendő bizonyítékok arra, hogy az Erdélyben élő író önmaga legtokéletesebb kifejezését a regényben találta meg.

Csupán önmagukat fejezték-e ki az erdélyi írók újonnan nyílt lehetőségeik között, vagy kifejezték-e több-kevesebb erővel azt a légkört s életet, aminek részesei s aminek visszavetítése minden sorsirodalom kötelezettsége, e körül igen sok vita folyt s a nézetek, amik e kérdésben kialakultak, egymástól meglehetősen elütöttek.

Bár egy folyamat jelentőségéről legkevésbé azoknak könnyű tárgyilagos ítéletet mondani, akik maguk is együtt rohantak vele, mégis határozottan állítom, hogy az erdélyi sors, az étellel és történelemmel szemben tanúsított magatartásnak kiegyenlítő emelkedettsége az úgynevezett transzylván szellem minden jelentős erdélyi íróat áthatott.

E letagadhatatlan tény azonban nem lehet a vegyi próbatétel olyasfajta eljárásának alávetni, amelyik például kimutatását követelné akár egyetlen erdélyi írónak is, akinek munkássága csakis és kimondottan transzylván munkásság, azontúl semmi egyéb. Ily próbatétel semmi esetre sem igazolná azt, hogy van transzylván író, viszont az ilyen próba eredménytelensége arról sem győzne meg senkit, hogy nincsen erdélyi gondolattól áthatott irodalmunk. A jelen erdélyi írónemzedék - s ezt e kérdés megítélésénél szem elől téveszteni nem lehet - az átmenet generációja. Az impérium megváltozásával ez a nemzedék oly zavarba, olyan homályba jutott, amiben lelki terepismeretét, addigi világnézeti tájékozódását vagy teljesen elveszítette, vagy legalábbis hosszas revíziónak tette ki. Kultúráját, világlátását, szemszögét még az integráns magyarországorabeli nevelése adta meg, onnan mentette át azt töredékeiben az új sorsviszonyok közé. Idő kellett mindnyájunknak új tájékozódáshoz. Idő kellett az erdélyi magyarság nemcsak szellemileg alkotó, de egyéb rétegének is, hogy a történelmi földrengés kilengései után lelki egyensúlyát az új erőrelációkban megtalálja. Hát még az íróknak mennyivel inkább kellett az idő! Békebeli vagy háborús előélmények szunnyadtak meg nem írt álmokban e tragikus nemzedék tollforgatóinál. S az irodalom nem az alkalmazkodás, hanem a felismerés művészete, nem az elhatározás, hanem a rendeltetés folyamánya. Az irodalom bölcsője a lélek törvényeinek rendelése szerint való meditáció, nem pedig a riportgyorsaság. Nem írhatott Erdély íróinak egyeteme ezerkilencszáztizenkilencetől kezdve egy-csapásra, egyöntetűen erdélyi sorsproblémákat. A lélek alkotó törvényei szerint előbb végezniök kellett önmagukban múltjuk előélményeivel. Friss benyomások megemésztésére egészségesen csak ezután térhettek át. Az új benyomások beszüremlésének s a régi kisugárzásának határát meszesvonal pontosságával pedig nem lehet elhatárolni. A régi élmények felszívódása tehát eltarthat még a jelenleg aktív erdélyi írónemzedék, sőt talán az utána következők kihalásáig, ám ugyanakkor az új gondolkodás már hatalmába ejtette, már elindította és mozgásában életre sarkallta Erdély mai irodalmának teremtményét.

Vessük figyelő tekintetünket csupán egy-két erdélyi írók oeuvrejére. Ellenőrizzük őket: mi az, ami tíz évvel ezelőtt lekötötte s mi az, ami ma foglalkoztatja őket?

Egyiknek még a Szeged vidéki paraszton csüggött a szeme. A Ragyogó-Kovács Istvánokkal volt még leszámolása. Majd a Förgetegből felzokogó békebeli magyar földinséget szólaltatta meg, csak azután foghatott időközben szerzett friss élményeinek feldolgozásához Gulácsy Irén. De Hamuesőjében már az Erdély melléből felszakadt sors vezeti tollát.

A régi Magyarország délvidékéről Marosszékbe plántált Molter Károly ugyancsak jó ideig kalandozik vissza a Bánság százötvenéves múltjába Mercy tábornokhoz s a „harámbasák”-hoz, mielőtt szatirikus regényében, a Metániában hozzáfogna a mezősegi földgázüzletek feltárásához. Ligeti Ernő csak 1925-ben eszmél a lezüllött és Fel a bakra került kisebbségi tisztviselői élet megírására.

Találomra kikapva három író három regényét, az erdélyi élet írásának máris három felületen mozgó síkjára utaltam akaratlanul. A Hamuesőben a falusi, a Metániában az üzleti, Ligeti regényében a tisztviselői világ megrajzolására. S ezek a szépirodalommmá ölelt életfelületek mindhárom írónál már az erdélyi szellem emelkedettségét tükrözik annál magasabbnak, mentől keservesebb életmélvészekbe nyúlt témájáért az erdélyi író.

A tengerszem víztükrébe beletekintő hegyormok is annál magasabbak, mentől mélyebbnak tükröződik ormuk a víz szintje alatt.

Erdélyi emelkedettség kellett hozzá, hogy a történelmi regénynek reneszánsza éppen a mi hegyeink közül virágozzék ki a legerőteljesebb pompájában. Idők távlatában is embereket látni, levetkőztetni a históriából mindazt, amit a politikum reápatinázott, nem tudom, kisebb tisztasága kellene-e hozzá a hétköznapi felülemelkedő szemléletnek, mint amennyi elszántság szükséges ahhoz, hogy bárki emberként ártsa be magát bármelyik oldal, bármily világnézet frontján a gyakorlati küzdelem fanatizmusába?! A mi történelmi regényeink éppen a transzylván lélek erejére támaszkodtak, amikor átértékelték a hosszú nemzedékeken keresztül köztudatba sajtolt egyoldalúságot, mely akkor is a fajnak, akkor is a nemzetnek adott igazat, amikor a fajta vagy a nemzet félrevezetői az emberiség ellen kergették harcba a nemzeteket.

Vajon merte volna-e Nyíró József Wesselényi-regényében úgy szembeállítani a humanista császárral a „Sibói bölény”-t, hogy az igazságot még a magyar nyelv kérdésében is a humánumnak ossza, ha a mai Erdély szellemének szemlélete nem bátorítja a véres kérdések feltételére, amit II. József szegez a magyar nyelv nevében deklamáló, dörgő Wesselényinek:

„- Hogy meri ajkára venni ezt a szót: anyanyelv, amely ellen a legtöbbet vétkeztek? Háromszor jártam be Erdélyt, de az anyanyelvet csak a jobbágy ajakán találtam, hogy legyen mivel sírnia, átkozódnia. Ez maradt az anyanyelvből. Hány iskolát épített Ön, hogy ne hagyja pusztulni az anyanyelvet?”

De ne fessegessük műfajok szerint, hogy a múlt vagy a jelen megírói vállaltak-e többet a kiegyenlítő erdélyi szellemért? Ezt a szellemet megtaláltuk a Vakvágányon Birtók Bénijében éppen úgy, mint Szántó György Kőrösi Csoma Sándorában. Megtaláltuk Tamási Áron Szűzmáriás királyfiában éppen úgy, mint Kós Károly Varjú-nemzetségében.

Nem tudom lemérni, abban az erdélyi költőben él-e tisztábban az erdélyi gondolat, aki ezerkilencszázhuszonnyolcban „a több életet énekel árva nemzetének, az eljövendő, erős nemzedékek nemzeti dalát: Isten áldd meg a teremtet világot, hogy áldott legyen benne a magyar”, én nem tudom lemérni, hogy ebben a költőben, Szentimrei Jenőben van-e több transzylvánizmus, vagy abban a másikban, aki kosályi méheiről így énekel:

„Százezer béresem van,
Ingyen napszámosok.
Az embereket nem igazom le.
Egy jó év: ha nem jön az aszály
Ti vihettek a Riviérára.
Nagy égi szárny lehet millió hártyszárnyból
Sötétség nélkül lélekragyogás,
Pénz, amelyhez nem tapad könnyes zsarolás
Csak illatos virágáldás.
És így lehetek majd gazdag,
Lelkem tiszta és nemes.
Eszembe juthat: Istenem,
A Föld, a Virág, a Rét
Míg nyögök világkeresztek alatt.”

Az, amit az erdélyi író mesterségbeliségén túleső kenyérkeresetében kontárkodásnak neveztem, íme így kerül összhangba az emelkedettség szellemével a méhészt Bartalisban!

*

Volt aki vallotta, volt aki tagadta az erdélyi gondolatot.

Benn, Erdélyben a Korunk és Aradi Viktor lapja, a Jövő társadalma helyezkedik a transzylvanizmus létezésével szemben a fölényes tagadás álláspontjára. Ezek a folyóiratok, melyek a Helikon megalakulása után a programszerű szélsőbal szemléletében találták meg létjogosultságukat, természetesen nem különböztethetnek árnyalatokat, amik az irodalmi fejlődés természetes menete szerint alakultak ki, s nem egy tökéletes társadalmi átalakulás ideológiájának mesterséges művirágai. Az ő kétségbevonásuknál azonban szélesebb hullámokat szántott az a felfogás, amely Magyarországon alakult ki az erdélyi irodalomról.

A határon túl elsőnek Szabó Dezső kötött bele az erdélyi gondolatba. Járőrharcszerű éles polémiaiba bocsátkoztam vele a Magyar Hírlapban, mialatt Szabó az Esti Kurír Zugligeti leveleiben fumigálta maró epével, heves személyeskedéssel mindazokat, akik az erdélyi lelket az ő művein kívül bárhol fellelni merészelik. A Szabó-féle csetepaté zaja le sem üledpedhetett s Szász Károly támadta s Reményik Sándor védelmezte az erdélyiséget. Közben komolyabb, méltóbb hangnemben megszólalt Berzeviczy Albert, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, majd Rákosi Jenő. Rákosi fesztelen egyeneslelkűséggel mondta meg, hogy amit ő lát, az nem kevesebb, mint hogy a magyar irodalomban két lélek van keletkezőben, két útvonal, amelyen a két különböző országba került magyarok haladnak. Az ő álláspontja szerint ez a különút indokolt, mert minden fejleménynek oka van, s az emberek lelkében és a nemzetek viszonyaiban azok a leghatalmasabb okok, amik az ilyen tüneteket létrehozzák. Az erdélyi írókról, akiket olvasott, megállapította, hogy mindegyikben benne van a külön erdélyi nyom, a külön erdélyi rög illata, ami az ő számára idegen, s amiből azt következteti, hogy Erdélybe a fejedelmek kora tér vissza, amikor a lelki elszakadás a nagymagyar lélektől éppoly aktuális volt, mint a jelen pillanatban.

A leghiggadtabb és legtermékenyebb véleménycserét az erdélyi szellem körüli viták során Ravasz László református püspök cikke váltotta ki, az Irodalmi schizma című cikk.

Kissé eltúlzott aggodalommal Ravasz két tünetet figyel meg az erdélyi irodalomban. Az egyik tünet: hogy míg Magyarországon a szellem hagyományos kötőereje érvényesül, addig Erdélyben az új szellem erősen előretör. E különbségtől Ravasz a magyar irodalom egységét félti, s rámutat a második tünetre, a fenyegetőbbre: a különszínű erdélyi irodalom külön lelket teremt a magyarság szellemi egységében s szakadást, schizmát hoz létre magyarországi és

erdélyi magyarok között. Mint ahogyan végső következtetésként megállapítja: „A magyar nyelv csak egy irodalmat bír el, két irodalom két lelket teremt.”

A Ravasz-féle schizmapör, ha egyébre nem, arra mindenesetre jó volt, hogy élesebben világítsa meg az erdélyiség lényegét. A pör vádlottja, az erdélyi irodalom egyetlen, de mindent megmondó védelmi érve az volt, hogy nem két irodalom hoz létre két lelket, hanem két lélek eredményez kétféle irodalmat.

Aztán a schizmapör vádlója az „új szellem”-et olvasta az erdélyi irodalom fejére. Tehát transylvanista csak az lehetne az irodalomban, aki progresszív? A becsületes, meggyőződéses konzervatív gondolkodás már kívül esnék az erdélyiségen?

Balgaság!

Az erdélyi lélek nem a progresszió és nem a konzervativizmus közötti különbségből virágzott életre, hanem abból a tényleges helyzetből, hogy amióta az erdélyi magyarság kisebbségi sorsba került, azóta úgy a jobb, mint a baloldali világszemlélet megszűnt számunkra a hatalomgyakorlás bázisa lenni. A világszemlélet megtisztult számunkra. Belső, lelkiismereti ügyünké változott, amihez nem tapadhat erőszak, amiből pályafutások ugródeszkája nem lehet, de egzisztenciák számára farkasverem sem.

Macaulay országa lettünk, s eme helyzetünk csakugyan sokban hasonló ama korszakéhoz, amelynek gyermekei Tordán a vallást mindenki benső, lelkiismereti ügyévé nyilvánították. Hogy az ellentétes világszemlélettel szemben tanúsított erdélyi tolerancia ma is, mint egykor, az erdélyi nép különleges helyzetéből, talán kényszerűségből is fakadt, az bizonyára nem jelenti azt, mintha az erdélyi ember külön és krisztusabb volna más tájak fiainál. Mindenesetre jelenti ellenben, hogy ezen a földön, kelet és nyugat kultúrájának keresztezőpontján, ahol az európai szellem folyama az ázsiai barbárság tengere felé torkollik, a lélek egyensúlya el nem képzelhető a világszemléleti árnyalatoknak az egyetemes kultúra alá rendélése nélkül. Ezért az erdélyi szellem a művelődési kérdéseket föltétlenül előbbre helyezi, mint a hatalmi problémákat, lévén számára a műveltség valóságos birtokállomány, a hatalom pedig többé-kevésbé irreális, kissé optimistább korszakaiban legfeljebb változásoknak kitett relativitás.

Nem gyöngíti-e akaratlanul nemzeti szellemében az erdélyi magyarságot az a belátása, hogy számára a művelődési kérdések állanak a hatalmi kérdések előtt?

E kérdésre azzal az utalással felelhetünk, ami a magyarországi és erdélyi élet különbségeire mutat rá. A nemzeti szellemet a magyarországi magyar gyakorolja, az erdélyi magyar pedig szenved. S valaminek a gyakorlásába nehezebb belefáradni, mint valaminek a szenvedésébe. A szenvedések végtelenek, s az erdélyi magyarság kisebbségi helyzetéből az következik, hogy számára magyar nemzetisége akkor is eleven hatóerő lesz, amikor az anyamagyar területeken régen kihűl a nemzeti demagógia.

A nemzeti fennmaradás és az emelkedettség eme erdélyi egymásrautaltságából nem azt akarom következtetni, hogy Erdély magyarjaiban a kiegyenlítő emberiséget csak a hatalomról történt leszorításunk vajútdta ki. De ha létezett is, amint valóban létezett a Trianon előtti Erdély magyarságában nemzeti és faji többtürelem és feljebb emelkedés, mint a Királyhágón túli magyar területeken, úgy ez a kiegyenlítő szellem még nem volt az erdélyi magyar megmaradásának fő feltétele. Ma tíz éve azonban ez a szellem az egyetlen vezérelv, az egyetlen elgondolás, amihez alkalmazkodva életvezetésünk nem juthat kátyúba vagy szakadékokba. Ehhez az életelvhez kell tartanunk magunkat, ha lépten-nyomon csalódnunk vagy kegyetlen valóságok szirtjein összezúzódnunk nem akarunk.

A MAROSVÉCSI VÁR, AHOL
BÁRÓ KEMÉNY JÁNOS
ÉVENKÉNT VENDÉGÜL LÁTTA
AZ ERDÉLYI MAGYAR ÍRÓKAT

Az Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat levele az Erdélyi Szépmíves Céhnek

Budapest, 1931. április 21.

A folyó évi január 28-ról kelt b. levelük birtokunkban van, amelyet az alanti szövegben van szerencsénk elismerni:

„Az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat
tekintetes Igazgatóságának

Budapest

Az Erdélyi Szépmíves Céh nevében az Athenaeummal 1928. április 17-én kötött megállapodásunk folyó évi december hó 31-én érvényét veszítette, és helyébe 1931. január hó 1-ével az alábbi pontokba foglalt megállapodás lép:

1. Az Athenaeum az 1931. esztendőben továbbra is kiadja Magyarország számára az Erdélyi Szépmíves Céh kiadványainak V. sorozatát az eddigiekhez hasonló formában, hogy minden kötet kettős címlappal készül, és pedig úgy, hogy a bal oldalon az Erdélyi Szépmíves Céh, jobb oldalán az Athenaeum szerepel kiadóként. Az Athenaeumnak jogában áll a kiadás céljára hozzá beküldött köteteket saját lektoraival is átnézni, és ha az ő véleményük a művek bármelyikének kiadhatása tekintetében egymástól eltérő volna, úgy ez esetben mindkét szerződő fél elfogadja gróf Bánffy Miklós és Miklós Andor elnökgazgató döntését.

2. Az Athenaeum az 1931-es év folyamán 120 nyomtatott ívnek megfelelő kötetet ad ki és hoz forgalomba, de ha az általános gazdasági helyzet romlása tovább tartana és még jobban lecsökkentené a közönség vásárlóképességét, akkor az 1931-es év folyamán az Athenaeum csak 70-80 nyomtatott ív közrebocsátását vállalja.

3. Az Erdélyi Szépmíves Céh minden kötethez matricákat bocsát az Athenaeum rendelkezésére, melyeknek az előállítási és szállítási költségeit az Athenaeum fizeti.

4. Az egyes kötetek és kiadások példányszámát az Athenaeum határozza meg, de egy kiadás 500 példánynál kevesebb és 3000 példánynál több nem lehet. Joguk van arra, hogy tiszteletpéldányok és elkallódások címén honoráriummentesen 5%-kal többet nyomjanak.

5. Tiszteletdíjul fizetik az Athenaeum által megállapítandó bolti ár 8%-át. A honorárium az Erdélyi Szépmíves Céhnek fizetendő, az egyes könyvek íróit tehát a Céh elégíti ki, és az Athenaeumot ezen a 8%-on és a matricák költségein kívül semmi más fizetési kötelezettség nem terheli. Minden kötet bekötve is forgalomba hozható, de a fűzött és kötött ár közötti különbözet után, az Athenaeum honoráriumot nem fizet.

6. Az Athenaeumnak nem kötelessége a kiadásban megjelent kötetekből újabb kiadásokat bocsátani közzé. Ha bármelyik kötet teljes elfogyta után egy éven belül az Athenaeum felhívásunkra nem ad ki az illető kötetből új kiadást, úgy ez a további kiadási jogról való lemondást jelenti.

7. Ez a megállapodás egyelőre csak az 1931. évre, illetve az Erdélyi Szépmíves Céh V. sorozatára vonatkozik, és az esetben, ha azt kölcsönösen továbbra is fenntartani kívánjuk, 1931. december hó folyamán vagy megújítjuk, vagy újabb megállapodást kötünk.

8. Ha a magyarországi kiadásból már 10-12 kötet megjelent, azokat az Athenaeum a lehetőséghez képest részletfizetési akció keretében is forgalomba hozza. Ebben az esetben az így eladott példányok után, azoknak fűzött példányú bolti árát véve alapul, 2 (kettő) % póthonoráriumot fizetne. A kötés árából tehát honorárium nem jár.

9. Az Erdélyi Szépmíves Céh tartozik gondoskodni arról, hogy az Erdélyben megjelenő eredeti kötetek Magyarország, Csehszlovákia és Jugoszlávia területén sem könyvkereskedői úton, sem semmiféle más formában ne terjesztessenek, viszont az Athenaeum kötelezi magát arra, hogy a saját kiadású példányokat a román állam területén nem terjeszti. Ez alól a megkötöttség alól mindegyik fél csak abban az esetben és csak arra a kötetre nézve tekintheti magát feloldottnak, ha valamelyik kötet az erdélyi vagy magyarországi kiadásból teljesen elfogy, és abból az elfogyott kötet kiadója újabb kiadást írásban és kifejezett kijelentése szerint közre nem bocsát. Arra nézve egyik fél sem vállalhatja a felelősséget, ha egyes példányok ellenőrizhetetlen más utakon a határokon átszivárognak. Kivételt képeznek az Erdélyi Szépmíves Céh pártoló tagjai számára készült kötött és számozott példányaink, melyeket magyarországi, csehszlovákiai, jugoszláviai és más külföldi pártoló tagjaink számára ezután is akadály nélkül megküldhetünk, valamint az ismertetés céljából az egyes magyarországi, csehszlovákiai, illetve jugoszláviai lapok és írók számára küldött ismertetési példányaink.

Cluj - Kolozsvár, 1931. január 28.

Tisztelettel
Erdélyi Szépmíves Céh
gr. Bánffy Miklós Kós Károly”

Fenti levél tartalmát tudomásul vesszük és reánk vonatkozó kötelezettségeit ezennel elismerjük.

Kiváló tisztelettel
Athenaeum Irodalmi
és Nyomd. Részvénytársaság
[két olvashatatlan aláírás]

A hatodik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből

(Marosvécs, 1931. július 3-6.)

Július 5-én délelőtt.

Elnök (Makkai Sándor): Kéri Kós Károlyt, hogy a Szépmíves Céhre vonatkozó szokásos beszámolóját terjessze elő.

Kós Károly: Adatszerű felsorolásban ismerteti, hogy mennyi amatőr és egyszerű előfizetője van jelenleg a Szépmíves Céhnek. Nagyjában felfekteti az elmúlt év mérlegét, amely nagyobb, körülbelül kétszázezer lej veszteséget mutat.

Elnök: Felteszi a kérdést, van-e valakinek Kós Károly beszámolójára vonatkozólag megjegyzése.

Dsida Jenő: Azt a kérdést intézi Kós Károlyhoz, hogy lát-e a Szépmíves Céh vezetősége valamilyen módot a mostani üzleti helyzetének megjavítására.

Kós Károly: A szokott üzleti terjesztés módjait nem ajánlja, ehhez különben is nagyobb tőke volna szükséges. Belső fenntartó munkára volna szükség. És másik része a dolognak: a Tabéry Géza propagandaútjához hasonlóra kellene az amatőr tagokat szaporítani. Erre alkalomunk volna, mert újra kaptunk meghívásokat előadások tartására, amelyekkel kapcsolatban természetesen lehet a Szépmíves Céh kiadványait is terjeszteni.

Bánffy Miklós: A Szépmíves Céh vezetősége a három belfagra hárul. Arra kéri az írókat, hogy a szellemi vezetésre vonatkozólag tegyék meg megjegyzéseiket, illetőleg javaslataikat.

Mivel további hozzászólás és javaslat nem történik, Bánffy Miklós indítványozza, hogy Kós Károlynak, Kovács Lászlónak és Kovács Lászlónénak szavazzanak az írók köszönetet a Szépmíves Céh vezetésében végzett munkájukért.

Elnök: Kéri gróf Bánffy Miklóst, mint az Erdélyi Helikon főszerkesztőjét, hogy a Kuncz Aladár halála folytán megürült szerkesztői tisztségre vonatkozólag tegye meg jelentését és előterjesztését.

Bánffy Miklós: Beszámol arról, hogy a Szépmíves Céh igazgatósága úgy határozott, hogy Lakatos Imrét kéri meg a szerkesztés elvállalására. Ez ügyre vonatkozólag Lakatossal meg is állapodott már. Együttal Makkai Sándort és Reményik Sándort kérte, és most a plénum előtt is kéri arra, hogy a szerkesztésben Lakatos Imrének legyenek segítségére.

Az írók az előterjesztést helyesléssel vették tudomásul.

Kós Károly: Az Erdélyi Helikon és az Erdélyi Szépmíves Céh szlovenszkói barátjáról, Schubert Tódor lévai bankigazgatóról beszél, aki nemcsak pártolója, hűséges olvasója lett az Erdélyi Helikonnak és az Erdélyi Szépmíves Céh könyveinek, hanem önként, a maga belső indíttatására, mindenben segítő barátja, terjesztője és adminisztrátora lett ügyünknek Szlovenszkóban. Bankján keresztül mindenféle ellenszolgáltatás nélkül végzi könyveink ottani terjesztését és előfizetéseink felvételét. Úgy gondolja, hogy az ilyen lelkes irodalombarátoknak a nevét nemcsak meg kell jegyezni, hanem a magunk módján a közvélemény elé kell emelnünk. A Szépmíves Céh vezetősége nevében azt indítványozza, hogy küldjenek a Helikon írói Schubert Tódornak egy szép üdvözlő díszlevelet. A levelet, amelyet Reményik Sándor szövegezett meg, ő régies díszírással pergamenre írta le, kéri az írókat, hogy írják alá, amelyet majd az írók aláírása után a Szépmíves Céh bőrbe kötötte, művészi tokban küld el Schubert Tódorhoz. (...)

Kós Károly Berde Máriának küldött leveléből

Kolozsvár, 1931. november 11.

Nyolc éve, hogy a Céh gondolata megszületett, és hetedik éve, hogy a Céh él. Fogamzásának pillanatától kezdve állok mellette, sőt benne. Ismerem úgy minden dolgát, mint szülő a gyermekét. És ma ez a Céh lehetne egy igen becsületesen jövedelmező privát vállalat is, ha akartam volna. De más volt az elgondolásom - nemesebb, önzetlenebb és az erdélyi magyarság érdekében előrenézőbb. Viszont számítottam az erdélyi magyar írók okosságára, saját magukért, írói és gazdasági lehetőségükért való bölcs belátásukra, friss és vidám, sőt, ha úgy fordul, áldozatos munkájukra is. Tudja az Isten, amíg könnyű, víg aratása volt az irodalmi munkának, addig nem sokat törődtek a Céh vezetésével, adminisztrációjával, gazdálkodásával. (Talán egészen helyesen.) És most, amikor már egy esztendő óta napról napra súlyosabb körülmények között tartjuk szó nélkül a frontot, akkor, amikor itt is, Magyarországon is árvizekbe fullad a szépirodalmi termelés, akkor nemhogy segítségül jönnének, ami az egyetlen természetes kötelességük volna, de szinte-szinte úgy látszik, mintha Erdély írói (tisztelet a kivételeknek, mert hála Istennek olyanok is vannak) maguk rombolnák, szaggatnák, szednék széjjel ma már egyetlenül, egyedül maradt szépirodalmi kiadványunkat: a Céhet. Mint a gyermekek, akik, ha nem süt anyjuk cukrostésztát mindennap, bosszúból felgyújtják a házat a fejük felett.

Nem, Mária, a maga levele nem az a levél, amit a Céhnek egy tagja kell írjon ma a Céhnek. Maga nem néz, vagy nem akar előre nézni. Maga csak a Maga bosszúságát érzi, és ezen keresztül gorombáskodik velem és sérteget. Ám lássa és tegye; megszoktam tizenhárom esztendő alatt, hogy az emberek között kevés - a kivétel. És nem fogom odavágni a munkaszerszámot most, amikor bajban van minden magyar vállalkozással együtt a Céh is. És nem hagyom felprédálni azt, amit hét esztendő alatt építettünk az erdélyi írók dicsőségére és hasznára. Tehát: dobjanak ki, ha helyesnek látják, csavarják ki a kezemből a vezetést, gáncsolják, szidják, bojkottálják, tegyék tönkre ezt a mai Céhet. De egyet mondok, ha ez a Céh meghal, meghalt egyelőre az erdélyi élő irodalom. És jó ideig nem fog feltámadni.

De hiszem, hogy akik a rossz időkben is hűségesen állnak a Céh mellett, azoknak sikerülni fog megmenteni Erdély egyedül maradt irodalmi vállalatát, még az erdélyi írók egy részének támadása ellenére is.

.....

A hetedik helikoni találkozó jegyzőkönyve

(Marosvécs. 1932. augusztus 5-7.)

Felvettük az erdélyi magyar írók munkaközösségének, az Erdélyi Helikonnak VII. találkozásán, amelynek megbeszélései báró Kemény Zsigmond áldozatos és kedves meghívására a marosvécsi várkastély parkjában és termeiben folytak le 1932. augusztus havának 5-7 napjain.

A találkozón megjelentek: Balázs Ferenc, Bánffy Miklós gróf, R. Berde Mária, Dsida Jenő, Kádár Imre, Kemény János báró, Kós Károly, Kovács László, Ligeti Ernő, Makkai Sándor, Maksay Albert, Molter Károly, Reményik Sándor, Ormos Iván, Szántó György, I. Szemplér Ferenc, Szentimrei Jenő, Tabéry Géza, Tamási Áron, Tompa László.

.....

Augusztus 6-án délelőtt.

Elnök: Makkai Sándor.

Kós Károly: Jelentést tesz az Erdélyi Szépmíves Céh működéséről és helyzetéről az elmúlt évben, amely az Erdélyi Szépmíves Céhre nézve súlyos év volt. Beszámol azokról a redukciókról, amelyeket véghez kellett vinni a tisztviselői fizetéseken, honoráriumokban. Ehhez járultak azok a megtakarítások, amelyeket új nyomdai és könyvkötői árakkal ért el a Szépmíves Céh vezetősége. Hogy a folyóiratot továbbra is fenntarthassa, le kellett mondania arról, hogy külön szerkesztőt honorálhasson, így a folyóirat szerkesztése 1932. január 1. óta házilag történik. Reméli, hogy ilyen megtakarításokkal helyre lehet majd állítani a Szépmíves Céh mérlegét, amely a beállott rossz konjunktúra és a veszteségek miatt lényeges deficitet mutatott az év elején.

Bánffy Miklós: A Szépmíves Céh beszámolójából kimaradt annak a bejelentése, hogy az Athenaeummal kötött szerződésünket megszüntettük, egyelőre más kiadói megállapodást nem kötöttünk, de részletes, mindenre kiterjedő főbizományosi megállapodást kötöttünk a Studiummal.

Tamási Áron: A Szépmíves Céh kebelében felmerülő lektori problémákkal kapcsolatban azt javasolja, hogy lektori jelentés adassék be a vécsi megbeszéléseken. Az írók nyilatkozhassanak olyan problematikus művekre nézve, amelyeket a Szépmíves Céh kiadásra nem fogadott el.

Tamási indítványához Berde Mária, Kós Károly, Dsida Jenő, Tabéry Géza szólnak hozzá. Kádár Imre redukálni kívánja Tamási különben helyesnek tartott indítványát azokra a flagrális esetekre, amikor világnézeti szempontból való kifogások miatt nem adna ki valamilyen könyvet az Erdélyi Szépmíves Céh; kapjon jogot minden helikonista arra, hogy a vécsi megbeszéléseken hivatalosan megvitathassák könyve ügyét, hogy hivatalosan az írók törvényszéke elé kerülhessen el nem fogadott műve.

Makkai egyesíti Tamási és Kádár indítványát: történjen jelentés az irodalmi évről, és ezzel kapcsolatosan az író jelentse azt, ha kívánja művének az írók törvényszéke elé való vitelét.

Az írók ezt az indítványt elfogadják.

Kós Károly: A Szlovenszkóra tervezett propagandaút, illetőleg a vele kapcsolatos irodalmi turné ügyét ismerteti. Amint bizonyára ismeretes, még a múlt év (1931) őszére terveztünk nagyobb propaganda- utat Szlovenszkóra az Erdélyi Helikon és az Erdélyi Szépmíves Céh munkájának népszerűsítésére. Teljesen elő voltunk készülve erre az útra, de az utolsó percben a csehszlovák hatóságok a turnéra az engedélyt megtagadták, s az engedélyt azóta se sikerült többszöri és több oldalról történt közbenjárásra se megkapni. Sajnálattal jelenti ezt nemcsak azért, mert ezzel az úttal kapcsolatosan alkalmunk lett volna a szlovenszkói magyarság figyelmét felhívni az erdélyi irodalomra, de azért is, mert a Szépmíves Céh üzletileg is komoly reménységeket fűzött hozzá. Még mindig reménykedünk azonban abban, hogy az engedélyt, ha késve is, de mégis meg fogjuk kapni. - Ugyancsak ezzel kapcsolatosan ismerteti Kuthy Sándornak, a Magyarországi Városok Kulturális Szövetsége alelnökének levelét, amelyben jelenti, hogy könyvkiadó vállalatot indítanak, s kiadványaik közé erdélyi könyvek kiadását is tervezik, s erre vonatkozólag propozíciót kér.

Kovács László: Ha ez a kiadóvállalat megvalósul, nemcsak arra lehet számítani vele kapcsolatosan, hogy az erdélyi írók könyveit is kiadják, hanem a magyarországi terjesztésben komoly segítségére lehetnek az Erdélyi Szépmíves Céhnek és az Erdélyi Helikonnak. Ha ajánlatot teszünk arra nézve, hogy milyen könyveinket adják ki, elsősorban azokra a könyvekre kell gondolni, amelyek jelenleg nehezen volnának beilleszthetők az Erdélyi Szépmíves Céh programjába, de amelyeknek a kiadása érdekes volna. Az Erdélyi Szépmíves Céh ilyen értelemben fogja részletesen megválaszolni Kuthy levelét, megemlítve benne azokat a kiadói elgondolásokat, amelyek Kuthyék terve alapján sikerrel megvalósíthatók.

Boldog új esztendőt!⁷

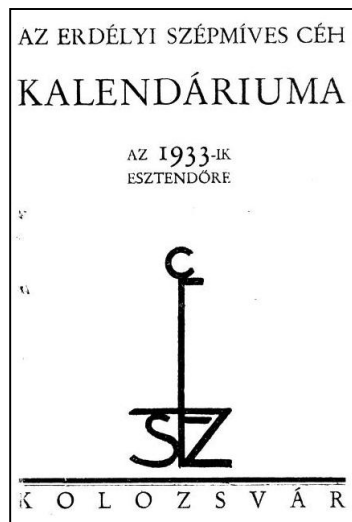
Ami a hátunk megett van immár: hetvennégy kötetnyi könyvkiadványunk, folyóiratunk öt teljes évfolyama és teremő, ugartörő munkánk immár nyolc esztendeje, melyből az utolsó az északadások és földindulások esztendeje volt.

Régi, hatalmas intézmények, melyekről azt tudtuk, hogy megingathatatlan sziklára épültek, mint kártyavár omlottak össze máról holnapra, s irigyelt nábobok kétes egzisztenciaként kerültek az utcára. A pénz hirtelen megszűkölt, sőt eltűnt és aki gyár, ipartelep nem állította meg a munkáját, aki kereskedő, iparos nem zárta be boltját és műhelyét, az a legszűkebb korlátok közé szorította a maga munkaterületét, mindent leépített, ami egzisztenciája pusztá megtarthatása szempontjából a legkisebb mértékben is feleslegesnek, sőt veszedelmesnek látszott. S munkások, tisztviselők, alkalmazottak ezrei és százezrei lettek az év folyamán, állandóan szaporodva, munkanélküliek.

A belföldi hitelélet egyelőre a közeli feltámadás reménye nélkül meghalt. Az állam, hogy pénze megtarthassa úgy a belföldön, mint a külföldön a maga törvényes értékét, olyan devizarendeleket adott ki, melyek a külfölddel való árukereskedelmet egy csapásra lehetetlenné tették és meghalt egyelőre a külföldi hiteléletünk is.

Ez történt az elmúlt esztendőben; tudjuk mindnyájan.

De ilyen körülmények között, amikor mindennél fontosabb lett mindnyájunk számára a bizonytalan élet pusztá lehetősége, amikor a fejünk feletti fedél, a legszükségesebb ruhanemű, sőt a mindennapi kenyér megszerzése és biztosítása a múlthoz képest olyan sokszorosan megnövekedett jelentőségben minden egyéb emberi tevékenységgel szemben, méltán teheti fel a kérdést bárki:

Mit keres most itt, mit akar tőlünk a kultúra? Mire kell, kinek kell a könyv, a vers, az esszé, kit érdekel ma a szellemi élet?

Veszedelmes kérdések, annál veszedelmesebbek, mert - természetesenek látszanak.

De vigyázzon jól mindenki, aki ilyen kérdéseket kiejt a száján. És vigyázzon még inkább, aki e kérdésekre azt a feleletet adja, melyet a mai nehéz élet miatti elkeseredése öntudatlanul diktál ajkára. Mert nagy, elháríthatatlan felelősséget kell magára vállalnia ezzel a felelettel. Olyan szerencsétlenségnek lehet ezzel okozó segítője, sőt bűntársa, melyet talán később egy élet megalázó vezeklő munkájával sem tehetne jóvá.

A reánk szakadt nehéz életsors hirtelensége gyávákká tette a szíveket. A gyávaság rossz tanácsadó, demoralizál, ellopja a hitet, ami nélkül nincsen élet.

Ezért nem érdemes gyávának lenni.

⁷ Népszerűsítő írás az Erdélyi Szépművészeti Társaság 1933-ban kiadott kalendáriumából.

A jövő azoké, akik bátrak, akik hisznek, és akik építenek. Építenek akkor is, mernek akkor is építeni, amikor körülöttük ég a világ és omlanak össze régi, szilárdnak tudott, örökkévalóságra épített falak...

... A múlt esztendő megtizedelte Romániában a magyar életmunkát általában, a magyar kultúrmunkát pedig szinte lehetetlenné tette. Ahol nemrégén még sokan dolgoztunk jó reménységgel, ma úgyszólván egyedül építünk még a romok között.

Kissé megfáradva a súlyosodó teher alatt, százszorosán több gonddal a vállainkon, majdnem fojtogató viszonyok között: de építeni akarunk tovább is. A magyar kultúra építésének felelős gondját nem dobhatjuk el magunktól gyáván, hogy talán azt senki helyettünk fel ne vegye.

Tudjuk, hogy kultúránk szinte egyértelmű magyarságunk életével. És akarnók, hogy azt minden magyar tudja, és soha, egy pillanatra se felejtse el.

Tagjainknak, előfizetőinknek, olvasóinknak és minden jóakaró embertestvérünknek lelki nyugalmat, bátorságot és hitet kívánunk az új esztendőre.

Erdélyi Szépmíves Céh
Erdélyi Helikon

Tabéry Géza körleveléből

Nagyvárad, 1933. július 19.

Kedves Barátom!

Mindenekelőtt a helikoni fejleményekről számolok be tehát röviden.

A Helikon, mint bizonyára tudod, július 6. és 10. között volt Marosvécsen. Mi Berde Máriával meglehetősen nehéz helyzetben voltunk, mert egyrészt a vendéglátókat sem akartuk érzékenységekben bántani, amit Jánosék igazán nem érdemeltek volna meg tőlünk soha, másrészt a legösszintebben és a legteljesebben kellett feltárnunk mindazokat az anomáliákat, amelyek a Céh körül tapasztalhatók.

Az első napon Kemény János fölolvasta a távolmaradt Reményik Sándor és Áprily Lajos hozzája intézett levelét, amelyeknek a hangja tele volt keserőséggel a Céh iránt, és amely levelekből az a megállapítás csendült ki, hogy a Céh és általában az erdélyi irodalom helyzete a dolgok mai menete mellett a legsúlyosabb, ha ugyan nem egészen menthetetlen. Ugyancsak levelet írt Jánosnak Szentimrei is, aki konkrét javaslattal állt elő arra nézve, hogyan lehetne a Céhet reorganizálni. Szentimreinek sem akaródzott eljönni ezúttal Vécsre, csak többszöri sürgönyzés után az utolsó előtti napon érkezett meg.

Mondanom sem kell, hogy a Céh vezetősége részéről a helikoni napokon és már azt megelőzőleg is a legszemszedettebb hazugságok és intrikák folytak János és az úgynevezett „vécsi háznép”, Bánffy, Bornemisszáné, Makkai irányában.

Rendkívül nehéz volt Máriával a helyzetünk, mert néha a nyilvánvaló hazugságok folytán alig bírtuk magunkat mérsékelni.

Pénteken, július 7-én vacsora után egy bizottságot küldött ki a Helikon azzal a céllal, hogy a Céh anyagi és szellemi hibáit és mulasztásait vizsgáljuk meg, és tegyünk proposíciókat arra nézve, hogyan lehetne a Céhből menteni azt, ami menthető. Ebbe a bizottságba elnökül Makkai Sándort delegálták, tagok voltunk Berde Mária, Ligeti Ernő, én és a Céh részéről Kovács László. A bizottsági ülésre annak megkezdése előtt bejött Bánffy is.

A bizottsági ülésben úgy Berde, mint én feltártuk a Céh szellemi mulasztásait, anyagi és adminisztrációs hibáinak súlyosságát. Kovács László jelenlétében szögeztük le kifogásainkat; és egész leplezetlenül fejtettük ki, hogyan játszottak ki és hogyan misztifikáltak egyes írókat a Céhnél. Kovács ezekre a bejelentéseinkre csak dadogni tudott, tagadni nem volt erkölcsi ereje. Ez a megbeszélés igen sokáig húzódott, azt hiszem, reggeli 2 óra volt, amikor befejeztük. Bánffy azon volt, hogy most már ne a múltat hánytorgassuk, hanem azon gondolkozzunk, hogyan lehetne a Céhet reorganizálni. Berdével az volt a véleményünk, hogy ha reorganizálják is a Céhet, részvénytársasági formában, amint a Szentimrei-féle levél alapján kialakult, az új köntösben ismét csak a régi virsaft lesz, a részvénytársaságot valószínűleg ismét a jelenlegi vezetőség fogja a Bánffy, Kemény stb. részvénytöbbségek alapján vezetni. Bánffy erre kijelentette, hogy valahogyan úgy próbálják szindikalizálni az új részvénytársaságot, hogy minden írónak, aki a Céhből részt vesz, egy-egy szavazata legyen, akár egy darab, akár ötven darab részvénye van. Hátravolt azonban ezzel a proposícióval szemben az a tény, hogy a Céh pártoló tagjai rohamosan idegenednek el a Céhtől, és így kérdéses az is, hogy érdemes-e egy lejtőn lefelé guruló vállalkozás szanálására befektetni az energiákat. Mi Máriával arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy nem szólunk ugyan ellene a Céh

részvénytársasági formába való átszervezésének, hátha a Céhnek ez használni fog, de mindenesetre a magunk részéről beindítjuk az EMÍR könyvakcióját.

Másnap, július 8-án a Helikon plenáris ülésén ezek szerint az elvek szerint számoltak be az előző napi bizottsági tárgyalás eredményéről. Ez alkalommal Berdével az EMÍR részéről az alábbi deklarációt tettük:

„Tisztelettel van szerencsénk a Helikonnak bejelenteni, hogy folyó év május 14-én Kisjenőn Erdélyi Magyar Írói Rend néven néhányan helikoni írók mozgalmat indítottunk, melynek célja az erdélyi területeken szellemi életünk intenzívebb megnyilatkozása érdekében előadások tartása, továbbá egy könyvkiadó vállalat létesítése lesz, miután az EMÍR tagjai a Szépmíves Céh vezetésében utóbbi időkben úgy a szellemi autoritás, mint az őket megnyugtató anyagi adminisztratív rátermettség hiányát a legsajnálatosabban voltak kénytelenek tapasztalni. Amikor e bejelentésünket az EMÍR részéről a Helikonnal szemben létező minden szeretetünk és tiszteletünk fenntartásával megtesszük, kérjük a Helikonban tömörült írókat is az EMÍR munkásságának támogatására és bejelentésünk szíves tudomásulvételére. Fenti bejelentésünkhöz még csak annak hangsúlyozása tartozik hozzá szervesen, hogy az EMÍR részéről tegnap ketten készségesen vettünk részt abban a bizottsági munkában, amely a Céh ügyeit megtárgyalta. Nem helyezkedtünk ellenzéki álláspontra a Céh részvénytársasági formára való átalakításának kérdésében, de természetesen és elsősorban fenntartjuk magunknak az EMÍR legteljesebb akciószabadságára a szabad kezét.”

Ezt a deklarációnkat a Helikon egyhangúlag fogadta el és vette tudomásul. Ezzel tehát sikerült az írók összességének, hogy úgy mondjam, hivatalosan és hivatott helyen tudomására adni, hogy megindulunk, s megindulásunkban semmi hátmögötti látszatot kelteni nem akarunk.

.....

Szeretettel üdvözlő igaz híved és barátod:

Tabéry Géza

Károly Sándor levele Tabéry Gézához

Arad, 1934. április 9.

Kedves Gézá!

Olvastam a Helikonban Kós Károly bátyánk ötoldalas „bírálatát” az EMÍR-ről és a Lángról. Szörnyű írás! Telve gyűlölettel, rosszindulattal, lekicsinyléssel. Valahogy nem is értem, hogy egy olyan idős ember, mint Kós Károly, akinek emellett mégis jó csengésű neve van, hogyan vállalkozhatott ilyen szomorú és szálnalmas szerepre. Az egész kritikából az első sortól az utolsóig nem is kicsendül, hanem kiordít a nem is leplezett cél: ütni a konkurensen. Ütni kíméletlenül, vadul, durván, gyerekesen, tájékozatlanul. Hogy a Lángot kedvezőtlenül fogadta és hogy mint regényt lekritizálja, ezzel nem törődöm. Az író, amikor kritizálják, hallgasson. Tűrje nyugodtan a bírálatot. Én tűröm. De ugyanekkor rólad is ír, és az EMÍR-ről is ír. Sokat és rosszat ír. Belekapaszkodik a könyv elé írt előszóba, és gúnyosan aposztrofálja a beígért programot. A lóláb nagyon kilátszik.

Úgy gondoltam, hogy válaszolni kellene Kós Károlynak a Brassói Lapokban. Azért itt, mert ennek nagy a publicitása és Füzi Bertalan szívesen leadná a kéziratot. Neked, mint a vállalat megindítójának kellene visszavágnod Kós Károly bátyáknak, mert ha én írnék, azt vághatná a szemembe, hogy fáj az igazság (mármint az az igazság, hogy levágta a munkámat). És nem is lenne ildomos, hogy én védjelek meg téged és az EMÍR-t, amikor sokkal erősebb vagy nálam és jobban megvédheted magad. Nem tudom, olvastad-e Kós cikkét, de ha elolvasod, önmagadtól megtalálod a választ. Valahogy azt kellene értésére adni, hogy írásából hiányzik a nobiles gesztus, hogy figyelmen kívül hagyja azt a pozitívumot, hogy az erdélyi talajból egy fiatal irodalmi hajtás bújt ki és annak, aki maga is kertész, nem szabad odaállani a gyenge hajtás mellé és vandál módon beledöfni a kertészollót. Örülni kellene, hogy kibuggyant egy újabb forrás, amelyen át a magyar írás eljut az olvasó elé és hogy mennél több a forrás, annál jobban oltja szomjúságát az olvasó.

Ismétlem, nekem nem fáj, hogy nekem támadt. Elégtételül szolgál, hogy a budapesti lapok közül az Újság, a Pesti Hírlap, Magyarság, Magyar Hírlap, sőt még minden szigorúsága mellett a Protestáns Szemle is jót írt a könyvről. És hasábos kritikát írt a Pécsi Naplóban Sásdi Sándor (szintén jónevű író), a Dunántúlban Zsikó Gyula és hogy a Janus Pannonius Társaságban előadást tartottak róla, és hogy dr. Tolnai Vilmos egyetemi tanár szemináriumot tartott a diákjainak belőle. És nagyon meleg kritikát írt Csuka Zoltán a Látóhatárban. Azután írtak még az erdélyi lapok közül: a Szabadság, Erdélyi Hírlap, Aradi Közlöny, Reggel, Temesvári Hírlap, Szamos, Brassói Lapok, Ellenzék, Vasárnap meg a többi lap, amelyik nem került a kezembe. Ez a sok újság és sok kritikus csak nem bolond. Vagy talán mindenki téved és egyedül Kós Károlynak van igaza? Ma kaptam levelet Lovász Páltól Pécsről. Olyan megalázóan szép és meleg ez a levél, hogy írói pályafutásomnak ez a kis darab papíros a legjelentősebb állomása, pedig nem is ismerem Lovász Pált. Azután megvigasztal a durva támadásért az is, hogy a Láng már úgyszólván elfogyott. A közönség nem ok nélkül karol fel valamilyen munkát. Aradon a kölcsönkönyvtárakban egyik kézből a másikba megy a munka, soha nincsen benn a könyv.

Gézá, szeretném ha válaszolnál szegény öreg Kós Károlynak, akit én őszintén sajnálok, mert folyton arra gondolok, hogy talán jobb meggyőződése ellenére vállalkozott erre a szerepre és levágta volna az EMÍR-t akkor is, ha első kiadványául valamilyen Nobel-díjas író munkáját hozta volna. Úgy látom, hogy felsőbb parancsra le kellett vágni a Lángot.

Különös és csodálatos, hogy a Helikon rendszeresen minden hónap 8-án vagy 10-én érkezik Aradra. Ezúttal már pontosan elsején befutott az áprilisi szám Szántó Györgyhöz, mások még nem kapták meg. Vajon mi ennek az oka?...

Szeretném, ha néhány sorban válaszolnál, hogy miként vélekedsz Kós Károly bátyánk támadásáról. És szeretném, ha elküldenéd postán a vámdifferenciát, amiről már írtam, mert a postavám nyaggat és végrehajtóval fenyegetőzik.

Máriát és Jenőt üdvözlöm, téged pedig régi barátsággal öllelek:

Sándor

A kilencedik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből

(Marosvécs, 1934. június 22-24.)

Feljegyeztetett az erdélyi magyar írók baráti munkaközösségének, az Erdélyi Helikonnak IX. találkozóján, amelynek napjai Báró Kemény János áldozatos és kedves meghívására a marosvécsi várkastély parkjában és termeiben folytak le 1934. év június hó 22., 23. és 24. napjain.

A találkozón megjelentek: Balázs Ferenc, Bánffy Miklós, Császár Károly, Dsida Jenő, Járosi Andor, Kádár Imre, Karácsony Benő, Kemény János, Kós Károly, Kovács László, Lakatos Imre, Ligeti Ernő, Makkai Sándor, Maksay Albert, Moldován Pál, Nyíró József, Ormos Iván, Reményik Sándor, Szántó György és I. Szemplér Ferenc.

.....
Június 23-án délelőtt.

Elnök: Lakatos Imre.

Bánffy Miklós: Arról a megbízatásról számol be, amelyet azért kapott, hogy a Szépmíves Céh jogi formáját megváltoztatva, azt mai betéti társasági formájából részvénytársasággá alakítsa át. Jöttek azok a támadások, amelyek éppen azt a vezetőséget támadták, amely a Szépmíves Céh ügyét és dolgait a maga erejével becsületesen szolgálta. Tájékozódunk a részjegyeseknél is, láttuk, hogy nem lesz könnyű velük is abban az elképzelésben rendezni a dolgot, amint elgondoltuk. Szentimrei hozta közben a közkereseti társaság gondolatát. A magyarországi körút sikere, amelynek keretében tapasztalhattuk, hogy az a propaganda, amely a Céhet támadta, Magyarországon is elszórta méregfogait. Jött a Révaival való főbizományi megállapodás, amely bevált. Úgy a könyvek, mint a folyóirat nívója emelkedett. Nem látszott értelme annak, hogy valamit, ami jól megy, megváltoztassunk. Lehetnek esetleg, akik mégis hibának fogják tartani, hogy ennek ellenére is nem csináltuk meg, de hiszi, hogy ennek ma nagy értelme nincs. Fontos, hogy továbbra is mentes maradjon a Céh a nyereszkedési vágytól. Az az érzése, hogy a dolog szépen fejlődött s egy változtatás csak megrázkódtatást okozna. Vállalja a felelősségét annak, hogy nem teljesítette megbízatását.

Kádár Imre: Meg kellene hallgatni Kós jelentését a Céhről, s ezután hozni döntést ebben a kérdésben.

Szemplér Ferenc: Már most lezárhatjuk a kérdést, ismerve annak elindítását, és ismerve a Céhek mai formájában folytatott munkáját, azzal, hogy feltétlenül helyeseljük azt, hogy a bizottság megbízatásával így járt el.

Nyíró József: Mindenképpen helyesli azt, amit Bánffy előadott. Kár volna most a Céh életét megbolygatni ridegebb üzleti formák miatt. Az ügynek ártana. Indítványozza, hogy a kérdést vegyék le napirendről.

Kádár Imre: Meg lehetne esetleg próbálni a szövetkezeti formát.

Szemplér Ferenc és Nyíró József ennek nehézségét és helytelenségét fejtik ki.

Makkai Sándor indítványára Bánffy beszámolóját helyesléssel veszik tudomásul és elfogadják.

Kós Károly: A szokásos tájékoztatóját adja elé a Szépmíves Céh anyagi és szellemi ügyeiről.

Bánffy Miklós: Egypár dologra kell rámutatni Kós jelentésével kapcsolatban. 1. Annak a sikernek, hogy a Szépmíves Céh zárata jó, nagy részben a jó könyvek az oka. Szántó, Tamási, Makkai, Ligeti, Kós könyveit említi. 2. Az az érdeklődés, amelyet a propaganda-körutakon váltottak ki. 3. Magyarországi főbizományosunknak, a Révainak mozgékonyága. - Utolsó stációja volt ennek a könyvnap. Szükséges azonban olvasóközönségünk kiszélesítése Erdélyben. Kitűnő gondolatnak tartja a székelyföldi körutat. A szlovenszkói körút megvalósíthatóságában nem bízunk.

Nyíró József: A Szépmíves Céh tájékoztatójával kapcsolatban az írók magyarországi kiadói megállapodásairól beszél.

Bánffy Miklós: Két oldala van a dolognak. Fontos a Szépmíves Céh és általában az itteni érdek és másfelől az írónak az az érdeke, hogy a könyve a magyarországi piacon is megjelenhessen második kiadásban. Ezt a két érdeket kell a megállapodásokkal összebékíteni.

Kádár Imre: A kérdést nagyon fontosnak tartja. A Céhnek oda kellene fejlődnie, hogy mint jogvédő iroda is betöltse szerepét az erdélyi író érdekében. Fontosnak tartaná és határozatként kéri kimondani azt, hogy az írók a magyarországi kiadóval kötendő megállapodásaikat a Céhnél mutassák be.

Az írók ezt határozatilag kimondják.

Balázs Ferenc: Fölveti a kérdést, hogy miképpen lehetne a régi program egyik elgondolása szellemében az erdélyi magyar nép szélesebb rétegei számára is jó olvasnivalót adni. Nem lehetne-e az Erdélyi Szépmíves Céh programjába ilyen kiadványokat beilleszteni? Irodalomra gondol, jó olvasnivalóra. Bekapcsolni népkönyvtárakat, ezáltal nagy példányszámot és olcsó árat érni el.

A kérdés felett eszmecsere indul. A Szépmíves Céh örömmel segítené elő ilyen, nép számára való jó könyv kiadását, de meg kell állapítani, mi lenne ez a kiadvány.

Bánffy Miklós: Bizottság kiküldését kéri, amely ezzel a kérdéssel részletesen foglalkozik, s a kérdésre vonatkozólag részletes tervet ad.

Az írók bizottságot küldenek ki. A bizottság tagjai: Balázs Ferenc, Kacsó Sándor, Kemény János, Nyíró József és a Szépmíves Céh mint kiadó.

Kós Károly: Pár évvel ezelőtt örömmel hoztuk itt azt a határozatot, hogy az Erdélyi Helikon, Erdélyi Szépmíves Céh és általában az erdélyi magyar irodalom nagy szlovenszkói barátjának valamilyen kedves formában kifejezzük hálánkat és szeretetünket. Most hasonló kötelességet érzünk az Erdélyi Helikon és Erdélyi Szépmíves Céh magyarországi barátja, dr. Bertalan István iránt, aki a maga körében csendben, nemes szerénységgel állott munkánk mellé, a jó ügy iránti szeretet természetességével jött mindig az erdélyi magyar írói munka segítségére. Indítványozza, hogy dr. Bertalan Istvánnak aláírásunkkal ellátott, pergamenre írott levelet küldjünk, kifejezve vele köszönetünket és szeretetünket.

Az írók Kós Károly indítványát örömmel és helyesléssel elfogadják, a levél megszövegezésével és grafikai kiállításával az Erdélyi Szépmíves Céhet, illetve Kós Károlyt bízzák meg.

A tízéves Erdélyi Szépmíves Céh⁸

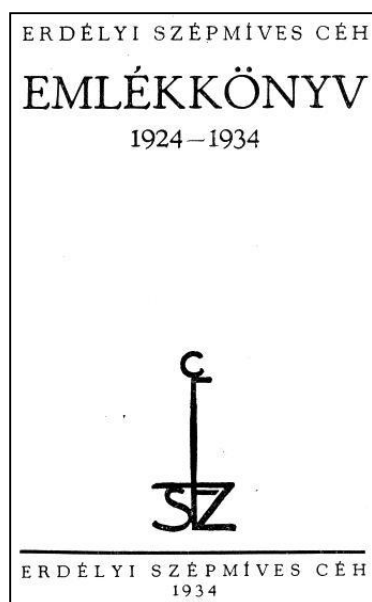
Idén van éppen tíz esztendeje annak, hogy néhány erdélyi magyar író kigondolta és elindította azt az erdélyi magyar kiadóvállalatot, amelyet Erdélyi Szépmíves Céh neve alatt ismernek az irodalom iránt érdeklődők mindenütt, ahol magyarok élnek. Nemsokára századik magyar könyv jelenik meg jelzésével és hetedik évfolyamát éli a kiadásában megjelenő Erdélyi Helikon folyóirat.

Talán ezek a számok nem is nagyok, ha így egyszerűen hangzanak el. Díszítő vagy szűkebb meghatározást adó jelző nélkül. „Erdélyi” magyar könyvek ezek s ez megszűkíti jelentésüket, de fel is díszíti őket. Erdélyi magyar könyvek 1918 után. Közel száz erdélyi magyar könyv. Milyen hatalmas így a szám! Milyen élrefutó a magyar kiadók versenyében is. Regényesség szegődik hozzá, megvidámítja a nemzet életereje, történelmi hangsúlya van. Külsejével és létével is melegít már.

De e helyzeti szépsége mellett túlnőtt regényes adottságain, jelentésével és jelentőségével kiverekedte útját az egész magyar szellemélet terén. Értékek indultak el, anélkül, hogy a magyar élet nagy centrumától kapták volna útlevelüket; magyar hang szólt máshol és másként, mint a nagy hangszórón, Budapesten át.

Mi indította el? Mik voltak a kényszerűségek, az okok, a lehetőségek? Mi volt a lelkiület mögötte és körülötte, hogy a gondolat egészségesen szállt fel, mi volt a közvetlen ok és mi volt a nehezen kifürkészhető magasabb értelem, amely ösztönösen vezette a közvetlen szükséglet az indításnál még alig látható gazdag eredmények felé?...

Sok az ilyen kérdés a visszatekintésnél a tízéves fordulón, abban a munkalázban, amely most is egész, amely ma van kiteljesedésben.

Az uralomváltozást követő első évek regényes zavarai után, amikor lelkes tollforgatók egész csapata sietett annak elindítására és forró kezdésére, ami később a kényes értékelők előtt is nemes verettel kapta az „erdélyi irodalom” nevet, hamar kezdett kialakulni az irodalmi élcsapat. Művek keletkeztek, amelyek már nem találták meg helyüket azokban a folyóiratokban, amelyek köré addig az irodalom élete sűrűsödött.

Előállt a könyvkiadás problémája.

Kiadói próbálkozások addig is voltak már. Könyvek jelentek meg itt-ott. Sőt volt erdélyi kiadó, amely már rendszeresen vette programjába erdélyi könyvek kiadását. Többnyire azonban mégis csak az történt, a legjobbakkal is, hogy maga az író gyűjtötte művére az előfizetéseket s ezeknek az előfizetéseknél a biztosítékával jelentkezett a kiadónál, vagy gyűjtőívekkel látta el barátait és ismerőseit, akik így mentették meg és segítették felépíteni egy-egy erdélyi magyar könyv anyagi alapját. Nem egy ma irányt jelölőnek látszó erdélyi magyar könyv jelent meg így. Például Nyíró József első könyve, a Jézusfaragó ember, amely az erdélyi irodalomnak nagy sikereket elért irányát

⁸ Az Erdélyi Szépmíves Céh Emlékkönyvéből, 1924-1934, népszerűsítő füzet, 76 oldal. Készült a Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt. nyomdájában, Cluj-Kolozsvár.

indította el. Az erdélyi író néha legalább annyit foglalkozott akkor műve közönsége elé vitelével, mint annak megírásával.

De ez lett volna a kisebb baj. Nagyobb baj volt az, hogy ezzel sokan éltek vissza. Rengeteg ilyen kis ügynök járt a közönség között az erdélyi irodalom szép ügyével, előfizetéseket gyűjtve a maga értéktelen limlomjára, vagy előfizetéseket szedve olyan könyvekre, amelyek aztán nem is jelentek meg soha.

Az Erdélyi Szépmíves Céh elindító gondolata az volt, hogy megneemesítve intézménnyé alakítja át az író és olvasója e kényszerű közvetlen kapcsolatát. Kollektív összefogással, kiküszöbölve az író és olvasó között álló kiadvállalkozót, előfizetést hirdetett 10 erdélyi magyar író új könyvére. Ezzel felmentette az író a házalástól, az előfizető-olvasónak pedig biztosítékot nyújtott azzal, hogy a könyvet, amelyet kiad, egy egész írói kollektivitás tekintélyével fedezi.

De a közvetlen indító gondolat sok más jelentős és egészséges gondolattal gazdagodott meg. Nem elégedhetett meg az erdélyi író azzal, hogy műve lehetőséget kap arra, hogy megjelenjen, de fontos az is, hogy minél többen olvassák, minél szélesebb rétegekhez jusson el. Az uralomváltozással éppen a legműveltebb, a szellem új útjaival leghamarabb barátkozó, a fejlődő irodalommal együttthaladó olvasóréteg szegényedett le. A tanult polgárok, a hivatalnokok; a középosztály, amely tudatos őrizője a nép szellemalkatának. Ők voltak a magyar kisebbségi élet első robinzonai, akiknek új életet és új világot kellett hódítani. De természetesen múltjuk igényeivel terhesen maradtak, szellemiekben is éhezni, mikor pedig a napi kenyér is ki volt verve a kezükből.

Az Erdélyi Szépmíves Céh a magyar kisebbségi társadalomnak erre a rétegére gondolt, amikor könyveire kétféle előfizetést hirdetett. Pártolótagjai számára az amatőr sorozatot, előfizetői számára ugyanennek a könyvnek olcsó kiadását.

Az Erdélyi Szépmíves Céh pártoló tagja kis mecénás, aki azáltal, hogy előfizetés útján megveszi az Erdélyi Szépmíves Céh amatőrsorozatot, nemcsak abban segít, hogy az erdélyi író könyve méltó formában megjelenhessen, de lehetővé teszi azt is, hogy a könyvnek egyszerű kiadása olcsón kerüljön a szegényebb sorsú, de olvasmányokban éppoly igényes olvasó kezébe. Az Erdélyi Szépmíves Céh azonban nem értelmezte pártolótagjai esetében a mecénás gondolatát úgy, ahogyan azt általában elképzelik. Annak, amit a pártolótag a könyvért fizet, teljes ellenértékét kívánta nyújtani. A könyv nemesebb külsejében és bibliofil értékében. A csupán számukra készült amatőrsorozat szigorúan zárt példányszámban jelenve meg, könyvárusi forgalomba nem kerül. Számozott, névre szóló könyvek finom papíron, művészi kötésben.

Az Erdélyi Szépmíves Céh első kiadványától kezdve minden amatőrkönyv végén közli pártolótagjai névsorát s ezzel kultúrtörténeti dokumentumot is nyújt. Neveket őriz, azoknak a neveit, akik lehetővé tették szép erdélyi könyvek megjelenését. Gyökerei és éltetőnedvei a fának, amely ma már gazdag és nemes díszében áll. Hűséges, drága nevek, odagyűlve az erdélyi magyar irodalom nemes ügye köré; ők azok, akik nem keresték a kibúvás könnyű ürügyeit, az irodalomban nem világszemléletük szolgáló inasát, politikai vagy klikkérdéseik legyezgetőjét kívánták, hanem a művészi magyar szót, a fölemelkedést, a változott életben a szellem szabadságát, menekülést a lélek egyetlen helyére, ahonnan az igazság is legjobban látható és kifejezhető. Ők voltak az Erdélyi Szépmíves Céh munkájának nemes biztatói, figyelmes szellemei, kritikusai és méltatói.

Az Erdélyi Szépmíves Céh megalakulásának közvetlen indítékaihoz az a gondolat is társult, amely meg akarta menteni az irodalmi életet a foszlányokra való szakadástól, kiszolgáltatottságtól, világnézetek guerilla-harcaitól, a feldarabolódás tragédiájától. Ez a gondolata

akkor teljesedett ki és lépett irodalompolitikai programja első vonalába, amikor 1926 nyarán megalakult Marosvécsen az erdélyi magyar írók szabad munkaközössége: az Erdélyi Helikon és védőszárnyai és irányító szelleme alá vette az Erdélyi Szépmíves Céhet. Ekkor teljesedett és szélesedett ki programja, nyert munkája még erősebb társadalmi támaszt, léte fokozottabb értelmet.

Ettől kezdve élete, programja és tevékenysége szorosan kapcsolódik az Erdélyi Helikon programjával. Eddig megjelent 10 könyve után a tizenegyedik ezt a kapcsolatot tanúsítja: Az Erdélyi Helikon antológiája. Új felhívását ekkor már harminc erdélyi magyar író látja el aláírásával. Ön álló jogi formáját is ekkor kapja, a betéti társaságot, amelynek részjegyesei erdélyi magyar írók.

Tőkéje azonban most sincs. Továbbra is pártolótagjainak és előfizetőinek előre vállalt kötelezettsége, bizalma, lelkesége és hűsége biztosítja további munkáját, amely az évek folyamán mind jobban kiszélesedik. Az erdélyi magyar irodalom új termékeinek kiadása, Erdélyben a külsejében is szép magyar könyv megteremtése mellett sok más művészi és kulturális ügy kezd most már megfordulni gondjában. A szép könyv gondolata magával hozza az erdélyi grafikai művészet figyelemmel kísérését és foglalkoztatását. További lépésként kapcsolódik ehhez az a többszöri próbálkozása, hogy hasonló módon megszervezze, az elkallódástól megóvja és létét biztosítsa az erdélyi képzőművészeteknek.

Természetesen adódott munkájához minden irodalommal kapcsolatos kulturális ügy. Nem volt az uralomváltás utáni Erdélynek olyan magyar kulturális ügye, amely legalább gondjaiban meg ne fordult volna, ha az abban való segítsérről néha eszközei hiánya miatt le is kellett mondania. Az évenként ismétlődő marosvécsi írótalálkozók az erdélyi magyar élet sok-sok szükségletét, hiányát dobták fel, a nemes gond és lelkes álmodozás könnyűségével sok ilyen gondot bíztak az Erdélyi Szépmíves Céhre. Az eredetileg tisztán erdélyi magyar könyvek kiadására alakult Erdélyi Szépmíves Céh az erdélyi magyar irodalmi élet központjává nőtt, majd valóságos kultúrhivatallá, amelynek idegszálain és tevékenységén az erdélyi magyar élet minden műveltségi kérdése megül vagy átszalad. Tevékenysége nő, programja észrevétlenül kiszélesedik, új meg új ügyek indulnak el tanácsával és kezdeményezésével.

Kiadói programja új gonddal gazdagodik, amikor a marosvécsi írótalálkozón feladatául tűzik ki és megbízzák egy reprezentatív erdélyi magyar irodalmi folyóiratnak kiadásával. Hatalmas gond. Hosszú töprengések, anyagi félelmek szinte végtelennek látszó hányása-vetése, sok belső gondhullám után végre 1928 májusában megjelenik az Erdélyi Szépmíves Céh folyóiratának, az Erdélyi Helikonnak első száma. Mindennapi életének történetét most már nem csupán a havonként megjelenő könyvek, hanem az Erdélyi Helikon megjelenő számai is jelzik. Az élet még jobban kiforrósodik, megsűrűsödik és megelevenül körülötte. Természetesen adódó házi csatározásai, huzavonái felett magasabb szellem örködik, mindennapjai felett örök és gazdag értelem.

Folyóirata megindulásával tehet eleget annak a célkitűzésnek is, hogy a maga irodalom-kulturális ügyei mellett figyelmeztessen az együttélő román és erdélyi szász nép irodalmának eseményeire is, sőt be is mutasson azok irodalmi termékeiből a magyar olvasónak. Programjának ebbe a vonalába illeszkedett a művészi magyar fordításban tolmácsolt és erdélyi román művész rajzaival díszített román népballada gyűjteménye, egy erdélyi szász regény kiadása és a romániai magyar Pen Club megbízásából kiadott öt román színpadi mű.

De érdekes a külső harc is, amelyet könnyel, nemtörődomséggel s a ritkán őszinte, inkább csak a kényelmet kereső hitetlenséggel kell folytatnia. És jönnek a nyílt támadások is, amelyek addig legfennebb egy-egy könyv köré csoportosultak. Szinte parancsszóra egyszerre jelentkezik a nyílt ellenség jobb és bal felől. Olyan egyszerre és olyan egyformán, megfordítva a vádat, hogy kiugorva e két támadás közül, egymást semmisítették volna meg. Ha

fizikai erőkké lehetett volna őket váltani. De a meleg és drága életről volt szó, harcolni kellett kétfelé. Ez a kettős harc növelte az Erdélyi Szépmíves Céhben és az Erdélyi Helikonban az egészség örömét, a jó út tudatát. Mert ez az út nem a középnek hideg és szürke útja volt, hanem az egészséges szellemet mindenünnen magába gyűjtő lelkiút útja. Erdélyi út és a kisebbségi magyarnak útja. Egyesítő és nem a szétszakító. Jelentette ez azoknak a világnézet-menedékházaknak lerombolását, ahova a tehetetlenség, a szűk és önös érdek bűjt meg. Az irodalmi és művészi szempont előltartásával hatalmas erőt egyesíthetett. Csak így valósíthatta meg célját a magyar szellemi központtól való kényszerű elszakadása után: az erdélyi magyar irodalmi kultúra megteremtését.

Munkája iránt az érdeklődés hullámgyűrű szerint nyer mind messzibb köröket. Alapjait a megindulásnál tisztán és egészen Erdély adja. Pártolótagjainak és előfizetőinek köre áttérjed aztán Erdély határain mindenfelé, ahol magyarok élnek. De értelmét továbbra is mindig attól a földtől nyeri, amelyen áll s amelyen épít.

Műfajok szempontjából is elhatározó befolyást gyakorolt az erdélyi magyar irodalmi termelésre. Azzal, hogy a könyvkiadást biztosítja, önkéntelenül is nagy lendületet adott a regényírásnak. Addig az erdélyi magyar író nehezen szánta rá magát a regényírásra, bizonytalannak látta sorsát. A majdnem csak folyóiratok és napilapok nyilvánosságára szorítkozó irodalmi élet természetszerűleg elsősorban a versnek és novellának kedvezett. Az Erdélyi Szépmíves Céh kiadói munkájának megindulásával a helyzet gyökeresen megváltozott. A regény sorsa lett biztosabb, így lett döntő az erdélyi regényirodalom kifejlődésében az Erdélyi Szépmíves Céh szerepe. Megalakulásával a próza műfaját művelő erdélyi költők mostohán hagyva a novella műfaját, egyik napról a másikra tértek át a regényre. Annyira, hogy mikor az Erdélyi Szépmíves Céh folyóirata megindult, újra kellett megteremteni a kedvet a novellaírásra. Az 1928 májusában megindult Erdélyi Helikon szerkesztőinek első időkből egyik legkomolyabb gondja lett a folyóirat novellaanyagának előteremtése. Bár a verssel szemben a háborút követő években egész Európára kiterjedően a közömbösség és érdektelenség árama indult, az Erdélyi Szépmíves Céh nem felejtette, hogy az erdélyi magyar irodalom első dicsőségét és messzire elható kezdő akkordjait versek adták, megindulásától kezdve programjába vette minden sorozatában verses könyvek megjelentetését. Az essay és novella pedig akkor lelte meg kifejlődése teljes útját, amikor az Erdélyi Szépmíves Céh folyóirata is megindult.

Természetes volt, hogy kiadói programja további kiszélesítésére sok újabb gondolat és hasznos terv kínálkozott. A megvalósulás küszöbéig jutott el a tervbe vett városportré sorozata, amelyben erdélyi magyar képzőművészek együttesen adták volna meg az erdélyi magyar városok múltjának és jelenének összefogott képét. Ezt a sorozatot aztán a kezdés pillanatában állította meg a kulturális élet egész területén végigpusztító gazdasági depresszió, amelyet különösebben megérezett éppen az az olvasóközönség, amely érdeklődésével az Erdélyi Szépmíves Céh munkája körül állt.

A gazdasági élet pár éve kezdődő pánikszerű megtorpanásában hajszálon függött akkor az Erdélyi Szépmíves Céh egész további léte is. Az emberek gondjaik apasztásának lázában elsősorban is kulturális szükségleteiket siettek lerázni. Abból is azt, ami nem csupán könnyű, pár órára feledtető játék, hanem az életet elmélyítő és gazdagító. Ebben az időben a kisebbségi magyar a maga életének külön válságához a gazdasági élet egész világra kiterjedő krízisének hisztériás tüneteit és ijedelmét kapta. Az emberek a művészetből és irodalomból fokozottabban keresték ki most a csupán parfümöst, hamar kábítót, súlytalant, reklámhajszában kiélezettet. Az Erdélyi Szépmíves Céh is érezte ezeknek az időknek félelmes, söprő szelét. És mégis, semmi sem mutatta meg jobban egészségét és erejét, mint éppen ezek az idők. A leomló vagy tevékenységüket a legkisebbre zsugorító kiadói vállalkozások mellett munkáját a maga teljességében vihette tovább, sőt hatásaiban fejleszteni tudta. Ezekben az

időkben fokozottabban érezte azoknak a nemes hagyományokon nevelt energiáknak vigyázó gondját, amelyek a hosszú éveken át mindig segítők mellett álltak.

Tizedik esztendejéről önérzettel és boldogan tekint vissza. Kis könyvtár áll mögötte. 90 erdélyi magyar könyv és az Erdélyi Helikonnak már hét évfolyama sorakozik fel. Gazdagon szól ez arról a szeretetről és hűségről, amit pártoló tagjaitól, előfizetőitől és olvasóitól kapott. Szól sok örömről és sok gondról, amit tíz hosszú esztendő hozott erdélyi magyar íróknak s a magasabb rendű élet műveltségtudatát, mint legigazabb nemességet, kötelességszerűen is hordozó erdélyi magyarnak. Tanúsít elpusztíthatatlan életerőt, a nemzeti lét megtartásának új, súlyos és szokatlan körülmények között is virágot termő útját. Szövi a mindennapok sűrű és számlálhatatlan gondjai felett az erdélyi magyar néplélek ünneplő ruháját.

Kemény Jánosnak⁹

Kedves barátom!

Most tizedik éve annak, hogy meghívtad magadhoz a marosvécsi várba Erdély íróit. Jelentős tett volt. Ez az első találkozó alkotta meg az Erdélyi Helikont, és az Erdélyi Szépmíves Céh akkor vállalta, hogy e szabad írói közösségnek a szolgálatába lép. Azóta közel száz könyvünk jelent meg, és folyóiratunk, melyet az első találkozó tervezett, már a nyolcadik évfolyamát éli. E kiadvállalat és e szemle munkaalkalmat nyújt Erdély íróinak, utat az érvényesülésre. De ez csak egyik része annak az alkotásnak, mely akkor megindult. Nem kevésbé fontos az a szellem, ami akkor megnyilvánult és mely változatlan él és uralkodik közöttünk. Erdély ősi szelleme ez a mai időkhez idomulva, mely egykor az egész világon elsőnek hirdette a vallásszabadságot. A megértés, a türelmesség, a kölcsönös szeretet. Azt kutatja, ami összetart, nem ami széjjelválaszt. Egyetlen szempontot ismer csupán, a művészet önzetlen szolgálatát. Ez a szellem, faji vagy világnézeti különbségek fölött átnyúlva, egybefogott mindenkit, aki Nálad az első Helikonkor összegyűlt.

És e szellem ma is fönnáll közöttünk.

Nem ünnepelhetjük meg méltóbban a lefolyt tíz esztendőt, mint azzal, hogy összegyűjtünk Erdély múltjából tizennégy nevet, és koszorút fonunk belőle.

E könyv nem kimerítő. Nincs benne minden nagy munkása e kicsi ország kultúrájának. Úgyszólván találomra szedtük össze, ahogy találomra szakít az ember virágot a réten. E koszorút pedig Neked szántuk, Neked ajánljuk föl, és reám hárult a föladat, hogy átnyújtsam a Helikon írói nevében.

Átnyújtsam nagy-nagy szeretettel és hódolattal, és midőn ezt teszem, végre alkalmunk nyílik kifejezni, mennyire látjuk, ismerjük, becsüljük a Te mindig önzetlen, hangtalan munkádat, azt a mindenre kiterjedő figyelmet, és céltudatosan segítő akaratot, ami egyedül tette lehetségessé, hogy a Helikon íróinak közössége nemcsak változatlan fennmaradjon, hanem gyarapodva, megszorodva folytassa azt a szellemet, mely e könyv egyes alakjaiban kifejezésre jut.

⁹ Bánffy Miklós előszava az Erdélyi csillagok című antológiából, amelyet az Erdélyi Helikon íróinak tizedik találkozója alkalmából adott ki az ESZC 1935-ben.

Az Erdélyi Szépmíves Céh tíz éve¹⁰

Az Erdélyi Szépmíves Céh tíz éve kétségtelenül nem múlt el nyomtalanul. Nyolcvan-egynéhány könyv (regény, vers, tanulmány) s egy folyóirat évente tízszer megjelenő példányai az a szaporulat, amire az erdélyi magyar középosztály neológusainak ez a kiadója a magyarul leírt szó háztartásában hivatkozhat. Eredmény volna ez bármely nyelv részéről, bármely tájékan a világnak: hisz e tíz év a hagyományos kultúra egyetemes hanyatlásának a szakaszába esik. Ez a nyolcvan-egynéhány könyv s ez a hét éve megjelenő folyóirat azonban csak olyan külsőség, amely mögött a meghúzóerők s az ezek révén jelentkező tartalmak még mindig alászállíthatják a tetszetősnek mutatkozó szaporulat tényleges értékét. S ez az érték alászáll, ha a Céh kiadványaival egy időben létrejött magyar írások összességének távlatából vesszük a Céh által képviselt irodalmat. Alászáll, ha a mennyiségen túl a minőséget keressük.

Minőségileg ugyanis a Céh működése egészében még azon a vonalon sem jelent valóban eredményt, amely vonalat a Céh saját maga igényel magának.

A magyar szó középrétegbeli vagy ezzel rokon irodalmának vonalán a Céh kiadványai nem újították meg a század első két évtizedében kialakult magyar irodalmat, illetve abból a hanyatlási szakaszból, amelyre a század eleji „moderne” nemzedékének elfáradása a magyar középrétegek irodalmát ejtette, nem emelte ki. A „moderne” formáit nem értékelte át, tartalmi körét nem szélesítette tovább. Pozitívumot csak egyetlenegy adott: felhívította és kanonizálta (epigon fokon) azt a stílromantikát, amit a magyar középrétegek irodalmába a „moderne” vezettek be. De ezt sem tudatosan: az egykor avantgardista jellegű irodalmi értékeknek a legszélesebb olvasórétegek előtt való aprópénzre váltásával, hanem ama regionalizmus segítségével, amelyre a magyar középrétegek teremtő hajlama nem belső szükségből, hanem a történelem külső közbelépése folytán kényszerült késve-kapkodva olyan időpontban, amikor a magyar középrétegek e nemű teremtő hajlama már végleg kimerült, s a nyers szándékon túl - mondanivalóképtelen. Ezért történhetett, hogy a Céh, mely a magyar irodalom akadémikus határaihoz igazodva az első par excellence nemzetiségi és regionalista könyvkiadó, kiadványai abszolút zömében olyan irodalmat prezentál, amely - e fogalmak valódi értelmében - se nem nemzeti, se nem regionalista. Fennállása folyamán a magyar középosztály értelmében vett „nemzeti” (az ó-konzervatívok - s Székely Mózes), rajta kívül az erdélyi regionalizmust pedig valóban tükröző népiesség (a székely szárny) csak elszigetelten jelentkezik működésében, s ekkor is csak „irodalmi” formában, még csak kísérletével sem annak, hogy ezt a népiességet legelső és kizárólagos vonalába állítsa, s ezáltal azok irodalmát adja, akikre szakadatlanul hangoztatott regionalizmusát állítólag emeli. Ezek a fontos ellentmondások persze tovább utalnak azokra az elvekre, melyeket a Céh irodalompolitikáját sugalmazó csoport (az Erdélyi Helikon) vezető rétege tételez az osztályok feletti irodalom képzelmével, elsősorban a művészi szempontot hangsúlyozva, kizárva az irodalomból „a világnézeti kalandorokat”. Érthető így, ha a Céh kiadványai által magába zárt irodalom valójában se nem „nemzeti”, se nem „népi”, miután ezek a kategóriák (tartalmilag) csak osztálykötöttségekkel jelentkezhetnek. Ezért nyújt a Céh, kiadványai abszolút zömében, egy olyan irodalmat, amely az elesztétizálás és a történelemben való menekülés révén kerüli ki a nemzetiség és a regionalizmus konkrét követeléseit.

Nagyon természetes ez.

¹⁰ Gaál Gábor írása, Korunk, 1935. X. évf. 3. sz. 216-218. old.

A Céh irodalompolitikáját meghatározó se nem „nemzeti”, se nem regionalista, hanem tisztára humanista-esztéta csoport irodalmi ideológiája abból a század eleji félliberális élet- és művészetfelfogásból táplálkozik, amely még eredetében is pusztán a „nyugati műveltségnek hazánkban való meghonosításával” operált, s még ezekkel is csak elvontan és anakronisztikusan, gyökértelenül. Ez a gyökértelenség különben állandó vonása, amit a Céh által egy időben felkapott „vallani és vállalni” jelszó sem szüntetett meg.

Az osztályok feletti esztéticizmus vonaláról ugyanis semmiféle irányban sem aktivizálható az irodalom, legfeljebb külsőségeiben. A „kisebbségi sors” irodalmilag egyetlenegy társadalmi-történeti értelmét illetően konkrét alkotásban sem nyert művészi kifejezést. Nem is nyerhetett. A Céh által kreált irodalom zömében tipikus felülről irányított és nem alulról kinőtt irodalom... A talajában, koponyájában meglódult középosztálybeli magyar, hirtelenében gazdasági helyét nem találó értelmiségiek „irodalompolitikája” révén létrejött irodalom ez, amit irodalompolitikások kreáltak, kommunikék népszerűsítettek, „kisebbségi sors” oktrojált, s magyarországi káprázatok szökkentettek szárba mesterségesen, s így azok az erők, amelyek működnek benne, korántsem valódiak. Ilyen összefüggések közt a valódi erők nem is érvényesülhetnek. A valódi erők átrágyák az osztályfeletti, a „világnézeti kalandorokat” kizáró irodalom burkát. A valódi erők a Céh tíz éve alatt szakadatlanul konkrét, a társadalmi-történelmi környezettel párhuzamos, helyében és idejében meghatározott irodalmat kívántak. Minden valódi irodalom a szóban forgó tíz év alatt az időszerű társadalmi-történeti tartalmak irodalma volt, a Céh viszont - belső ellentmondásai folytán - épp ezt az időszerűséget zárta ki irodalompolitikájából, a formai és esztétikai szép időfelettségével térve ki a világszerte jelentkező időszerűségi igény elől.

A Céh irodalompolitikájának ezek a belső ellentmondásai természetesen nem maradtak kihatás nélkül a Céh megalapozottságára s szervezeti és szerkezeti jelentkezésére. Amikor a Céh megindult, az uralkodó vonalból lekerült erdélyi magyar rétegek írói tömörülésének indult. Az előbbi ellentmondások következtében azonban a Céh ezt a tömörülést sem hajthatta végre. Sőt évek folyamán még maga az eredeti tömörülés is megoszlott önmagán belül. Abban a közösségben, amelynek neve Erdélyi Helikon (s amelynek kiadói formája a Céh) ma különböző csoportok különböztethetők meg, s e csoportok nyílt vagy lappangó kontroverziája szükségszerűen az idő- és osztályfölöttség, a „művészet”, az elvonatkoztatott irodalom hamis eszményeihez köti a Helikon ideológiáját. Az EMÍR¹¹ néven kivált csoport csak egyik jele a Céh közösségében feszülő ellentéteknek, nem is említve azokat a szintén erdélyi középrétegbeli írói csoportosulásokat, amelyek elejétől kezdve a tagadás álláspontján álltak a Céhvel szemben.

De nem szervezte meg a Céh - s ez is belső ellentmondásai következménye - a közben felnőtt fiatalságot sem. E fiatalság egy-két képviselőjét ugyan szóhoz juttatta hasábjain, e fiatalság irodalommal szemben elfoglalt konkrétabb törekvéseinek azonban már nem adott helyet.

Amint nem szervezte meg a Céh teljességgel - belső ellentmondásai folytán nem is szervezhette meg - a saját írói vonalát, ugyanúgy nem szervezhette meg - ugyancsak az előbbiekből következően - erdélyi közönségét sem. Amikor például az irodalmi színvonalában semmiben sem mélyebben álló budapesti Új Idők olvasótábora Erdélyben ezrekre mehet, akkor az Erdélyi Helikon, illetve a Céh kiadványai mai (erdélyi) példányszámukkal a legkevésbé sem találták meg közönségüket hazájukban. A Céh társadalmi-történeti gyökértelensége s ideológiai korszerűtlensége következtében még az a vékony réteg is, amely kezdetben melléje állt, csak rövid ideig tartott ki mellette. Így történt azután, hogy a Céh, amely a

¹¹ Berde Mária és Tabéry Géza kiléptek a Szépművészi Céhből és Endre Károllyal, Károly Sándorral, Molter Károllyal s más írókkal együtt új kiadót alapítottak, Erdélyi Magyar Írói Rend elnevezéssel.

megindulás éveiben olvasóit kizárólag Erdélyből rekrutálta, az utolsó években olvasói abszolút zömét Magyarországról kapja. Nagyon fontos vonatkozásra világít ez rá. Arra, hogy az, ami Erdélyben készül, az Erdélyben - nem kell. Rávilágít ez arra, hogy az az ideológiai konstrukció, amire a Céh irodalma épül - itteni törekvések és hiányok kielégítéseképp - Erdélyben még a hozzá tartozó osztályon belül sem talál elfogadásra. Az elfogadáshoz ugyanis - miután itt és ma tartalmilag nem kielégítő irodalom - valami olyasmi kell, ami csak Magyarországon teheti vonzóvá, a „végeken élő testvérek” nemzeti-művelődésbeli öntudatának nyilvánulása címén. E sajátos vonatkozásnak bizonyos faji és politikai mítoszokkal való átszövése révén érkezhetett be azután a Céh irodalma a mai Magyarországon mintegy hivatalos irodalomként, amely jóllehet stílusában azonos képletű a század elején megújult magyar irodalommal, tartalmában a régi magyar akadémikus irodalom tartalmait nyújtja.

Nagyon érdekes szituáció ez! A mai magyarországi uralkodó osztály egyik legfontosabb ideológiai fegyverét, az irodalmat nem a saját maga soraiból veszi, hanem - Erdélyből. Kézenfekvő erre a magyarázat. A magyar uralkodó osztály mai valódi írónemzedéke mind stílusát, mind tartalmait illetően a Céh irodalmával szemben valami olyan többlettel rendelkezik, amit a magyar uralkodó osztály a legkevésbé fogad el, nevezetesen: szociális érzéssel s társadalom- és erkölcsbírálattal, ha ez a szociális érzék és bírálat nem is olyan tisztult, mint ahogy ez pár, a magyar uralkodó osztály ideológiájától elvált magyarországi íróban jelentkezik (Illyés Gyula, József Attila, Veres Péter stb.). A Céh a szociális érzék s a társadalom- és erkölcsbírálat legteljesebb hiányának köszönheti magyarországi arriválását. Ugyanakkor azonban ez a tény más irányban is befolyásolja jellegét és alakulását. A liberalizmus hagyományai ezért hervadnak mindinkább, s adnak helyet mind erőteljesebben a Céhnél is a fajvédelem ideológiai törmelékeit súroló meggondolásoknak. Hogy a Céh magyarországi kiadó társa, a Révai-Lantos cég, ez a legkevésbé sem téveszti meg a szemlélt. A fajvédelem flosculusait¹² nem csupán „fajmagyar” körök fogalmazzák.

.....

¹² Flosculus (lat.) - szóvirág, cikornya.

A tizedik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből

(Marosvécs 1935. június 28-30.)

Felvettük az erdélyi magyar írók baráti munkaközösségének, az Erdélyi Helikonnak X. találkozásán, amelynek sorozatos ülései báró Kemény János áldozatos és kedves meghívására a marosvécsi várkastély parkjában és termeiben folytak le az 1935. év június 28., 29. és 30. napjain.

A találkozón megjelentek: Bánffy Miklós, Dsida Jenő, Endre Károly, Járosi Andor, Kacsó Sándor, Kádár Imre, Kemény János, Kiss Jenő, Kós Károly, Kovács László, Karácsony Benő, Lakatos Imre, Ligeti Ernő, Makkai Sándor, Maksay Albert, Moldován Pál, Molter Károly, Nyíró József, Ormos Iván, Szántó György, I. Szemlér Ferenc, Tamási Áron és Tavaszy Sándor.

Első ülés, június 28. délután.

Elnök: Bánffy Miklós. Megnyitja a megbeszéléseket, rámutatva a tizedik találkozó jelentőségére. Üdvözlí Kiss Jenőt, aki először jelent meg az erdélyi magyar írók baráti találkozásán, s ugyanakkor bejelenti, hogy Wass Albert, akit szintén most először hívtak meg a megbeszélésekre, sajnálattal kimentette elmaradását. Üdvözlí azután a Pásztortűz megjelent íróit, akik részvételükkel lényegesen előbbre mozdították a két írócsoport együttműködésének fontos ügyét.

Ezután Maksay Albert emlékezik meg az utolsó helikoni év két halottjáról: Szombati-Szabó Istvánról és Kovács Dezsőről...

Kacsó Sándor: A népművelés időszerű problémáiról tart előadást. Ma a falu s a város csupán politikai pártunk útján tart fenn bizonyos összeköttetést egymással. Ha megszűnne ez a párt, a város teljesen elveszítené kapcsolatát a faluval. Ezért olyan kulturális és gazdasági szervezetre van szükség, mely a múltó politikán túl szilárdabb kapcsolatot teremtené a magyarság e két tömege között. Ki kell építeni a kulturális csatornákat a falu felé párhuzamban a gazdasági csatornákkal, mert a kettő nem létezhetik egymás nélkül. Jelenlegi közműveltségi színvonalunk megőrzésének legfontosabb feltétele ugyanis a falusi, kisiparos és munkástömegeink állandó nevelése, gondozása, felkarolása. A közműveltségi színvonalat a tömegek színvonala jelenti, nem a kevesek szerencsés előretörése. Ezért a néppel, annak nevelésével, oktatásával, testi-lelki egészségével állandóan foglalkozni kell. E célból a Brassói Általános Gazdasági Szövetkezet, az ÁGISZ közművelődési szakosztálya olyan munkatervet állított össze, mely a legjobb meggyőződése szerint közelebb viheti a megoldáshoz ezt a nehéz kérdést. Ez a tervezet elméletileg tekintettel van a népművelés szükséges szempontjaira, gyakorlatilag pedig kellő jószándékkal és kitartó munkával aránylag szűkre vont költségvetési keretek között is megvalósítható lenne. E tervezet szerint az ÁGISZ Hasznos Könyvtár címmel egy népkönyvtárt indítana meg, mely olyan könyveket adna ki, amilyenekre a falunak leginkább szüksége van. Olyan könyveket, amelyek amellet, hogy lelkiismeretesen szolgálnák a magyar betűt, a reális életre is segítenének. A cél megvalósításához azonban szükséges, hogy minden faluban, mely önmagát kulturális táplálékkal ellátni nem tudja, legyen valaki, aki az ún. „falugazda” szerepét vállalja, ami abból állana, hogy a kiválasztott falut lehetőségeihez mérten bizonyos számú könyvvel látná el. A falugazda szerepét vállalhatják különböző szervezetek, egyesületek, szövetkezetek stb. éppúgy, mint falujukból elszármazott és jó anyagi viszonyok közé került emberek, akiket falujukhoz érhetően még mindig meleg szálak fűznek.

A szétküldött könyveket egy erre a célra megválasztott falukönyvtáros vagy faluszámadó kezelné, akinek a küldött könyvekből kettőt a könyvtár részére kellene megőriznie, a többit pedig szét kellene osztania. A faluszámadók aztán időnként beszámolnának a kezdeményezés eredményéről, gyakorlati hasznáról, falujuk közműveltségi és gazdasági állapotáról stb. Az ÁGISZ-nak így állandóan figyelemmel lehetne kísérni a falu életét. A főszempont a könyvek olcsósága. Minden faluba, minden népréteghez el kell jutniok ezeknek a könyveknek, ha kell, ingyen, ajándékképpen is, ha az anyagiak hiánya megakadályozná beszerzésüket. Véleménye szerint minden a beszervezésen múlik. Ehhez a munkához kéri a Helikon támogatását.

Kemény János: Az ÁGISZ-t komoly megmozdulás alapjának lehet tekinteni.

Makkai Sándor: Milyen időközökben jelennének meg ezek a könyvek és milyen tárggyal? Egy könyvben egy téma?

Kacsó Sándor: Mindenikben külön téma. Gazdasági, népegészségügyi, irodalmi, ismeretterjesztő olvasmányok, együttélő népek ismerete, önmagunk ismerete stb.

Kovács László: Ismeretterjesztő előadásokat is kellene tartani.

Kacsó Sándor: Van már egy szabadegyetemszerű tervezet, de még távoli a dolog.

Kádár Imre: Kacsó előadása egy ponton szorul kiegészítésre: ugyanis teljesen valószínűtlennek látszik, hogy annyi falugazda akadjon, ahány falu van. Szerinte ez kizárt dolog. Kevés a vidéki egyesület is, mely ezt a szerepet vállalhatná. Ezenkívül az elinduláshoz szükséges feltételek nincsenek meg. Bizottságot kéne kinevezni, amely meghányná-vetné, hogy miképpen lehetne előteremteni az elinduláshoz szükséges összeget. A bizottságba feltétlenül be kell venni a Céhet is, melynek programjába az úgy beleillik.

Elnök: A tárgyat érdekességénél fogva holnap tovább folytatjuk.

.....

Második ülés, június 29. délelőtt.

Elnök: Tavasz Sándor: Folytatjuk a tegnapi megkezdett megbeszélésünket, melynek tárgya a népnevelés volt.

Kádár Imre: Fel kell kérni a Szépmíves Céhet, hogy Kacsóval beszélje meg a kivitelt.

Bánffy Miklós: Memorandumot kellene megfogalmazni egypár pontban, hogy mint példát mutathassuk fel.

Kacsó Sándor: Memorandumnak lehet tekinteni a Népnevelés című brosúrát. Ami pedig az ügy anyagi részét illeti, ő egyéb támogatásra nem gondolt, mint arra, hogy a közélet különböző ágaiban a Helikon írói visszaverjék a támadásokat, megvédjék és előrevigyék az ügyet, melyről mindig és mindenütt mint szükségletről kell beszélni, nem pedig mint vállalkozásról.

Endre Károly: Központi bizottságot kell szervezni, mely állandó jelleggel bír.

Kacsó Sándor: Az ÁGISZ az.

Kós Károly: Lényegében kell megismerni a dolgot. Mi lesz a kezdet? Mi lesz az első öt kiadvány? Hisz tudnivaló, hogy az elinduláson múlik minden. Hol az első öt füzetnek a pénzügyi alapja? Kik fogják írni? S hogyan? Az elejét kell a legalaposabban megbeszélni.

Járosi Andor: Az első szám megjelenésekor már az egész év anyagának együtt kell lennie. Ami pedig a megírást illeti, azt csakis fejlett íráskészséggel rendelkező egyének végezhetik.

Kiss Jenő: Az ifjúságot is be kellene vonni ebbe a munkába.

Makkai Sándor: A maga részéről teljesen egyetért Kacsóval, és kész mindenben támogatni az ügyet. De a legfontosabb feltétel az, amit Kós mondott: hogyan készül el az első öt füzet, kik írják és milyen szellemben stb. Mindenesetre kész anyaggal kell elindulni, hogy valami magja is legyen a szervezkedésnek, különben egykettőre elgáncsolnák. Egyik legfontosabb teendő: megnyerni a hivatottakat a mozgalomnak. Itt elsősorban az egyházakra gondol, de nem téveszthetők szem elől a kisebb kultúrsoportok sem. A nem hivatott tényezőkkel szemben viszont nagyon kemény és határozott álláspontot javasol.

Bánffy Miklós: Egy háromtagú bizottságot ajánl, mely az ifjúság bevonásával programot alkotna.

Kacsó Sándor: Ami az arra hivatottak megnyerését illeti, ebben az irányban már történtek lépések. Igyekeztek kapcsolatot teremteni a különböző egyházakkal, szövetkezetekkel, közművelődési egyesületekkel. Az első három könyv anyagát is megmondhatja: az első a csecsemőgondozásról szólna, a második a talajművelés alapelemeiről, a harmadik Mikesről vagy Rákócziról. Emberek is vannak, akik megírják, csak szervezet kell, amely a füzeteket a faluba juttassa. Egy könyvecske megírásának honorárium a 1000 lej volna, s körülbelül 10 000 példányban jelenne meg. - Az ifjúságot egyelőre jónak látná kikapcsolni, legalább egy évre, amíg az akció kissé mozgásba jön és az első sorozat megjelenik. Ne komplikáljuk egyelőre ezzel is a kérdést.

Elnök: A kérdés helikoni oldala: a Helikon határozatilag leszögezi, hogy minden erkölcsi támogatást megad azoknak, akik a népnevelés nagy feladatát magukra vállalták. A bizottság tagjaiul Kacsót, Makkait, Kádárt, Kóst és Keményt ajánlja. - Az ifjúság között akciót kell indítani, hogy ők is bekapcsolódjanak ebbe a munkába. Erre Kisst kéri fel. - A kérdést lezárja.

.....

Negyedik ülés, június 30. délelőtt.

Elnök: Nyíró József: Üdvözlí Lantos Kálmánt, a Révai budapesti könyvkiadó vállalat igazgatóját, aki szíves volt körünkben megjelenni, hogy ezzel is bensőségebbé tegye azt a viszonyt, ami közte és Erdély írói közt fennáll. Azután felolvassa az első helikoni találkozó III. határozatát, és felkéri Kós Károlyt, hogy tartsa meg beszámolóját.

Kós Károly: A III. határozattal kapcsolatban az Erdélyi Szépmíves Céh tízéves működését vázolja. Az Erdélyi Szépmíves Céh eszméje és címe 1924-ben született meg. 1926-ban a Helikon magáévá tette az eszmét, és intézményes könyvkiadó vállalatot hozott létre. A Céh két módszert követett: az előfizetők s pártoló tagok és a könyvárúsítás módszerét. Ez utóbbit másfél esztendő után elvetette. Mivel Magyarországra is gondolni kellett, a Stúdiummal bizományi megállapodást kötött. 1928-ban megindította a folyóiratot. Ugyanakkor vezette be a Helikon-estélyeket is. Az első ilyen estélyt Nagyváradon tartotta meg 1927 januárusában. Azután következett Arad, Temesvár, majd Vásárhely. Az estélyek általában jól sikerültek, nem annyira anyagi, mint inkább propaganda szempontból. Ezek után már Pestet sem lehetett kihagyni a számításból, s így 1928. október 24-én megrendezi az első emlékezetes sikerű pesti Helikon-estet. 1928-ban jön létre az első komoly szerződés az Athenaeummal a könyvek magyarországi másodkiadására vonatkozóan. Ezt a megállapodást az Athenaeum másfél év múlva módosította, amennyiben most már nem kötelezte magát olyan kizárólag a kiadásra. 1932-ben a Stúdiummal kötött jó, de a másik részéről be nem tartott szerződést a Céh, ami tulajdonképpen az első szerződés volt ezzel a vállalattal, mert eddig csak bizományi megállapodás alapján tartott fenn összeköttetést vele. Az 1931-ben elkezdődött általános gazdasági válság a Céh anyagi helyzetét is súlyosan megrendítette. Az előfizetők közül sok lemondott, rosszul fizettek, forgótőkéje megszűnt. Tartott ez az állapot egészen 1932 végéig.

1933. év elején fokozatosan javul a helyzet, megkötí szerződését a Geniusszal, melynek eredményeit különösen 1934 vége felé kezdi érezni a 10 kötetes sorozat beindításával. 1934- és 1935-ben változott a Céh helyzete teljesen jóvá, részben a Révai munkája révén, részben pedig az okozta ezt, hogy úgyszólván nincsenek előfizetői lemondások. 1934-ben a Céh személyzete Kiss Jenő felvételével megszaporodott. A fizetéseket 20%-kal felemelte, amit a könyvkiadási költségek ugyanolyan arányú csökkentésével ellensúlyozott. Az elmúlt tíz év alatt a Céhnél megjelent összesen 75 db könyv 94 kötetben, a folyóirat immár VIII. évfolyamát tapossa. - Ami a jövőt illeti, a Céh a jelenlegi sorozatokon kívül egy egészen olcsó könyvsorozat kiadását is tervezi a nép számára.

Tavaszy Sándor: Milyen viszonyban lenne a tervezett népkönyvtár a Kacsó-féle vállalkozással?

Bánffy Miklós: Nem volna semmi kapcsolata azzal. Csak egy még olcsóbb kiadást készítenének olyan művekből, melyek alkalmasak a nép között való terjesztésre.

Elnök: Kós előterjesztését megnyugvással tudomásul vesszük és elfogadjuk. Most a VI. határozatról való beszámoló következik, melynek megtartására Kemény Jánost kéri fel.

Kemény János: A VI. határozat szükségesnek látja irodalmi társaságaink és egyesületeink komoly együttműködését. Ebben a kérdésben sajnos nagyobb változások és eredmények nincsenek. Egyedül a Kemény Zsigmond Társaság volt az, mely ezt a kapcsolatot fenntartotta és továbbépítette. A többiekkel szorosabb összeköttetés nem jött létre, elsősorban azok nehézsége miatt. Kéri a Helikonnak a különböző társaságokban és egyesületekben helyet foglaló tagjait, hogy ebben az irányban az eddiginél tevékenyebben hassanak össze.

Bánffy Miklós: Ezeknek az irodalmi társaságoknak nincsen intenzív életük, tehát nem lehet kapcsolatba lépni velük.

Ligeti Ernő: Minden irodalmi társaságban megvan a hajlandóság arra, hogy együttműködjön, csak össze kéne őket hozni egy közös megbeszélésre. Az ideális az volna, ha az összes irodalmi társaságok szabad munkaközösséget alkotnának egy központi góc megállapításával.

Molter Károly: A Helikon írói az okai annak, hogy ezek a társaságok lezüllöttek. Mert az írók restellnek fellépni dilettánsokkal, holott nincs miért húzólkodniuk, mert a dilettánsokat a közönség úgyszólván hamarosan kivégzi. Hogyha helikoni író is részt venne egy-egy ilyen társaság felolvasó ülésén, a közönség is szívesebben látogatná azokat. Nem várhatjuk, hogy ezek a társaságok maguktól változzanak meg, nekünk kell azokat megváltoztatni.

Endre Károly: Ebben nem a Helikon mint olyan a hibás, hanem az írók személy szerint.

Kós Károly: Az irodalmi társaságokkal mai formájukban kapcsolatot teremteni nem lehet. Ezek a régi irodalmi társaságok elmaradtak a múltban, nem tudnak az időhöz idomulni, elvesztették a talajt a lábuk alól: ezért nem képesek dolgozni. Szerinte minden ilyen társaság egy-egy anakronizmus, csálódott írók köre, akik gyűlölnék bennünket, mert nem választották be őket a Helikonba. Mi nem változtathatunk rajtuk, ha ők nem akarnak megváltozni.

Tavaszy Sándor: Inkább a Molter felfogását osztja: indítványozza, hogy kérjünk fel valakit a kérdés olyan szempontú tanulmányozására, hogy a Helikon mint olyan miképpen tehetne eleget az irodalmi társaságokkal szemben fennálló kötelességének. A maga részéről Kemény Jánost ajánlaná erre.

Bánffy Miklós: Az ilyen társaságokat irodalom pártoló egyletekké kellene átalakítani, kultúremlerek bevonásával, ahogyan a Kemény Zsigmond Társaság is tette.

Kemény János: Lehet valamit csinálni, dacára annak, hogy eddig nem sikerült. Amit el lehetett érni Vásárhelyen, azt máshol is el lehet. Ám ehhez szükség volna, hogy ne csak az írók, de a Kemény Zsigmond Társaság is keressen kapcsolatot mint társaság más társaságokkal. Így reményt keltőnek látja az ügyet.

Elnök: Felkéri Kemény Jánost, hogy készítsen tervet a kérdés konkrét megoldására vonatkozóan, s mindjárt fogjon is hozzá annak keresztülviteléhez.

Június 30-án, a találkozó utolsó estéjén az írók nevében Tamási Áron a következő szavakkal búcsúzott a házigazdától:

Szeretett Házigazdám, édes Barátom!

Rögtön azt a vallomást kell tennem, hogy ezt az önkéntes szerepet egyrészt mélyen megtisztelőnek érzem, ami nagy szó, mondhatnám jubileumi tünet nálam is, aki e világon olyan kevés dolgot és szerepet érzek megtisztelőnek. De ez a perc, amikor Kemény János és az ő Felesége felé fordulok, kilenc esztendő kevés örömeivel és rengeteg közös küzdelmével a hátunk megett: ez a perc meghat, mint egy gyermeket, aki immár a tizedik mesét hallja, de csak most ébred rá arra, hogy az angyal mindig győz, és hogy a tiszta szerelmesek mindig egymásé lesznek. Ilyen megilletődött ideg- és lelkiállapotban eléggé szokott szárnyaskodni a képzeletem, de mégsem tudnék kitalálni meghatóbb és jelentősebb rebbenést a mostaninál, mikor a helikoni íróbajtársak mélységes háláját és tiszta szeretetét tolmácsolom e gondviselő ház asszonyának és gazdájának.

Szinte fáj, hogy ennek a szerepnek van egy másik része is, amely a mélységesen átértett hála és ragaszkodás mellett már prózába kívánczik és a mi erdélyi népünk sorsát rajzolja elénk. Ennek a szerepnek a vállalása már súlyos felelősséggel jár: elsősorban önmagammal szemben, de nem kevésbé az íróbajtársakkal és magával az erdélyi magyar irodalommal szemben is. Amint mondtam: elsősorban önmagammal szeretnék szembenézni, hogy a magam bőrén és a magam lelki hímporának bolygatásával adjak példát a lelkiismeret vizsgálatára. Ez alkalommal tehát Ábel nem bűjtatja másnak ártatlan bőre alá az igazságot, hanem rendes és egyszerű magyar nyelven szeretne visszanézni arra a kilenc esztendőre, amely első itteni összejövetelünk óta elmúlt.

Fiatalon és nagy ügybuzgalommal jöttünk kilenc évvel ezelőtt ide, és nemcsak ezt tettük helyesen, hogy így jöttünk, hanem azt is, hogy komoly és kiadós határozatokat hoztunk. Ösztöneinkben még akkor is helyesen élt a fajismeret, amikor az úri vendéglátás szokatlanul meleg és közvetlen élménye megzavarhatott volna. A fiatalságunk és az irodalomért való rajongásunk mellett ez a fajismeret vezetett rá arra, hogy kiadós határozatokat hozzunk. De mégsem mondhatnám, hogy olyan ádáz dolog ez az ösztönös magyar természet, mert amit a határozatok kifundálása elvett a nyugalmlunkból és az időnkéből, azt mi visszavettük sokszorosán a vámon, vagyis nem valósítottuk meg a határozatok jó részét. Úgy hangzik ez, mintha hajlamos volnék arra, hogy önmagunk felett marasztaló ítéletet mondjak. Holott nem egészen így áll a dolog. Sőt úgy áll, hogy kiderült: az élet éppen úgy nem tűri a határozatokat, és éppen úgy keresztülnéz a határozatok hét- vagy kilencpontos fején, mint ahogy mi magunk cselekedtük.

Azonban a jegyzőkönyvekben heverő és szerfelett okosnak látszó írások mellett íródtak itt Erdélyben más írások is: a lényeges írások. Ez természetes is, hiszen az írók legnagyobb része azon a csökönyös véleményen van, hogy az irodalomnak egyik fő ismertető és éltető eleme az írás. Nemcsak az olvasó, hanem maga a tájékozatlanabb erdélyi író is megállapíthatja, hogy Szent Istvántól kezdve egészen a mezősegi állatszerető hösnőig üztük írásban az irodalmat. Nem mondhatnám tehát, hogy főképpen a múltat, de akár a jelent is elhanyagoltuk volna. Sőt az a korszerűtlen vesződésünk is megvolt, hogy írásainkban művészi színvonalra törekedtünk. Úgy tűnik azonban, hogy mégis van valami, amit elhanyagoltunk.

Ez a valami a forrás maga: Erdély és a nép.

A nép, amely nem osztály már nálunk, hanem az erdélyi magyarság összessége.

Csupa megértés és jóindulat van a szívemben, amikor ezt a kijelentést hanyagságunkra vonatkozóan megteszem. Ha van bennem valami igazságtalanság, akkor ezt csak a szörnyű aggodalom táplálja, hogy mi lesz velünk a következő kilenc esztendőben, de mi lesz különösen a következő kilencvenkilenc esztendőben? Ez a kérdés a járma mindennek: nekünk, életünknek és irodalmunknak. Nem tartozom a reményvesztett lelkek közé, és mindig vallottam, hogy sem a szellemet, sem a szellem alaktalan talaját: magát a népet, semmiféle népet, nem lehet kiirtani. Most azonban magunk között vagyunk és bevallhatjuk: van egy mód, amely biztos a szellem és a nép kiirtására: ha ugyanis mi magunk közrejátszunk ebben. A közrejátszásnak nem arra a formájára gondolok, amely a „hadd lám, uramisten” aktivitásában nyilatkozik meg, hanem ellenkezőleg: a szemkiszűrő némi munkában, vagy éppen a feladatok elkerülésében. Megvallom őszintén, hogy néha annyira aggasztónak látom az erdélyi magyarság jövőjét, hogy már az is eszembe jut: vajon miféle halálnemet kéne választanunk? Ilyen percekben, mint a mostaniak, nem nehéz elűzni ezt a szörnyű kísértést. De a lélek felszabadulásának örömeiben az első pillantást rögtön a jövőndőbe kell vetnünk, és meg kell keresnünk azokat az utakat, amelyeken biztos haza tudunk jutni. Mert bár mindnyájan itthon vagyunk ezen a földön, a végleges és megnyugtató hazatalálást mégiscsak akkor fogjuk megtalálni, amikor erdélyi földünkkel és erdélyi népünkkel tökéletes közösségbe kerülünk.

Némileg természetesnek tűnik, hogy egy eszmei alapon elindult könyvkiadó vállalkozás is, mint amilyen az Erdélyi Szépművés Céh, idővel mindinkább a vállalkozás üzleti részét tartja szem előtt. Az aggodalom és a kollektív munka erkölcsi kötelezettségén kívül semmi különösebb jogcímem nincs arra, hogy ennek a könyvkiadónak a feladatait emlegetsem, vagy az elvégzett munkáját s a jövőre vonatkozó tervtelenségét bíráljam. De mint ennek a helikoni írócsoportnak egyik tagja: kötelességemnek tartom megvallani azt a törhetetlen hitemet, hogy sorsunk, könyveink sorsa is, az erkölcsi magatartásunkon nyugszik: áll vagy bukik. Ennek az erkölcsi magatartásnak pedig a mi életünkben három ismertetőjele van. Először: forduljunk egészen a nép felé, melynek sorsa, élete és küzdelme a mi egyetlen gazdánk. Másodszor: a szépirodalmi munkásságon kívül próbáljuk a szellemi működés minden más eszközével is felmérni ennek a népnek a sorsát. Harmadszor: alkalmazzunk mindig szigorú mértéket: erkölcsit, ha cselekedetéről van szó, s az erkölcsi mellett a legnagyobb művészt, ha írásokkal állunk szemben.

Nincs közöttünk senki, akire ne várnának fontos feladatok ebben az erdélyi magyar életben. Legyünk hát tudatában a kötelességeinknek, és érezzük át a felelősséget, külön és összesen, hogy minden számonkérésre tudjunk majd szégyen nélküli feleletet adni.

Ha mulasztások terhelnek az elmúlt kilenc esztendőből, akkor azok a mulasztások mindnyájunké: az enyém talán inkább, mint a másé. De a mulasztások mellett emberek vannak itt: erővel, tehetséggel és kötelességtudással megáldott erdélyi magyar férfiak. S ezek között elsőnek itt állasz Te: minden tisztelettel és melegséggel szeretett barátunk és házigazdánk. Bátran mondhatom mindnyájunk nevében, hogy mint ember és erdélyi magyar férfiú Te első vagy közöttünk, mert kilenc esztendő alatt mindig a helyeden álltál: az igazi ember az igazi helyen. Mindenkiel együtt, akiket szeretsz, áldjon meg Téged az Isten, hogy ennek az áldásnak meleg fényében mindnyájan építhessünk ezen a földön, amelyen élnünk és halnunk kell.

A jegyzőkönyv feljegyzéseit készítette:

Kiss Jenő

Az Erdélyi Helikon baráti köre¹³

Az Erdélyi Helikon baráti köre június végén tízedszer gyűlt össze a baráti kört együtt tartó vendéglátó házigazda, Kemény János Maros menti kastélyában. A találkozóról, mint minden évben, az idén is hosszú kommunikékben számolt be pár erdélyi napilap a rengeteg napilap közül, mert a tíz esztendő folyamán e baráti körnek a hatása és jelentősége az erdélyi magyarság életében nem nőtt akkorára, hogy minden erdélyi magyar napilap beszámolt volna e jubileumi összejövetelről. Nagyon jelentéktelen mozzanat ez, de utal arra, hogy a Helikonnak koránt sincs az a súlya és jelentősége, amit a Helikon önnönmagának tulajdonít:

- Íme, bár tízedszer gyűltek össze a Helikon „szabad munkaközösségének” tagjai, összegyűlésük mégsem esemény, az erdélyi magyar napisajtó nem vesz róla tudomást, s amelyik tudomást is vesz, az is csak azt a kommunikét közli, amit a Helikon maga küld szét a lapoknak.

A Helikon tizedik összejövele alkalmával elsősorban ezt kell leszögezni.

Létezését és működését - kommunikékben - csak önmaga glosszálja, súlyát csak önmaga emlegeti, működéséről bizonyítványt csak ő állít ki. Meglehetősen szép bizonyítványokat évről évre, színes tájleírásokkal a Maros-parti várról, az ősi tölgyekről, a derűs mulatózásokról, az éjszakában gyújtott tüzeket körülülő új lovagjairól a várnak, akik a magyar művelődés ügyében vívják e nyártetejei tornákat, „az örök erdélyi gond” szolgálatában. Évről évre újabb és újabb eredményekről (őneredményekről!) s újabb és újabb célkitűzésekről, célokról, amelyeket a legközelebbi év összejövele alkalmára kell beváltani, s amelyeket, ha visszalapoz az olvasó a tíz év folyamán megjelent kommunikékre, oroszánrészükből beváltatlanoknak talál. A szép ígérek összejövele így ez a helikoni „regényes és nemes” találkozás. A tíz év kommunikéje, tíz esztendő kopjafasűrű temetője, melyek alatt az „erdélyi gond” csonttömkelege porlik. Ezért azonban évről évre összeülnek, évről évre ígérnek. Hogy mennyire az ígék a dolgok lényege a számukra, csak a Szépmíves Céh egyik legutóbb kiadott emlékkönyvének (Emlékkönyv, 1924-1934) ide vonatkozó sorait idézzük: „1926 nyarán, Marosvécsen, az erdélyi magyar írók saját égető problémáik megbeszélésére gyűltek össze, és a főkérdések ezek is maradtak mindig: az erdélyi magyar könyvkiadás dolgai, az erdélyi irodalmat méltón képviselő irodalmi folyóirat megteremtése és fenntartása, író- és irodalomvédő kérdések, a nép és felnövé fiatalság irodalmi nevelése, kapcsolatok az egész magyar szellemi élettel, érintkezés az erdélyi román és szász irodalmi élettel.” Ezek a „főkérdések” - a fő ígérek. Vajon mi valósult meg ezekből a tíz év folyamán?

Fogadjuk el, hogy a Szépmíves Céh közel száz kötete idetartozik, bár képtelenség „az erdélyi magyar könyvkiadás dolgai” „főkérdés”-t elintézettnak tekinteni a Szépmíves Céh kiadványaival, de mondjuk, fogadjuk el, s fogadjuk el azt is, hogy sikerült „az erdélyi irodalmat méltón képviselő irodalmi folyóirat megteremtése és fenntartása” az Erdélyi Helikonnal, bár azt még a Helikon legtörzsökösebb, vagyis a kizárólag kommunikék szerint ítéző és gondolkodó helikonistája sem állíthatja, hogy az Erdélyi Helikon az erdélyi magyar irodalmat „méltón” képviseli, mert ha „méltón” képviseli, hol vannak e folyóirat hasábjairól és hol maradtak tíz év folyamán azok, akiknek a könyvei és írásai Pesten, Párizsban és itt Erdélyben is más lapokban és fórumokon voltak kénytelenek megjelenni; sőt hol van és hová ír a Helikon első összejöveleének jó negyed része, hol vannak az úgynevezett konzervatívok, hol

¹³ Gaál Gábor írása, Korunk, 1935. X. évf. 7-8. sz. 590-592. old.

vannak azok, akiktől a „szabad munkaközösség” eszméje kiindult, hol vannak és voltak az erdélyi középosztály aktivistái, hol vannak - de ezeket ne is kérjük számon - a „világnézeti kalandorok” (miután e világnézeti kalandorok nem is keresték soha a hús tölgyeket, a Maros menti vár „fészekpuhaságait és figyelmességeit... a regényes és nemes múltat”, e „kalandorok” sohasem kívántak elvonatkozni, elmenekülni). Hol vannak?

És mit váltott be a Helikon a „főkérdéseket” illetően az „író- és irodalomvédelmi kérdések, a nép és a felnövő fiatalság irodalmi nevelése” terén? Miféle író- és irodalomvédelmi eredményekre hivatkozhat? Hol, milyen írókat védett meg anyagilag és erkölcsileg? Hol, milyen irodalmat részesített védelemben - a saját magáén kívül? Egyáltalán, milyen irodalomvédelmi intézkedéseket tett, s végül is: miféle légnemű célkitűzés ez? Micsoda önfelfúvás és kommuniké-bombaszt? Nem ugyanaz a megtévesztő fogalmazás ez, mint amikor az Emlékkönyv osztentatív „magyar írómunkásról” beszél a Helikon „szabad munkaközösségének” természetét ismertető sorokban - a különös értelmeket idéző „munkás” terminussal mintegy elterelvén az asszociációk gyűrűzését e valójában feudális szerkezetű írói csoportosulásról?! Hol vannak a magyar klasszikusoknak ama kiadványai, amiket a népnek ígértek? Általában, hol az irodalomnak a néphez való elkövetítése terén a legcsekélyebb eredmény részükről? Hol vannak a „kapcsolatok az egész magyar szellemi élettel”, amikor nemhogy az egész magyar szellemi élettel, de még az erdélyi szellemi élettel sem találták meg a tényleges kapcsolatot!? S hol van a tényleg komoly eredményeket jelentő „érintkezés az erdélyi román és szász irodalmi élettel”, amikor ezt az érintkezést még a saját maga szükségszerű tárgyával, az erdélyi magyar valósággal sem találta meg!? Miféle „érintkezés” az, amely legfőljebb pár műfordításra hivatkozhat a tíz év folyamán, de nem találta meg igazi belső „érintkezését” a ma aktuális történeti adottságában magával az adottság keretei közt dolgozó történeti erővel, amikor valódi érintkezése csak a múlttal és a valóságellenes fiktív kérdésekkel van, s a jelen íróra és irodalomra vonatkozó lét- és szabadságkérdésekben még elméletileg sem aktív. Még kommunikékben sem! Pedig a „kommuniké” az a stilisztikai forma, amit tíz év folyamán valóban kivirágoztattak. Olyan tökélyre vitte a Helikon a saját tevékenységéről beszámoló kommunikék megírását, hogy azok e műfajnak egyenesen klasszikus példáit jelentik. Az irodalom elüzletiesedésének a korában azonban végül is ez csak nem tekinthető teljesítménynek? Az áruházak propaganda-osztályán a kommunikéket napi nyolcórás munkaidőben gyártják, kötelező évi tölgyek alatti összejövetel s a megemlékezés igénye nélkül.

A tizenegyedik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből

(Marosvécs, 1936. július 2-4.)

Felvettük az erdélyi magyar írók baráti munkaközösségének, az Erdélyi Helikonnak XI. találkozásán, amelynek sorozatos ülései báró Kemény János baráti meghívására a marosvécsi várkastély parkjában és termeiben folytak le az 1936. év július hó 2., 3. és 4. napjain.

A találkozón megjelentek: Bánffy Miklós, Dsida Jenő, Járosi Andor, Kacsó Sándor, Karácsony Benő, Kádár Imre, Kemény János, Kiss Jenő, Kós Károly, Kovács László, Lakatos Imre, Maksay Albert, Molter Károly, Reményik Sándor, Szántó György, I. Szemplér Ferenc, Szenczei László, Tamási Áron, Tavaszy Sándor és Wass Albert.

Távolmaradásukat kimentették, és a Helikon összejövetelének jó munkát kívántak: Áprily Lajos, Balázs Ferenc, Bárd Oszkár, Bartalis János, Endre Károly, Gulácsy Irén, Ligeti Ernő, Nyíró József, Makkai Sándor, Ormos Iván, Olosz Lajos és Tompa László.

Első ülés, július 2. délelőtt.

Elnök (Bánffy Miklós): megnyitja a gyűlést.

Kemény János: Szeretettel köszönti az összegyűlteket, köztük Wass Albertet és Szenczei Lászlót, akik először vesznek részt a helikoni megbeszéléseken, kívánja, hogy épp olyan jól érezzék magukat, mint eddig érezték a többiek.

.....

Negyedik ülés, 3-án délután.

Elnök (Tavaszy Sándor): Felkéri Molter Károlyt, hogy a tegnap beígért kritikai reflexióit mondja el.

Molter Károly: A Szépmíves Céh múlt évi sorozatában 6 könyv jelent meg, összesen 8 kötetben; ezekhez szeretne néhány bíráló megjegyzést hozzáfűzni. Sorrendben első Czinczár Menekülés című regénye. A téma felülmúlta az író képességeit. A három együttélő nemzet sorsának vázolója nagyobb erőt s fejlettebb művészi képességeket kíván meg. - Szántó György Fekete éveim című regényének témája belefűlt abba a bőbeszédűségbe, amely Szántónak állandó gyöngéje. Az emlékek sodró áradatában nem törődött azzal, hogy mi költészet és mi érdektelen. - Tamási Jégtörő Mátyásának szimbóluma a könyv második felében elszárad, ereje megszűnik. - A Nyíró könyvével kapcsolatban önkéntelenül felkívánczik az emberből a kérdés: Lehet-e azt csinálni, amit Nyíró (és Tamási is!) csinál, hogy éjjel-nappal székel? A tájhazák, ha sokáig tart ez, kártékonyak lesznek nemcsak nyelvileg, de lelkileg is. - Reményik kötetén bizonyos negatívum érezhető. Az új tárgyilagosság erejétől duzzadó alkotások mellett egészen jelentéktelen darabok húzódnak meg. Karácsony Benő témái és hangulatai természetükben ismétlődnek. Jellemző rá a két szélsőségtől való kínos tartózkodás, ami aztán mind a két tábor előtt kevésbé szeretetté tette. - Újabb irodalmi termésünket számba véve általában megállapíthatjuk, hogy hiányzik ama bizonyos első lendületünk. Lehetnek ma íróink jobbak, kiforrottabbak, egy biztos: kevésbé érdekesek, mint akkor. Sem a védelem tekintetében erre befelé, sem a támadás tekintetében kifelé nem tesszük meg kötelességünket. (...) Ha azt valljuk, hogy beleolvadunk a magyar irodalom szellemiségébe, akkor úgy olvadjunk be, ahogy az elején kezdtük: forradalmilag, s nem elüzletiesítve.

Kós Károly: Molter ma elernyedést lát a múlttal szemben, a lendület és bátorság csökkenését. Csak a Reményik kötetet említi, amely van olyan bátor tett, mint bármelyik régebbi.

Reményik Sándor: (...) Az erdélyi irodalom kezdeti lendülete kétségtelenül nincs meg. De ez természetes folyamat következménye: a hegyi patak is, elhagyva kezdeti lejtőit, lennebb megcsendesül...

Molter Károly: Továbbra is fenntartja véleményét. Ez nem politikum kérdése. Az az érzése, hogy Magyarországon forr valami, alakul valami új, itt azonban ilyesmit nem lehet észlelni. Semmi új sem indul az erdélyi fiatalságban, nincs ami velünk szembenállna, ami minket elsöpörne.

Kovács László: A korábbi tehetségek éppen abban az időben teljessedtek ki s hozták meg főműveiket, amit Molter az elernyedés idejének hisz.

Szántó György: Nem a transzilván irodalom, hanem a transzilván gondolat krízisét látja.

Kemény János: Az erdélyi irodalom válságának ügye tulajdonképpen az utánpótlás kérdésében gyökerezik. Az új generációból csak egyes embereket látunk, de nem egy összességet.

Dsida Jenő: Ez talán igaz, de vajon ezek a fiatal írók nem csinálták volna-e meg ugyanazt, amit a hősi nemzedék véghezvitt? Folytatni valamit egészen más.

Szemlér Ferenc: Ha ez az új generáció ugyanazt adja, amit a régi, akkor az nem új és nem generáció.

Reményik Sándor: Generációs tömörülést valóban nemigen lehet látni, ellenben fiatal tehetséget annál többet. Csíra sok van, és látott már egészen kicsi csírából hatalmas fákat nőni. Nem olyan reménytelen a helyzet.

Maksay Albert: Nagyjában osztja Molter véleményét, csak hogy az úgynevezett elernyedettséget egy kis jóakarattal át lehet keresztelni: a nehézségeket súlynak, a lendületlenséget megalapozottságnak.

Tamási Áron: A vita végül is eredménytelenül fog lezárulni. Molter csak a passzívakat jelölte meg, a vita termékenyebb lett volna, ha az eredményeket is élénk állítja. Az irodalmunk tényleg bizonyos válságban, tespedésben szenved. Az írók, amikor megtanultak írni, a tartalmi részt elhanyagolták. Mi az, amit elhanyagoltak? A transzszilvanizmus. Újra szembe kell néznünk ezzel a kérdéssel, mely az idők folyamán átalakult, megváltozott. Tartalommal kell tennünk azt, ami eddig inkább csak formai volt. Ám ma nem elég ezt csupán szépirodalmi téren megvalósítani, e törekvésnek át kell hatnia minden másnemű tevékenységünket is. Az erdélyi írónak és erdélyi szellemnek az a hivatása, hogy a nép felé közeledve bent megerősítsen s előre segítsen, kifelé pedig példaképpel szolgáljon - vagyis hogy mi hassunk s ne mások hassanak reánk!

Kádár Imre: Tíz esztendő óta nem revideáltuk a transzszilvanizmus kérdését. Azóta nagyot változott a világ, s most meg kell vizsgálnunk, hogy kibírta-e a transzszilvanizmus az idők változását, vagy pedig arról van szó, hogy ebben a formájában fenntarthatatlan. Az erdélyi irodalom ezen az eszmei alapon épült fel, megrendülésével tehát az irodalomnak is meg kellett volna rendülnie. De mivel ez nem következett be, joggal hihetjük, hogy a transzszilvanizmus ma is ható és éltető eleme irodalmunknak. Valóban, csak a legbrutálisabb erőszak az, amely ezt a gondolatot megtámadhatja, erkölcsi erő nem képes erre. Hisz evangéliumi gondolat a transzszilvanizmus, melyet eddig még sehol sem próbáltak megvalósítani. Minden erdélyi mű szellemében képviseli a transzszilvanizmust, s hogy ma már nem forradalmi hevességgel, hanem leegyszerűsödött tisztasággal, mintegy klasszicitással, az

nagyon természetes. Éppen most, amikor egyre nyomottabb a politikai légkör, éppen most kél még inkább életre a transzszilván szellem és gondolat, mely a támadásra szeretettel válaszol. Hogy most itt együtt vagyunk és sokkal fokozottabb és szorosabb szeretetben együtt, ez biztos próbája a helikoni, a transzszilván szellemnek.

Molter Károly: A transzszilvanizmus mindig kétarcú volt. A szeretet mellett mindig ott volt a védekezés.

Tavaszy Sándor: A szeretet tulajdonképpen nem is érzelmi ellágyulás, de aktivitás. - Indítványozza: kérjük meg Moltert, hogy dolgozza ki részletesebben s a jövő évben elmondandó kritikai beszámolójával kapcsolatban hozza újra szőnyegre a kérdést.

Az írók az indítványt elfogadják, s felkérlik Moltert a kérdés írásban való feldolgozására.

.....

Ötödik ülés, 4-én délelőtt

Elnök: Tavaszy Sándor.

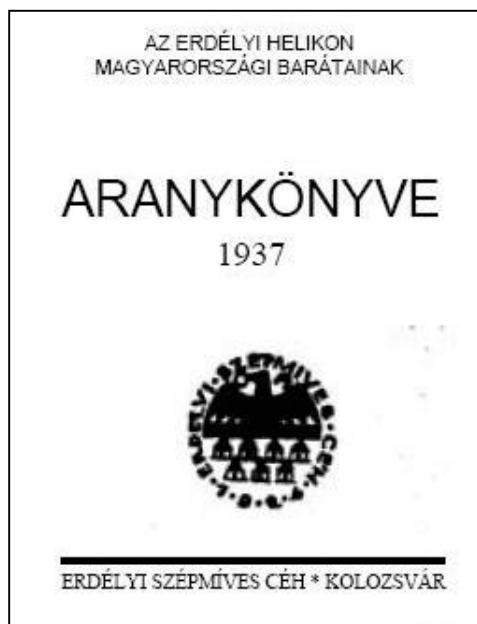
Kós Károly a Céh múlt évi munkájáról számol be. Úgy anyagiakban, mint szellemiekben aktívakkal zárta az évet a Céh.

Beszámoló¹⁴

Az Erdélyi Szépmíves Céh a különleges erdélyi szellem legmagasabb rendű és legjellegzetesebb terméke. Magasabb rendű és jellegzetesebb, mint akár a szászok gyönyörű templomerődei vagy jól szervezett szövetkezetei, akár mint a háború előtti román bankhálózat, mert mindezeknél szellemibb alkotás, mélyebbre- és távolabbrahatóbb.

1. Az Erdélyi Szépmíves Céh erdélyi munkája

A Céhvel elválaszthatatlan kapcsolatban van az Erdélyi Helikon, az erdélyi írók szabad és független munkaközössége, amely az Erdélyi Helikon című havonta megjelenő folyóiratot adja ki.

A Céh főtevékenysége idáig könyvek kiadása volt. A Céh tizenkét éves fennállásának külső eredménye egy havilap és egy immár jóval több mint száz kötetes könyvsorozat. Tegyük hozzá, olyan folyóirat és könyvsorozat, amely színvonal tekintetében nem áll alatta egyetlen másnak, sem Erdélyben, sem Magyarországon.

És emeljük ki, ennek a folyóiratnak és könyvsorozatnak megjelenését nem támogatja sem állam, sem közintézmény, sőt még gazdag mecénások sem. (Hol volnának ezek találhatóak Erdélyben?) Fontos bizonyítéka ez az erdélyi szellem életképességének. Rátermett és önzetlen vezetők hívó szavára a nagy szegénység közepett is akadt elegendő számú olvasnivágyó és áldozatkész közönség, amennyi a lap és sorozat fönntartásához kellett.

A Céh megerősödését mutatja, hogy az elmúlt évben elérkezettnek látta az időt arra, hogy a keresetképtelen erdélyi írók érdekében Írói Segélyegyletet alapítson. Ennek a fiatal intézménynek megerősítésére különféle akciók történtek, amelyek közül idáig legsikeresebb a marosvécsi jótékony bál volt.

Tizenkét évi tevékenység után, fokozatosan romló anyagi viszonyok közepett a Céh ma erősebb, mint bármikor is volt. Hol marad a híres szalmaláng? Sehol. Mert ez a szalmaláng legenda, a túlzott önkritika kitalálása. Egész történelmünk törhetetlen szívósságunk szakadatlan sorozata a múltban és nagyon csalódik az, aki azt hiszi, hogy ez másképp lesz a jövőben.

Tizenkét évi munka után a Céh telve van - hogy Tamási Áron legújabb művének címét idézzük - rüggyekkel és reménységgel.

A Céh tevékenysége immár nemcsak az irodalomra szorítkozik, hanem megtette az első lépést, hogy a színművészetet is belevonja érdeklődési körébe.

¹⁴ Az Erdélyi Helikon Magyarországi Barátainak Aranykönyvéből, 1937, Erdélyi Szépmíves Céh, Kolozsvár.

30 000 lejes (1000 pengős) drámapályázatot írt ki, amely nagy visszhangot keltett és fényes sikerrel járt. Új tehetségek jelentkeztek, akiknek híre bizonyára messze túl fog terjedni Erdély határain. A pályanyertes darabok előadása teljesen igazolta a bíráló bizottság ítéletét: a darabok sikere fölülmúlt minden várakozást, amint ezt nemcsak az erdélyi, hanem a budapesti sajtó is egyértelműen megállapította.

A Céh ezt a sikert joggal tulajdonítja elsősorban annak, hogy az egész akciót kellő gonddal, körültekintéssel készítette elő és ezért hasonlóan gondos előmunkálatok folynak egy újabb lépésre: az erdélyi képzőművészetek megszervezésére.

A Céh reméli, hogy céltudatos munkával, szívós kitartással sikerülnie fog tevékenységét Erdély egész szellemi életére kiterjeszteni és elősegíteni, hogy az arra a színvonalra emelkedjék, amely méltó Erdély múltjához.

2. A Céh munkája Magyarországon

Az Erdélyi Helikon Magyarországi Barátai

Nehéz volna annak eldöntése, hogy a Céh tevékenységének visszhangja hol volt nagyobb: a politikai határokon belül-e vagy azokon kívül. Ha az évzáró siker viszonylag nagyobb (és persze fontosabb is) Erdélyben, Magyarországon viszont abszolút számokban kifejezve az eredmény olyan, hogy benne egyúttal kifejezésre jut a művelt középosztálynak hasonlíthatatlanul nagyobb száma.

Huszonnyolcezer család vásárolja ma rendszeresen az Erdélyi Szépmíves Céh kiadásában megjelenő könyvek sorozatát Magyarországon.

Ez a fényes siker az Erdélyi Helikon Magyarországi Barátainak köszönhető. Tagjainak névsora a hátrább következő lapokon olvasható.

Aranykönyvnek (libro d'oro) nevezték Velencében azt a könyvet, amelybe bejegyezték azoknak a velencei nemeseknek nevét, akik a nagytanács tagjai voltak, és akiknek maguknak, valamint utódaiknak kizárólagos joguk volt az államügyek vezetésében részt venni.

Az Erdélyi Helikon Magyarországi Barátainak névjegyzékét magában foglaló könyvet is joggal nevezhetni szellemi életünk aranykönyvének. Hogy mit köszönhet nekik Erdély szellemi élete, hogy milyen segítséget jelent az ő, rendszerint nem csekély áldozatot követelő támogatásuk, azt minden erdélyi író tudja és érzi. Már pusztán annak tudata, hogy huszonnyolcezer művelt, lelkes, áldozatkész család nyitott otthont az erdélyi irodalomnak, megsokszorozza erejét, önbizalmát, kitartását. Ez a huszonnyolcezer család pedig joggal tekintheti magát nemzetünk szellemi arisztokráciájának, amely mindenki másnál jogosabban szólhat bele szellemi életünk irányításába.

A tizenkettedik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből

(Marosvécs, 1937. szeptember 10-12.)

Felvettük az erdélyi magyar írók baráti munkaközösségének, az Erdélyi Helikonnak XII. találkozásán, amelynek ülései báró Kemény János baráti meghívására a marosvécsi várkastély parkjában és termeiben folytak le...

A találkozón megjelentek: Bánffy Miklós, Finta Zoltán, Járosi Andor, Kacsó Sándor, Karácsony Benő, Kádár Imre, Kemény János, Kiss Jenő, Kós Károly, Kovács László, Lakatos Imre, Molter Károly, Nyíró József, Ormos Iván, I. Szemplér Ferenc, Szenczei László, Tamási Áron, Tavaszy Sándor, Wass Albert.

.....

10-én délután.

Elnök: Bánffy Miklós.

Járosi Andor: Folytatva a délelőtti megkezdett kérdést, felolvassa a bíráló bizottság jelentését.

Az Erdélyi Szépmíves Céh és a kolozsvári Magyar Színház állandó jellegű drámapályázatának határideje az idén május hó 15-én járt le. Beérkezett 34 pályamunka. Ezek közül a kiküldött bíráló bizottság 8 olyan darabot talált, amelyek a többiek közül kiemelkedtek, és amelyekkel a bíráló bizottság kötelességének tartotta behatóan foglalkozni. A többi darabok között is akadt néhány figyelemre méltó kísérlet, komoly irodalmi törekvés, színpadi érzéket eláruló próbálkozás, azonban ezek a darabok egészben véve nem ütötték meg a bíráló bizottság által kitűzött magas mértéket.

A nyolc kiemelt pályamű a következő:

1. A baronessz; 2. Az emberarcú igazság; 3. A feltámadt ember; 4. A pusztában kiáltónak szava; 5. Gyilkosság reggelig; 6. Kosztyinka; 7. Emberé a munka; 8. Külvárosi menyegző.

.....

Ezután Molter Károly olvassa fel kritikai visszapillantását az Erdélyi Szépmíves Céh múlt évi könyvtermelésére.

Visszapillantás: nem palinódia. A tavalyi helikoni együttes megbízott, hogy amikor 1937-ben visszapillantának az egyeztetési könyvtermelésre, próbáljam meg egyúttal azt is, hogy amit tavaly a transzszilván irodalom lendületnélküliségéről, válságáról s a kezdetéhez képest elernyedéséről adtam elő előszóban, azt most foglaljam írásba. Tavaly is előrebocsátottam, most megismétlem: a vihar, amit akaratlanul okoztam, abból keletkezett, hogy egyoldalúan csak a negatívumainkról szóltam, és elhallgattam mindazt, amit Erdély és Magyarország illetékesei jót és elismerőt mondtak íróinkról, s amit magam is a Kuncz Aladár emlékasztala előtt pirulás nélkül elmondhattam volna. Így a kép természetesen túl sötét maradt, bizonyára igazságtalan is, torzító és kegyetlen. Íróársaim mégse vették rossz néven, és talán ez mutatta leginkább az erdélyi irodalom tűzállását, életrevalóságát és önérzetét. Az idén megjelent könyveinkben is megkeresem a kifogásolni valót, azonban meg akarom látni a jót és

eredményeset is, és lesz könyv, amellyel szokatlan gyöngédséggel igyekszem bánni: a Tibold Mártonnal, amelyet jómagam írtam.

Egy esztendő alatt kialakul minden egyes Céh-könyv körül a középút igazsága, a mű értéke, melynek immár csak a tartóssága lehet kérdéses ebben a zajló és divatisteneket faló korban. „Istenek halnak, az ember él” - s lám ezt az évet posztumusz könyvvel kezdtük, úgyhogy azonnal fölvetődik a kérdés: túléltek-e a Kollégiumi történetek szerzőjüket, Kovács Dezsőt? Megvallom, ezt a novelláskötetet azzal a tudattal vettem a kezembe, hogy tegnapi írást fogok olvasni. Egyszer még az író életében foglalkoztam evvel az erdélyi derűlátóval, aki a múltba nézett, anélkül, hogy a múlt idő magasztalója lett volna, és akkor még kényelmesen helyeztem el a korosztályba, melynek szinte hibátlan, szerény képviselője volt. Hát igaz, ezek a kollégiumi történetek a tegnaptól kelteződtek, körülbelül tizenkét esztendővel ezelőtt. Nagy idő ez a mai repülőházban! Azonban csodák csodája - az írás annyira megszolidult és tegnap óta annyira megszeli, hogy a Kovács Dezső novelláit máibbaknak érzem, mint tegnap. S ha kivészelte majd a magyar írás jó néhány nyugati szimultán és gondolatfürtös hóbortjait, a kiskaliberek és vég nélküli képzettársítók bőbeszédjét, akkor alighanem holnapi írás is lesz megint, amit Kovács Dezső ilyen jóízű folyékonysággal és megható természetességgel megelevenít. Nyoma sincs nála ama zsíros, rusztikus diákszellemnek, melyet Bessenyei Bécsben annyira szégyellt, mint otthoni, kollégiumi kelengyét. Ez az író kibőjtölt már egy lármás nemzedéket, s ma jobban szeretheti még a kényes olvasó is, mint valaha. Csak merje bevallani, mennyivel többet ér a szív valódi epikuma bármilyen epikumpótléknál.

Kós Károly Budai Nagy Antalját nem láttam a színpadon. S bár olvastam, nem nagyon illik beszélnem róla még mint olvasmányról sem. Azt hiszem azonban, hogy ez a műve mint stílus és mondanivaló egészen sui generis alkotás. Hogy mint dráma hol hibás, arra nem vagyok hivatva olvasott bírálatok alapján rámutatni. Az erdélyiség politikuma, amit én nagyon szeretek benne, hol ütközik túlságosan s talán mint epikum elő, ez a színpadon sokszor korrigálható - erény. Lehet, hogy az irodalomban is úgy van, mint Kemény Zsigmond regényeiben a végzetes politikum: nem a fogyatkozásainkból, hibáinkból, hanem eltúlzott erényeinkből támad a tragikum. Az íróértékelésben is az a bizonytalanság kínozza a bíráló lelkiismeretét, hogy az utókor esetleg hibáinkat számítja erénynek és viszont. Azt a kifogást, amit Kós ellen hallottam és olvastam már, hogy stílusa élesebb, mint a valóságos tartalom a műveiben, nem fogadhatom el. Mert kinek az írószavából, költői vágyálmából és túlzásából keletkezzék jobb és szebb valóság, ha nem az alkotóéból? Hát még ha író és ország annyira egy a természetében, mint Kós és Erdély?

Tamási Áron Rügyek és reménység című novelláskötete válasz a tavalyi vádamra: lehet valaki éjjel-nappal székel és mégis pompásan kibírható. Hanem azért hozzá kell tennem, ami tavalyi magam védelmére szolgál, hogy ez a Tamási már nem keresetten, nem fullasztóan székelkedik, hanem olyan, mint aki nem tudván jobbat, magával hozta a magyar nyelvbe azt a darab talajt, amelyből nőtt. Se nem gyöngyös, se nem bokréta, nincsen kiteremtettéve, nem cifrálgodik még a hangsúlyban sem. Csak éppen a numerusa, egészen a szíve mélyén bent, az maradt székel, s az is csak annak, akiben visszhangzik a székel tájhazafiság ezer apró jóhangzása. Hogy ebben a kötetében van az a novellája, melyet egész novellairodalmunkban, sőt csekély ismereteimhez képest, a külföld irodalmában is nagyon föltűnő helyen érzek - ez inkább csak magánvéleményem. Azért mondom el, mert meg vagyok győződve, mások játszva cáfolhatnának meg akár egy másik Tamási-novellával is, ha lehetne ilyesmiről vitatkozni.

Balázs Ferenc Zöld árvize reformer könyve, mint A rög alatt című is az volt. Mind a kettőnek annyi a regényessége, amennyi a szerző életére tartozik. Lehet, hogy a Balázs Ferencsel összenőtt ideál-elképzelésem az oka, hogy alig tudtam regénynek olvasni a Zöld árvizet, és

azért kíváncsian lestem a magyarországi és csehszlovákiai bírálatokat, hogy azok a mi közeli elfogultságaink nélkül mit mondanak. Mind fanyalogtak a könyv regényszerűségét illetően, de valamennyi a legnagyobb tisztelettel beszélt az újítóról. Talán ebben a könyvben is a visszafojtott (vagy alig titkolt) reformer hagyja hiteles tartalom, piros vér és szenvedély nélkül néhány alakját, hogy mindenütt a szerző népjavító szándéka ütközzék elő. Balázs egyénisége beletartozik a mai írás legsúlyosabb vitaanyagába: hitvallás-e az irodalom, vagy művészet és milyen arányban mindkettő? Akció-e, vagy még a szenvedés ábrázolásában is átkozott gyönyörködtetés? Balázs aktivista volt, és csak másodsorban hitte, hogy a könyv művész-öröm. Azért ragaszkodott úgy az élet megírásához, és kevesebbet törődött azzal, hogy a nyers élet nem lehet művészet komponálás nélkül. Pedig minden sora írói, mégis jócskán éreztem a „kifestésén” az érdeklődés, az egyéni lendület hiányát. Balázsnál fokozottabban vagyok arra kíváncsi, hogy évek múlva mennyi a könyveiben a valóság, miután ő mindig a tiszta valóságot írta.

Nyíró József Havasok könyve a Jézusfaragó ember óta megint föltűnőbb és első sodrához méltó novelláskötete. Nyíró akkor indulásában reveláció volt, és azóta hibája, hogy minden, még apró cikkeiben is erre emlékszik. Tavaly azt vetette föl érvül Reményik Sándor az erdélyi irodalom látszólagos ernyedtségének védelmére, hogy a folyó a forrásvidékétől messze nem lehet olyan indulatos, zavaros vagy gyöngyöző: itt már örvénye is kell hogy legyen, és nemcsak a fölszínén, hanem a mélyében is nagy horderő hitelét kell keltenie. Nyíró alakjai nem mindig hitelesek, mert nem tudnak elszakadni regényes gyökerüktől. Nyíró íróalkatától. Ellenben ami körülöttük a természetben történik, az lélegzetelállító túlzásaiban is művészi hitellel bír. A mai Németországban is kaptam egy Nyíróhoz hasonló vérmérsékletet, a hamburgi Blunckot, aki őszerejével csakis megistenült embereket mozgat a divinált természetben. Ez a „Selbst-Trunkenheit”, a természet kerengő nedveinek útismerete, a folytonos küzdelem a föld hátán, ahol a művészalázatot metafizikai mámor helyettesíti és az erkölcsi világrendet egy cserkésző moralizmus: vallom, hogy csak egy heves reális visszahatás után lesz ebből kiforrt és időálló művészet. A Havasok könyve máris efelé mutat. S ahol itt a természettemplomi prédikálást fölváltja Nyíró mondhatatlan finom kifejezőképessége, titkos nyelvi sugallata, ott minden reménységünket Nyíróval kapcsolatban beteljesültnek érezzük. Ez a könyv kezdi cáfolni az írónak humorban ízes, de komorságban el nem fogadható gestióját: „Te ne segíts, Úristen, csak nézzed, amit csinállok!” S bár Nyírot is, mint minden tájnyelvi írást, fenyegeti a modorosság, ennek az írónak a fejlődése ma is a nagyobb alkotás, a korát kifejező klasszikum útja: mintha csapást irtana magának az őszbozótban a humánus felé.

Kiss Jenő Kormos üvegen című verskötetével minden bíráló úgy foglalkozott nálunk, mint az új nemzedék tiszta és töretlen hangjával. Öröm ez, ha nekünk, tegnap indulóknak némi mélabú is: Erdélyben azért el nem hangzott még, hogy „átkozott, aki helyünkre lép”. Kiss csak néhány ötlet fölkapásában emlékeztet Illyésre s a tématalálásban üt néha Reményikre, egyébként egyenes úton egyéniségét beszéli. Hogyha hasonlata, jelképe nem elég szemléletes, értelmisége, mely szintén érdekes, pótolja belső tüze fogytát; azonban egészen lírikus magatartását fejezi ki, amit egy sorában mond: „önnön kedvemnek áldozok magammal”. Mikor énekel vagy litániázik, még lágy a sodra, nem jut el az elragadtatásig, amelyben átlényegül lélekké, ami hús és vér a versben. Több még a szelleme, mint a lelke. Azonban oly meleg a pillantása a külvilágra, hogy kora kormos üvegén keresztül is érzik, hogy napsugár tűz reá, a költészet és ifjúság fénye.

Gróf Bánffy Miklós nagy korrajzának második része, az És híjjával találtattál - minek tagadjam - nem éppen kellemes meglepetés volt számomra. Tudtam ugyanis, hogy a következő regény az én könyvem lesz, és ilyenkor megnyugtató, ha jelentéktelenebb könyv előzi meg az embert. Még Márai Sándor elragadtatott bírálatát sem olvastam, s irodalomtól befolyásolatlan magányban tépelődtem: ez a mű, ez a két vastag kötet hogy nem válik

unalmassá? Nyelvi lazaságai, néhány szándékolt indogermán erőszakitéle nyelvünk szellemén, az epikai fogások látszólagos ismétlései hogy nem veszik el a kedvemet az olvasástól? Ez a közöny vagy szemérem, amellyel kerülni látszik a beavatkozást hősei magánéletébe, amíg azok gyökerükig megdideregnek és lelkükig levetkőznek előttünk: régi játék ez Bánffynál; hogy érdekelhet mindjobban engem? Lehet-e a szót eléggé nem becsülő író anyagával koncepcióval, a tények rejtelem nélküli egymásutánjával, durch Mann und Material fölöttem győzelmessé, amikor olvasok? A mikszáthi módszer, hogy unalom és hangulat úgy váltakozzék, mint szünetjel és hangjegy a zenében, még mindig hatásos volna? Gondoltam én még rosszabbra is: azért szeretem ezt a könyvet, mert bosszút lihegve tudom most meg ama legbelső termék életét, amelyekből Magyarország lakosságának 999 ezreléke ki volt zárva! A kirekesztettek forradalmi kielégülése ez a könyv, lám, ilyenek voltak, akik halkan, halálos csöndben, az élet arisztokrata kiélésében és megvetésében, a sorsunkkal játszottak hazárd játékot. Csak éppen azt nem mertem bevallani magamnak, hogy egyetlen szerelem története immár négy kötetben, ezeröttszáz oldalon érdekelhet engem, mert egyszerűen jó regényt olvastam. Az ember az egyszerű dolgokra gondol legutoljára...

Az is meggondolkoztató, hogy valaki, akit irodalmi pletykahelyeken nem szokás magasztalni, megírja úgy a Gyerőffy László letörését, vagy a Kínát járt vén sas háztáját, hogy soha el nem felejtji, aki olvasta. A túl bő epikumban soká bujkálnak s egyszerre kiélesednek a drámai képek: az ilyen képességnek nincs elmélete, s ez az író törvény és erőfeszítés nélkül teszi izgalmas színjátékká, ami élmény emlékké sápadhatott már benne. Más is élt oly magas helyen, és mást is nyugtalanított a sokoldalúság, de milyen ritka, aki ennyi tárgyszerűséggel menekítette életét a művészetbe! El kell ismernünk, hogy Bánffy Miklós gróf evvel a nagy korképpel, a századelőnek evvel a festői körképével, a magyar Istenek alkonyával koncentrált a legnehezebb föladatra íróerejét. Nincs a magyar irodalomban ehhez hasonló vállalkozás. Az impassibilitének ez a foka, mikor a vulkán-kúptető még zárva fenyeget, még nem robbant elő a láva, és az író jóslás-ingere nélkül kalauzol a pusztulásnak e magas helyein, néha gleccserei közt.

Szinte vádnak hallatszik, hogy az író artista hajlamból állta ezt a diszkréciót a magyarság és a monarchia vegykonyhájával szemben. Ízlésből, s mert így hatásosabb, az elhallgatások ingerlő háttere miatt. De míg az óriás osztály-decrescendo megírásával Bánffy, az alkotó, megnőtt, bizonyítékot szolgáltatott az artizmussal szemben is: az ember több a művésznél, mert a nemzet végeláthatatlan életfolyama, az emberanyag ráhat a művész indulatára, vezeti a kezét, és győz a képessége és képzelete játékán. Írásban nem lehet tartósan hazudni! Eszköz vagyunk a sors akaratában, mely még ösztöneinket is kombinálja: ezért sikerült Bánffynak, az embernek ez a művészi könyv, mely alighanem társadalmi és politikai emlékműként vonzza az olvasókat, akik aztán mint kitűnő nemzedékregényt hálásan teszik le. Íme, egy nagy mű, mely ekkora terjedelemben sem válik modorossá és nem puffad éposszá: végig harcban állt benne egy egész ember egy kiforrt művésszel.

Vásárhelyi Z. Emil Erdélyi művészek című kötete hézagpótló könyv lett a mostoha sorsú erdélyi festészetben. Vásárhelyi majdnem olyan frissen ír, mint ahogy fest, és minden sorát egy bohókás intellektusnak a fény- és árnyjátéka lengi be. Nem vagyok eléggé jártas az erdélyi festésben, hogy megbíráljam azt is: igazat írt-e? Nincs ebben a cikksorozatban bravúr is? Legközelebb állt hozzám, mint írás, az önéletrajza, mert azt ellenőrizhettem. Szerencsének tartom, hogy Vásárhelyi nemcsak fest, hanem ír is, mert ezen a téren senki sem végzett még nevelőmunkát irodalmunkban. Lehet, hogy a könyv szerzője, ahogy jobban fog festeni, mind jobban ír is, és mindenkor egyéniség marad. Veszélye talán az, hogy sokoldalúsága az amatőrködés felé csábítja.

Molter Károly Tibold Márton című regényféléje - hja, igen, még ilyen baráti együttesben sem illik erről beszélnem. Szerénységem tiltja? Kérdem: aki elég szerénytelen a „Dichtung und Wahrheit”-ját megírni, mért szégyellné az önbírálatát? Ennek csak az a veszélye, hogy ami hibát, fogyatkozást, sőt sarktévedést tárna föl az ember, az csak annyival több lenne, mint amennyit mások úgyis megtalálnak. E könyv mentsége az a gyöngédtelen aktualitás, mely a hagyományos magyar németgyűlölet és a mai németcsodálat összeütközéséből keletkezett. Úgynevezett szabályos magyar nemzeti német kérdésről van szó, egyik változatáról, melyet regényben bajos a művészet követelményeinek megfelelően élettellel telíteni. Igen, ha a németből magyarrá lett hősöm megint visszanevetesednék a kisebbségi sorban, akkor divatosan érzelmes sikerre lehetne kilátása. Így azonban csak szürke történet marad, mely szomorúan fejele meg Kisfaludy Károly öniróniáját: „Győz a magyar és tapsra ez ott fenn (mégsem) elég!”

E futó visszapillantás az ideai termelésünkre nem mutathatja meg, hogy mit csináltunk jól és mit rosszul, esetleg erőinken alul a könyveinkben. De ha összefoglaljuk, amit írtunk, alkalmunk van összehasonlítani az erdélyi könyvet a pestivel, és megkérdezhettük azt is magunktól, hogy a tavaly emlegetett erdélyi lendülettelenséget az itteni első nemzedék vagy a következő írógarnitúra, a fiataloké fogja megszüntetni? Párhuzamot vonni Pest és Erdély közt nem annyira színvonal szempontjából kell (bár ezt is lehet!), hanem a mondanivaló természete szerint. Színvonalkülönbség ma is van, Pesten ma is nagyobb a műgond, az akribia és az íráskultúra. Nem volna természetes, ha nem így volna. Azonban mondanivalóban az erdélyi írás, sokszori naivitása mellett is vagy éppen azért, frissebb és érdekesebb. Nálunk ritkán járnak olyan könnyű cipőben a mondatok, mint odaát egy-egy szalonírásban, de viszont irodalmi parasztjaink mennyivel fürgébbek itt a kisebbségi sorban is, és mennyivel költőibbek, mint az alföldiek!

Lehet, hogy igazságtalan voltam tavaly, mikor szigorúan állapítottam meg a transzszilvanizmus ernyedtségét. De önmagunkkal való elégtelenségem megmaradt a tekintetben, hogy a helikoni első nemzedék kevés tanáccsal szolgált a következő nemzedéknek, nem segítette új sugallat megszerzésében, és inkább szolgálta a maga romantikáját, mint a következő gárda józanságát. Ennek az egész földön egyszerű irodalomlélektani oka van: az író önmagát beszéli halálig, akárhányszor változtatja is világnézetét. De hogy a mai erdélyi ifjú írónemzedék meddősködik alkotás helyett világnézeti vitákban, ebben mi is ludasok vagyunk a hallgatásunkkal! Hogy összetévesztik a falukutatást az irodalommal és elefántcsonttornyot kiabálnak a legharcosabb egyéniségeink viharos helytállása után, annak nem kis részben oka az, hogy Erdély legkiforrtabb alkotó egyéniségei még csak egyetlen komoly szót, választ vagy magyarázatot sem adtak nekik. Ha egyebet nem, legalább ennyit: „Nekünk se volt se vagyunk, se megélhetésünk, se nevünk, se tekintélyünk, csak világnézetünk, amikor indultunk 1919-ben. Kaparj, kurta, neked is lesz!” Az első írónemzedéket is egy nemzeti katasztrófa dobta föl, az is kínos politikum volt és nem kevésbé barátságtalan, mint a mai egzisztenciális gond. Tessék csak néhány évre visszapillantani! Tessék ma jobbat írni az első nemzedéknél, éppen újságában erősebbet és érdekesebbet, tessék elfelejteni bennünket - nem olyan nehéz! - és jórészt meg van oldva a művészet nemzedékkérdése. Ami ma szükséges, az nem annyira jobb- és baloldali helytállás, tehát az írólélek magánszámadása, hanem elsősorban színvonaljavulás kérdése.

Pest, amely nem egészen kompetens a dolgaink megítélésében, most is a színvonalra néz elsősorban, bár nem kedvez, vagy csak burkoltan helyesel a szélsőséges hajlamnak. Pest pedig, ha akarjuk, ha nem, befolyik a művészetünkbe, mint a piac az árba és mint a vénebb testvér az öccse gondolkozásába. Beszéltem mostanában egy nagyon ismert szász íróval, aki megvilágította nekem a berlini befolyást az ő írásukra, művészeti szempontból. Azt mondja, összehasonlíthatatlanul nagyobb az onnan átkerülő lelki direktíva, átsugárzás, sőt nyűg, mint

például az erdélyi szélsőbal irodalmának engedelmissége a külföldi balszélső iránt, vagy pláne a pesti befolyás a mi irodalmunkra. És ilyenekről biztosít: „Igaz, hogy egy-két szájhős kitűnően keres, mint a divatos politikum hírharsonája, vagy az ötezer német napilap körnovellája-írója, esetleg mint rádió-irodalmár. De - ami már nem politikum - mégiscsak a legjobb írókat szívja föl Berlin, azokat fogyasztja, akár átköltöznek, akár nem, mégpedig kizárólag az írni tudás alapján. Történnék persze gyászos huncutságok, nem lehet távolról sem írószabadságról beszélni, de ugyan hol lehet? Azonban az a sok tízezer jó német olvasó mégiscsak a legjobb nemzeti és a legjobb nemzetközi szellemű írókat keresi.”

S még egyet, ami a visszapillantásunkhoz tartozik. Nem hiszem, hogy az utánunk következő nemzedék sokáig fumigálhassa a transzszilvanizmust. Az ellenkezőjét hiszem. A falukutatás politikum és szociológia, a szervezés erőtana. Hatással lehet és legyen is az írásra, de ő maga nem lehet az irodalom. Ellenben a transzszilvanizmus még azután nyer tartalomban! Miután fiaink, utódaink megtanulták majd - s mindinkább tanulják már! - az erdélyi három nyelvet és a mögötte rejlő élettartalmat. Akkor nemcsak hangulat vagy üres handabanda és nem csupán jelszó lesz az erdélyiség, hanem reális megfigyelés és perdöntő ismeret, ami itt a magyar szellemterületen kívül történik. Ennek van persze veszélye is: a magyar központi géniusz látszólag egy árnyalattal megkopik talán s hozzánk, az első itteni magyar nemzedékéhez képest erdélyibb lesz az ifjak hangja. A provincializmus veszélye ez. De az igazi tehetségek ösztönösen kerülnek el ezt a veszélyt: akár a népi, akár a marxi értelemben, sőt a fausti szellemben is lehetetlen a tehetség vidékisége.

A helikoni első nemzedék irodalma, minden regényessége mögött, életküzdelem volt. Csak hangjában volt józanabb a német expresszionizmusénál. S hogy most kissé lélegzethez jutott - féltve látjuk sokan ernyedtnék. Talán csak az életharcból vergődött ki a belső művészi harcig, melyre eddig nemigen ért rá. Sajnos népének mai helyzete úgysem engedi el az önszemléletig, a köldöknézésig és a narcisszizmusig. A következő nemzedék megint élet- és helyezési harcot vív egyszerre, kenyérért és művészi rangért verekszik, de mivel egész erdélyi életünk küzdelem a megmaradásunkért, sohase lehet ama transzszilvanizmus maradi! Újat és jobbat kell keresnie életben és művészetben. Ebben a keresésben valamivel lelkesebben kéne segítenünk az ifjakat, könyveket kéne belőlük kicsiholni vagy kihízelegni, befolyást kéne engedni ízlésüknek. És nem kell bosszankodnunk, ha értékben és mértékben nem ütöttek arcunkra. Persze, arcul se üssenek: a Helikon úgyis, mint minden erdélyi intézmény, holnap ők lesznek...

.....

12-én délelőtt.

Elnök: Tavaszy Sándor.

Szemlér Ferenc: Szükségesnek tartja felhívni a Helikon figyelmét a budapesti Révai könyvkiadó vállalat itteni képviselőjének, a nagyváradi Vidor-cégnek könyvterjesztő módszerére. Ez a cég a Révai erdélyi írók könyveiből összeállított tízkötetes sorozatát terjeszti Erdélyben, természetesen hatalmas ügynöki apparátussal. Ezen ügynökök egyike Brassóba is ellátogatott, s ahol a Szépmíves Céhnek mindössze 2-3 előfizetője van, ott ez az ügynök minden megerőltetés nélkül hatvánál is több előfizetőt gyűjtött a Céh könyveinél szinte háromszorta drágább könyvsorozatra. Ez feltűnőnek mindenestre feltűnő, azonban mégsem ez az, ami felháborítja, hanem az a módszer, ahogy ezeket a könyveket terjesztik. Az ügynök ugyanis mindenütt úgy kopogtat be, mint a Szépmíves Céh kiküldöttje, s rábeszélő szavai között igen gyakran szerepelnek a „nyomorgó erdélyi írók”, „az éhező írók” és hasonló kitételek. Úgy

érzi, hogy ez ellen, az erdélyi írókat mélyen sértő eljárás ellen úgy a Helikonnak, mint a Szépmíves Céhnek a legerélyesebben tiltakoznia kell.

Az eset tüzetes kivizsgálása után elnök megköszöni Szemlének a figyelmeztetést, s biztosítja az írókat, hogy a Céh meg fog tenni mindent a visszaélések megszüntetése érdekében. Ezután a Helikon XII. találkozójának megbeszéléseit ünnepélyesen befejezettnek nyilvánítja, s megköszöni Kemény Jánosnak az elmúlt három nap testvéri, meleg vendégszeretetét.

A tizenharmadik helikoni találkozó jegyzőkönyvéből

(Marosvécs, 1938. július 1-3.)

Felvettük az erdélyi magyar írók baráti munkaközösségének, az Erdélyi Helikonnak XIII. találkozóján, melynek ülései báró Kemény János baráti meghívására a marosvécsi várkastély parkjában és termeiben folytak...

A találkozón megjelentek: Bánffy Miklós, Finta Zoltán, Gagy László, Járosi Andor, Kacsó Sándor, Karácsony Benő, Kádár Imre, Kemény János, Kiss Jenő, Kós Károly, Kovács László, Lakatos Imre, Ligeti Ernő, Molter Károly, Nyíró József, Szántó György, Szemplér Ferenc, Szenczei László, Tamási Áron, Tavaszy Sándor, Vásárhelyi Z. Emil, Wass Albert.

.....

Július 2-án délelőtt.

Elnök: Tavaszy Sándor: Felkéri Kacsó Sándort, hogy ismertesse az írók előtt a Hasznos Könyvtár jelenlegi helyzetét.

Kacsó Sándor: A Hasznos Könyvtár helyzete a tavaly óta semmit sem javult. Sőt bizonyos vonatkozásban újabb visszaesés mutatkozik. Ez évben már nem mertek kéthavonként megjeleníteni, csak minden harmadik hónapban, hogy megduzzadt raktárunk időközben valamit apadhasson. A kezdeti 9000 példányról még a múlt évben leszálltak 4000-re, ez évben azonban már ez is túl soknak bizonyult, úgyhogy a példányszám további csökkentése elkerülhetetlen. A jövőben, úgy látszik, nem kél el több 2000 példánynál. A Könyvtár helyzetéről világos képet nyújt a következő kis statisztika:

	Bevétel:	Költségek:
1935/36	145 393 L.	233 404 L.
1937	54 333 L.	68 101 L.
1938	22 299 L.	88 844 L.
	222 025 L.	390 349 L.

Készült összesen 122 000 példány. Raktáron áll: 46 612 pld.

Künnlevőség: 196 924 L.

Megrendelők és bizományosok száma jelenleg: 249.

A falugazdák száma: 129.

E nagymérvű visszaesés okait kutatni most nem akarja, annyit azonban meg kell állapítania, hogy abból a sok ígéretből, amelyet három év leforgása alatt a Helikon egyes tagjai részéről kapott, sem valósult meg úgyszólván semmi. Éppen azért most baráti tanácskérésként újra felteszi a kérdést: Vajon érdemes-e tovább folytatnia e munkát, vagy pedig tegyen pontot az egész után? Ilyen körülmények között az ügyek továbbvitelét nemigen meri vállalni, bár a 2000 példány is kifizetné magát. De ha valamilyen megoldást talál a Hasznos Könyvtár szerkesztősége mind a kéziratokat, mind a terjesztést illetően, akkor azt hiszi, hogy egy évig még meg lehet próbálkozni vele. Ha azonban ilyen megoldást nem találnának, nincs más hátra, mint bizonyos időre felfüggeszteni a sorozat megjelenését, ami eléggé sajnálatos volna.

Bánffy Miklós: A Szépmíves Céh egyik régen dédelgetett terve, hogy a falusi nép számára megfelelő szépirodalmi műveket ad ki, és gyakorlati módot keres azok eredményes terjesztésére. Eddig különböző akadályok miatt e régi terv nem valósulhatott meg. Most azonban úgy látja, semmi akadálya annak, hogy a Szépmíves Céh végre tető alá hozza ezt az ügyet. Ezért indítványozza, hogy a Céh haladéktalanul kezdjen hozzá ilyen, a falu számára készült könyvek kiadásához és terjesztéséhez. Ezek a könyvek a rendes sorozattól függetlenül kerülnének forgalomba, hogy így minél szélesebb réteghez juthasson el a magas színvonalú, művészi magyar írás, amit falusi népünk eddig majdnem teljességgel nélkülözött. E munka keretében a Céh bekapcsolhatná aztán az ÁGISZ Hasznos Könyvtár-akcióját is, olyan formában, hogy bizonyos számú könyvet átvenne a saját terjesztésébe.

Kádár Imre: Mindnyájan örömmel üdvözölhetjük Bánffy Miklós bejelentését, mely meggyőző jele annak, hogy a Szépmíves Céh végre ki akar lépni hűvös elszigeteltségéből, tevékenységének síkját lényegesen ki akarja szélesíteni. E célból elsősorban irodáját kell kibővítenie, de ha szüksége mutatkozik, természetesen ügynökök igénybevételeitől sem szabad elzárkóznia.

Szemlér Ferenc: A Hasznos Könyvtár- és a Szépmíves Céh-kiadványok terjesztését egy kalap alá kellene vonni és jól szervezett ügynökségre bízni. Erdély ilyen szempontból teljesen kiaknázatlan, néhány ügyesen forgolódo ügynök szép eredményeket tudna felmutatni.

Bánffy Miklós: Népek szóló szépirodalmi könyvekről lévén szó, e könyvek terjesztését nem lehet összekapcsolni a teljes Hasznos Könyvtár-sorozattal, csak annak hasonló természetű kiadványaival.

Kacsó Sándor: Az ügynök egyszerre terjesztheti a Céh könyveit, a Helikont, a Pásztortűzet és a Hasznos Könyvtárt anélkül, hogy ezeket különösebb módon össze kellene kapcsolni.

Kemény János: A falun való könyvterjesztést nem látja reménytelennek. A drágább kiadványt az intelligencia venné, az olcsóbbat a szegényebb néposztály. Tisztán csak szervezés kérdése az egész.

Kós Károly: Mindehhez azonban elsősorban könyv kell!

Lakatos Imre: Nem fontos új írásokra várni. Nyíró, Tamási, Kós régebbi elbeszéléseiből, valamint erdélyi népmeséinkből könnyűszerrel össze lehetne válogatni egy-egy kötetnyit. A terjesztésbe pedig az ügynökök mellett esetleg be lehetne vonni a tanítókat is, természetesen megfelelő, sőt ha lehetséges, a rendesnél valamivel magasabb részesedéssel.

Tamási Áron: Szívügye neki is ez a kérdés, melynek sikeréért minden tőle telhetőt meg fog tenni. Már most felajánlja a maga munkáját és támogatását. Erkölcsi jelentőségű ügy ez, amit minden körülmények között meg kell valósítani, még anyagi ráfizetés esetén is.

Ligeti Ernő körlevele

Cluj, 1938. december 15.

Kedves Barátom !

Engedd meg, hogy megkérjelek: méltóztass az Erdélyi Szépmíves Céh irodájával folytatott és mellékelt levelezésemet átnézni. Noha azon a véleményen vagyok, hogy nyugodt lelkiismerettel fordulhatnék Hozzád oly tekintetben, hogy a régi barátságunkra való utalással és abban a bizonyos sokat emlegetett helikoni szellemben tedd ügyemet magadévá, mégsem óhajtok mást, mint azt, hogy tekintsd az én dolgomat az alább vázolt általános probléma egyik igen jellemző tünetének. Természetesen ha úgy találsz, hogy az ügy általános részén felül van valami külön mondanivalód az én számomra is és szándékszol segíteni nekem, hogy elégtételt kapjak, úgy csak hálás lehetek Veled szemben.

Amiről itt szó van, az, hogy ma már az erdélyi irodalom elveszítette minden lendületét. Irodalmi életünk felmorzsolódása egyre végzetesebben jelentkezik. Fiataljaink nem jutnak szóhoz, egyetlen könyvkiadó vállalatunknál hosszú hónapok óta hevernek olvasatlanul a kéziratok, egyik legrégibb és legértelmesebb költőtársunknak költeményeit négy év óta nem óhajtják közrebocsátani, folyóiratunk siralmas, kritikánk nincs, írói munkaközösségünkön belül az elégedetlenség egyre nő, évi találkozóinkon olyan ügyekkel vagyunk kénytelenek foglalkozni, amelyekhez semmi közünk stb., stb. Mi ma egyetlen intézményünknek, az Erdélyi Szépmíves Céhnek a tevékenysége? Drasztikusan kifejezve: irodalmunk nem más, mint az, hogy négy-öt pedigres versenylovunk Lantos Kálmán színeiben fut, és Kovács László úr pedig ott van a mázsálóban. Most azután, hogy értesüléseink szerint a Révai még inkább a szélsőséges mozgalmakhoz alkalmazva kívánja megnyirbálni az erdélyi műveket, a helyzet még kritikusabb, és még inkább arra késztet bennünket, hogy mint tizenöt évvel ezelőtt, úgy most is töretlenül építsük ki az írói és magyar szellemi közösség egységes arcvonalát.

Beszélő csoport: Maksay, Reményik, Jánosy, Kós, Kacsó, Szemlér

Hangsúlyozni kívánom, hogy más a helikoni munkaközösség és más a Szépmíves Céh. Az előbbivel nincs semmi baj, az utóbbi azonban végzetesen eltévesztette maga elől hivatását. A véleményünk, hogy azt az intézményt, amelynek befelé már nincs semmi önálló iniciatívája, mert csak gyűjtőhelye azoknak a Magyarországra szánt könyveknek, amelyeket a budapesti könyvkiadó üzleti elgondolások szerint terjeszteni akar, és amely csak a származási hely hitelessége végett bír némi rendeltetéssel, abban a pillanatban, amikor nemcsak tehetetlen, hanem elfogult is, az erdélyi magyar írók egyeteme nem fedezheti tovább. Lehetetlen, hogy a Szépmíves Céh a budapesti sorozatokba állandóan csak protekciós könyvműveket vegyen föl, és azok könyveit pedig, akik hasonló irodalmi tevékenységet fejtettek ki, céltudatosan elhanyagolják. Hogy csak a magam példáját említsem, négy regényem jelent meg a Szépmíves Céhnél, és mind a négyet különböző budapesti könyvkiadóknál voltam kénytelen elhelyezni, mert a Céh ezek sorozatba való beillesztésére sohasem vállalkozott. És így van ez másokkal is.

Miután a Szépmíves Céh minden tevékenysége néhány íróra, akiknek irodalmi munkásságát a lehető legnagyobb értékre becsülöm, terjeszkedik ki, nem csoda, ha a lektori intézmény teljesen elveszítette a hitelét. Kovács László úr más és egyéb elfoglaltságra való tekintettel két fiatal lektort szerződtetett, az egyik Kiss Jenő és a másik Vásárhelyi Z. Emil, akik a maguk munkaterületeiken mint festő vagy mint lírai költő nagyon is megállják helyüket, de mégiscsak elképzelhetetlen, hogy regénykéziratokat ők bíráljanak el. Hogyan tud az a fiatal író ösztönzést találni, hogyan tud okulni a bírálatokból, amikor olyan lektorok működnek közre, akiknek nem is lehet meg a képességük, hogy professzionista módon elemezhesseknék súlyosabb természetű műveket.

Hogy itt sok minden nem úgy megy, azt bizonyára Te is éppen olyan jól látod, mint én. Örökké fájdalmas marad a számunkra, hogy kizárólagosan az iroda miatt szakadt le a Helikon testéről két igen tehetséges íróbarátunk: Tabéry Géza és Berde Mária, és hogy elkedvetlenedett egy sereg más író, hogy csak az élők közül Olosz Lajost, Szentimrei Jenőt, Bárd Oszkárt, Endre Károlyt említsem. Ha végignézzük a névsort, akik a Helikon első találkozójánál vettek részt, megdöbbenéssel állapítjuk meg, hogy mennyien hullottak ki sorainkból anélkül, hogy lehetett volna őket pótolni. Kuncz Aladár, akinek halálától számítjuk írói közszellemünk hanyatlását, nincs a sorainkban, és elköltöztek jó barátaink, Áprily Lajos, Gulácsy Irén, Bartalis János, Szabó Mária, Hunyady Sándor, Makkai Sándor stb. Ma ott tartunk, hogy az Erdélyi Szépmíves Céh, amely megalakulása első évében száz előfizető mellett tizenkét reprezentáns könyvet tudott kiadni, most, amikor többmilliósi vagyonnal rendelkezik, ugyanerre a teljesítményre három év alatt sem képes, és a folytonosság látszatát csak úgy tudja megőrizni, ha vastagabb könyveket, mint például a Szántó Györgyét s a Bánffy Miklósét, budapesti kiadótól veszi át és adja könyvilletményképpen. Ilyen körülmények között egyenesen fényűzésszámba megy elriasztani magától a szépírókat, nemcsak könyvkiadási teréről, de számúzni a Helikonból is. Valami lelki oka is kell legyen annak, hogy a folyóiratba évek óta vezető íróink alig írnak és az ott megjelenő elbeszélések nagy része nem más, mint kikapott regényrészlet. Valami lelki oka kell legyen annak, hogy nemcsak a magyarországi sajtó áll minden pártáryalat nélkül a legellenségesebben az iroda tevékenységével, de az erdélyi magyar sajtó is, amelynek egyik-másik orgánusát legfeljebb a jóakarátú semlegességben lehet tartani.

Az erdélyi magyar irodalom éppen idehaza haldoklik. Közszellemünk erőmutatására, a transzszilván írói gondolat lendületére ma, amikor történeti hivatásra mutathatunk rá, parancsoló szükség van. Nem várhatunk a jövő évi helikoni találkozóig, amelyen újra megszervezzük mindent, olyan dolgokkal foglalkozunk, amihez semmi közünk nincs, és amely találkozók mindig meghatóak a házigazda nyájassága folytán, de sohasem alkalmasak arra, hogy egy ellenzéki hang a legszelídebb formában is kifejezésre jusson.

Szükséges tehát problémáink megvitatására a legsürgősebben Kolozsváron összeülnünk - lehetőleg még január első felében -, és hagyományos barátságos szellemben vitassuk meg, miként lehet az Erdélyi Szépmíves Céhet újra hivatásának magaslatára emelni és kiküszöbölni azokat a mozzanatokat, amelyek olyannyira zavarólag hatnak az erdélyi magyar írók és az irodalmi intézmény szoros együttműködése között. Egyelőre csak arra kérlek, méltóztass postafordultával elgondolásodat közölni vélem, hogy ennek alapján tovább dolgozhassunk, egyben közöld, hogy részt vehetsz-e e rendkívüli összeövetelünkön. Vasúti költségeidről nem gondoskodhatunk, de kilátásba helyezzük baráti körben való ellátásodat. Abban a reményben, hogy a jó és elvi magaslatra emelt munkában cselekvőleg részt fogsz venni és magad is hozzásegítesz bennünket, hogy zavartalanul kibeszélhessük magunkat, ölel igazi bajtársi üdvözléssel:

Ligeti Ernő

Jelentés az Erdélyi Szépmíves Céh és a Kolozsvári Magyar Színház drámapályázatáról

Az Erdélyi Szépmíves Céh és a Kolozsvári Magyar Színház közös drámapályázatára az 1938. június 25. és 1939. június 25. közötti évadban 109 darab érkezett. Közülük 34 darab már az előbbi pályázatokon is szerepelt s most átdolgozva került vissza, 7 darab pedig szerzőjének kifejezett kívánságára nem vett részt a pályázaton. Műfaja szerint szomorújáték 51 darab, ebből történelmi dráma 9 darab. Vígjáték 7, operett, illetve zenés vígjáték 5, népszínmű 11 és filmszcenárium 1 darab. Drámapályázatunk egyik jellegzetessége az, hogy a beérkezett daraboknak alig egyötöde tartozik a könnyű fajsúlyú műfajokhoz, és hogy ezek közül is mindössze öt operett akad.

Fokozottabb érdeklődésre tarthat számot a daraboknak színhelyük és érdeklődési körük szerint való osztályozása. A 75 darab közül 59-nek színhelye idegen vagy semleges környezet, és problematikája is általános jellegű. Mindössze 16 darab történetének színhelye Erdély. Ezek legtöbbjének is korántsem belső logikája kívánja, hogy Erdélyben játszódjék. Tisztára véletlen, hogy szerzőik a cselekményt ide helyezik, vagy hogy erdélyi helységnevet vagy pénznemet használnak stb. Szoros értelemben vett erdélyi problémája mindössze 5 darabnak van. Jóllehet a pályázat kiírásának nem volt célja a témakör befolyásolása, ezt a számot fájdalmasan kevésnek érezzük. Még nagyobb sajnálattal kell megállapítani, hogy az 5 szerző közül darabjával egyik sem képes kielégíteni még aránylag mérsékelt irodalmi igényeket sem. Mégis dicséret illeti őket bátorságukért vagy jó szemükért, mellyel meglátták és megragadták a kisebbségi sors nem mindig hálás témakörét.

Előadásra alkalmasnak ebben az időben 3 darabot ítelt az Erdélyi Helikon által kiküldött bizottság. A darabok: Paradies kisasszony, szerzői Salamon László és Kornis Ottó hírlapírók; a Műtét, szerzője Tomcsa Sándor hírlapíró, és a Barát, szerzője Somlyai László. A bizottság a három darabot előadásra ajánlotta a kolozsvári Magyar Színháznak, s a színház azokat el is fogadta. Kettőt közülük, a Paradies kisasszonyt és a Műtétet nagy sikerrel be is mutatták. A harmadik darabot, a Barátot technikai okokból még nem mutathatta be, s így színrekerülése a 39-40-es színházi évadra tolódott ki.

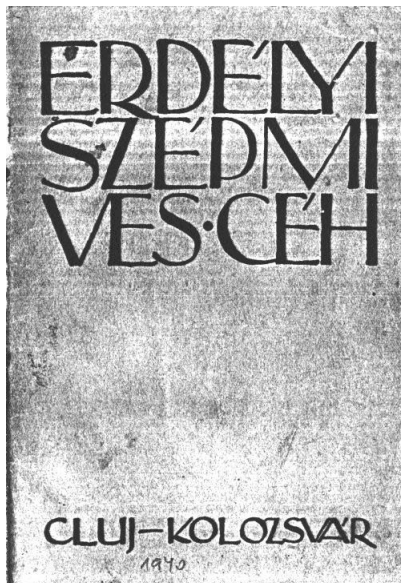
Ugyancsak ebben az évadban került színre Marton Lili hírlapírónőnek darabja, a Sikátor. A darab a megelőző pályázatra érkezett ugyan, de előadásra csak ebben az évadban kerülve, a módosított pályázati kiírás értelmében ebben az évben pályázónak számít. (...)

A drámabíráló bizottság úgy határozott, hogy a három bemutatott darab közül a díjat Tomcsa Sándornak, a Műtét c. vígjáték szerzőjének ítéli oda. A bizottság azért határozott így, mert a benyújtott és előadott darabok közül a Műtét közelítette meg legjobban a pályázat feltételeit, a díjat pedig oszthatatlannak tekinti a bizottság.

Erdélyi Szépmíves Céh¹⁵

Az Erdélyi Szépmíves Céh az erdélyi magyar írók könyvkiadó vállalata, 1924-ben alakult meg s elindító gondolata az volt, hogy megteremtse és intézményessé tegye az író és olvasója közvetlen kapcsolatát. A Céh megalakulása előtt az erdélyi magyar könyvkiadás a legáldatlanabb viszonyok között tengődött. Kiadói próbálkozások addig is voltak ugyan, sőt könyvek is jelentek meg itt-ott, többnyire azonban mégis az történt, hogy maga az író gyűjtötte művére az előfizetéseket s ezeknek az előfizetéseknél a biztosítékával jelentkezett aztán a kiadónál; vagy pedig gyűjtőívekkel látta el barátait, akik így segítettek felépíteni egy-egy erdélyi magyar könyv anyagi alapját.

Az erdélyi író néha legalább annyit foglalkozott akkor műve közönség elé vitelével, mint annak megírásával, ami természetesen kedvezőtlenül befolyásolta alkotókedvét és termelő-képességét. A Céh megalakításának jelentősége éppen abban áll, hogy az írónak és olvasónak ezt az áldatlanul kényszerű kapcsolatát bensőséges szövetkezéssé formálta át, szövetkezéssé író és olvasó között magasrendű irodalmi kultúra megteremtésére. Kollektív összefogással - kiküszöbölve az író és olvasó között álló s rendszerint rideg üzleti elgondolásoktól vezetett könyvkiadóvállalkozót - előfizetést hirdetett erdélyi magyar írók könyveire, s ezzel felmentette az írókat a házalástól, az előfizető olvasóknak pedig biztosítékot nyújtott azzal, hogy a könyvet, amelyet kiad, egy egész írói kollektivitás tekintélyével fedezi.

De ez a közvetlen indító gondolat időközben sok más jelentős és egészséges gondolattal gazdagodott. Az erdélyi író nem elégedhetett meg azzal, hogy műve megjelenik, fontos volt számára az is, hogy minél többen olvassák, minél szélesebb rétegekhez jusson el. Viszont azokban az időkben az erdélyi olvasóknak jelentős része olyan anyagi körülmények közé került, hogy csak a legnagyobb nehézségek árán tudta szellemi szükségleteit kielégíteni. Az Erdélyi Szépmíves Céh a magyar kisebbségi társadalomnak ezekre az elszegényedett rétegeire is gondolt, amikor könyveire kétféle előfizetést hirdetett: pártolótagjai számára díszes amatőr sorozatot, előfizetői számára ugyanennek a könyvnek olcsó kiadását. A Szépmíves Céh pártoló tagja így tulajdonképpen kis mecénás, aki azáltal, hogy előfizetés útján megveszi az Erdélyi Szépmíves Céh amatőr-sorozatot, nemcsak abban segít, hogy az erdélyi író könyve méltó formában megjelen-

hessék, de lehetővé teszi azt is, hogy a könyvnek egyszerű kiadása olcsón kerüljön a szegényebb sorsú, de olvasmányaiiban épp oly igényes olvasó kezébe. Az Erdélyi Szépmíves Céh azonban ezzel nem kíván viszonzatlan áldozatot pártolótagjaitól. Annak, amit a pártolótag a könyvért fizet, teljes ellenértékét kívánja nyújtani. A csupán számukra készült amatőrkiadás külsejében nemesebb és bibliofil szempontból sokkal értékeesebb. E könyvek, mivel szigorúan zárt példányszámban jelennek meg, könyvárusi forgalomba nem kerülnek, minden kötet számozott és névre szóló ex librisszel ellátott. Kifogástalan nyomdai kiállításuk, finom papíruk, antik-pergamen kötésüknek művészi kivitele valóban egyenértékűvé teszi ezeket a könyveket azzal az anyagi áldozattal, amit a pártolótag előfizetés formájában évről évre meghoz.

¹⁵ A Céh népszerűsítő jellegű, 32 oldalas kiadványából. Megjelent a kolozsvári Minerva nyomda gondozásában, 1940-ben.

A Szépmíves Céh első kiadványától kezdve minden amatőr könyve végén közli pártolótagjai névsorát s ezzel kultúrtörténeti dokumentumot is nyújt. Neveket őriz, azoknak a neveit, akik lehetővé tették értékes erdélyi könyvek megjelenését, akik az íróval együtt vállalták a nagy feladatot: magas színvonalú, élő irodalmat teremteni a szűk korlátok közé szorított kicsiny magyar közösségünk számára, hogy így megvalósíthatók legyenek azok a sajátos feladatok is, amelyek egy kisebbségi sorban élő nép kultúrájának a keretében az irodalomra várnak.

Az Erdélyi Szépmíves Céh és az erdélyi drámaírás. A Szépmíves Céh - több mint tízéves - munkájának köszönhető, hogy irodalmunk prózai termése és az erdélyi vers országhatárokon túl is elismert értékke nőtt. Testvérünk, az erdélyi dráma azonban mostoha sorsban, vérszégyenyen kísérletezett az első lépésekkel, ugyanazon a rögzös csapáson, amelyről a Szépmíves Céh vezette szélesebb ösvényre idősebb testvéreit. A Szépmíves Céh közössége elhatározta, hogy segítő, erős kézzel nyúl az erdélyi drámaírás kérdéséhez. Pályázatot hirdetett tehát, viszonyaink között hatalmas összeget, 35 000 lejt tűzve ki pályadíjúl. A beérkező művek elbírálására bizottságot választott, melynek három tagja Kós Károly, Járosi Andor és Kádár Imre dr. lett. Első évben a pályázatot Tamási Áron darabja, a Tündöklő Jeromos nyerte, melynek kolozsvári bemutatója nyitotta meg az erdélyi darabok sorozatát. Soron követte azt Kós Károly Budai Nagy Antalának budapesti és kolozsvári bemutatója, majd Nyíró József Jézusfaragó emberének sikere.

A drámabíráló bizottság az 1938. év nyaráig eltelt két pályázati ciklus tapasztalatait megfontolva a vécsi helikoni találkozón a pályázat feltételeinek megváltoztatását javasolta. Úgy vélekedett, hogy színpadi művek értékét nem bírálhatja el anélkül, hogy előadni látna volna, mert - úgy lehet - ami olvasva kitűnő dráma, színpadra alkalmatlan. Módosítsa tehát a Szépmíves Céh a drámapályázatát oly módon, hogy mielőtt a díjat odaítélnék, az előadásra alkalmasnak vélt darabokat hozzák színre a Kolozsvári Magyar Színház színpadán; a bizottság csak azután dönt majd arról, hogy a pályázati ciklus végéig előadásra került darabok közül melyiknek ítélje a pályadíjat. A javaslat elfogadásával a drámapályázat szoros és szerves kapcsolatba került a Kolozsvári Magyar Színház programjával. Az előadásra elfogadott darabok bemutatói gyors egymásutánban következnek, s a pályázat sikerét mi sem jellemzi jobban, mint az, hogy az 1938-39. évi ciklusra december hó végéig 87 darab érkezett be elbírálás végett, s ezek közül 8 darab jó színpadi munka.

Az erdélyi dráma szerény palántája a Szépmíves Céh gondosan vigyázó szemei előtt serdül izmos részévé az egységes erdélyi magyar irodalomnak.

Az Erdélyi Szépmíves Céhet minden kiadói megfontolásában az erdélyi magyar kultúra érdekei vezetik. Kisebbségi magyar kultúránk rendre jelentkező szükségletei, hiányai így természetesen egyre újabb feladatok vállalására ösztönzik. Munkaköre egyre tágul, kiadói programja új tervekkel gazdagodik. Egyik ilyen terve, hogy a falusi nép számára megfelelő szépirodalmi műveket ad ki és gyakorlati módot keres azok eredményes terjesztésére. Minél nagyobb tömegekhez akarja így eljuttatni a magas színvonalú, művészi magyar írást, amit falusi népünk eddig fájdalmasan nélkülözött.

Az Erdélyi Szépmíves Céh munkája iránt az érdeklődés hullámgyűrű szerint nyer mind messzibb köröket. Alapjait a megindulásnál tisztán és egészen Erdély adja. Pártoló tagjainak és előfizetőinek köre azóta áttért Erdély határain mindenfelé, ahol magyarok élnek. De értelmét továbbra is mindig attól a földtől nyeri, amelyen áll s amelyen épít.

Az Erdélyi Szépmíves Céh könyveinek megrendelési módjai: 1. Az Erdélyi Szépmíves Céh zárt példányszámban megjelenő, névre szóló ex libriszettel ellátott, finom, modern famentes papírra nyomott, antik-pergamenbe kötött amatőr sorozata kizárólagosan az Erdélyi Szépmíves Céh pártoló tagjai számára készül.

Az Erdélyi Szépmíves Céh pártoló tagja (amatőr sorozatának előfizetője) lehet az, aki beküldött nyilatkozatában kötelezi magát arra, hogy a Céhnek legalább egy amatőr sorozatát (10-12 kötet) megrendeli úgy, hogy az amatőr sorozat előfizetési díját (1800 lei, 65 Pengő, 375 Kc.) előre befizeti a Szépmíves Céhhez, vagy egy nyilatkozatban kötelezi magát arra, hogy a könyvsorozat köteteinek megjelenésükkor címére utánvéttel (vagy befizetési lappal) küldött egyes köteteit átveszi. Ez utóbbi esetben a postai költség is az előfizetőt terheli. A kötetek egyenkénti ára ilyen előfizetés esetén: a 10-14 íves, 160-220 oldalas kötet (egy sorozat keretében kb. 10 kötet): 180 lei, 6.50 Pengő, 38 Kc.; az 5-6 íves (80-100 oldalas) kis kötet (egy sorozatban kb. két kötet): 100 lei, 3.50 Pengő, 20 Kc.

2. Az ezekből a kiadványokból készült olcsó könyvsorozat is előfizetés útján rendelhető meg. Egy sorozat (10-12 kötet) előfizetési ára: 600 lei, 25 Pengő, 120 Kc.; az olcsó könyvsorozat is megrendelhető egy nyilatkozat beküldésével, amelyen az előfizető kötelezi magát, hogy a címére megjelenésükkor, utánvéttel vagy csekkalappal kiküldött egyes köteteket átveszi. Az előfizetőknek készült 10-14 íves, 160-220 oldalas, rendes kötet 60 lei, 2.30 Pengő, 16 Kc.; kis kötet (egy sorozat keretében kb. kettő) 50 lei, 1.75 Pengő, 12.50 Kc. A postai költség az utánvételes, vagy befizetési lappal való küldésnél az előfizetőt terheli.

Újonnan belépő pártoló tagok és az olcsó sorozat előfizetői a már megjelent és még meglévő köteteket is kedvezményes áron kaphatják.

Előfizetések és megrendelések az Erdélyi Szépmíves Céhhez (Cluj, Piața Unirii 7. I.) küldendők.

Az Erdélyi Helikon előfizetése. Az Erdélyi Helikon erdélyi magyar írók folyóirata. Havonta 80-100 oldal terjedelemben, vaskos kötetet kitevő nagy 8° alakban, művészi díszítésekkel és műmellékletekkel, a legszebb nyomdai kiállításban jelenik meg, az Erdélyi Szépmíves Céh Garamond-antiqua betűivel szedve. Főszerkesztője: Kisbán Miklós. Felelős szerkesztő: Kós Károly. Szerkesztő: Kovács László. Munkatársai a legjobb erdélyi magyar írók.

Előfizetési ára egy évre 600 lei (25 Pengő, 120 Kc.). Aki az Erdélyi Szépmíves Céh tagja (amatőr-előfizetője) vagy fűzött sorozatát megrendelte - egy évre 500 lejért (20 Pengő, 100 Kc.) kapja a folyóiratot.

Előfizetni lehet az évi, illetve félévi összeg előzetes beküldésével, de elő lehet fizetni egy nyilatkozat beküldésével is, amelyben az előfizető kötelezi magát, hogy a folyóirat címére utánvéttel küldött számaikat átveszi, ebben az esetben a postai utánvételezési díj az előfizetőt terheli.

Az Erdélyi Szépmíves Céh címe, ahova előfizetések és megrendelések küldendők: Cluj, Piața Unirii 7. I.

Romániai főbizományos: Polyglott, Cluj, Strada Matei 1.

Magyarországi főbizományos: Révai Irodalmi Intézet Rt. Budapest, Vadász utca 16. szám.

Visszaemlékezések

KÓS KÁROLY

„A Céh egy íróasztallal kezdte a nyomdában, a Lapkiadónál, az Egyetem utcában. Ez volt a szerkesztőség és kiadóhivatal. Mellettem ült egyetlen alkalmazottunk, Kádár Ilus (...). És kaptunk kölcsön egy írógépet, grátisz, azt is a nyomdától. Ez volt az egész szerkesztői és kiadói felszerelésünk. (...) Később aztán, amikor a Helikon elindult, szükségünk volt még egy emberre, akkor jött be Kovács László. És volt egy szolgánk is, Sándor, aki vitte a postára a csomagokat, amiket szintén mi készítettünk elő.” (Közelképek, 15.)

*

„Tudtam, hogy ki szereti a szép könyvet és a jó könyvet. Volt egy nagyon jó névsorom. Körülbelül ötszáz darab felhívást küldtünk ezekhez a könyvbarátokhoz (...). Miután ismertem (...) a nyomdavállalat költségvetési adatait, tudtam, hogyha kétszáz darab felemelt árú, amatőr példány átvételét biztosítani tudjuk, akkor megvan a fedezete az első tíz példányra tervezett könyvsorozatunk kiadásának. Hamarosan megkaptuk a válaszukat: a kétszáz helyett háromszázötven jelentkezett. Ezzel az eredménnyel kerestem fel a Lapkiadó igazgatóját, Weisz Sándort, aki ennek alapján vállalta is első sorozatunk előállítását, de hivatkozva a felelősségre, azt kérte biztosítékul, írjak alá a Lapkiadónak egy fedezeti váltót. (...) A fedezet a tehermentes Sztána volt (...). Indulásunk után két évvel, 1926-ban ezt a fedezeti váltót már el is lehetett tépni.” (Marosi-Erdélyi: Közelképek)

·EX·LIB·RIS·

*

„A helikoni első találkozásunkon Kuncz Aladár felvetette, hogy szükség volna az íróárságnak egy folyóiratra, melyet a Céh adna ki. Mire én azt válaszoltam: minden folyóirat ráfizetési, még a Nyugat is. Csak akkor vállalkozunk, ha a Céhnek lesz fölös jövedelme, hogy fedezhesse a ráfizetést. Mert a Céhet veszélyeztetni nem szabad. Így aztán, ígéretünk szerint, 1928-ban vállaltuk a Helikon folyóirat kiadását is. Viszont a helikoni íróárságot köteleztük, hogy igenis propagálja a folyóiratot: tessék propagálni, tessék terjeszteni, ebben segítsenek a Céhnek.” (Közelképek, 15)

*

„Szerettem volna a Céh számára is saját nyomdát beállítani, amolyan gyomai Kner-félét. De számolva a lehetőségekkel, elejtettem ezt a tervet. Megelégedtem azzal, hogy jórészt az én részvételemmel, Erdélyben egy mindentől és mindenkitől független, Erdélyben gyártott papíron, erdélyi nyomdában, erdélyi írók jó és szép könyveit előállító kiadóvállalat vezetője lettem (...). Mivel a Céh anyagi alapja eleitől a végéig az előfizetők, illetve könyveit közvetlenül megrendelő amatőr könyvbarátok voltak - a Céh úgynevezett külső tagjai -, számukra nemcsak tartalmukban, de külső megjelenésükben, formájukban, szerkezetükben, anyagukban is sajátosan jellemző, korszerűen jó és szép könyveket kellett előállítanunk. (...) A Céh-könyvek első sorozatait a Lapkiadó Rt. készítette teljes egészében. Az ő készletéből válogattuk ki a papirost, a nyomáshoz szükséges Corvinus antikva betűtípust, (...) mi adtuk a grafikai anyagot, határoztuk meg a szedéstükröt, mi végeztük a szedés korrigálását és a revíziót. Amikor azután (...) két év múlva pénzügyileg rendbejöttünk: volt már forgótőkénk, sőt tartalékalapunk is, tehát nem szorultunk a Lapkiadó hitelére, és a fedezeti váltóinkat

összetéptük, a könyveink előállításának a különböző fázisait egymástól elválasztottuk. A papírost közvetlenül a péterfalvi gyártól vásároltuk meg, (...) a fűzés és kötés munkájára nézve sikerült megegyeznünk a kitűnő Rohonyi Antal egyetemi könyvkötővel, a könyv hátához szükséges pergamentet kizárólag a mi számunkra gyártotta és szállította a kolozsvári Dermata gyár. Könyvsorozatunk nyomdai munkáinak elkészítésére négy kolozsvári nyomdától kért és kapott ajánlat alapján a munkát Minerva Rt. kapta meg, mely nemcsak a legolcsóbb volt, de vállalta, hogy a mi könyveinket újonnan hozatott Garamond antikva betűtípussal nyomja ki. (...) A kizárólagosan amatőr könyvbarátok számára, tehát zárt számban, famentes papírra nyomott, félbőr, illetve pergamentkötéses, névre szóló ex librises könyvpéldányokon kívül, készült ugyanezen könyveknek egy félfamentes papírra nyomott, fűzött, sorozatonként is megrendelhető, de könyvkereskedésekben egyébként is megvásárolható, nagyobb példányszámú, olcsó kiadása.” (Közelképek, 14., lásd még a 27. sz. jegyzőkönyvet.)

*

KEMÉNY JÁNOS KÉRDÉSEIRE VÁLASZOL KÓS KÁROLY

K. K.: (...) Nem tudom már, melyik esztendőben volt, de azt tudom, hogy akkor volt egy nagy baj. Én legalább úgy láttam, hogy nagy baj van itten, hogy a lapok, amiket alapítanak, s főleg a folyóiratok, azok mind sorban megbuknak. Amellett a könyvkiadás is bajban volt, nem volt könyvkiadó. A nyomdák kinyomtattak egy-egy könyvet a szerzőnek a terhére és a szerzőnek a veszedelmére, és a szerző aztán gyűjtötte össze az előfizetőket meg mindent. Így lehetett egy-egy novelláskönyvet, egy-egy verses-könyvet kiadni. Áprily is így adta ki az első könyvét. Ezen vajon hogy lehetne segíteni? Azt láttam, s a Nyugat tapasztalataiból is tudtam, hogy a folyóiratokra rá kell fizetni. Feltétlenül mindenki ráfizet. Minden folyóiraatra ráfizet, akár milyen szépen megy. A Nyugat is nagyon kemény pénzeket fizetett állandóan. Az elejétől végig. Szóval ezt nem lehet csinálni. Ellenben a könyv, az megy. Azt tapasztaltam. Szívesebben olvasnak egy könyvet, de folyóiratot nem tartanak, mert azt nem tudják elhelyezni a könyvtári állványukon az emberek, és később nem veszik elé. A könyvet viszont előveszik, elolvassák, kölcsön adják, az szükséges. Tehát könyvet kell kiadni, és legfeljebb arra lehet alapítani azután. Na már most, pénz nem volt, tőke nem volt, hogy lehet ezt csinálni? Viszont van egy nagy tőke: a könyvolvasó, aki szereti a könyvet. Erre kell alapítani, ez az alaptőke. S akkor azt csináltam meg, hogy hatan voltunk együtt, akik ezt mind beszélgettük, Kádár, Ligeti, Pál Árpád, Zágoni, Nyíró Jóska, és én voltam a hatodik. Mind beszélgettük, hogy hogy lehet ezt megcsinálni. Mondták, csinálj valamit, aztán mi segítünk. Akkor megcsináltam azt, hogy a saját nyomdában Sztánában, amivel nyomtattam már azelőtt is könyveket, csináltam ott egy elég szép (sajnos már nincs belőle, mert mind elpusztultak) felhívást az emberekhez, hogy hát mi indulunk, könyveket adunk ki és várjuk, hogy fizessenek elő, és ehhez hozzátettünk egy válaszos levelezőlapot. Ez volt a befektetésünk. Hát nem volt sok, ez nem volt olyan nagy befektetés. Kértük, hogy válaszolják meg, vállalják-e, hogy tíz könyvet átvesznek, látatlanba, amely erdélyi könyv legyen, erdélyi író műve és egyetlenegy kiadásban jelenik meg nálunk. Egy kiadás jogát kértük és erre vállalják ők az előfizetést. Drága előfizetés a közös példányokra és famentes papírra, és egy olcsó kiadás, amit pont a harmadáért lehetett megvenni. Ahogy háromszáz megvolt, akkor papír, nyomás, szedés stb., korrektúra, adminisztráció, szóval a számításom megvolt nekem, azelőtt már kitapasztaltam és segítettek is a nyomdászok. Ha havi kétszázötven előfizetőt, drága előfizetőt, amatőr előfizetőt szerzünk, akkor áll a bál. Akkor lehet csinálni olcsó kiadást, az vagy kifizeti magát, vagy nem, az mellékes. Nem kétszázötvenen, háromszázan felül voltak olyanok, akik aláírással vállalták az átvételét a könyveknek. Az év végén már nem fizettünk rá, akkor már teljesen a saját pénzünkön vásároltuk papírost. A Keleti Újságnak a nyomdájában dolgoztunk, ott

csinálták a kötést is, külön csináltuk az adminisztrációt, ami így olcsóbb volt. Igen, de nem volt csak egy asztal, egy szék, egy kölcsön írógép.

K.J.: - Azt hiszem, azokból amit mondtál, a hallgatók is megérthetik azt, hogy a Szépmíves Céh megalapítása volt tulajdonképpen az első reális megalapozása, megalapozási próbálkozása a könyvkiadásnak nálunk. És arra szeretnék megkérni, hogy beszélj egy kicsit arról, hogy 1926 után, amikor a Helikon munkaközösség megalakult és Marosvécsen évente összegyűlt, és programot is beszélt meg az irodalom számára, hogyan kapcsolódott be a Szépmíves Céh. Mit adtatok tulajdonképpen ti, a Szépmíves Céh volt gazdái a most már megnövekedett munkaközösségnek?

K.K.: - Hát én most az emlékezetből beszélek, s ha nem minden pontosan úgy történt, ahogy mondom, arról én nem tehetek. Én úgy emlékszem rá, hogy miután minket, a Szépmíves Céhnek a kis társaságát, a hat emberből négyet meghívtak a Helikon író-összejövetelre, tehát mi is részesei lettünk annak, amit a Helikon maga elé kitűzött. A Helikon, úgy emlékszem, hogy már az első ülése alkalmából egy problémát tűzött maga elé, megoldandó problémát, egy irodalmi folyóiratnak a megalapítását. Ami gyakorlati feladata lett volna a Helikonnak és eredménye. Én emlékszem, hogy tárgyalások indultak, hogy a Szépmíves Céh adja ki a folyóiratot. Én akkor, emlékszem, nem tudom, kiknek-miknek azt a választ adtam, hogy egyelőre még nem tudunk ebbe belemenni, mert én tudom azt, hogy a ráfizetést nekünk kell vállalni. Csak akkor tudjuk vállalni, amikor annyi pozitívumunk van a könyvkiadásból, hogy azt át tudjuk tenni a Helikon folyóirat számára. Ez aztán elkövetkezett két év múlva. Akkor, tudom, hogy bejelentettem: kérem, adjuk. És akkor határozták el Kuncz Aladárék, meg még akik összejöttek (akik jobban értettek a folyóirathoz, én a könyvvel foglalkoztam inkább, mint a folyóirattal), hogy milyen legyen a formátuma meg a többi, és - azt már velem együtt -, hogy mekkora legyen a terjedelme, hány oldalon jelenjék meg. De azt hiszem, ezek inkább gyakorlati kérdések. Akkor mi tulajdonképpen vállaltuk a kiadási rizikót, amellettt hogy tudtunk biztosítani a benne íróknak tiszteletdíjat is, mert fontos volt. S így aztán huszonnyolcban meg tudott indulni a Helikon. Ennyi volt tulajdonképpen az egész, hogy kik, hogy mint tárgyaltak, arra már nem emlékszem. Tehát mi belementünk, mégpedig az én számításaim alapján, mert én voltam a számológépe a cégnek.

K.J.: - Én arra nagyon jól emlékszem, hogy mindig, amikor nehéz pénzügyi problémák vetődtek fel, akkor először Te vetted elő a ceruzát, és számígtattál. Ebben nagy gyakorlatod volt.

K.K.: - Muszáj volt, ugye, én csináltam a szerződéseket a nyomdával, vásároltam a papírost, hogy olcsón kapjuk meg, vagononként, mert így olcsóbb volt. Könyvkötőkkel tárgyaltam, én tudtam azt, hogy mit lehet csinálni, meddig ér a takarónk. Volt ennek a dolognak egy nagyon érdekes része, amiben te is, én is és sokan részt vettünk, a könyvpropagandának a kérdése.

Megvoltak a kapcsolataink az írókkal, és nagy dolog volt, hogy a függetlenségét ennek a vállalatnak meg tudtuk őrizni minden tőkés vállalatától. Felkínáltak innét is, onnét is pénzeket, de mi azt mondtuk, nem kell. Amikor jött a krach, akkor megint nehezebb lett, de egypár emberrel hamarosan rendbehoztuk a dolgot, bár akkor elveszett minden pénzünk. Mert azok nagyon nehéz idők voltak, de sikerült túlélünk anélkül, hogy adósságot csináltunk volna. Nem kellett elköteleznünk magunkat se a Minervának, amelyik mindig próbálkozott velünk, se a másoknak, se a harmadiknak, a magunk erejéből tudtunk haladni.

.....

BENKŐ SAMU INTERJÚJÁBÓL

- Azt hiszem, Károly bácsi bibliofil tapasztalataiból bőven lenne tanulnivalónk. Tanácsként mit hangsúlyozna legszívesebben?

- Nem tanácsolok semmit, de szívesen elmondom, hogy mi volt számomra a tanulság. Én azért mentem neki olyan szívesen az Erdélyi Szépmíves Céh megszervezésének, mert ezekkel a sztánai könyvekkel már megtapasztaltam, hogy van kinek könyvet csinálni, hogy kell a jó, a szép könyv. S ha kell, akkor bűn, vétek nem csinálni. Kialakult a bizalom az olvasó és a könyv előállítója között. Erre a bizalomra épült a Céh. Megvoltak az embereim, akikről tudtam, hogy a címükre érkező könyvküldeményeket átveszik és kifizetik. Nekünk nem volt soha senkivel perünk. Márpedig egy vállalatnál ez nem kicsi dolog.

- A Szépmíves Céhnél a könyvkötészet körébe tartozó munkákat egyedül végezte?

- Nyomdát, betűt, papírt, a kötéshez való anyagot én választottam. A sorozatokat én terveztem. Előbb csak papírkötéses könyveket tudtunk kiadni, azután fél- és egészvászonba kötötteket, végül pedig pergamen-kötésűeket. Elintéztem, hogy a nyomda számunkra betűt (garamond antiquát) hozasson, a megfelelő minőségű papírt a gyártól én rendeltem, s elmentem Farkas Mózsához, hogy a Dermata nekünk gyártson pergament. Sokat kísérleteztünk, míg végül is betű, papír, kötés, mind kedvünkre való lett.

Eleinte valamennyi kiadványunkat illusztrálni akartuk. Már a reklám kedvéért is. De erről le kellett mondanunk, nem győztük. Már az elején is rajtam kívül mások is illusztráltak a Céhek. Tabéry Géza Vértoronyát Balogh István illusztrálta, Arany János balladáihoz Buday György készített fametszetű illusztrációkat (ez a könyvünk Az év legszebb magyar könyve kitüntetését kapta meg). Tamási Áron Ábeljét Bánffy Miklós vállalta; nagyon tetszett neki a könyv, ragaszkodott hozzá, hogy ő illusztrálja. Nagy rajzos volt - Székely Bertalan tanítványa -, mint ahogy remekül zongorázott. Ő ezeket tanulta, de jórészt magának rajzolt és a maga gyönyörűségére zongorázott. A rajzstílusa, igaz, számomra idegen volt, azzal nem voltam megbékélve, de a művészetét respektáltam. (Kolozsvár, 1972. IX. 30.)

.....

POMOGÁTS BÉLA ÉS KÓS KÁROLY BESZÉLGETÉSÉBŐL

- (...) Kikalkuláltam, hogy ha tíz éves könyveket adunk ki, kétszáz amatőr előfizetővel meg tud indulni a vállalkozás. Felhívást bocsátottunk ki. A sztánai kézinyomdán nyomtuk, mind a hatan aláírtuk, és elküldtük azoknak, akiknek előfizetésére számítani lehetett. Várakozásunkat meghaladó módon 250 előfizető jelentkezett. Meg lehetett indítani a kiadót. Weisz Sándor, a kolozsvári Lapkiadó igazgatója hitelezett nekem váltóra annyit, amennyiből a papírt beszerezhettük, a nyomdaszámlát kifizethettük. Egy év múlva már a saját lábunkon álltunk, betéti társaságot alapítottunk, volt tőkénk és volt hitelünk. Egyszer kerültünk csak bajba, 1931-ben, a gazdasági világválság idején, midőn a bankbetétek megszűntek, és 50 000 lej forgótőkénk úszott el. Nem volt papírra pénzünk. Féltünk, hogy abba kell hagyni a könyvkiadást. Ekkor egy barátom, Sebők Elek, kolozsvári fás hitelezett 10 000 lejt, amiből papírt tudtunk vásárolni. (...) Nagy tételekben, olcsón vásároltunk péterfalvi papírt, és minden évben árveréssel adtuk ki a nyomdáknak a munkát. Nekünk, persze, nem volt nagy irodánk, tekintélyes létszámú szerkesztőségünk és kiadóhivatalunk. Egy íróasztal a nyomdában: ez volt a szerkesztőség és a kiadóhivatal. Én voltam az igazgató, Kádár Ilus, Kádár Imre húga, Kovács László későbbi felesége volt a kiadóhivatali titkár, az expedíciót grátisz csinálta a nyomda. Később Kovács László lett a Szépmíves Céh lektora. Rá azért volt szükség, mert közben megindult az Erdélyi Helikon, és oda is kellett valaki. Ekkor már volt egy altisztünk

is. Valamennyien sokat dolgoztunk, sokat leveleztünk az olvasókkal, javaslatokat is kaptunk tőlük. Volt munkánk elég.

- Úgy tudom, a Céh első könyvei közé az ön Varjú-nemzetség című regénye, valamint Kádár Imre, Gulácsy Irén és Ligeti Ernő művei tartoztak. Hogyan került sor ezeknek a könyveknek a kiadására?

- Midőn a kiadó megalakult, könyvekre, kéziratokra volt szükség. Mi, alapító tagok, mind a hatan vállaltunk egy könyvet. Ebből azonban csak Kádár Imre versei: a Bujdosó ének, Ligeti regénye: a Fel a bakra és az én Varjú-nemzetségem készültek el. A többiek nem adtak kéziratot. Így került be azután Gulácsy, majd Makkai Sándor könyve, később a váradi írók, a székelyföldiek. A sorozat szerkesztésében nagy szerepe volt annak, hogy minden íróval személyes kapcsolatban állottam. A váradi írókat például Tabéry révén ismertem meg. Így aztán lassan kialakult a Szépmíves Céh írógárdája. (...)

- Hogyan történt a román és a szász irodalom néhány művének kiadása? A Kádár Imre-féle román drámaválogatásra és Meschendörfer Coronájára gondolok.

- A Kádár-féle román drámafordítások nagyon szép, művészi köntösben jelentek meg, de nem a Céh sorozatában. Szerettünk volna kiadni román írókat is, de ehhez kész fordítások kellettek volna. Ion Chinezu például jó barátunk volt, többször is részt vett a marosvécsi találkozón. Az erdélyi magyar irodalomról írta doktori dolgozatát. Meschendörfer Corona című szép erdélyi regényét nekem kellett lefordítanom. Ővele is hasznos kapcsolatunk volt, még az Erdélyi Helikon és a Klingsor közös találkozóiról, például a szász írók 1928-as kolozsvári és a magyarok 1929-es brassói felolvasásairól. A regény lefordítását én javasoltam, s minthogy nem akadt vállalkozó, lefordítottam magam.

- Ismeretes, hogy a Céh kétfajta könyvsorozatot hozott forgalomba: egy amatőr és egy népszerű sorozatot. Milyen eredményeket sikerült elérni így az olvasóközönség megszervezésében?

- A Szépmíves Céh létezésének fundamentuma az amatőr sorozat volt. Ez famentes papíron, kötve jelent meg, átlagosan 250-en fizettek rá elő. Előfizetőink, még a nehéz időkben is, kivétel nélkül teljesítették vállalt köteleességüket. A népszerű kiadást félfamentes papíron, fűzve adtuk ki. Ebből is pár száz példány készült, amennyire szükség volt. Nagy részük könyvkereskedésbe került, de erre is lehetett előfizetni. Több példányt küldtünk ingyen a nagyobb erdélyi könyvtáraknak, Kolozsvárnak, Sepsiszentgyörgynek. Érdekes, hogy az amatőr-előfizetők tábora hogyan alakult át az idők során. Először talán ha két mágnás volt közöttük, többségükben polgárok, kereskedők, iparosok, ügyvédek, orvosok voltak. Később több mágnás került az előfizetők közé. A népszerű sorozat azonban nagyon sokfelé eljutott, az értelmiségi és szegényebb rétegekhez is. (...)

KISS JENŐ **(Részlet egy interjúból)**

- Szeretném, ha a Helikon szerkesztőségében eltöltött évekről beszélne, pontosabban: a folyóirat melyik részéért felelt?

- Mint a lap technikai szerkesztésével is megbízott szerkesztő, tulajdonképpen az egészért. Nem ment le a nyomdába kézirat az én kézjegyem nélkül. De ettől függetlenül is, mindenért közösen vállaltuk a felelősséget. Ezen belül nem kifejezetten, de inkább a vers volt az én reszortom.

- Mikortól dolgozott a Helikonnál?

- 1934-től 1940-ig.

- Hányan dolgoztak a Helikon szerkesztőségében?

- Hárman ültünk bent, Kovács László, Kós Károly és jómagam. Ez volt az egész Céh és az egész Helikon. Emlékszem, Wass Albert Farkasvermétől kezdve vettem részt a Céh-könyvek szerkesztésében. Látják itt a polcon ezeket a köteteket?¹⁶ Ezek jó része az én kezemen ment át. Kéziratolvasás, nyomdai korrektúra, a nyomás ellenőrzése: mindez rám tartozott. Itt van például a posztumusz Dsida-kötet. Magam szedtem össze az anyagát, silabizáltam ki a szinte olvashatatlan kéziratokat. Az egészből mindössze egy szót nem tudtam tisztázni, s az ma is megfejthetetlen.

- Mi volt a helikoni munkarend?

- Az adminisztráció reggel nyolckor kezdett, de én később jöttem, kilenc óra tájban, mert akkor is éjjel éltem. De azután dolgoztam addig, amíg befejeztem a munkám. Ez magától értetődő volt. Délután négy óráig, vagy hajnali négy óráig teljesen mindegy, mikor az ember huszonhárom éves. Én pedig annyi voltam, amikor a Helikon szerkesztőségébe kerültem. (Kiss Jenő: Emberközelből, Dacia, Kolozsvár, 1979.)

*

„Ha nem is tudok minden esetben pontos adatokkal szolgálni, néhány személlyel kapcsolatban bővebb felvilágosítást adhatok. Mellőzve az udvariassági beidegződéseket, kezdem mindjárt önmagammal (...). 1934. november 30-án léptem a folyóirat és a kiadó szolgálatába, Dsida Jenő helyébe vettem fel, aki versszerkesztőként valóban csak rövidebb ideig működött a lapnál. (...) 1940. október 31-ig dolgoztam ott, amikor is önként, saját elhatározásomból hagytam ott a szerkesztőséget. (...) Helyemet Asztalos István foglalta el, aki ott dolgozott mindaddig, amíg (talán 43-ban) be nem hívták katonának. (...) Gubmann Erzsébet gépíró, becenevén Bozsó, már akkor ott volt, amikor én először betettem a lábam a szerkesztőségbe 1932-ben. Nemcsak gépelt, hanem Kovácsné mellett az adminisztrációs munkában is részt vett. (...) Gubmann Erzsébettel végig együtt dolgoztam, íróasztalom szomszédos volt az övével, volt alkalmam közelebről megismerni őt. Kis termetű, kissé görbe lábú, szemüveges, mintegy vénleányságra született, jelentéktelen teremtes volt Bozsó, aki gyors, aprító léptekkel járt, mégis lassan haladt előre. Egyszer tréfásan meg is kérdeztem tőle, mikor az utcán láttam így menni: „Hová siet ilyen lassan?” De másként megszívű, becsületes lány volt, kedves társalkodó. Kitűnő munkaerő. Távozása a szerkesztőségből tragikus körülmények között zajlott le, nem sokkal azelőtt, hogy én is otthagytam a szerkesztőséget. Egy délelőtt csak beállít két keménykalapos detektív, a rendőrség két embere, se szó, se beszéd, csak bemegy abba a kis szobába, amely a szerkesztőség két helyiségét kötötte össze, s ahol könyvekkel, iratokkal, lapszámokkal megrakott polcok előtt egy asztalnál az altiszt szokott tevékenykedni, csomagolni, expedálni stb.: megállnak az asztalnál, s az alatta felhalmozott mindenféle papírok, csomagok közül kihúznak egy hordozható írógépet. „Az öné ez, kisasszony?” „Igen.” „Akkor jöjjön velünk.” Elképedve néztük a pillanatok alatt lezajló jelenetet, én, Kovácsné, az altiszt néztük, ahogy bíborvörösre gyúlt arccal Bozsó szó nélkül magára ölti kabátját, és senkire se pillantva, kilép az ajtón a két detektív kíséretében. Utána percekig még döbbsz csönd, érthetetlen megrökönyödés. Csak akkor kezdett derengeni bennünk valami. Egy feltételezés, ami később valóban be is igazolódott. Gubmann Erzsébet kapcsolatban állott az illegális mozgalommal, gépelt, sokszorosított a párt részére, valaki lebukva beköpte ezt, pontosan megjelölve, hol rejtegeti-tartja az írógépet. A detektívek biztosra jöttek. A lányt azóta senki sem látta. Bizonyára bebörtönözték, majd a zsidók elleni atrocitások idején elhurcolták. (...) Az altisztet Fekete Sándornak hívták, s már szintén akkor is ott szolgált,

¹⁶ Kiss Jenő könyvtára megnevezéssel az újraalakult Erdélyi Szépművés Céh székhelyén, a költő adományaként kiállítva.

amikor én először léptem át a Helikon küszöbét. Különben a Bánffy embere volt, felesége nála takarított a Király utcai lakásban, ők maguk is abban a házban laktak egy kis szobában. Krasznáról kerültek Kolozsvárra, s oda mentek vissza a háború után. A község tekintélyes gazdájaként élt még elég hosszú ideig. Kedves, jóeszű, szépen beszélő ember volt, nyugodt, udvarias mozdulatokkal. De előzékenységeiben mindig volt valami a lakájéból, amin - ha tudjuk azt, hogy Bánffy környezetében élt - nem lehet csodálkozni. Én nagyon jól megértettem magam vele, sokszor elbeszélgettünk. Vásárhelyi Z. Emillel kapcsolatban - bevallom - a legnagyobb zavarban vagyok. Nem tudom egész pontosan, hogy valóban tagja volt-e a szerkesztőségünknek vagy sem. Bent nem dolgozhatott - abban a két szűk szobában nem is lett volna hely még egy íróasztal számára -, munkámból, a könyvek és folyóiratok gondozásából semmit sem vett át, kéziratokat helyettem nem olvasott el, és nem bírált el. És mégis mintha ott lett volna. Kísérteties dolog, amit talán azzal lehet magyarázni, hogy kintről látta el a feladatát, mint a folyóirat képzőművészeti szerkesztője. (...) Lőrincz Lászlóról magam is tudok, de tudok főként Ficzy Dénesről, aki az Utunk egyik számában beszámolt akkori és ottani élményeiről. Én a cikk nem egy ferdítését helyreigazítandó az Igaz Szóban válaszoltam neki A szellem becsülete címmel. Vitányiról semmit sem tudok. Mint ahogy a régiekről sem közölhetek megbízható adatokat. Nevük a lapon volt, működésük pontos időszakát meg lehet állapítani. (Kiss Jenő levele Marosi Ildikóhoz. 1978. III. 3.)

KOVÁCS LÁSZLÓNÉ KÁDÁR ILONA

„1924-ben Kolozsvárt hat erdélyi író jött el hozzám, s bejelentették, hogy könyvkiadó vállalatot terveznek, és kértek, legyek segítségükre azzal, hogy elvállalom a kiadóhivatal megszervezését és vezetését. Az izgalmasnak ígérkező munkát szívesen elvállaltam, habár tudtam, hogy a minden anyagi eszköz híjával induló Erdélyi Szépmíves Céh elindítása és fenntartása sok gondot, nehézséget, munkát fog jelenteni. Megindulásunkkor segítségünkre volt az, hogy a Keleti Újság című napilap nyomdája vállalta könyveink kinyomtatását, kötését úgy, hogy nem kellett kifizetni, hanem a könyveinkért befolyó előfizetési díjak mind a Keleti Újság folyószámlájára folytak be. A Keleti Újság írói, szerkesztői a lapban cikkeket, tájékoztatókat, hirdetéseket közöltek - így rövid idő alatt sikerült az Erdélyi Szépmíves Céhet megismertetni az olvasókkal. A Keleti Újság szerkesztőségének egy kicsi szobáját is felajánlották nekünk „kiadóhivatalnak”, ott dolgoztam bizony kora reggeltől késő estig egyetlen munkatársammal, Kardos bácsival. Kardos bácsi mint irodatiszt működött mellettem, vitte a postát, járta a nyomdát, és a kis szobát takarította. Egy év múlva már lemondtuk a Keleti Újság nyomdatulajdonosának a segítségét, hogy előlegezze az előállítás költségeit. Bevételeink már lehetővé tették a saját folyószámlánkat. Két év múlva az Erdélyi Szépmíves Céh átköltözött új otthonába, a Király utcába (str. Brătianu 22. II. em.), Bély Kálmán házába. Ott dolgoztunk már kibővített létszámmal és az Erdélyi Helikon szerkesztősége is ott volt. Pár év múlva a Széchenyi téri nagy sarokházba, az ún. Babos-palotába költöztünk, ha jól emlékszem, egyházi tulajdon volt. A Szépmíves Céh és az Erdélyi Helikon mindig együtt volt, és mi, Kovács Lászlóék is, mindig abban a házban tudtunk lakást kapni, ahol a szerkesztőség és kiadóhivatal. Ez fontos volt a munka szempontjából, mert bárki keresett, késő este is megtalálhatott bennünket. De sok szempontból fárasztó és kényelmetlen is volt. Én 1924-től 1944 végéig, tehát a Céh és a Helikon élettartamáig a kiadóhivatal vezetője voltam.” (Kovács Lászlóné levele Marosi Ildikóhoz, 1975. január 10.)

FICZAY DÉNES

„.... Valóban dolgoztam a Helikonnál 1943-44-ben. A cikkeim 1942 óta jelentek meg (ha emlékezetem nem csal!). Papp József barátom - akinek több verse jelent meg a Helikonban ajánlott be Kovács Lacinak. Amikor odakerültem, Asztalos István éppen elmenőben volt, azt hiszem, a Terméshez. Az ő íróasztalát kaptam meg, és az egyik fiókban megtaláltam az A számár kéziratát. Nagyon örült Pista ennek. Velem együtt volt Lőrincz László (1921. Sepsiszentgyörgy. Érettségi Brassó, kereskedelmi. okl. közgazda. Bp-en él, nem azonos a bukaresti Lőrinczi Lászlóval, aki szintén dolgozott előttünk a Helikonnál!). Ugyanakkor volt ott Vitányi János, aki magyarországi volt. Az életrajza benne van az Irodalmi Lexikonban. Akkor készült írónak. Kovács Laciék egy ideig szerették, aztán nem szerették. Rámenős fiú volt. Egy irodakisasszony is volt, Manyika, de a családnevét elfelejtettem. Vitányi elment a laptól, talán bevonult katonának. Mi Lőrincz Lacival a korrektúrát végeztük. (A folyóiratét és a könyvekét.) Laci a nyomdai munkát is ellenőrizte. Kós Károlyt igazgatónak kellett titulálni, és egy sötét zugban »ügyködött«. Inkább anekdotákat mesélt. Áldott jó ember volt. Mindent Kovács Laci és főleg a felesége, Suli intézett. A minisztérium rengeteg előfizetőt küldött (gyárak, vállalatok). A könyvek egy raktárszobában voltak, és a hivatalszolga, Barazsuj Czintus Gyuri (györgyfalvi volt) kezelte őket. Akkoriban doktorált Kovács Laci. Az irodalom útján című kötetét nyújtotta be György Lajoshoz és Bartók Györgyhez. Kovács Laci másodév után került az első világháborúban a harctérre, és így nem volt a háború után végzettsége. 1940-42-ben beiratkozott, persze már nem hallgatott - és doktorált. (Ez is érdekes lélektani téma!) Aztán csak Lőrincz Laci maradt a folyóiratnál. Én egy napilaphoz kerültem. 1944-45 telén még egyszer beszélgettem Kovács Lacival az antikváriumban. Mondta, hogy megvan a lapengedélye, de még nem indítja újra a Helikont. Sokat járt be a szerkesztőségbe Jékely Zoltán. Mindennap ott volt Bíró József művészettörténész. Sokszor volt ott Gagyai László, Wass Albert. Megjelent időnként Bánffy Miklós, Tompa László és persze Tamási stb. (...)” (Ficzay Dénes levele Marosi Ildikóhoz, Arad, 1978. III. 23.)

LŐRINCZI LÁSZLÓ

„Megkeresésemre azzal kell válaszolnom, hogy sohasem voltam az Erdélyi Helikon vagy az Erdélyi Szépművészeti Céh alkalmazottja. Mások emlékezetében a félreértés onnan származhatik, hogy 1941 őszétől 1942 őszéig ügyvédjelöltként dr. Tusa Gábornál dolgoztam, akinek az irodája szomszédos volt a Helikon szerkesztőségével az egykori kolozsvári Hitelbank épületében, a hátsó traktusban. A két helyiség ugyanabból az előszobából nyílt. Ilyenformán nagyon gyakran találkozhattam a Helikonhoz látogató írókkal. Ettől eltekintve a principálisom jogi tanácsadója (de nem jogtanácsosa) volt a Céhnek, a Helikonnak és vezetőiknek is. Úgy emlékszem, hogy mint ügyvéd csak a Kemény János dolgaival foglalkozott, egyébként csak barátságából és irodalomszeretetből szakított időt magának a Céh, a Helikon és a Thália Színház dolgaira. (...) Dr. Tusa Gábor nagy jogász és puritán ember volt, akitől nagyon sokat tanultam (...). Fiatalon, alig negyvenhét éves korában halt meg 1942 végén. (...) De én tulajdonképpen 1937-ben kerültem kapcsolatba a Helikonnal, amikor a lap leköszölte egyik versemet. (...) Kovács László nagyon, de nagyon kedvesen fogadott, kikérdezett a terveim felől, biztatott-buzdított. Ez bizony nagyon jólesett. S még inkább az, hogy Kiss Jenő - aki ekkor lektor volt Kovács László mellett - egyszerűen mint fiatalabb barátot kezelte legelső találkozásunktól kezdve. Én ezeket a példákat soha nem felejttem el. Én tehát úgy emlékszem, 1936-1940 között Kiss Jenő dolgozott a Helikonnál Kovács László mellett, utána rövid ideig Vásárhelyi Z. Emil, de 1941 őszén már Asztalos Istvánt találtam ott (...). Később Lőrincz László költő és prózaíró lett a Kovács famulusa, személyesen nem ismertem. (...) Valószínű, ez a névbeli hasonlóság téveszti meg egyik-másik tanú és pályatárs emlékezetét.” (Lőrinczi László levele Marosi Ildikóhoz, Bukarest, 1978. május 7.)

LIGETI ERNŐ

„Az irodalmi »kistermelés« általánosságban megvolt, de a nagyobb lélegzetű munkák kiadása elodázhatatlan szükségként jelentkezett. A Keleti Újság, egy magát megnevezni nem akaró nagyiparos jóvoltából tízezer lejes regénypályázatot hirdetett, de ezzel egy időben felvetődött a kérdés: hol is fog a pályadíjnyertes munka megjelenni? Szórványosan addig is jelentek meg már művek. 1919-1924 között kétszáznál több irodalmi mű hagyta el a nyomdát, ebből verskönyv nyolcvanon felül volt. A legtöbb munka természetesen Kolozsváron látott napvilágot, és ugyancsak természetesen: a legtöbb munka az írók saját kiadásában jelent meg, szegényesen, vidékiesen. (...) Könyv tehát volt, csak éppen a rendes könyvkiadás hiányzott. (...) Mi akkoriban néhányan a Keleti Újság szerkesztőségéből, Paál Árpád, Nyíró József, Zágoni István, Kádár Imre, jómagam és Kós Károly rendszeresen összejöttünk SZM (Szántó Miklós) gyáriparos vendégszerető házána, annál a kedves úriembernél, akit rávettünk, hogy tízezer lejt helyezzen kilátásba egy regénypályázat megjutalmazásául. Ezeken az összejöveteleken formálódott ki lassanként az Erdélyi Szépmíves Céh megalapításának tervezete. Kós Károly adta a címet (...). Én azt javallottam, hogy az amatőr példányokban nyomtassuk ki az előfizetők nevét is. (...) Minden résztvevő hozzájárult egy ötlettel. Valamennyien hadüzenő szándékkal voltunk eltelve. Hadat üzeni a pesti aszfaltirodalomnak, az erdélyi vaskalaposoknak, az irodalom vámszedőinek, akik közé beszámítottuk a könyvkereskedőket is, mert közömbösek voltak velünk szemben (...). Csütörtökről csütörtökre csiszolódott a céhgondolat akkortájt, nem is sejtve, hogy az a munka, melyet elkezdtünk, nem csekélyebb az Aranka György, Döbrentei Gábor és más hajdani nagy erdélyiek reformmunkájánál (...). Végre hosszas tanácskozások után elhatározásba ment, hogy egyelőre tizenkét könyvet adunk ki, minden hónap elsején egyet-egyet (...). Kós Károly csinálta a nyomdai számításokat. Elgondolásunk szerint, ha sikerül legalább száz amatőr előfizetőt szerezni, akik kötelezik magukat, hogy minden egyes könyvet száz lejért átvesznek, akkor zavartalanul megvalósíthatjuk programunkat, és a megmaradt példányok kis előfizetési árából a szerzőnek is kötetenként tízezer lej tiszteletdíjat adhatunk. Néhány hét múlva hatunk aláírásával megjelent a Keleti Újságban az előfizetési felhívás, és a száz előfizető csakhamar össze is gyűlt. A Céh egész irodája befért egy szerkesztőségi asztal fiókjába, amelyet Kádár Imre húga rendezgetett a megbízásunkból. Vajon gondolhattunk-e arra, hogy elkövetkezik az idő, amikor a Szépmíves Céh kiadványainak egyike-másika ötven-hatvanezer példányszámban fog közkezen forogni? Első kiadványunk P. Gulácsy Irén Hamueső c. regénye volt. Akkoriban Gulácsy - férje súlyos idegbetegsége miatt tartósan az ágyhoz volt kötözve - kénytelen volt mint riporter állást vállalni a Nagyváradnál, hogy magát fenntarthassa. Szegény Irén egész nap a hírek után lótot-futott, este rohant haza nagybeteg férjéhez, de mégis volt ideje, hogy írhasson. (...) Regényt akartunk és Gulácsy jelentkezett is, hogy megírja az első kisebbségi tárgyú regényt. (...) A Hamueső a megváltozott élet első dokumentuma. A sorozat második kötetét Kós Károlynak kellett volna megírni, de az előírt időre nem tudott kéziratot szállítani. Helyette Kádár Imre ugrott be Bujdosó ének c. verskötetével. A harmadik kiadvány már a Kós Károlyé volt, a Varjú-nemzetség, amely az eddig szépirodalmi téren ismeretlen szerzőt egy csapásra vérbeli íróvá avatta. (...) Kós bejárt Kolozsvárra, mindennapos vendég volt a szerkesztőségben, részt vett belső megbeszéléseinken, nagyban politizált, akkortájt még imádtuk impulzív, harcoss természetét, amely nem ismert tekintélyt (...). Hallottuk, hogy odahaza Sztánán nagy nyomorúságban él (...), és arra gondoltunk, hogy neki van szüksége leginkább kenyérre. És ezért tettük meg szerény vállalatunk igazgatójának. Most azonban olyan szikrázó meleg könyvet írt, hogy mi mesterségbeliek valamennyien lepipálva éreztük magunkat. A sorozat negyedik kiadványával új szerzőt avattunk, Makkai Sándort. (...) Református teológiai tanár volt. (...) Valaki megsúgta nekünk, hogy Makkai regényt ír, érdemes volna belenézni íróasztala fiókjába. Egy délelőtt hárman is berobogtunk lakására és vallomásra bírtuk. Makkai szabadkozott, hogy ő nem író, egyelőre nem is óhajt kísérleteivel a nyilvánosság elé kerülni,

de Kós nem hagyta nyugodni és erőnek erejével magához szedte a kéziratot (...). Így jelent meg az Ördögszekér, az első nagyvonalú történeti regény. (...) E könyvkiadó vállalkozás regényességét úgy értjük meg igazán, ha magunk elé képzeljük az akkori író, aki kilép valahonnan, semmi esetre sem egy írói háttérből. Nyíró, miután kilépett a papi rendből, testi munkára kényszerült, és mint falusi molnár vergődött (...). Bartalis János Kosályon él, gazdálkodik nagy elszigeteltségben. Tompa László, aki vármegyei levéltáros volt Udvarhelyen (...), negyven év körül írja az első verset, őt is a kisebbségi élet avatta költővé, mint az Enyeden tanárkodó Áprily Lajost, Reményik Sándort. Sipos Domokos Dicsőszentmártonban viaskodik a lassú halállal, Osvát Kálmán Vásárhelyen vitézkedik, Szabó Máriáról csak annyit tudunk, hogy Érmihályfalván él, nem rossz anyagi körülmények között (...). Általában egyik író nagyobb nyomorral küzd, mint a másik (...), mégis, polgári pályájukat sem tekintve, valamennyien csodálatos energiával fel akarnak kapaszkodni arra a csillagzatra, ahol az irodalmi élet tenyészik... (...)

Az ellenségeskedések a Helikonban - szinte egy időben - Berde Mária és Tabéry Géza személye körül indultak meg. Berde Mária regényt nyújtott be az Erdélyi Szépmíves Céhhez, a Szentségviselőket. (...) A bírálók részleteiben nem nyilatkoztak a könyvről, csak egyszerűen visszaadták. Berde (...) a maga ügyét elvi jelentőségű kérdésként kívánta kezelni, a Helikon plénuma elé vitte, és a közösségtől kérte elfogulatlan műbírálók kiküldését. (...) A Helikon döntése e kényes kérdésben annál is szükségesebb volt, mert a Céh igazgatója, Kós Károly és Berde Mária között a személyes kapcsolat fájdalmasan elmérgesedett. Berde a helikoni gyűléseken szívesen csipkedte Kóst, aki drasztikus kiszólásaival és üzleti természetű beszámolóinak bohém modorában ügyetlenül tetszelgett a könyvkiadó vállalkozásának az élén. Emlékszem, egyszer valóságos vihar tombolt, amikor Berde Mária Meschendörfer Corona regényének Kós Károly által készített fordítását bemutatta és nagy derűtségek között a leiterjakabok egész rendszerét tárta föl. (...) Helyesen mondta Kósról szerkesztőtársa, Kovács László, hogy »viharügynök«, ami jó értelemben is értendő; nem hagyni megmerevedni a dolgokat, nem hajbókolni áltekintélyek előtt, de belevinni a közéletbe egy kemény protestáló hangot, és így szüntelenül erjesztőkovász lenni, ám az, aki ezt a kényes szerepet vállalja, annak elveiben és magatartásában mindig következetesnek kell maradnia. Kós sohasem volt következetes, a részletekben mindig a pillanat és szeszély rabja volt. (...) Tabéry körül az ellentét egész más természetű volt. Ő is a Helikon vezető tagjaihoz számított, a munkaközösség vele íratta az Emlékkönyvet a Céh 10 éves fennállása alkalmából. Tabéry ugyancsak a Céhnek a megbízásából megjárta a magyarországi városokat, előadásokat tartott az erdélyi irodalomról, előfizetőket gyűjtött a Céh kiadványaira. Elszámolása körül egy tízezer lejes differencia támadt a javára, melyet az Iroda nem akart megadni. Nem vontuk kétségbe, hogy a Céh úgy a Berde, mint a Tabéry esetében talán jóhiszemű, de ugyanakkor vitatható álláspontot foglalt el. Még az is megtörténhetett, hogy Kóséknak tökéletesen igazuk volt. De mi írók, akik a testületi szellemet akartuk ápolni, nem azért gyűltünk össze évről évre, hogy csak egymást ünnepeljük: ha tagjaink közt nézeteltérések támadtak, a helikoni szellemnek megfelelően intézzük el. A plénum ezt az álláspontot fogadta el, és Makkai Sándorral az élen döntőbírásgot választott, amelyben magam is részt vettem. A bizottságnak az volt a döntése, hogy meg kell teremteni a békét, és Berdeék mindenáron megtartani baráti közösségünkben. Makkai Sándor döntése azonban - talán éppen a nem stiláris megfogalmazás miatt - pontosan ellenkező eredményt ért el: Berde és Tabéry nem kapva semmiféle elégtételt, duzzogva eltávoztak Marosvécsről. (...) a Tabéry-csoport Molter Károly, Nyíró József, Szentimrei Jenő, Bárd Oszkár és a magam csatlakozására is számított, de mi, noha egyben-másban az elégedetlenkedők közé számítottunk, minden rokonérzésünk mellett sem voltunk hajlandók belépni az alakulatba. (...)

A helikoni munkánk egyik szervi baja volt, hogy miközben valamilyen gargantuai mohósággal mindent megszervezni igyekezett, tudományt, képzőművészetet, ifjúságot, népet, könyvbarátokat, színházat, román-magyar közeledést, következetesen elmulasztotta, mire hivatott volt: megszervezni az erdélyi olvasóközönséget (...). Ebben a korszakban évről évre minden helikoni tanácskozáson emlegettük a sajtó közömbösségét, noha az újságírók nem voltak hibások, magának a könyvkiadónak kellett volna gondoskodni kommunikáció elhelyezéséről, mivel az erdélyi sajtó most már elborzasztó anyagi vívódásokon ment keresztül, s nem lehetett várni ezt az újságíróktól, akik nem kaptak fizetést, és reggeltől estig kölcsönököért szaladgáltak. (...) Magától értetődően merült fel az ötlet, hogy az erdélyi irodalomnak külföldön keressünk piacot. Ez a törekvés túlon túl sikerült. Az első komoly megállapodás (...) 1928-ban történt, amikor az Athenaeum a Céh-könyvek kiadására vállalkozott. Az első megállapodás szerint az Athenaeum kötelezi magát, hogy a Céh minden kiadványát újra kiadja. Ezt később oda módosította, hogy csak azt adja ki, amiből üzleti hasznot remél. Örömmel kellett fogadnunk ezt a módosítást is, mert az 1931. évi általános gazdasági válság óta a Céh anyagi helyzete is a legsúlyosabban megrendült, bankbetétei elvesztek, s az előfizetők közül sokan lemondtak, akik megmaradtak, azok se fizettek pontosan. Tartott ez 1933 tavaszáig. Aztán fokozatosan javult a helyzet. Az Athenaeummal kötött szerződés nem vált be. Az ESZC új szerződést most már a Geniusszal köti (...) 1934-35-ben még feljavult a Révai testvérekkel új megállapodás következtében. A Céh irodája szaporította személyzetét, az alkalmazottak fizetését 20 százalékkal emelte. (...) A Révai akkori igazgatója az erdélyi könyvek elhelyezésével valóságos csodát művelt Magyarországon. Magától értetődő volt, hogy amikor Lantos Kálmán 1935 nyarán megjelent a marosvécsi találkozón, íróink zajosan ünnepelték. (...) Erélyes kézzel nyúlt bele az erdélyi dráma budapesti propagandájába is, az erdélyi képzőművészet Budapesten csak rajta keresztül érvényesülhetett (...). Az erdélyi Genius szabályozását a maga számára tartotta fenn (...), de Lantos Kálmánra felesleges volt görbe szemmel tekinteni, ő csak üzletember volt, akinek Erdély szellemi élete nem jelentett többet, mint a bihari bauxit vagy a Maros völgyi épületfa (...).” (Súly alatt a pálma, Kolozsvár, 1941.)

ILLÉS ENDRE VISSZAEMLEKEZÉSEIBŐL BÁNFFY MIKLÓSRA

Egy nagy könyvkiadó elnöki szobájában látom őt, így fényképeztem le magamnak abban a régi, tengermélyi világban. Éppen végrehajtó bizottsági ülést tartunk (ugyanannál a kiadónál dolgoztam akkor magam is). A tárgysorozat legfontosabb pontja következik: az erdélyi írók új sorozatának megkedveltetése, más szóval: a reklám és a közönség megejtésének új fogása. Már volt halinaborítás, volt falemezbe kötött könyv, volt Helikon-oklevél - mi legyen most?

A kereskedelmi igazgató - ügyes, lelkes, gátlástalan terjesztési ember - fontos bejelentésre készül.

- Azt ajánlom - mondja -, adjunk minden sorozatvevőnek díszes ládikában erdélyi földet.

- Hogyan gondolja ezt? - kérdi az elnöklő Bánffy. És a szeme sem rebben.

- A legegyszerűbben. Hozatunk két-három vagon földet a határon túlról, közjegyzővel hitelesítjük, hogy valódi erdélyi föld, csináltatunk néhány ezer ládikát, úgy számítom, mindegyikbe negyed kiló föld kerül, a ládikát megtöltjük, lepecsételjük, és ez lesz a nagy sláger, az új sorozat mozdonya.

- Jobbat tudok. Erdélyi föld helyett adjunk erdélyi könnyet. Amit az erdélyi anyák sírnak odaát.

- Nagyszerű! - kapja el a lelkesedés a szakembert. - Könny! Könny! Még jobb! - De azután mégis gyanakodni kezd. - De a könnyet hogyan adjusztáljuk?

- A legegyszerűbben - magyarázza Bánffy. - Közjegyzőket állítunk a síró erdélyi anyák mellé, akik igazolni fogják, hogy az ampullákba forrasztott könny valóban az ő könnyük, és nem itthoni hamisítvány. Nos? Hogy tetszik?

Így őrzöm őt emlékeim között. Ilyen lehetett koronázáson is. És ilyen a génuai konferencián, legjobb pillanataiban, amikor iróniával sikerült elkapnia egy torz világ eltorzult arcát. (Írók, színészek, dilettánsok. Bp., 1968. 678-679. old.)

OTTO FOLBERTH

„A romániai német könyvescéh szervezeti felépítése nem légből kapott volt, hanem a gyakorlatban jól bevált példákra támaszkodtunk, többek között a hasonló alapszabályok szerint működő Erdélyi Szépmíves Céh sikereire.” (Deutschen Buchgilde in Rumänien, München, 1964.)

Erdélyi Szépmíves Céh¹⁷

rövidítve ESZC - irodalmi könyvkiadó vállalkozás a két világháború között. 1924-ben létesült Kolozsváron mint hat erdélyi író „betéti társasága”. Az alapítók, Kádár Imre, Kós Károly, Ligeti Ernő, Nyíró József, Paál Árpád és Zágoni István, egy irodalom pártoló polgár, Szántó Miklós jelentős anyagi támogatásával teremtették elő az induláshoz szükséges összeget és bankkölcsönt, s 1925-ben Gulácsy Irén regényével megindították a sorozatot. A könyvek száz amatőr előfizető számára luxuskiadásban, a vásárlóközönség részére olcsóbb, fűzött változatban jelentek meg a Keleti Újság 1924. márc. 29-i számában megfogalmazott alapelvek és felhívás szerint. Az első évben négy regényt (P. Gulácsy Irén: Hamueső; Kós Károly: Varjú-nemzetség; Ligeti Ernő: Föl a bakra; Makkai Sándor: Ördögszekér) és egy verskötetet (Kádár Imre: Bujdosó ének) adtak ki.

ERDÉLYI
HELIKON
FŐSZERKESZTŐ: KISBÁN-MIKLÓS
F. SZERKESZTŐ: KÓS-KÁROLY
SZERKESZTI: KOVÁCS-LÁSZLÓ

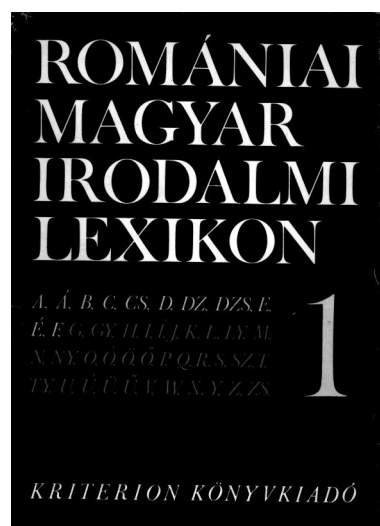
XVI. ÉVFOLYAM. 1-12. SZÁM. 1913. JAN.-DEC.
ERDÉLYI-SZÉPMÍVES-CÉH

Az 1926-os helikoni alakuló gyűlésén az ESZC tagjai bejelentették, hogy könyvkiadó vállalatukat átengedik a helikoni munkaközösségnek. A valóságban azonban az ESZC nem lett „a Helikon-íróknak és az egyes irodalombarátoknak a tulajdona”, hanem megmaradt „független könyvkiadó betéti társaság”-nak (Kós Károly), amely vállalta a Helikon folyóiratának, az Erdélyi Helikonnak a kiadását és az íróközösség marosvécsi találkozásain elhatározott irodalom- és művészetszervező akciókkal kapcsolatos teendők lebonyolítását. Azaz a Helikon „intézménye s egyszersmind olyan végrehajtó irodája, amely igyekszik megvalósítani a helikoni megbeszéléseken felmerült terveket és elhatározásokat” (Az Erdélyi Szépmíves Céh kalendárium a 1931-es esztendőre). A könyvkiadó vállalat élén helikoni

¹⁷ Dávid Gyula szócikke a Romániai Magyar Irodalmi Lexikonban, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1981. I. kötet, 515-518. old.

írókból álló igazgatóság és felügyelő bizottság állott, s a betéti társaságnak a terv szerint tagja lett volna minden író, olyanformán, hogy betéti részvényértékét a céh kiadásában megjelenő művek honoráriumából vonták le. Később a levonások elmaradása miatt az írók felügyeleti joga kérdésessé vált. Az ESZC gyakorlati irányítása Kós Károly igazgató és Kovács László szerkesztőségi irodavezető kezében volt; a könyvek nyomdai előállítására még 1924-ben a kolozsvári Minerva nyomdai intézettel kötöttek szerződést, amely 1926 után is érvényben maradt, fenntartva - és a fűzött sorozattal ki is szélesítve - az előfizetési rendszert.

Az ESZC 1924 és 1944 között 14 sorozatban (évente 4-10 kötettel) összesen 166 művet jelentetett meg, a legtöbbet (15 művet) 1928-ban, a legkevesebbet (4 művet) 1926-ban, az illető korszak szépirodalmi könyvtermésének 9,7%-át. A sorozaton kívül is kiadott még 3 művet, 8 kalendáriumot és propagandakiadványt s az Erdélyi Helikon emblémájával 9 művet, köztük a Román Drámaírók Könyvtára öt kötetét. A szerzők közt a helikoni polgári humánus esztétikailag eléggé nyitott skáláján megtalálható a két világháború közötti időszak romániai magyar irodalmának számos jelentős írója, költője, így: Áprily Lajos, Bánffy Miklós, Bartalis János, Berde Mária, Dsida Jenő, Finta Zoltán, Gagy László, Hunyady Sándor, Jékely Zoltán, Kádár Imre, Karácsony Benő, Kemény János, Kuncz Aladár, Ligeti Ernő, Makkai Sándor, Molter Károly, Nyíró József, Olosz Lajos, Szántó György, Szemlér Ferenc, Szentimrei Jenő, Tamási Áron, Tompa László, Reményik Sándor, akikhez fiatalon csatlakozik Asztalos István, Wass Albert. A többi műfaj (dráma, útirajz, esszé és tanulmány, műfordítás) elenyésző arányban szerepelt a kiadványok sorában.

E kiadó- és szerkesztéspolitikai művészi irányvonalával ellenkezett a határozott társadalmi elkötelezettséget hirdető, a jelen vagy a közelmúlt társadalmi-politikai ellentmondásait leleplező erővel bemutató irodalom. Magán a Helikon írói közösségén belül is vitára adott alkalmat Kacsó Sándor Vakvágányon, Tamási Áron Címeresek, Szántó György Az ötszínű ember, Berde Mária Szentségvivők c. regényének, Balázs Ferenc A rög alatt c. önéletrajzi írásának, Böződi György Székely bánja c. történelmi monográfiájának visszautasítása a kiadó lektorai részéről. Ez a kiadópolitika a Helikonon belüli bírálatok után újabb ellenzéket, majd elkülönülő írói-kiadói tömörülést (Erdélyi Magyar Írói Rend) eredményezett, s kihívta baloldali írói körök - elsősorban a Korunk-szerkesztő Gaál Gábor - bírálatát.

Az ESZC révén a 30-as évek derekától egyre nagyobb méretűvé vált a romániai magyar irodalmi könyvkiadás exportja. A budapesti Athenaeum könyvkiadóval 1928-ban kötött megállapodás egy darabig az összes, majd 1931-től csak egyes - üzleti haszonnal kecsegtető - művek másodkiadását vállalta, de 1933-tól a Géliusszal kötött szerződés s annak 1935-ben indított erdélyi sorozata, majd az új szerződő fél, a Révai könyvkiadó nagy arányú terjesztőpropagandája az ESZC szerzőinek bizonyos anyagi sikert is jelentett. Ez a Lantos Kálmán irányítása alatt álló könyvpropaganda azonban már nyíltan alárendelte az első években hangoztatott irodalom-szolgálatot az üzletnek: az olvasóközönség egyes rétegeinek romantikus „Erdély-nosztalgia”-ját váltotta aprópénzre egy „halina-kötéses” sorozat, egyre kevésbé ízléses eszközökkel igyekeztén háttérbe szorítani a népi írók társadalmi problémákat felvető műveit. A „Lantos-konjunktúra” magát a helikoni irodalmat is megfertőzte: az írók egy részét konjunktúra-műfajok, anyagi sikert jelentő, de alkotásuk útját fékező kiadások felé terelte. Az „erdélyi téma divata” az irodalom belső válságának jele volt, s nem véletlen, hogy ebben az időben - válaszul Böződi György Székely bánja c. munkájának visszautasítására -

újabb írói-kiadói tömörülés, az Erdélyi Enciklopédia jelentkezett, épp a fokozottabb társadalmi elkötelezettséget hirdető irodalom támogatására.

Az ESZC hanyatlása még érezhetőbbé vált a kiadó működésének utolsó éveiben (1940-44), amikor a pesti kiadási lehetőségek már az eredeti erdélyi szerzők egy részét is csak alkalmi jelenlevőkké tették. Ennek az időszaknak számottevő kiadói eredménye - az évenként számban is csökkent kiadói termésben - inkább a helikoni első nemzedéket átfogó válogatásban bemutató kötetek (Reményik, Tompa versei), s a legújabb nemzedék egyik-másik tehetséges képviselőjének (Asztalos István, Kiss Jenő, Jékely Zoltán, Gagy László, Horváth István) megszólaltatása.

ESZC Kv. 1927 - Benedek Marcell: Az ESZC kiadványai. Századunk. Bp. 1927, 128-131. - ESZC Emlékkönyv (1924-1934) Kv., 1934. - Gaál Gábor: Az ESZC tíz éve. Korunk 1935/3; újraközölve Az Erdélyi Helikon. A kiadó c. alatt Válogatott írások I. 1964. 557-61. - Szentimrei Jenő: Halina. Korunk 1939/1. - Ligeti Ernő: Súly alatt a pálma. Kv. 1942. 117-67. - Kovács László: Kétmillió könyv. Erdélyi Helikon 1944/2. - Pomogáts Béla: Az ESZC két évtizede. Beszélgetés Kós Károllyal. Korunk 1972/1. - Murádin Jenő: Az ESZC illusztrációi. Könyvtári szemle 1972/2. - Dávid Gyula: A romániai magyar könyvkiadás első két évtizede. Korunk 1978/12. - A Helikon és az ESZC levelesládája (1924-1944). Sajtó alá rendezte és bevezette Marosi Ildikó, I-II. 1979.

AZ ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH KÖNYVSOROZATA (1925-1944)

1925

1. P. Gulácsy Irén: Hamueső. Regény. Kós Károly illusztrációival, a könyv grafikai kiállítását Kós Károly tervezte. 163 l. (I. sorozat, 1.)¹⁸
2. Kádár Imre: Bujdosó ének. Versek. Kós Károly illusztrációival. 151 l. (I. sorozat, 2.)
3. Kós Károly: Varjú-nemzetség. Kós Károly illusztrációival. 227 l. (I. sorozat, 3.)
4. Ligeti Ernő: Föl a bakra! Regény. Kós Károly illusztrációival. 159 l. (I. sorozat, 4.)
- 5-6. Makkai Sándor: Ördögszekér. Erdélyi regény két kötetben. Kós Károly illusztrációival. I. 156 l., II. 168 l. (I. sorozat, 5-6.)

1926

7. Áprily Lajos: Vers vagy te is. Az elmerült harang. G. Hauptmann mesejátéka. Idegen költőkből. Antológia és új versek. Kuncz Aladár: Áprily Lajos (bevezető). Kós Károly illusztrációival. 159 l. (I. sorozat, 7.)
8. Nagy Dániel: Cirkusz. Regény. Kós Károly illusztrációival. 116 l. (I. sorozat, 8.)
9. Bartalis János: Hajh, rózsafa. Versek. Kós Károly illusztrációival. 155 l. (I. sorozat, 9.)
10. Tabéry Géza: A tűzmadár. Regény. Kós Károly illusztrációival. 153 l. (I. sorozat, 10.)

1927

- 11-12. Erdélyi Helikon Anthológiája. Illusztrálta és grafikai kiállítását tervezte gróf Bánffy Miklós és Kós Károly. I. 172 l., II. 180 l. (II. sorozat, 1-4.)
13. Makkai Sándor: Magyar fa sorsa. A vádlott Ady költészete. Gróf Bánffy Miklós illusztrációival. 146 l. (II. sorozat, 5-6.)
14. Kádár Imre: Nászrepülés. Regény. Kós Károly illusztrációival (színes linóleummetsetek). 190 l. (II. sorozat, 7-8.)
15. Reményik Sándor: Két fény között. Versek. Gróf Bánffy Miklós illusztrációival. 83 l. (II. sorozat, 9.)
16. Kisbán Miklós: Reggeltől estig. Regény. Kós Károly illusztrációival. 177 l. (II. sorozat, 10-11.)
- 17-18. Ligeti Ernő: A kék barlang. Regény. Kós Károly illusztrációival. I. 211 l., II. 255 l. (II. sorozat, 12-15.)

¹⁸ A kötetek sorszámozása a példányokon némely helyeken téves. Itt a sorozatok (és az azokon belül alkalmazott kötetszámozás) alapján helyesbítettünk.

19. Sipos Domokos: Vágtat a halál. Versek. A bevezető tanulmányt írta Szentimrei Jenő. Kós Károly fametszeteivel. 105 l. + 1 melléklet (Sipos Domokos fényképe). (II. sorozat, 16.)
- 20-21. Karácsony Benő: Pjotruska. Regény. Kós Károly illusztrációival. I. 197 l., II. 229 l. (II. sorozat 17-20.)

1928

22. P. Gulácsy Irén: Átal a Tiszán. Elbeszélések. Kós Károly illusztrációival. 143 l. (II. sorozat, 21-22.)
23. Székely Jenő: A Csehi-család. Regény. Gróf Bánffy Miklós illusztrációival. 194 l. (II. sorozat 23-24.)
- 24-25. Tamási Áron: Szűzmáriás királyfi. Regény, Kós Károly linóleummetszeteivel. I. 159 l., II. 151 l. (III. sorozat 1-4.)
26. Berde Mária: Seherezádé himnusza. Versek. Gróf Bánffy Miklós illusztrációival. 88 l. + 4 melléklet (III. sorozat, 5.)
27. Sipos Domokos: Vajúdó idők. Elbeszélések. Nagyenyedi Jeney Lajos rajzaival. 155 l. (III. sorozat, 6-7.)
28. Szántó György: Mata-Hari. Regény. Szolnay Sándor fametszeteivel. 125 l. (III. sorozat, 8-9.)
29. Makkai Sándor: Ágnes. Regény. Gróf Bánffy Miklós illusztrációival. 143 l. (III. sorozat, 10-11.)

1929

- 30-31. Nyírő József: A sibói bölény. Regény. Kós Károly linóleummetszeteivel. I. 171 l., II. 134 l. (III. sorozat 12-15.)
32. Tompa László: Ne félj! Versek. Litteczkyné Krausz Ilonka illusztrációival. 84 l. (III. sorozat, 16.)
33. Molter Károly: Metania R.T. Regény. Guncser Nándor illusztrációival. 301 l. (III. sorozat, 17-19.)
34. Kemény János: Kákoc Kis Mihály. Kós Károly illusztrációival. 87 l. (III. sorozat, 20.)
- 35-36. Tabéry Géza: Vértorony. Regény. Molnár Róza illusztrációival. I. 214 l., II. 193 l. (III. sorozat, 21-24.)
37. Áprily Lajos: Idahegyi pásztorok. Dráma egy felvonásban. Gróf Bánffy Miklós illusztrációival. 83 l. (IV. sorozat. 1.)
38. Kós Károly: Erdély. Kultúrtörténeti vázlat. Kós Károly linóleummetszeteivel. 94 l. + 60 melléklet (IV. sorozat, 2-3.)
39. Makkai Sándor: Egyedül. Bethlen Gábor lelki arca. 119 l. + 1 melléklet (Bethlen Gábor arcképe, Barabás Miklós olajfestményének reprodukciója.) (IV. sorozat, 4-5.)

1930

40. Szentimrei Jenő: Ki kell mondani. Versek. Widmann Walter illusztrációival. 80 l. + 1 melléklet (IV. sorozat, 6.)
- 41-42. Kádár Imre: A fekete bárány. Regény, Demian Tassy illusztrációival. I. 153 l., II. 174 l. (IV. sorozat, 7-10.)
43. Hunyady Sándor: Diadalmas katona. Elbeszélések. A könyvdíszeket Kós Károly rajzolta. 167 l. (IV. sorozat, 11-12.)
- 44-45. Nyíró József: Isten igájában. Regény. I. 187 l., II. 177 l. (IV. sorozat, 13-16.)
46. Bartalis János: Föld a párnám. Erdélyi bukolikák. Litteczkyné Krausz Ilonka illusztrációival. 91 l. + 2 melléklet (IV. sorozat, 17.)
47. Tabéry Géza: Emlékkönyv. 85 l. + 1 melléklet (fénykép) (IV. sorozat, 18.)
- 48-49. Berde Mária: Földindulás. Regény. Gróf Bánffy Miklós és Kós Károly illusztrációival. I. 164 l., II. 204 l. (IV. sorozat, 19-20, 21-22.)
50. Hunyady Sándor: Feketeszárú cseresznye. Színjáték három felvonásban. Gróf Bánffy Miklós rajzaival. 138 l. + 1 melléklet (Kós Károly metszete) (IV. sorozat, 23-24.)

1931

51. Makkai Sándor: Magunk revíziója. 98 l. + 1 melléklet (Makkai Sándor fényképe) (V. sorozat, 1.)
52. Kisbán Miklós: Fortéjos Déák Boldizsár Memoriáléja. Elbeszélések. Gróf Bánffy Miklós illusztrációival. 149 l. (V. sorozat, 2-3.)
- 53-54. Kuncz Aladár: Fekete kolostor. Feljegyzések a francia internáltságból. Illusztrációi a Kuncz Aladár internáltsága alatt szerzett rajz- és fényképgyűjteményből. I. 284 l. + 7 melléklet, II. 257 l. + 6 melléklet (V. sorozat, 4-7.)
55. Thury Zsuzsa: A Szentpétery-gyerekek. Regény. 159 l. (V. sorozat, 8-9.)
- 56-57. Ligeti Ernő: A két Böszörményi. Regény. Illusztrálta Kolozsvári Sándor. I. 173 l., II. 177 l. (V. sorozat, 10-13.)
58. Szenteleky Kornél: Isola Bella. Regény. Illusztrálta Kolozsvári Sándor (fametszetek). 140 l. (V. sorozat, 14-15.)
59. Kuncz Aladár: Felleg a város felett. Regény. 211 l. (V. sorozat, 16-17.)
60. Olosz Lajos: Barlanghomály. Versek. Illusztrálta Kós Károly. 75 l. (V. sorozat, 18.)
61. Tamási Áron: Helytelen világ. Novellák. A könyvfejléceket Kós Károly rajzolta. 148 l. (V. sorozat, 19-20.)
- 62-63. Grandpierre Emil: A rosta. Regény. I. 182 l., II. 148 l. (V. sorozat, 21-24.)

1932

64. Kós Károly: Kalotaszeg. Kós Károly linóleummetszeteivel. 175 l. (VI. sorozat, 1-2.)
- 65-66. Karácsony Benő: Új élet kapujában. Regény. Utólagosan illusztrálta Buday György 8 fametszettel. (VI. sorozat, 3-6.)
67. Bárd Oszkár: Liszt. Színpadi regény. 244 l. + 1 fényképmelléklet (VI. sorozat, 7-8.)
68. Bánffy Miklós gróf: Emlékeimből. 171 l. + 1 melléklet (VI. sorozat, 9-10.)
69. Tamási Áron: Ábel a rengetegben. Gróf Bánffy Miklós illusztrációival. 193 l. + 1 melléklet (VI. sorozat, 11-12.)
70. Makkai Sándor: Erdélyi szemmel. 181 l. (VI. sorozat, 13-14.)
71. Ligeti Ernő: Az idegen csillag. Ira Aldrige regényes élete. 212 l. + 1 melléklet (VI. sorozat, 15-16.)

1933

- 73-74. Meschendörfer Adolf: Corona. Fordította Kós Károly. A szövegközti verseket Dsida Jenő fordította. I. 195 l., II. 166 l. (VI. sorozat, 17-20.)
75. Nyíró József: Kopjafák. Gy. Szabó Béla fametszeteivel. 163 l. (VI. sorozat, 21-22.)
76. Arany János balladái. Buday György fametszeteivel. 135 l. (VI. sorozat, 23-24.)
- 77-78. Szántó György: Stradivari. Regény. I. 260 l., II. 259 l. (VII. sorozat, 1-6.)
79. Makkai Sándor: Harc a szobor ellen. Négy tanulmány. 121 l. (VII. sorozat, 7-8.)
80. Tamási Áron: Ábel az országban. Regény. Gróf Bánffy Miklós tollrajzaival. 212 l. (VII. sorozat, 9-10.)
81. Dsida Jenő: Nagycsütörtök. Gy. Szabó Béla tollrajzaival. 98 l. (VII. sorozat, 11.)

1934

- 83-84. Kós Károly: Az országépítő. Történeti regény. I. 183 l., II. 261 l. (VII. sorozat, 12-13, 14-15.)
85. Makkai Sándor: Táltoskirály. A borítólapján Gy. Szabó Béla fametszete. 473 l. (Budapest, Révai Irodalmi Intézet nyomdája.) (VII. sorozat, 16-19.)
- 86-87. Szerb Antal: Magyar irodalomtörténet. I. 343 l., II. 256 l. (VII. sorozat, 20-24.)
- 87.[!] Kemény János: Kutyakomédia. Gróf Bánffy Miklós tollrajzaival. 191 l. (VIII. sorozat, 1-2.)
- 88-89. Bánffy Miklós gróf: Erdélyi történet. A fali írás első szava: Megszámláltattál... I. 371 l., II. 357 l. (VIII. sorozat, 3-8.)
90. Szemlér Ferenc: Ember és táj. Versek. 83 l. (VIII. sorozat, 9.)
91. Tamási Áron: Ábel Amerikában. Regény. Gróf Bánffy Miklós tollrajzaival, Kós Károly címlapjával. 249 l. (VIII. sorozat 10-11.)

1935

92. Wass Albert: Farkasverem. Regény. 227 l.(VIII. sorozat, 12-13.)
93. Maksay Albert: Idegen partok. Útiképek. 184 l. (VIII. sorozat, 14-15.)
94. Alecsandri, Vasile: Emlék. Versek. Fordította, életrajzi bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Bardócz Árpád. 70 l. (VIII. sorozat, 16.)
95. Erdélyi csillagok. Arcok Erdély szellemi múltjából. Az Erdélyi Helikon íróinak tizedik találkozója alkalmából. Írták: Balázs Ferenc, Bánffy Miklós stb. 227 l. + 14 melléklet (arcképek) (VIII. sorozat, 17-18.)
96. Czinczár Miklós: Menekülés. Regény. 159 l. (VIII. sorozat, 19-20.)
- 97-98. Szántó György: Fekete éveim. Gy. Szabó Béla címlapmetszetével. I. 307 l., II. 214 l. (VIII. sorozat, 21-24.)
99. Tamási Áron: Jégtörő Mátyás. 189 l. (IX. sorozat, 1-2.)
100. Reményik Sándor: Romon virág. 254 l. (IX. sorozat, 3-4.)

1936

- 101-102. Karácsony Benő: Napos oldal. Regény. I. 230 l., II. 194. l. (IX. sorozat, 5-6, 7-8.)
103. Nyíró József: Székelyek. Elbeszélések és rajzok. A címlapot Vásárhelyi Z. Emil rajzolta. 187 l. (IX. sorozat, 9-10.)
104. Kovács Dezső: Kollégiumi történetek és egyéb elbeszélések. Maksay Albert bevezetőjével, a szerző fényképével. 158 l. + 1 melléklet (IX. sorozat, 11-12.)
105. Kós Károly: Budai Nagy Antal. Színjáték. 147 l. (IX. sorozat, 13-14.)
106. Tamási Áron: Rügyek és reménység. Elbeszélések. 167 l. (IX. sorozat, 15-16.)
107. Balázs Ferenc: Zöld árvíz. Regény. 196 l. (IX. sorozat, 17-18.)
108. Nyíró József: Havasok könyve. A címlapot Vásárhelyi Z. Emil rajzolta. 161 l. (IX. sorozat, 19-20.)

1937

109. Kiss Jenő: Kormos üvegen. Versek. Vásárhelyi Z. Emil rajzaival. 100 l. (IX. sorozat, 21.)
- 110-111. Bánffy Miklós gróf: Erdélyi történet. A falí írás második szava: ... és híjjával találtattál... I. 295 l., II. 317 l. (IX. sorozat, 22-24., X. sorozat, 1-3.)
112. Vásárhelyi Z. Emil: Erdélyi művészek. Tanulmányok ma élő erdélyi magyar képzőművészekről. 136 l. + 64 műmelléklet (X. sorozat, 4-5.)
- 113-114. Molter Károly: Tibold Márton. Regény. I. 178 l., II. 186 l. (X. sorozat, 6-7, 8-9.)
115. Ormos Iván: Állj! Ki vagy? Regény. 196 l. (X. sorozat, 10-11.)

1938

116. Tamási Áron: Ragyog egy csillag. Regény. 234 l. (X. sorozat, 12-13.)
117. Tavaszy Sándor: Erdélyi tetők. Úti élmények és természeti képek. 190 l. + 14 táblán 37 képmelléklet (X. sorozat, 14-15.)
118. Gagy László: A kiválasztottak. Regény. A címlapot Vásárhelyi Z. Emil rajzolta. 200 l. (X. sorozat, 16-17.)
- 119-120. Szántó György: Meléte. Regény. I. 568 l., II. 420 l. (X. sorozat. 18-20, 21-22.)
121. Dsida Jenő: Angyalok citeráján. Versek. 209 l. + 1 lev. a szerző arcképével. (X. sorozat, 23-24.)
122. Kemény János: Ítéletidő. Történetek és rajzok a havas életéből. 220 l. (XI. sorozat, 1-2.)

1939

123. Tamási Áron: Szülőföldem. 201 l. (XI. sorozat 3-4.)
124. Áprily Lajos: A láthatatlan írás. Versek. 93 l. (XI. sorozat, 5.)
- 125-126. Nyíró József: Madéfalvi veszedelem. Regény. I. 201 l., II. 224 l. (XI. sorozat, 6-9.)
- 127-128. Pálffy János: Magyarországi és erdélyi urak. Emlékezések. Sajtó alá rendezte Szabó T. Attila. I. 201 l., II. 159 l. (XI. sorozat, 10-11, 12-13.)
129. Asztalos István: Elmondja János. Regény. 183 l. (XI. sorozat, 14-15.)
130. Szántó György: Volgalal. Regény. 243 l. (XI. sorozat, 16-17.)

1940

131. Kemény János: Kokó és Szokratesz. Déltengeri történetek. 174 l. (XI. sorozat, 18-19.)
132. Tompa László: Hol vagy, ember? Versek. 93 l. (XI. sorozat, 20.)
- 133-134. Karácsony Benő: Utazás a szürke folyón. Regény. I. 332 l., II. 254 l. (XI. sorozat, 21-22, 23-24.)
135. Reményik Sándor: Magasfeszültség. Versek. 107 l. (XII. sorozat, 1-2.)
136. Bánffy Miklós gróf: Erdélyi történet. A fal írás harmadik szava: Darabokra szaggattatol. 341 l. (XII. sorozat. 2-4.)
137. Asztalos István: Újesztendő. Regény. 199 l. (XII. sorozat, 5-6.)

1941

138. Tamási Áron: Három játék. Énekes madár. Székely népi játék. Tündöklő Jeromos. Népi játék. Vitéz lélek. Komoly játék. 269 l. (XII. sorozat, 7-9.)
139. A csudatáska. Eredeti székely népmesék. Gyűjtötte és feljegyezte: Ősz János. A könyv bevezetőjét írta: Kovács László. XVIII + 231 l. (XII. sorozat, 10-12.)

140. Wass Albert: A titokzatos őzbak. Történetek egy ember életéből. 185 l. (XII. sorozat, 13-14.)
141. Kacsó Sándor: Lélekvesztőn. Regény. 182 l. (XII. sorozat, 15-16.)
142. Kovács László: Az irodalom útján. Tanulmányok. 267 l. (XII. sorozat, 17-19.)
143. Tamási Áron: Magyar rózsa. Regény. 195 l. (XII. sorozat, 20-21.)
144. Gagy László: Pillangó Zsuzsika. Regény. 224 l. (XII. sorozat, 22-24.)

1942

145. Asztalos István: Öröm. Elbeszélések. 245 l. (XIII. sorozat, 1-3.)
146. Tamási Áron: Téli verőfény. Elbeszélések. 201 l. (XIII. sorozat, 4-5.)
- 147-148. Wass Albert: Mire a fák megnőnek. Regény. I. 210 l., II. 157 l. (XIII. sorozat, 6-7, 8-9.)
149. Erdélyi csillagok. (Második sorozat.) Apáczai Csere János, Bethlen Miklós, Pápai Páriz Ferenc, Benkő József, Rácz Sámuel, Barabás Miklós, Jósika Miklós, Sikó Miklós, Wesselényi Miklós, Kriza János, Orbán Balázs, Székely Bertalan. Írták: Bánffy Miklós, Biró Béla stb. Szerkesztette: Kovács László. 303 l. + 12 melléklet (Arcképek és reprodukciók.) (XIII. sorozat, 10-12.)
150. Kiss Jenő: Napforduló. Versek. 93 l. (XIII. sorozat, 13.)
151. Molter Károly: Bolond kisváros. Elbeszélések. 207 l. (XIII. sorozat, 14-15.)
152. Tamási Áron: Csalóka szivárvány. Színjáték. 97 l. (XIII. sorozat, 16.)
153. Reményik Sándor: Egészen. Hátrahagyott versek. 167 l. (XIII. sorozat, 17-18.)

1943

- 154-155. Nagy Jenő: Sárkányfogak között. Regény. I. 201 l., II. 215 l. (XIII. sorozat, 19-20, 21-22.)
156. Jékely Zoltán: A házsongárdi föld. Kisregények. 178 l. (XIII. sorozat, 23-24.)
157. Kovács László: Gábor Áron: Egy hős arcvonásai. Tanulmány. 96 l. (XIV. sorozat, 1.)
- 158-159. Wass Albert: A kastély árnyékában. Regény. I. 179 l., II. 211 l. (XIV. sorozat, 2-3, 4-5.)
160. Horváth István: Az én vándorlásaim. Versek 97 l. (XIV. sorozat, 6.)
161. Gagy László: Nehéz órák. Regény. 213 l. (XIV. sorozat, 7-8.)

1944

162. Barabás Miklós, Márkosfalvi: Önéletrajz. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta Biró Béla. A művész műveinek jegyzékét összeállította Szegedy-Maszák Elemérné Tormay Vera és Szegedy-Maszák Elemér. A címlap Kós Károly rajza. 323 l. + XXII kép (reprodukciók). (Az Erdélyi Szépmíves Céh fennállásának húszéves évfordulóján.) (XIV. sorozat, 9-12.)
163. Tompa László: Válogatott versek. Gróf Bánffy Miklós rajzaival. 157 l. (XIV. sorozat, 13-14.)
164. Jékely Zoltán: Angalit és a remeték. Verses dráma. 99 l. (XIV. sorozat, 15.)

Az ESZC kiadványai sorozaton kívül

[Az] Erdélyi Helikon íróinak anthológiája. 1924-1934. Szerkesztette Kovács László. Az Erdélyi Szépmíves Céh 10 éves jubileumára kiadott díszkiadás. 2 lev. + 396 l. + 16 melléklet (az írók arcképei).

Makkai Sándor: Sárga vihar. Révai Irod. Intézet nyomdája. (é.n.) I. 327 l., II. 375 l. [Ez a két cím pótolta az ESZC könyvsorozatában a hiányzó 72. és 82. számot.]

Séta bölcsőhelyem körül. Erdélyi képeskönyv. Szerkesztette Kovács László. Írták: Asztalos István, Kacsó Sándor... stb. Kolozsvár. 1940. 198 l. + 7 melléklet (A Révai Irod. Intézettel együttes kiadásban.)

Az Erdélyi Szépmíves Céh ajándékkönyvei és kisebb alkalmi, népszerűsítő jellegű kiadványai

Erdélyi Szépmíves Céh. Cluj - Kolozsvár 1926. 32 l.¹⁹

Erdélyi Szépmíves Céh - Emlékkönyv - 1924-1934. H.n. 1934. 76 l.

Az Erdélyi Helikon magyarországi barátainak aranykönyve. Kolozsvár, 1937. 290 l.

Az Erdélyi Szépmíves Céh kalendárium az 1929-ik esztendőre. Cluj - Kolozsvár, 1928. 61 l. Kós Károly és gróf Bánffy Miklós illusztrációival.

Az Erdélyi Szépmíves Céh kalendárium az 1930-ik esztendőre. Cluj - Kolozsvár, 1929. 62 l. Illusztrációkkal.

Az Erdélyi Szépmíves Céh kalendárium az 1931-ik esztendőre. Kolozsvár, 1930. 64 l. Az év tizenkét hónapjához a rajzokat Kós Károly készítette.

Az Erdélyi Szépmíves Céh kalendárium az 1932-ik esztendőre. Kolozsvár, 1931. 64 l. Kós Károly Atila királról ének c. művének a közlésével.

Az Erdélyi Szépmíves Céh kalendárium az 1933-ik esztendőre. Cluj - Kolozsvár, 1932. 64 l. Az Erdélyi Helikon harminc tagjának arcképével és életrajzi adataival.

¹⁹ Azonos címmel 1940 elején is megjelent népszerűsítő füzet ugyancsak 32 oldalon, amely a kolozsvári Minerva Nyomdában készült. (A szerk. megj.)

Az Erdélyi Helikon kiadványai

Kisbán Miklós: Martinovics. Színmű. Kolozsvár, 1931. 158 l.

A havas balladái. Román népdalok, dalok és románcok. Eredeti versmértékben fordította Kádár Imre. Demian Tassy illusztrációival. Kolozsvár, 1932. 68 l.

Román drámaírók könyvtára. A romániai Magyar Pen Club megbízásából, gróf Bánffy Miklós előszavával. Fordította Kádár Imre. Az Erdélyi Helikon kiadása. Révai Irodalmi Intézet nyomdája, 1936. Öt kötetben:

Caragiale, Ion Luca: Az elveszett levél; Eftimiu, Victor: Prometheus; Goga, Octavian: Manole mester; Minulescu, Ion: A szerelmes próbababa; Sadoveanu, I. Marin: A métely.

Czegei (báró Blomberg) Carla: Bözsi. Vásárhelyi Z. Emil illusztrációival. H. és é.n. (1939)

Kriza János: Erdélyi Tájszótár. Az Erdélyi Helikon barátai. Budapest, Révai é.n. (1942?) 135 l. Az Erdélyi Helikon Barátainak ajándékkönyve.

Összeállította:²⁰
Vita Zsigmond

²⁰ A szerk. kiegészítésével újraközlés a Marosi Ildikó által közzétett A Helikon és az Erdélyi Szépmíves Céh levelesládája c. könyv II. kötetéből (302-312).

Az Erdélyi Szépmíves Céh könyvsorozata számadatokban

Sorozat	Művek	Kötetek	Kiadási év
I.	9	10	1925-1926
II.	10	13	1927-1928
III.	10	13	1928-1929
IV.	11	14	1929-1930
V.	10	13	1931
VI.	10	11	1932-1933
VII.	7	10	1933-1934
VIII.	10	17	1934-1935
IX.	9	11	1935-1937
X.	9	12	1937-1938
XI.	10	13	1938-1940
XII.	10	10	1940-1941
XIII.	10	12	1942-1943
XIV.	7	8	1943-1944

Az Erdélyi Szépmíves Céh könyvsorozatában évenként megjelent:

1925 - 5, 1926 - 4, 1927 - 8, 1928 - 15, 1930 - 8, 1931 - 10, 1932 - 7, 1933 - 7, 1934 - 7, 1935 - 7, 1936 - 7, 1937 - 5, 1938 - 6, 1939 - 6, 1940 - 6, 1941 - 7, 1942 - 8, 1943 - 6, 1944 - 3; összesen 132 mű.

Sorozaton kívül: 3 mű, 4 kötetben. Ajándékkönyvek, alkalmi népszerűsítő könyvek és kalendáriumok: 9 könyv.

Az Erdélyi Szépmíves Céh összesen 144 művet adott ki 180 kötetben.

Az Erdélyi Szépmíves Céh könyvsorozatának írói²¹

Alecsandri, Vasile
(Bardócz Árpád ford.)
Arany János
(Buday György rajzai)
Áprily Lajos (3)
Asztalos István (3)
Balázs Ferenc
Bánffy (Kisbán) Miklós (6)
Barabás Miklós Márkosfalvi
(Bíró Béla bevezetőjével)
Bárd Oszkár
Bartalis János (2)
Berde Mária (2)
Czinczár Miklós
Dsida Jenő (2)
Gagyi László (3)
K. Grandpierre Emil
P. Gulácsy Irén (2)
Horváth István
Hunyady Sándor (2)
Jékely Zoltán
Kacsó Sándor
Kádár Imre (3)
Karácsony Benő (4)
Kemény János (4)
Kiss Jenő (2)
Kós Károly (5)
Kovács Dezső
Kovács László (2)
Kuncz Aladár (2)

Ligeti Ernő (4)
Makkai Sándor (9)
Maksay Albert
Meschendörfer Adolf
(Kós Károly ford.)
Molter Károly (3)
Nagy Dániel
Nagy Jenő
Nyíró József (6)
Olosz Lajos
Ormos Iván
Ősz János
Pálffy János
(Szabó T. Attila gondozta)
Reményik Sándor (4)
Sipos Domokos (2)
Szántó György (5)
Székely Jenő
Szemplér Ferenc
Szenteleky Kornél
Szentimrei Jenő
Szerb Antal
Tabéry Géza (3)
Tamási Áron (13)
Tavaszy Sándor
Thury Zsuzsa
Tompai László (3)
Vásárhelyi Z. Emil
Wass Albert (4)

²¹ Megj.: Zárójelben a szerzők ESZC-sorozatban megjelent könyveinek száma. Nem számítva az antológiák és összeállítások szerzőit, összesen 54 író művét (műveit) adta ki az ESZC.

Az Erdélyi Szépmíves Céh írói

ALECSANDRI, VASILE (Bacău, 1821. júl. 21.-1890. aug. 22., Mircești) - költő. Gazdag bojár családból származik, kivételes nevelésben részesül. Hat évig Párizsban tanul. Olaszországon át tér haza. Csatlakozik Kogălniceanu Dacia Literară c. lapjának köréhez. Megjelenik első novellája. Elfogadja Kogălniceanu és Negruzzi mellett a iași-i színház igazgatását. Jeleneteket, egyfelvonásosokat, dalműveket, vígjátékokat ír. Politikai lapot indít, amit a kormány betilt. Jegyese halála után külföldön bolyong. 1848-ban tér ismét haza. Megírja Deșteptarea României c. ódáját, a forradalom mellé áll. Menekülnie kell. Bukovinába, majd Erdélybe menekül. Kegyelmet kap, de rövid otthontartózkodás után Párizsba megy. 1852-ben kiadja verseit (Doine și lăcrămioare), valamint román népdalokat és balladákat (Cântece populare ale românilor), melyet franciára is lefordít. 1855-ben hazatérve irodalmi közlönyt (România literară) ad ki. Nemzetgyűlési képviselő. A Hai să dăm mână cu mână című dala gyorsan elterjed az országban. 1859-ben Cuza külügyminisztere. 1864-ben Iași-ban Junimea néven irodalmi társaságot alapít és lapot (Convorbiri literare). Az akadémia tagjává választja. 1878-ban kiadja összes munkáit nyolc kötetben. 1878-ban a Latin törzs ódája című alkotásával elnyeri Montpellier-ben a Román Nyelvek Társulata Egyesület pályadíját. Nagy pompával Mircești-ben temetik el a román irodalom máig nagy költőjét.

Fordítója **BARDÓCZ ÁRPÁD** (Nagyilonda, 1888. ápr. 23.-1953. aug. 9., Bp.) - műfordító, költő. Jogi tanulmányai után tisztviselő Temesváron. 1921-ben Vácon telepedett le. Az Erdélyi Helikon, a Pásztortűz, az Erdélyi Szemle munkatársa. Az ESZC kiadásában 1935-ben megjelent Emlék c. Alecsandri-köteten kívül, Kolozsváron 1926-ban Pasztellek, Budapesten 1938-ban (a La Fontaine Irodalmi Társaság kiadásában) kiadott kötetben jelentek meg a nagy román költőtől fordításai. Németből fordította Thea Sternheim Anna c. kisregényét (1920) és ugyanazon évben Japán versek címmel fordításkötete is megjelent.

ARANY JÁNOS (Nagyszalonta, 1817. márc. 2.-1882. okt. 22., Bp.) - a magyar irodalom legnagyobb elbeszélő költője, a magyar nyelv legnagyobb művésze. Költészetének legsajátosabb ágában, a balladákban is egyedülállóan nagyot alkotott.

Az ESZC nagy költőnk halálának félévszázados évfordulójára adta ki a Buday György által drámai erejű fametszetekkel illusztrált kötetét, kivételesen eltérve eredeti céljától, miszerint kortárs írók műveinek kiadására vállalkozott.

BUDAY GYÖRGY (Kolozsvár, 1907-?) grafikusművész. Első kiállítását 1924-ben rendezte szülővárosában. 1938-ban Londonban telepedett le. Az Arany János balladái Buday György képeivel c. ESZC-könyvet „az 1933. esztendő három legszebb magyar könyve közé sorozta” a Magyar Bibliofil Társaság. Buday György illusztrálta Karácsony Benő Új élet kapujában c. könyvét is.

ÁPRILY LAJOS, családi nevén Jékely (Brassó, 1887. nov. 14.-1967. aug. 6., Bp.) - költő, műfordító. Iskoláit Székelyudvarhelyen, Kolozsváron végezte. 1909-ben a kolozsvári egyetem bölcsészkarán magyar-német szakos képesítést, 1923-ban Dijonban a francia nyelv

tanításához diplomát szerez. Nagyenyeden, Kolozsváron tanít, majd 1929-től, Budapestre távozása után tíz évig a Baár-Madas Leánynevelő Intézet igazgatója. 1905-ben névtelenül, 1909-ben Jékely Lajos néven, 1918 tavaszától Áprily Lajos néven közli verseit. Munkatársa az Új Erdélynek, az Erdélyi Szemlének, a Zord Időknek, a Pásztortűznek, 1924-től Kuncz Aladárrel együtt szerkesztik a kolozsvári Ellenzék irodalmi mellékletét. 1928-ban az induló Erdélyi Helikon szerkesztője. 1944 után a Visegrád melletti Szentgyörgypusztán telepszik le, versekkel az 50-es évek közepén jelentkeznek újra.

Az ESZC könyvsorozatában megjelent művei: 1926-ban Vers vagy te is (Az elmerült harang. G. Hauptmann mesejátéka. Idegen költőkből. Antológia és új versek Kuncz Aladár bevezetőjével és Kós Károly illusztrációival), 1929-ben Idahegyi pásztorok (dráma egy felvonásban, Bánffy Miklós illusztrációival), 1939-ben A láthatatlan írás (versek).

Más munkái: Falusi elégia (Kv. 1921), Esti párbeszéd (Dicsőszentmárton, 1923), Versek (Bp. 1925), Rasmusen hajóján (Kv. 1926), Az aranymosó balladája (Bp. 1934), Ábel füstje. Válogatott versek. (Bp. 1957), Az aranyzarvas. Műfordítások (Bp. 1964), Jelentés a völgyből (Bp. 1965), Fecskék, őzek, farkasok (Bp. 1965), Fegyvertelen vadász (Bp. 1966), A kor falára (Bp. 1967); posztumusz kötetei: Akarsz-e fényt? (Bp. 1969), Legszebb versek. Kemény János bevezetőjével (1969), Álom a vár alatt (1972), Meddig él a csend? (Kriterion, 1973). Kritikusai a legnagyobb erdélyi költőnek tartják. Verseit német, angol, francia, szlovák, román és lengyel nyelvre fordították. Kiemelkedő műfordítói munkásságát német, orosz, román, angol, francia, latin, kínai alkotások - a magyar műfordítás-irodalom remekei - jelzik.

ASZTALOS ISTVÁN (Mikeszásza, 1909. aug. 28.-1960. márc. 5., Kolozsvár) - író. Gimnáziumba a kolozsvári Ref. Kollégiumba és a gyergyóalfalui kat. polgári iskolába járt. 1934-től egy kolozsvári szövőgyárban dolgozik. Az ESZC egy kisregény megírására szerződött. Ez lehetővé teszi, hogy kilépjen a gyárból és minden idejét az írásnak szentelje. A második világháború éveiben a Termés szerkesztője, a háború után a Képes Újság, a Falvak Népe, majd az Utunk szerkesztőségében dolgozik. 1956-tól a Napsugár c. irodalmi gyermeklap főszerkesztője. 1943-ban Baumgarten-díjjal, 1949-ben és 1953-ban állami díjjal tüntették ki.

Az ESZC-nél 1939-ben Elmondja János c. regénye, 1940-ben Újesztendő c. regénye és 1942-ben Üröm c. elbeszéléskötete jelent meg.

Más kötetei: A fekete macska (színmű, Bp. 1943), A fekete macska (elbeszélések, Bp. 1944), A szakáll (elbeszélés, Kv. 1945), Feleselj, kisfiam! - A tejes (egyfelvonásos játékok, Kv. 1946), Író a hadak útján (krónika, Kv. 1946), A számár (novellák, Bp. 1948), Balog olvasni kezd (elbeszélés, 1949), Szél fúvatlan nem indul (regény, 1949), Tizennégyökrös gazdák (elbeszélések, Bp. 1951), Fiatal szívvel (regény, 1952), Vád és panasz (1953), Miért kerek az alma? (1954), Jóska (elbeszélések, 1954), Házunk tája (riportok, 1956), A vidámság embere (elbeszélések, 1956), Emberség (elbeszélések, 1957), Megszépült öregség (novellák, 1958), Mátyás, a jégtörő (ifjúsági történetek, 1960), A kis piros tehén (ifjúsági elbeszélések, 1963), Történt az utcán (elbeszélések, 1969), Tarisznys királyok (elbeszélések, 1972). Összes műveit az Irodalmi Könyvkiadó 1961-62-ben I-V. kötetben jelentette meg. Számos munkáját több nyelvre lefordították. A romániai magyar elbeszélő irodalom jeles képviselője.

BALÁZS FERENC (Kolozsvár, 1901. okt. 24.-1937. máj. 22., Torda) - prózaíró, költő. Középiskolája a kolozsvári Unitárius Kollégium. Gépészmérnöknek készül, de tüdőfertőzése miatt a falusi levegőt választja. Unitárius teológiát végez. Oxfordban és az egyesült államokbeli Berkeley-ben folytat tanulmányokat. Ázsián át, Kínán, Indián, Palesztinán átutazva tér haza. 1930-tól haláláig a Torda melletti Mészkon l elkész. A dán falvak mintájára négyéves falu-fejlesztési tervét akarja megvalósítani. Az erdélyi magyar irodalom ideológusának és szervezőjének indul, de fontosabbnak tartja a társadalom anyagi és erkölcsi megújítását, csak végzetes betegsége végén tér vissza az irodalomhoz.

Az ESZC a költő halála előtti évében jelenteti meg Zöld árvíz c. regényét.

Művei: Mesefolyam (Szatmár, 1922), Bejárom a kerek világot (1923-1928 - folytatásokban a Keleti Újságban, majd könyv alakban Kv. 1929), Ifjúsági daloskönyv - Szent-Iványi Sándorral és Mikó Imrével (Kv. 1931), Aranyosszéki tervek (szövetkezeti elgondolásai, röpirat, Torda, 1933), A rög alatt (Torda, 1936) - emlékirat, posztumusz kiadásban: Mesék (Marosi Ildikó zárszavával, 1973).

BÁNFFY MIKLÓS gróf, írói nevén Kisbán (Kolozsvár, 1873. dec. 30.-1950. jún. 5., Bp.) - próza- és drámaíró, festő, grafikus, színpadi rendező, díszlet- és jelmeztervező. Nagy múltú erdélyi főúri családban született. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron és Budapesten végezte, az államtudományok doktora, több ízben országgyűlési képviselő. 1901-ben egy évig Berlinben gazdasági szaktudósító. 1906-tól 1910-ig Kolozs megye főispánja, 1912-től az I. világháború végéig a budapesti Nemzeti Színház és a Magyar Operaház intendánsa. 1921-22-ben külügyminiszter. 1926-ban hazatér, fontos szerepet játszik a közéletben és az irodalmi életben is. Az Erdélyi Helikonnak megalakulása óta főszerkesztője. Az Erdélyi Szépmíves Céh elnöke. Szegeden megrendezi Az ember tragédiáját. 1939-40-ben az Újjászületés nemzetiségi szervezeteként létrehozott Romániai Magyar Népközség elnöke. 1944 őszén az antifasiszta ellenállók megbízásából Magyarország fegyverszüneti kérelmét támogatja. A háború után az Utunk munkatársa. Halála előtt Magyarországra távozik.

Az ESZC hat könyvét adta ki: Reggeltől estig (regény, Kós Károly illusztrációival, 1927), Fortéjos Deák Boldizsár Memoriáléja (elbeszélések, saját illusztrációival, 1931), Emlékeimből (1932), Erdélyi történet I-II. A fali írás első szava: Megszámláltattál... (1934), Erdélyi történet. A fali írás második szava: ...és híjjával találtattál... I-II. (1937), Erdélyi történet: A fali írás harmadik szava: Darabokra szaggattatol (1940). Móricz Zsigmond szerint trilógiája az erdélyi magyar irodalom legmaradandóbb értékű műve.

Más művei: Naplegenda (színmű, Bp. 1906), A nagyúr (színmű, Bp. 1912), A haldokló oroszán (elbeszélések, Signer és Wolfner, Bp. 1914), Az erősebb (színmű, Bp. 1918), Attila (filmforgatókönyv, 1921), Maskara (színmű, Bp. 1926), Martinovics (színmű, Kv. 1931), Farkasok (elbeszélések, Kv. 1942), Bűvös éjszaka (elbeszélések, Kv. 1946). Több ESZC-kötet, számos más könyv illusztrátora. Egyes művei olaszul, franciául és németül is megjelentek.

BARABÁS MIKLÓS, Márkosfalvi (Márkosfalva, Háromszék megye, 1810. febr. 22.-1898. febr. 12., Bp.) - festőművész, a magyar festőművészet úttörője. Hatéves korában kerül a nagyenyedi kollégiumba. Korán megmutatkozik tehetsége. Tizenkét éves korában árvaságra jut, anyagi segítség nélkül marad, fizikai gyengesége miatt szolgadiáknak sem jó, vagyonosabb diáktársai segítik, autodidakta módon fokozatosan gyarapítja tudását. Elismert portréfestővé válik. 1829-ben a bécsi akadémián tanul, arcképeivel Bukarestben és Budapesten is sikereket arat. 1834-ben olaszországi utat tesz. Leitch William angol festőtől akvarelltechnikát tanul, a következő évben Bécsbe megy, majd Pestre tér vissza, Széchenyi is felkarolja, a Tudományos Akadémia tagjává választja. Németországi, ausztriai utakra vállalkozik, megismerkedik a fényképezéssel. Arcképfestményein megörökíti a múlt század legjelentősebb magyar alakjait. Vándorczigányok c. képére Petőfi költeményt ír. Az útra induló oláh család, A menyasszony megérkezése, Galambposta, A Lánchíd alapkövetéle leghíresebb alkotásai közé tartoznak. Emlékiratait 1902-ben Kézdi Kovács László adta ki.

Az ESZC-nél 1944-ben megjelent Önéletrajz c. művét Bíró Béla (Makó, 1899. dec. 11. - ?) művészettörténész, az Erdélyi Helikon műkritikusa gondozta, bevezetővel és jegyzetekkel látta el. A művész műveinek jegyzékét Szegedy-Maszák Elemérné Tormay Vera és férje készítette, a címlapot Kós Károly rajzolta. Ez a könyv az Erdélyi Szépmíves Céh fennállásának huszadik évfordulójára készült.

BÁRD OSZKÁR, családi nevén Wettenstein (Naszód, 1893. máj. 6.-1942. dec. 19., Dés) - költő, drámaíró. Középiskoláit Désen, az orvosit Kolozsváron végezte, ahol a Zeneakadémián a hegedű szakot is látogatta. Orvosként a bölcsészeti karon művészettörténetet és régészetet hallgatott. 1911-től a Haladás, az Erdélyi Figyelő, majd a Napkelet szerkesztője. 1922-től Rettegen, majd évtizedeken át Galgón orvos. A Helikon egyik alapítója, az Erdélyi Irodalmi Társaság, a Kemény Zsigmond Társaság és az Erdélyi Magyar Írói Rend tagja, a Korunk munkatársa. A nyugatosokat követő modern lírikus.

Az ESZC 1932-ben jelentette meg Liszt c. könyvét. Színpadi regény, amelyben a nagy zeneművész kietlen magányát, emberi tragikumát ábrázolja.

Más munkái: Bálványok, bilincsek (versek, Békéscsaba, 1912), Mi lesz velünk? (saját kiadású, gyűjteményes verskötet, Kv. 1924), Halál és még több (színmű, bemutatták Kolozsváron. 1920), Csoda (egyfelvonásos), Sylvio lovag (Kv. 1921), A taposómalom (1925), Teleki László (Kv. 1932). Sikeres darabjai még Professzor úr, Citera, Liszt első szerelme. Lefordította L. Blaga Zamolxe c. misztériumdrámáját. Egy darabjának szövegére Delly-Szabó Géza operát komponált, amelyet Péter Gvárdián címmel 1946-ban mutattak be Kolozsváron.

BARTALIS JÁNOS (Apáca, 1893. júl. 29.-1976. dec. 18., Kolozsvár) - költő. Kolozsváron tanítóképzőt, Budapesten tanárképzőt végzett, de írói tervei megvalósítása érdekében tisztviselői pályát választott, majd a Dés melletti Alsókosályon gazdálkodik tizenhárom évet. 1932-től Magyarországon tanár, 1941-től 1959-ig a kolozsvári Egyetemi Könyvtár, ill. a Bolyai Tudományegyetem könyvtárosa. Jelentkezését a költészetben Kosztolányi, Német László, Kassák, Kuncz Aladár, Gaál Gábor egyaránt méltatta. Lírájának humánuma áttetszően tiszta szabad versekben mutatkozik, a Walt Whitmannal világirodalmi jelenséggé vált szabad vers egyik első magyar művelője.

Első kötetét Hajh, rózsafa (1926) az ESZC adta ki Kós Károly illusztrációival. Ugyancsak a Céh kiadásában jelent meg Föld a párnám (1930) c. kötete, Erdélyi bukolikák megnevezéssel, amelyet Litteczkyné Krausz Ilonka illusztrált.

További munkái: Napmadara (Bp. 1930), Világ térein gázolok (Bp. 1937), A mezők áldása (Bp. 1942), Válogatott versek (1955), Pedig tavasz jó (1957), Új mezők és új dalok felé (1959), Versek I. (1963), Idő, ne fuss (1965), Bartalis János legszebb versei (1966), Versek II. (1968), Nyugtalanságok (1969), Veresbegy-madár (1973), Vers, fájó szépség (1977), Az, aki én voltam (önéletrajzi visszaemlékezések, 1972). Románra Giurgiuca Emil fordította válogatott verseit Poezii (1968) és Păteanu Gelu Ruga mea din flori de aur (1974) címmel.

BERDE MÁRIA (Kackó, 1889. febr. 5. - 1949. febr. 20., Kolozsvár) - író, publicista, műfordító. Régi erdélyi értelmiségi családból származik. Édesapja ref. lelkész, a nagyenyedi teológia tanára. Középiskolát Nagyenyeden, egyetemet Kolozsváron végzett, ahol magyar-német nyelv- és irodalomból doktorál. 1917-től 1920-ig a nagyenyedi Bethlen Kollégium tanára, 1931-től Nagyváradon tanároskodik. Alapítója és haláláig főszerkesztője az 1989-ben nevet változtatott Dolgozó Nőnek. Szimbolista stílusesszüközöket kedvelő lírikusnak indult. Sokirányú tevékenységéből kiemelkedő novella- és regényírói munkássága, amelyben a romantikus feminizmustól a kulturált stílusú társadalmi regényig, a lélektani ábrázolás kiemelkedő szintjére jut. Kuncz Aladár kérésére írt Vallani és vállalni c. nagyhatású cikkével kiváltotta kora erdélyi magyar íróinak vitáját a népi és korelkötelezettségről. Az Erdélyi Irodalmi Társaság tagja, a Kemény Zsigmond Társaság alelnöke, az Erdélyi Helikon tagja (1934-ig). Az Erdélyi Szemle, a Zord Idők szerkesztője, a Napkelet, a Világosság, a Szabad Szó, a Népakarát, az Utunk munkatársa.

Az ESZC 1928-ban Seherezádé himnusza c. verseskötetét, Bánffy Miklós illusztrációival, 1930-ban Földindulás c. kétkötetes regényét közli. Illusztrálta Bánffy Miklós és Kós Károly.

Művei: Batsányiné Baumberg Gabriella élete és költészete (doktori értekezés, Kv. 1912), Versek (Bp. 1917), Az örök film (regény, Bp. 1917), A tükör - Szegény kicsi Júlia - Borzhistória (Mv. 1920), Rina kincse (novellák, történetek Tv. 1923), Vízen hold (elbeszélések, Kv. 1924), Haláltánc (Bp. 1924), A szent szégyen (regény, Mv. 1925), Enyedi történetek (elbeszélések, Nv. 1926), Romuald és Adriána (az MTA Ormódy Amália-díjával kitüntetett „széphistória”, Pozsony, 1925, Berlin 1927), Télutó (elbeszélések, Kv. 1928), Végre egy férfi! (egyfelvonásosok, Kapdebó Ernával, Mv. 1928), Pillangó Rebeka története (Nv. 1933), Szentségvívők (regény, Nv. 1935), Egy kicsi szolgáló (novellák, Nv. 1936), Tüzes kemence (regény, Bp. 1936), Misszióban (egy szórványmisszió története, Nv. 1940), A hajnal emberei (történelmi regény, Baumgarten-díjjal jutalmazva, Bp. 1942). Szerkesztett mesegyűjteményeket, két kötetben Creangă-meséket fordított. Angol, német irodalomból is sokat fordított. Műveinek egy részét román, francia, német nyelven is kiadták, több kötete még kiadatlan.

CZINCZÁR MIKLÓS (Bp., 1893. máj. 4. - 1945. máj. 9, Auschwitz) - újságíró, író. 1919-ben a kolozsvári Friss Postát szerkesztette, a következő évben Brassóban az Előret, majd 1922-ig a Horog c. satirikus hetilapot, közben a helyi Hírlap munkatársa. 1923-ig a Brassói Lapok belső munkatársa. Segítette a sportkultúra fejlődését, nemzetközi labdarúgó-bíró volt. Bencze Miklós, Czinczár Bence és Csósz néven is írt.

Az ESZC 1935-ben adta ki Menekülés c. regényét.

Egyéb munkái: Harc és csönd (versek, Brassó, 1921), Piros volt a hó (versek, Brassó, 1921), Államlélektan (Kv. 1936).

DSIDA JENŐ (Szatmárnémeti, 1907. máj. 17. - 1938. jún. 7., Kolozsvár) - költő, műfordító, hírlapíró. Apja katonatiszt. Elemi iskoláit Budapesten, Beregszászon, a gimnáziumot Szatmáron végezte. Gyermekkori élménye az I. világháború, amely anyagi romlásba juttatta családját és környezete mély vallásossága; élete végéig hitbuzgó maga is. Jogot végez a kolozsvári egyetemen. Benedek Elek Cimborája közli első verseit. Később a Pásztortűz társszerkesztője, a Keleti Újság belső munkatársa, a nagyváradi Erdélyi Lapok tudósítója. Tagja a Kemény Zsigmond Társaságnak, az Erdélyi Helikonnak, az Erdélyi Irodalmi Társaságnak, az Erdélyi Katolikus Akadémiának és a Pen Club romániai magyar tagozatának. 1922 és 1925 között több mint ötszáz verset ír változatos formában. Az avantgárd hangnem, az expresszionista stílus lesz a jellemzője, témája a háború utáni nemzedék válságélménye. Bukolikus hangulatú versei után a közösségvágy, a humanizmus védelme, a neokatolicizmus eszméi tükröződnek alkotásaiban. Kisgyerek kora óta szívbeteg, élete utolsó éveiben visszatérő témája a halálfélelem. Formaművészetét a Babitséval és a Kosztolányiéval hasonlónak ítéli a kritika.

Az ESZC-nél 1933-ban Nagycsütörtök címmel jelent meg verskötete, Gy. Szabó Béla illusztrációival, majd halála évében Angyalok citeráján c. könyve.

További művei: Leselkedő magány (Debreczeni László rajzaival, Kv. 1928), Magyar karaván Itálián keresztül (irodalmi útirajz, Nv. 1933), Válogatott versek (Bp. 1944), Versek (1966), D. J. válogatott versei (Bp. 1980).

Korának jelentős formaműveltségű fordítója volt. Több kötet versfordítása jelent meg. Számos versét megzenésítették.

GAGYI LÁSZLÓ (Fintaháza, 1910. jún. 22. -) - író. Vidéki tanító családba született. Maga is tanítói oklevelet szerzett 1929-ben Nagyenyeden. Illyefalván, Nagysajón, Marosvásárhelyen tanítóskodik. 1931-ben az Új arcvonal c. antológiában jelentkezett. 1937-ben a Vásárhelyi Találkozó egyik előadója. 1949-től kiadói lektor, majd az Igaz Szó szerkesztője és könyvtáros. Költői próbálkozásai után novellákat ír, később jellegzetes lírai hangú prózában alkot emlékezetes műveket. A Kemény Zsigmond Társaság tagja, a Pásztortűz, az Erdélyi Helikon, az Ifjú Erdély közlik írásait, aztán A Hét, az Utunk, az Igaz Szó és más lapok munkatársa.

Az ESZC 1938-ban jelenteti meg a Kiválasztottak c. regényét, 1941-ben a Pillangó Zsuzsika c. regényét, 1943-ban pedig Nehéz órák c. regényét.

Egyéb művei: Szomorúságok énekei (novellák, Sepsiszentgyörgy 1929), Bánattartók (regény, Mv. 1934), Szegény kicsi bojtár (balladajáték, 1937) - Nagy Jenővel. Pillangó Zsuzsika (versek, 1941), Nehéz évek (versek, 1943), Tiszta út (tanulmány, 1946), Fekete angyal (regény, Mv. 1947), A korbács (kisregény, 1949), A hadnagy esküje (regény, Mv. 1955), Ilvai pizstrángok (novellák, 1955), Tanárok (regény, Mv. 1956), A belga nyúl (vígjáték, Kv. 1956), A két testvér (elbeszélések, 1956), Vadrózsa (novellák, Mv. 1957), Vidéki Hamlet (novellák, Mv. 1958), Díszvacsora (vígjáték, 1962), Holdfényes öböl (karcolatok, 1964), A tábornok (regény, 1970), A tenger varázsa (novellák), Doktor Fürge rendel: alvástól ébredésig (mesenovella, Soó Zöld Margit illusztrációival, 1975).

GRANDPIERRE EMIL, Kolozsvári (Kolozsvár, 1907. jan. 15. - 1992. máj. 11. Bp.) - író, műfordító. Szülővárosában a Ref. Kollégiumban végez 1925-ben, de a szigorú román megkülönböztető rendelkezések miatt nem sikerül érettségiznie. Családjával Magyarországra költözik. Pesten jogot hallgat, Franciaországban textilipari főiskolára jár, 1928-tól a pécsi egyetem olasz-francia-filozófia szakos hallgatója. Pirandellóról írt dolgozatával doktorál.

Első regényét Kuncz Aladár ösztönzésére írta, az ESZC adta ki két kötetben 1931-ben. Címe: A rosta. A korabeli fiatal nemzedék sorsát, romlottságát, a vegyesházasságot, az asszimilációt villantja fel benne. A 30-as években és a 40-es évek elején is jelen van az erdélyi magyar sajtóban verseivel, novelláival, tanulmányaival. Termékeny író.

Főbb munkái: Dr. Csibráky szerelmei, A nagy emberről, Alvajárók, A sárgavirágos lány, Tegnap, Szabadság, Az utolsó hullám, A szerencse mostohafia stb. mind Budapesten jelentek meg.

GULÁCSY IRÉN, PÁLFFYNÉ (Lázárföldpuszta, 1894. szept. 9. - 1945. jan. 2. Bp.) - író. Tizenhat éves korában férjhez megy Esterházy herceg uradalmi mérnökéhez. Évekig a Bánságban él. Férje korán munkaképtelenné válik, családja eltartási gondjait magára vállalja. Az első világháború idején Nagyváradra költöznek. A népelet ismeretében írja első két regényét. De előbb novellákkal mutatkozik be és Napáldozat c. színművével a kolozsvári színház drámapályázatát, a Fürgeteg c. regényével a budapesti Napkelet regénypályázatát nyeri el.

Ugyancsak paraszti témájú a Hamueső c. regénye, amelyet 1925-ben első sorozatának első könyveként ad ki az ESZC, Kós Károly illusztrációival. Ekkor már az Erdélyi Irodalmi Társaság tagja, 1926-ban pedig tagjává választja a Kemény Zsigmond Társaság is. A húszas évek végén áttelepül Magyarországra. A Jagelló-korban játszódó történelmi regénye (Fekete vőlegények) a sikeres írók közé emeli. Elnyeri az Akadémia Péczely-díját, majd a Kazinczy és a Jókai nagydíjat. Továbbra is kapcsolatban marad az erdélyi magyar irodalommal. Elbeszéléseit Átal a Tiszán címmel és Kós Károly illusztrációival 1928-ban jelentette meg az ESZC. Budapest ostromakor vesztette életét, a lakóházára eset bomba ölte meg.

Egyéb művei: Ragyogó Kovács István (elbeszélések, Mv. 1925), Pax Vobis (regény, Bp. 1930), A kállói kapitány (regény, Bp. 1933), Nagy Lajos király (regény, Bp. 1936), Tegnap és régmúlt (elbeszélések, rajzok, Bp. 1939), Jezabel (regény, Bp. 1941), Ökörsütés (novellák, Kv. 1949).

A kolozsvári Magyar Színházban bemutatták a Mire megvirrad (egyfelvonásos, 1923), Kobra (egyfelvonásos, 1923), Kincs (egyfelvonásos, 1924), Napáldozat (dráma, Valuta címen, 1925), Nagyváradon pedig a Székely vér c. (egyfelvonásos, 1925) színművét.

HORVÁTH ISTVÁN (Magyarózd, 1909. okt. 9. - 1977. jan. 5. Kolozsvár) - költő, elbeszélő. Anyagi nehézségek miatt nem fejezi be tanulmányait a nagyenyedi Bethlen Kollégiumban. Gazdálkodik, napszámoskodik. 1940-től kisegítő szolga az Egyetemi Könyvtárban, később altiszt a Filozófiai Intézetben. 1945 őszétől az újrainduló Falvak Népe szerkesztője, 1956-1959 között névleges szerkesztője az Utunk versrovatának. Gyengülő látása miatt 1962-ben nyugdíjazzák. 1977 januárjában a Klinikák utcájában elgázolja egy ittas rendőrtiszt.

A népi irodalom hullámával érkezett az irodalomba, amely szélesre tárta kapuit előtte is. 1943 és 1945 között két verseskötete és elbeszélésgyűjteménye jelenik meg.

Az ESZC Az én vándorlásaim c. első verseskötetét 1943-ban jelenteti meg.

Török a parlagot c. regényével állami díjat nyert. Ezt a művét román és bolgár nyelvre is lefordították. Sikert ér el rendhagyó jellegű falurajzával, a Magyarózdi toronyalja c. művével, melyet 1971-ben jelentetett meg Kolozsváron, 1980-ban pedig Budapesten.

Egyéb művei: Jegenye (népmese, Andrásy Zoltán rajzaival, 1948), Árad a falu (versek, 1949), Bomlik a rügy (versek, 1950), A csere (novella, 1951), Új betűvel (versek, 1951), Szépülő hazánk tájain (versek, 1952), Balogh Eszti hajnala (ifjúsági regény), Válogatott versek (1954), Csali gróf (regény, 1955), Zölderdő fia (mesék, 1955), Dicsekedő Habakuk (versek, Deák Ferenc rajzaival, 1956), A szürke kos (elbeszélések, Andrásy Zoltán rajzaival, 1957), Krizantémok (versek, 1960), Tücsökhegedű (gyermekversek, 1961), Fenséges adósság (válogatott versek, 1962), A tavasz harangja (gyermekversek, 1964), Tanúként (versek, 1964), Horváth István legszebb versei (1967), Harmat a fűszálon (versek, 1968), Nyomok porban, hóban (elbeszélések, 1969), Egy gyöngyszem, két gyöngyszem (őzdi népmesék, 1970), Tornyot raktam (versek, 1972), Örvénylő harmatcseppek (elbeszélések, 1976), Ütközők között (versválogatás, Bp. 1983), Leválthatatlan őrszem (versválogatás, 1983).

HUNYADY SÁNDOR (Kolozsvár, 1890. okt. 2. - 1942. okt. 10) - író. Törvénytelen gyermek. Anyja, Hunyady Margit, fiatalon elhunyt neves színésznő, apja Bródy Sándor író, drámaíró. Budapesten jár iskolába, jogi tanulmányokat folytat. Akár apja, Kolozsváron kezdte újságírói pályáját. Kuncz Aladár társaságához tartozik, aki útját egyengette. Részt vett a helikoni alakuló ülésen.

Az ESZC 1930-ban két könyvét is kiadja: Diadalmas katona (elbeszélések, Kós Károly könyvdíszzeivel), és Feketeszárú cseresznye (színjáték, Bánffy Miklós rajzaival). Gaál Gáborhoz is baráti kapcsolatok fűzték. A kortárs kritika és irodalomtörténet novellisztikáját értékeli.

Színdarabjai feszültségteli cselekményépítésükkel, a szereplő személyek lélektani meg-alapozottságával kiemelkednek a korszak átlagos színpadi terméséből. Regényei közül a Családi album cselekménye Kolozsvár bohémvilágában játszódik, lírai értékű, önéletrajzi mű.

A 30-as évek elején Budapestre költözik.

Erdélyben megjelent egyéb művei: Győzők és legyőzöttek (kisregény, 1926, az Ellenzék sorozatban közölte), Irina (a Keleti Újság regényajándéka, Kv. 1938), Bakaruhában (elbeszélés, amelyet filmre vittek és olaszul is megjelent, Milánó, 1962).

JÉKELY ZOLTÁN (Nagyenyed, 1913. ápr. 24 - 1982. márc. 20. Bp.) - költő, műfordító. Áprily Lajos fia. Iskoláit Nagyenyeden kezdi, a kolozsvári Ref. Kollégiumban folytatja és Budapesten fejezi be. 1935-ben magyar irodalomtörténetből, művészettörténetből és művészetfilozófiából doktorál. 1941-ig az Országos Széchényi Könyvtárban, 1944 őszéig a Kolozsvári Egyetemi Könyvtárban dolgozik. Ebben az időszakban gazdag közéleti-irodalom-szervezői tevékenységet folytat. Tagja a Termés-csoportnak (Szabédi László, Kiss Jenő, Böződi György és Asztalos István mellett). A háború végén a Világosság művészeti rovat-vezetője.

Az ESZC utolsó könyveként kiadja Angalit és a remetek c. verses drámáját (1944), Más munkái: A halászok és a halál (Józsa Béla Athenaeum, 1946), Minden mulandó (prózák, 1946). Kolozsváron kibontakoztatott gazdag publicisztikájának gyűjteménye A bárány vére c. kötetében jelent meg.

KACSÓ SÁNDOR (Mikháza, 1901. febr. 21. - 1984. febr. 17., Kolozsvár) - író, szerkesztő. Tanulmányait a marosvásárhelyi Katolikus Főgimnáziumban, a kolozsvári Tanárképző Intézetben és a Ferdinánd Egyetemen folytatta. Már huszonegy éves korában munkatársa a kolozsvári Előre ifjúsági folyóiratnak, 1923-25 között a Keleti Újságnak, 1925-27 között az Újságnak. Az első marosvécsi találkozón a fiatal írók külföldi tanulmányúttjára szánt Kemény János Alapítvány díjával Párizsba utazhat. 1927 őszétől belső munkatársa, 1938-tól betiltásáig főszerkesztője a Brassói Lapoknak. Fáradhatatlan szervezője az ÁGISZ-szövetkezeteknek; Hasznos Könyvtár címmel tudománynépszerűsítő olcsó sorozatot indított; Kosztolányi Dezső nyomán nyelvművelő könyvet szerkesztett (Brassó, 1934). 1940 után is Dél-Erdélyben maradt. Nagyenyedre költözik, ahol az Erdélyi Gazdát szerkeszti. A háború végén Tg. Jiuba internálták. 1945-46-ban a Falvak Népe főszerkesztője. 1947-52 között a Magyar Népi Szövetség elnöke, a Romániai Magyar Szó főszerkesztője, 1952-68 között az Irodalmi Könyvkiadó kolozsvári szerkesztőségének vezetője. Első novelláit 1922-ben közli a kolozsvári Előre és a Pásztortűz, később munkatársa a Vasárnapi Újságnak, a Cimborának, az Erdélyi Helikonnak stb., antológiákban, novellagyűjteményekben, almanachokban látnak napvilágot szépprózai írásai. Regényei a két világháború közötti életforma csődjét példázzák. Dokumentumértékű önéletrajzi trilógiájával méltán aratott elismerést.

Az ESZC 1941-ben adta ki Lélekvesztőn c. regényét.

Egyéb művei: Utoljára még megkapaszkodunk (elbeszélések, Kv. 1927), Vakvágányon (regény, Brassó, 1930), A méh a kispazda ingyen napszámosa (közös Blénassy Károllyal, Hasznos Könyvtár, Brassó, 1936), Nagyidő (novellák, Mv. 1946), Írók, írások (tanulmányok és cikkek, 1964), Válogatott írások (1970), Virág alatt, iszap fölött (1971), Fogy a virág, gyűl az iszap (Buk., 1974), Nehéz szagú iszap felett (1993), Száműzetéseim (versek, Bene József grafikáival, 1978).

KÁDÁR IMRE (Komárom, 1894. jan. 12. - 1972. nov. 13., Bp.) - költő, író, műfordító, szerkesztő. Szülővárosában, a Szent Benedek rendi gimnáziumban érettségizett. Budapesten jogot végzett, a Keleti Kereskedelmi Akadémia hallgatója volt. Az I. világháborúban megsebesült, bekapcsolódott a Galilei Kör munkájába, csatlakozott az 1918-as forradalomhoz, a kommün bukása után Kolozsváron telepedett le. A Keleti Újság főmunkatársa, a Napkelet, a Kulissza szerkesztője, a Mai Világ, majd az Erdélyi Hétfői Hírlap főszerkesztője. Az ESZC egyik alapítója, a Magyar Színház igazgató-rendezője (1933-1940), a Kemény Zsigmond Társaság tagja, 1944-től a budapesti Református Teológia tanára. A századeleji avantgárdból táplálkozó szimbolizmus követőjeként jelentkezett, később is sikraszállt a korszerűségért az irodalomban és a színháztársaságban.

Az ESZC második könyve Kádár Imre: Bujdosó ének c. verskötete. Kós Károly illusztrálta. 1927-ben Nászrepülés c. regénye következik, Kós Károly színes linóleummetszeteivel, majd 1930-ban itt jelenik meg a Fekete bárány c. kétkötetes regénye, Demian Tassy illusztrációival.

Főbb művei: Arany őszentsége (versek, Komárom, 1912), Az idegen katona (dráma, Kv. 1922), A százegyedik (dráma, Kv. 1922), Román drámaírók könyvtára öt kötetben (műfordítások, Bp. 1926), A havas balladái (műfordítások románból, Kv. 1932).

KARÁCSONY BENŐ, családneve Klärman Bernát (Gyulafehérvár, 1888. szept. 7. - 1944. Auschwitz) - író. Középiskolát szülővárosában a Róm. Kat. Főgimnáziumban végzett. Jogi tanulmányait Nagyváradon kezdte, de ügyvédi képesítést kisiparos apja szegénysége folytán és támogatása híján csak a háború után szerezhette. A háborúban megsebesült. A 30-as évek elején Kolozsváron nyit ügyvédi irodát, ismert íróként is ügyvédi gyakorlatot folytatott deportálásáig. Nem menekült a haláltól, társai sorsában tudatosan osztozott. Nagy ember volt a szörnyű embertelenségben.

Első novellái a Gyulafehérvári Hírlapban jelentek meg (1908-1909). Regényeit, amelyekben meghökkentően komoly és komolytalan hősöket szerepeltet: gondolataik kötetlenül csapkodnak, sziporkáznak, hol gunyorosak, hol könnyekig meghatóak - mély humanizmus lengi át, elragadó, örömet szerző olvasmányok. Igazi értékeit csak mostanában fedezzük fel.

Az ESZC négy-öt évenként jelentette meg egy-egy regényét. Pjotruska (két kötetben, Kós Károly illusztrációival, 1927), Új élet kapujában (utólagosan Buday György illusztrálta), Napos oldal (két kötetben, 1936), és Utazás a szürke folyón (két kötetben, 1940).

Más munkái: Tavaszi ballada (elbeszélések, Mv. 1924), A rút kis kacsa (vígjáték, Kv. 1937), A megnyugvás ösvényein (posztumusz regény, 1946). Könyvei csaknem hiánytalanul több kiadásban is megjelentek a halála utáni évtizedekben.

KEMÉNY JÁNOS báró (Pittsburg, USA, 1903. szept. 1. - 1971. okt. 13., Marosvásárhely) - író. Őseinek az irodalomhoz és a színjátszáshoz való kötődése meghatározta érdeklődését és életútjának alakulását. Apja kivándorol Amerikába, kétkezi, majd hivatalnoki munkából tartja el négytagú családját. Halála után anyjával visszatérnek Erdélybe. Kolozsváron a Ref. Kollégiumban tanul, az Unitárius Kollégiumban érettségizik, majd a bécsi egyetem erdőmérnöki hallgatója. Vagyonát s vele együtt a marosvécsi várkastélyt egyik gyermektelen rokonától öröklí. 1926 nyarán hívja össze ide a helikoni munkaközösséget alkotó erdélyi magyar írókat.

De irodalomszervezői szerepet töltött be a Kemény Zsigmond Társaság, később pedig az Erdélyi Irodalmi Társaság elnökeként is. 1931-ben átveszi a kolozsvári Thália Magyar Színház Rt. vezetését; a Kolozsvári Nemzeti Színház főigazgatója 1944-ig, a marosvásárhelyi Székely Színház megszervezője és dramaturgja (1945-52), a Szentgyörgyi István Színművészeti Intézet könyvtárosa 1958-ig, majd nyugdíjazásáig a Művészet, illetve az Új Élet színházi és művészeti rovatának vezetője Marosvásárhelyt. Előítéletekkel megküzdve bizonyítja írói tehetségét. A háború utáni megkülönböztetése idején mérségető munkásként tartotta el népes családját (hat gyermeke született), de akkor sem adta fel írói hivatását, és egymásután írta regényeit. Írásai természet- és emberszeretetét, „finom érzelmességét, férfias tárgyilagosságát” bizonyítják.

Az ESZC Kákoc Kis Mihály c. kisregényét, Kós Károly illusztrációival 1929-ben, a Kutyakomédia címűt Bánffy Miklós tollrajzaival 1934-ben, az Ítéletidő. Történetek és rajzok a havas életéből c. könyvét 1938-ban, a Kokó és Szokratész. Délteni történetek c. kötetét 1940-ben adja ki.

Egyéb művei: Költemények (Kv. 1920), A havas dicsérete (novellák, Mv. 1957), Vadpáva (regény, Mv. 1958), Kicsiknek (gyermekversek, 1958), Fenyőmuzsika (versek, 1960), Farkasvölgy (regény, 1963), Víziboszorkány (regény, 1965), Halász, vadász, madarász (elbeszélések, 1968), Vásárhelytől lazacországig (útirajz, 151 képpel), Kakukkfiókák (önéletrajz, 1972), Apolló megtérése (összegyűjtött novellák, 1972), kéziratban: Péter. Erdélyi történet három felvonásban (dráma), Ostoros apó (színmű).

KISS JENŐ (Mócs, 1912. szept. 13. -) - költő, műfordító. Tanulmányait Kolozsváron végezte, jogi diplomát szerzett. 1934-től az Erdélyi Helikon helyettes szerkesztője, 1942-44 között a Termés szerkesztője, 1944-től az EMKE főtárgya az egyesület felszámolásáig, aztán az Utunk, az Állami Könyvkiadó, a Napsugár és az Igaz Szó szerkesztője, 1990-től a régi helikoni munkaközösség Erdélyben élő egyetlen tagjaként az újraalakult ESZC tiszteletbeli elnöke.

Első verseit a Brassói Lapok, a Pásztortűz közölte, de lényegében az Erdélyi Helikon költőjeként indult. Első verskötetét az ESZC adta ki 1937-ben (Kormos üvegen), majd 1942-ben Napforduló c. verseskötetét is. Alkotásaiban a modern stílushatások mellett a romániai magyar líra népiességét kifejező stílusjegyek a meghatározóak. Önérzetesen vállalja népi származását, és azokat a társadalmi problémákat, amelyek függvényében kisebbségi sorsunk alakul. 1955-ben Állami Díjjal tüntették ki. Számottevő műfordítói tevékenysége. Eminescu, Coșbuc, Bacovia, Blaga és mások avatott tolmácsolója. Jó évtized alatt (1963-76) öt balladakötetet fordított, amelyek később kétnyelvű kiadásban is megjelentek.

Más művei: Kínai császár (versek, 1946), Válogatott versek (1949), Úti rapszódia (versek, 1954), Szín és tűz (versek, 1956), Gyermeksíp (gyermekversek, 1960), Gépek erdeje (gyermekversek, 1960), Az élet szerelme (versek, 1961), Tulipánfák földjén (verses útirajz, 1961), Legszebb versek (1963), Fegyver nélkül fegyver ellen (gyermekversek, 1963), Kísérnek a csillagok (versek, 1964), Az esztendő élete (gyermekversek, 1964), Nem egy életre születtem (versek, 1966), Sors (versek, 1970), Rovásírás és egyéb feljegyzések (1972), Az ember és a tenger (vallomás helyett krónika, 1973), Aprónépség (gyermekversek, 1974), A kő nem mozdult (versek, 1975), Mérleg (versek, 1976), Fiúk, lányok, gyöngyvirágok (gyermekversek, 1978), Emberközelből (tanulmányok, cikkek, visszaemlékezések, 1979), Álom ajtókról (versek, 1982), A műfordító emlékei (1986), Holdutazás (versek, 1986), Folyó és tó (válogatott versek, Bp. 1987), A repülőtér közelében (válogatott versek, 1988), Ithaka messze van (vallomás helyett krónika, Kvár., 1992, az újraalakult ESZC 2. könyve), Időverten (versek, Bp. 1994).

KÓS KÁROLY eredetileg Kosch (Temesvár, 1883. dec. 16. - 1977. aug. 24., Kolozsvár) - író, költő, szerkesztő, grafikus, műépítész. A kolozsvári Ref. Kollégiumban érettségizett, Budapesten építész-mérnöki diplomát szerez, a magyar népi építkezés szellemében, angol és finn példát követve kialakította a korszerű építkezés stílusváltozatát. Ezt a törekvését jellemzi a pesti Állatkert, a zebegényi katolikus és a kolozsvári Monostor úti templom, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum épülete. Ösztöndíjasként a bizánci és török városépítészettel ismerkedik. A budapesti Iparművészeti Főiskola tanárának nevezték ki, de Romániában marad. Az építészet mellett grafikusként, közben könyvtervezőként és kivitelezőként, majd szépirodáként is jelentkezik a nyilvánosság előtt:

Sztambul (várostörténet és architektúra, Bp. - Konstantinápoly, 1918), Székely balladák (1907), Erdély ország népeinek építésze (részletek a Magyar Iparművészet 1908/3 számában), Atila királról ének (verses történelmi elbeszélés, 1909), Régi Kalotaszeg (Magyar Iparművészet, 1911/5), Testamentum és Agrikultúra (kiadatlan, 1915). Kalotaszeg c. folyóiratában saját verset, novellát, publicisztikát közöl.

1921-ben Kiáltó Szó c. (Zágoni Istvánnal és Paál Árpáddal közös) röpiratában munkára, életre szólítja fel az erdélyi magyarságot. Magyar Néppártot alapít, de a konzervatív erőkkal szemben háttérbe szorul. Az irodalmi-művészeti életben a transzszilvanizmus megfogalmazásával, gyakorlatával folytatja a küzdelmet. A Vasárnap c. képes újság, Erdély kövei (1922), Varjú-nemzetség (1925), Kaláka Kalendárium jelzik útját.

Barátaival megalakítja az Erdélyi Szépmíves Céhet (1924) és a Barabás Miklós Céhet (1931), szerkeszti az Erdélyi Helikont (1931-44).

Az ESZC öt munkáját jelenteti meg: Varjú-nemzetség (saját illusztrációival, 1925), Erdély (Kultúrtörténeti vázlat, 60 saját linóleummetszettel, 1929), Kalotaszeg (saját linóleummetszeteivel, 1932), Az országépítő. Történelmi regény (két kötetben, 1934), Budai Nagy Antal (színjáték, 1936).

1944 után főiskolai tanár, az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület elnöke, a Magyar Népi Szövetség Kolozs megyei elnöke, nemzetgyűlési képviselő. 1948-ban visszavonul a közélettől. Munkássága révén „jelképévé vált mindannak, ami az erdélyi magyarság öntörvénye, valóságsszemlélete és embersége”. Születésének 100. évfordulója előtt éppen ezért nacionalista hadjárat indult emléke ellen, könyveit kitiltották a könyvtárakból, sírját meggyalázták. Csak a diktatúra bukása után jelenhetett meg a Romániai Magyar Irodalmi Lexikonban, és Életrajza (közzeitette Benkő Samu, 1991). Az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh első köteteként Az országépítő c. könyvét megközelítőleg hasonló kiadásban adta ki (1992).

Más munkái: A lakóház művészete (tanulmány, Kv. 1928), A Gálok (kisregény és három novella, Kv. 1930), A székely nép építésze (Bp. 1944), Falusi építészet (népszerű szakkönyv, Kv. 1946), Mezőgazdasági építészet (szakkönyv, 1957), Hármaskönyv (szépírási, publicisztika, grafika, 1969), Kalotaszegi krónika (kisregények, emlékezés, színjáték, 1973).

KOVÁCS DEZSŐ (Magyarlápós, 1866. dec. 29. - 1935. jún. 17., Kolozsvár) - író, kritikus, szerkesztő. A kolozsvári Ref. Kollégiumban érettségizett, a Ferenc József Tudományegyetemen magyar-latin szakot végzett, egykori iskolájában tanít, 1910-33 között igazgatója, közben lankadatlanul irodalomszervezői munkát végez. Az Erdélyi Irodalmi Társaság tagja, 1908-tól titkára, 1922-től alelnöke, a Kemény Zsigmond Társaság tagja. Már egyetemi hallgató korában kolozsvári és budapesti lapok közlik elbeszéléseit, karcolatait. Két diákkori barátjával együtt közös elbeszéléskötetben jelentkezik (Trifólium, 1891). Kolozsvári Lapok néven szépirodalmi és társadalmi lapot indít. Első önálló kötete: Apró komédiák (Kv. 1900) a kritika elismerését váltja ki. Mátyás király emlékkönyvet szerkeszt tanártársával (Kv. 1902), amelyben anekdota-feldolgozásaival arat sikert. Negyedszázad múlva jelentkezik újra Apostolok és csavargók (Kv. 1924), és ugyanakkor Ballag már a vén diák c. köteteivel.

Halálát követő évben adja ki az ESZC Kollégiumi történetek és egyéb elbeszélések c. válogatott írásait (Kv. 1936). Elbeszéléseit és anekdotáit tartalmazza az 1970-ben Nagy Géza bevezetőjével kiadott könyve (A kísértő). Említést érdemel pályakezdő irodalomesztétikai értekezése A dráma és regény határa (Kv. 1894) és színikritikái.

KOVÁCS LÁSZLÓ (Gerendkeresztúr, 1892. dec. 25. - 1963. júl. 2., Bp.) - író, szerkesztő, kritikus. Középiskolát a nagyenyedi Bethlen Kollégiumban, egyetemet Kolozsváron végzett, ahol Az irodalom útján (Kv. 1941) c. kötetébe gyűjtött irodalom- és színikritikáival a doktori címet is megszerzi. Az Erdélyi Szemle, majd a Pásztortűz közli verseit, novelláit, színpadi jeleneteit, könyvbírálatait. 1926-tól az ESZC lektora, a Céh irodájának igazgatója. 1944 őszén a hivatalos engedély birtokában sikertelenül próbálja újraindítani az Erdélyi Helikont. 1950-ben áttelepül Magyarországra, Az Út szerkesztője (1952-56), majd a Reformátusok Lapja munkatársa (1956-63). Legjobb kritikai írásaiban igyekezett minden szélsőségtől elhatárolódó transzszilvanista maradni. Éles viták részvevője és kiokoskodója volt.

Az ESZC kiadásában jelent meg 1941-ben Az irodalom útján és 1943-ban a Gábor Áron: Egy hős arcvonásai c. könyve.

Más művei: Történet a férfiről (novellák, Pásztortűz Könyvtár, Kv. 1930). Szerkesztette Az Erdélyi Helikon Íróinak Anthológiáját (Kv. 1934), Erdélyi Csillagokat (I-II., Kv. 1935, 1942), a Séta a bölcsőhelyem körül c. „erdélyi képeskönyv”-et (1940), és Ősz János A csudatáska c. székely népmesegyűjteményét.

KUNCZ ALADÁR (Arad, 1885. dec. 31. - 1931. jún. 24., Budapest) - író, szerkesztő, kritikus, műfordító. Gyerekkorát Kolozsváron tölti, ahol a piarista gimnáziumban végez. A budapesti egyetemen magyar-latin-görög szakon fejezi be tanulmányait, doktori disszertációját Toldy Ferencről írja. Néhány esztendő múltán doktori dolgozata folytatásaképpen monográfiát ír A magyar irodalomtörténet elméletének és módszerének fejlődése Toldy Ferenc óta címmel (máig kiadatlan). 1909-14 között a Nyugat munkatársa. Párizsban és Franciaország különböző vidékein többször is megfordul, Ady és a kor szellemében tanulmányozza a francia irodalmat és életet. Az I. világháború egy francia faluban találja. Öt évig civil internáltként fogoly. Hazatérése után az Új Magyar Szemle és az Aurora c. folyóiratok szerkesztője. 1923 tavaszán visszatér Kolozsvárra, előbb az Ellenzék irodalmi mellékletét szerkeszti, meghonosítja a Nyugat esztétikáját az „európai művészi színvonal” érdekében, az erdélyiességet, a vallani és vállalni vita alapján, a korszerű írói magatartást kialakítandó. Tapintatával, igényességével kivívja az írók megbecsülését. Gaál Gábor, aki szemben állott vele, nagyra becsülte érdemeit.

Nagy művét - a Fekete kolostort - halála évében fejezi be. Két kötetben rögtön kiadja az ESZC. Még ugyanabban az évben ugyancsak az ESZC kiadásában megjelenik az Erdélyi Helikonban folytatásokban közölt Felleg a város felett c. regénye (Kv. 1931). Fekete kolostor c. regénye maradandó érték, „egy lélek belső fejlődésének története”, olyan regény, amely „nem önelemző vallomásokban mondja el ezt, hanem epikusan, fogolytársai életének, a hétköznapi eseményeknek mind behatóbb megfigyelése, mind elmélyültebb ábrázolása útján”. Több magyar és idegen nyelvű kiadást méltán megért művet alkotott fő munkájával. Tanulmányok és kritikák címmel Pomogáts Béla kötetbe gyűjtötte (1973) európai tájékozódást mutató írásait. Műfordításai: Tristan Bernard: Államtitok (Bp. 1921), Pierre Benoit:

Királyasszony szeretője (Bp. 1924), Arthur comte de Gobineau: A renaissance (Bp. 1925), Guy de Maupassant: Parent úr (Bp. 1925) és A számadás órája (Bp. 1948).

LIGETI ERNŐ (Kolozsvár, 1891. febr. 19. - 1945. jan. 11., Budapest) - író, publicista, szerkesztő. Iskoláit Kolozsváron végezte és szerzett jogtudományi doktorátust. Újságírói pályáját a Nagyváradai Naplónál kezdte 1911-ben. Harcolt az I. világháborúban, 1918 közepén került haza. A Kolozsvári Hírlap, majd a Keleti Újság irodalmi folyóiratának, a Napkeletnek szerkesztője. Az Országos Reformkör, az Erdélyi Írói Társaság, a Kemény Zsigmond Társaság tagja, az Erdélyi és Bánáti Kisebbségi Újságírószervezet elnöke. Az ESZC egyik alapítója. 1934-ben a helikoni közösségből kiválva Független Újság címmel hetilapot indít. 1943-ban Budapestre költözik, a Magyar Nemzet kulturális rovatvezetője. A nyilasok feleségével együtt agyonlőtték.

Költőként kezdte, urbánusként groteszk és „komplikált”, de novelláiban és regényeiben jelen van az erdélyi táj és népsors. Politikai vázlatkönyvében, az Erdély vallatásában (Kv. 1922) demokratikus egységet, összefogást hirdet az osztály- és felekezeti megosztással szemben. Tamási Áron New Yorkból üdvözlí a „Ligeti-szél” fuvallatát. Mondanivalóját főként regényei tükrözik. Előbb avantgardista felfogásban, aztán „európai fikciók” helyett az erdélyi valóság ábrázolásával. Jelentős a kolozsvári tragédiát bemutató regénye, az ESZC által kiadott Föl a bakra!, amely Kós Károly illusztrációival jelenik meg 1925-ben, s két év múlva a Kék barlang c. kétkötetes regénye (Kós Károly illusztrációival), az 1931-ben A két Böszörményi, apa-fiú ellentétet ábrázoló ugyancsak kétkötetes regénye, majd a következő évben Az idegen csillag c. regény, amelyben egy afrikai néger énekes törzsétől való elszakíthatatlanságát, az erdélyi magyar kisebbség kiszolgáltatottságát és a saját zsidó származásából adódó tártalanságát ábrázolja. Nemzetiségi kérdést láttat európai környezetben, a keleti és a nyugati, a polgári és a népi életforma ütköztetésével A rózsaszüretben, amely alcíme szerint A Balkán regénye, és az író valóban „nagy” regénye. Ugyancsak jelentős számunkra a Súly alatt a pálma (1941). „Egy nemzedék szellemi élete. 22 esztendő kisebbségi sorban” alcímmel ellátott könyve, amelyben a két világháború közötti erdélyi irodalom belső életrajzát nyújtja.

Más művei: Magányosan ezer tavasz közt (versek, Nv. 1919), Asszony (novellák, Mv. 1920), Belvedere (regény, Kv. 1921), Én jót akartam (versek, Szatmárnémeti, 1924), Eget vívó György deák (ifjúsági regény, Cimbora, 1924), Az ifjító szűz (regény, Kv. 1925), A páneurópai mozgalom (tanulmány, Kv. 1926), Vonósnégyes (elbeszélések, Kv. 1928), A kuruzsló (regény, Kv. 1929), Az ő kis katonája (regény, Mv. 1931), Jákob, az angyal (kisregény, Nv. 1940), Noé galambja (történelmi regény, Bp. 1943).

MAKKAI SÁNDOR (Nagyenyed, 1890. máj. 13. - 1951. júl. 19., Budapest) - író. Iskoláit a nagyenyedi, kolozsvári, sepsiszentgyörgyi ref. kollégiumban, felsőbb tanulmányait a kolozsvári Református Teológián és a Ferenc József Tudományegyetemen folytatta. A filozófia doktora. Kolozsváron vallástanárr, Vajdakamaráson lelkész, 1918-tól teológiai tanár Kolozsváron. 1926-ban püspökké választják. Az Erdélyi Múzeum Egyesület, az Erdélyi Írói Társaság, a Kemény Zsigmond Társaság tagja, az Erdélyi Helikon, Hitel munkatársa és protestáns egyházi folyóiratok szerkesztője, szenátor. 1936-ban lemond püspöki hivataláról, áttelepül Magyarországra, Debrecenben egyetemi tanár. „Mint közíró, elbeszélő és regényíró erkölcsi támpontokat épített ki az erdélyi

magyar irodalom megújodása számára.” Az Ady-vitákban a költőt vállaló ifjúság mellé áll (Magyar fa sorsa, Kv. 1927). Az erdélyi élet megújodására programadó, öt előadását tartalmazó röpiratának (Magunk revíziója, Kv. 1931) nagy hatása volt. Történeti regényei korszerű nemzeti sorsregények. Nem lehet c. önfeladása a kisebbségi helyzet lehetetlenségét bizonyítja, de emberi tragédia is, hiszen eltávolodás saját programvállalásától.

Az ESZC Tamási Áron után a legtöbb könyvét jelentette meg, összesen kilencet: Ördögszekér (Kós Károly illusztrációival, 1925), Magyar fa sorsa (Bánffy Miklós illusztrációival, 1927), Ágnes (regény, Bánffy Miklós illusztrációival, 1928), Egyedül. Bethlen Gábor lelki arca (1929), Magunk revíziója (1931), Erdélyi szemmel (1932), Harc a szobor ellen (négy tanulmány, 1933), Táltoskirály (1934), Sárga vihar (sorozaton kívül, két kötetben, 1934).

Számos vallásos és pedagógiai munkáján kívül egyéb művei: Számadás (versek, Kv. 1912), Kapu előtt (regény, Kv. 1921), Holt tenger (társadalmi regény, Kv. 1923), Az Eszter padja (Kv. 1924), Élet fejedelme (elbeszélések, Kv. 1924), Megszólalnak a kövek (elbeszélések, Kv. 1925), Gyöngyvirág (énekes mesejáték, 1927), Az elátkozott óriások (előadások, Kv. 1928), Az élet kérdezett (tanulmányok, 1935), Magyar nevelés, magyar műveltség (Bp. 1937), Magyarok csillaga (Bp. 1937), Tudománnyal és fegyverrel (Bp. 1939), Örök Erdély (Bp. 1940), Mi, Ernyeiek (Bp. 1940), Szép kísértet (Bp. 1942), A fejedelem rózsája (Bp. 1943), Szabad vagy (Bp. 1943). Német, francia, török nyelvre fordították egyes műveit.

MAKSAY ALBERT (Sopron, 1897. jún. 7. - 1971. jún. 22., Kolozsvár) - költő, író, műfordító, lelkész, teológiai szakíró és tanár. A kolozsvári Ref. Kollégiumban érettségizett, az egyetem orvosi karára iratkozott, majd a Református Teológiát végezte el. Egy évig püspöki titkár. Az Egyesült Államokban kiegészítő teológiai tanulmányait, keleti nyelvészetet tanul. 1925-59 között az újszövetségi exegézis tanára, a Kálvinista Világ és a Református Család szerkesztője. Az Erdélyi Irodalmi Társaság, az Erdélyi Múzeum Egyesület, az Erdélyi Helikon írói közösség, a romániai Pen Club magyar tagozatának tagja, a Károli Gáspár Irodalmi Társaság főtítkára. Versekkel jelentkezik, aztán dániai útinaplóval (Szemek egy gyöngysorból, 1934), Kolozsvár c. városkalauz szövegírója, több antológiában szerepel. Műfordításaival angol, amerikai költőket tolmácsol. A néger líra első bemutatója Erdélyben.

Az ESZC 1935-ben Idegen partok címmel adja ki útiképeit. Kötetei: A csend dalai (versek, Torda, 1927), Kőrösi Csoma Sándor tibettudományi munkássága nyelvészeti és vallástudományi szempontból (1945).

MESCHENDÖRFER ADOLF (Brassó, 1877. máj. 8. - 1963., Brassó) - költő, író. Kereskedő családba születik. Nem követi apja mesterségét. Különféle iskolákat végez, Németországban tanul. Hazatérve tanár és kultúrpolitikus. 1907-ben alapítja a Karpathen c. folyóiratot, amely felemészti egész vagyonát. 1913-ban három iskola igazgatója. 1927-ben az 1544-ben alapított Honterus gimnázium rektora.

„Az írásművészet minden területén radikálisan modern, új és minden mondanivalója az erdélyi földből és a szász lélekből fakad...” - írja róla fordítója, Kós Károly.

Az ESZC Die stadt im Osten című regényét a szerző beleegyezésével Corona címmel (ez Kronstadttal egyenértékű neve volt Brassónak) adta ki két kötetben, Kós Károly fordításában. A verseket Dsida Jenő fordította.

Néhány más műve: Leneore (regény), Der Ast von Kerz (dráma), Michael Weiss (dráma), Vogel Phönix (dráma), Gedichte (költemények).

MOLTER KÁROLY (Óverbász, 1890. dec. 2. - 1981. nov. 30., Marosvásárhely) - író, kritikus, irodalomtörténész. Kecskeméten érettségizett, a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen magyarnémet szakot végez. 1913-45 között a marosvásárhelyi Ref. Kollégium tanára. 1945-ben a Bolyai Tudományegyetemen doktorál, német irodalmat tanít. A Kemény Zsigmond Társaság tagja, a Zord Idők társ-szerkesztője, az ESZC irodalmi lektora. Fajörület-ellenes, antifasiszta írásainak, regényeinek gyakori témája a szociális haladás szükségessége, a demokratizmus, a néptestvérség. 1968-ban megkapta az Igaz Szó kritikai és irodalomtörténeti díját.

Az ESZC 1929-ben kiadta Metania R.T. c. regényét két kötetben Guncser Nándor illusztrációival, 1937-ben Tibold Márton c. kétkötetes regényét és 1942-ben Bolond kisváros c. elbeszéléskötetét.

Más munkái: Harámbasák (vígjáték, Mv. 1925), Özvegyország (színdarab Lenauról, Mv. 1926), Tank (színmű, Mv. 1929), Faluszerző (kisregény, Brassó, 1935), Reformáció és magyar műveltség (tanulmány, Kv. 1943), Deutsche Literatur im XX. Jahrhundert (egyetemi jegyzet, Kv. 1946), Der Bürger in der deutschen Literatur (egyetemi előadások, Kv. 1948), Csaló is csalódik (vígjáték, 1955), Harci mosolyok (karcolatok, elbeszélések, Mv. 1956), Iparkodj, kisfiam! (elbeszélések, 1964), Szellemi belháború (tanulmányok, cikkek, krokik, 1918-1944), Komor korunk derűje (anekdoták, 1971), Buborékharc (publicisztika, 1980).

NAGY DÁNIEL (Battonya, 1886. aug. 11. - 1944. márc. 14., Budapest) - író, szerkesztő. Öt gimnáziumi osztály után autodidakta. Újságíró, a Nyugat, a kolozsvári Napkelet, az aradi Genius munkatársa. Regényeiben, elbeszéléseiben a társadalom szélére szorult kisemberek szenvedéseit ábrázolja.

Az ESZC 1926-ban adta ki Cirkusz c. regényét Kós Károly illusztrációival.

Jelentős kötetei: Börtönök bús lakója (1919), Piros frakk (1922), Árvák (1924), Egy szegény kisfiú élettörténete (1925), Májusi szerenád (1928), Édes kisfiam (1940), Egy szív meghasad (1944).

NAGY JENŐ (Hagymásbodon, 1912. júl. 8. - 1974. okt. 31., Debrecen) - tanár, író. A kolozsvári egyetemen szerzett oklevelet 1937-ben. Marosvásárhelyen munkás, közben a magyaróvári gazdasági akadémián tanul. 1940-ben tanári diplomát kapott. 1942-től Marosvásárhelyen és Mohácson volt gazdasági iskolai tanár. A II. világháborúban fogságba esett. Hazatérve Szekszárdon és Baján tanított. 1950-től Hajdúböszörményben, 1964-től Debrecenben tanítóképző intézeti tanár. Munkatársa volt az Erdélyi Helikonnak. Több tankönyvet írt.

Az ESZC 1943-ban kiadja a Sárkányfogak között c. kétkötetes regényét.

Más műve: Szegény kicsi bojtár (balladajáték, Mv. 1937., Gagy Lászlóval).

NYÍRÓ JÓZSEF (Székelyzsombor, 1889. júl. 18. - 1953. okt. 16., Madrid) - elbeszélő, regényíró. Székelyudvarhelyen gimnáziumot, Gyulafehérváron római katolikus teológiát végzett, 1912-ben a bécsi Pazmaneumban pappá szentelték. Szebenben, Besztercén, majd Kibédén lelkész. 1919-ben kilép az egyházi rendből. Megnősül. Előbb mint molnár, később mint újságíró dolgozik. A Keleti Újságnál, az Újságnál, majd újra a Keleti Újságnál szerkesztő. Haldoklik a székely c. rajzával megnyeri a Zord Idő, később a Napkelet novelladíját. 1931-től gazdálkodó. 1938-ban ismét újságíró. 1941-ben Budapestre költözik, a politikai jobboldal felé sodródik. 1945-ben Németországba menekül, onnan Madridba kerül, és ismét pap lesz. 1952-ben a clevelandi Kossuth Könyvkiadó elnöke.

Az Erdélyi Szépművés Céh és az Erdélyi Helikon alapító tagja. Újszerű balladái hangjával aratott sikert. Novelláiban, regényeiben a székely nép küzdelmes sorsát ábrázolja. A fiatal erdélyi irodalom egyik nagy tehetségének tartották.

Az ESZC 1929-től kezdődően hat könyvét adta ki: A sibói bölény (regény két kötetben, Kós Károly linóleummetszeteivel), Isten igájában (regény két kötetben, 1930), Kopjafák (Gy. Szabó Béla fametszeteivel, 1933), Székelyek (elbeszélések és rajzok, Vásárhelyi Z. Emil címlapjával, 1936), Havasok könyve (Vásárhelyi Z. Emil címlapjával, 1936), Madéfalvi veszedelem (regény két kötetben, 1939).

Más munkái: Jézusfaragó ember (1922), Uz Bence (1933), Az én népem (1935), Halhatatlan élet (1941), Az elszántak (1943), Néma küzdelem (1944). Székely tárgyú színművekkel és film-novellával jelentkezett, Madridban két regényt is írt.

OLOSZ LAJOS (Ágya, 1891. aug. 20. - 1977. ápr. 26., Arad) - költő. Családja a XVII. században még olasz. Nemességet Bethlen Gábortól kaptak 1617-ben, Háromszéken. Nagykőrösön és Szegeden végezte a gimnáziumot, 1917-ben Kolozsvárt jogi doktorátust szerzett. Kőröskisjenőn ügyvéd. 1937-ben Nagyszalonta ref. egyházmegye főgondnoka. Az Erdélyi Helikon alapító tagja. A Magyar Írók Országos Egyesületének, a Kemény Zsigmond Társaságnak, a Kölcsey Egyletnek, a Gyöngyösi István Társaságnak tagja, a Magyar Párt alelnöke, a Déli Hírlap főszerkesztője Aradon (1943-44). 1944 után visszavonul az irodalmi élettől. Költészete a magával tusakodó lélek s a természetben való megnyugvás kifejezése.

Az ESZC 1931-ben adta ki Barlanghomály című verseskötetét Kós Károly illusztrációival.

Kötetei: Gladiátorarc (versek, 1923), Égő csolnakon (versek, 1926), Versek (1968), Legszebb versei (1971), Hattyúének (1972).

ORMOS IVÁN (Borosjenő, 1902. nov. 29. - 1958. márc. 10., Budapest) - költő, író, újságíró. Középiskolai tanulmányait az aradi reálgimnáziumban, a pozsonyi kadetiskolában és a székelyudvarhelyi gimnáziumban végezte. Két évig a budapesti közgazdasági egyetem hallgatója volt. 1926-tól a Temesvári Hírlap és a 6 Órai Újság munkatársa 1939-ig, amikor Magyarországra költözött és a budapesti Friss Újságnál dolgozott.

Az ESZC 1937-ben jelentette meg Állj! Ki vagy? című regényét.

Más munkái: Ölelés dúlt földön (versek, 1924), Ökrökkel és csillagokkal (versek, 1928), Lola (riportregény, 1929), Esti társ (versek), Napok és emberek (novellák, tárcák).

ŐSZ JÁNOS (Magyarkirályfalva, 1863. febr. 7. - 1941. dec. 26., Marosvásárhely) - közíró, mesegyűjtő. Tanítóképzőt végzett. Kibédén tanított, majd 1901-től Küküllőpócsfalván. 1919-ben Kolozsváron lévita-papi diplomát szerez. Felekezeti iskolában tanít 1933-ig. Két - jogot végzett - fia meghal a háborúban.

Írói pályája során vidéki lapokban tárcát, vezércikket közöl. A Magyar Nyelvőr munkatársa. A mesegyűjtést a múlt század utolsó évtizedében (1884) kezdi a népies-nemzeti irányt meghatározó Kisfaludy Társaság módszerei szerint. Mesegyűjtésével 1897-ben a Kisfaludy Társaság díját nyerte.

Az ESZC A csudatáska. Eredeti székely népmesék címmel 1941-ben adta ki könyvét Kovács László bevezetőjével.

Népmesegyűjteményei: Marosszéki székely népmesék (1917), A szép királyfi (1939).

PÁLFFY JÁNOS (Tarcsafalva, 1804. jan. 10. - 1857. ápr. 13., Tarcsafalva) - író, politikus. A Tarcsafalvi Pálffy család utolsó sarja. Apja Udvarhelyszék pénztárnoka. Koronka József székelykeresztúri unitárius tanár tanítványaként kezdi iskoláit. 1816-tól a kolozsvári Unitárius Kollégiumban folytatja „eminens” tanulóként. 1825-ben a József-nádor huszárezredbe lép, huszárkadét. 1833-ban Stiriában állomásozik ezredével, beutazza Olaszországot. Erdődi János álnéven írt a Pesti Hírlapba. Cikkei miatt tíz év szolgálat után, főhadnagyként kilép a katonaságtól, küsmödi birtokára vonul. 1840-ben három „eredeti novellát” ír. 1841-ben Küküllő megye országgyűlési ellenzéki képviselője. Bölöni Farkas Sándor temetésekor gyászbeszédet mond. Az 1848. márc. 15-i események középpontjában áll Udvarhelyszéken. Az 1848. május 30-án tartott kolozsvári unió-országgyűlés vezérszónoka. A legtekintélyesebb erdélyi képviselők közé tartozik a pesti országgyűlésben, amelynek alelnöke. A Honvédelmi Bizottság tagja. A Kossuth által felajánlott magas beosztást tüdőbaja miatt nem vállalhatja. A szabadságharc után bujdosik, aztán önként jelentkezik. Halálra ítélik, de kegyelmet kap. Sátorújhelyre internálták, súlyos tüdőbaja miatt szülőfalujába költöztetett. Két évig Kemény Zsigmond társaságában Pesten él. Aztán vándoréletbe kezd. Naplót, regényt ír: A Zsadányi család (nyolc fejezetével elkészült), Tihamér (regény), Kendi Ferenc (életképek). Emlékezéseihez, amely Magyarországi és erdélyi urak címmel maradt meg, 1856 körül kezd: „ítéletet mond másokról úgy, hogy mögötte ott látható mindig saját maga”. Több mint kétszáz (kéziratban 241) kortársáról jegyezte fel emlékeit. Halála megakadályozta műve befejezésében. Minden vagyonát a gróf Mikó Imre által alapított Erdélyi Múzeum Egyletre hagyta, de a családja indította per következtében akarata nem teljesült.

Munkái: írásait és beszédeit az Erdélyi Híradó, Magyar Hírlap, Esti Lapok és az Országgyűlési beszédek és hozzászólások őrzik. A keleti harcról és politikáról szóló tanulmánya, Önéletrajza és más írásai családja gondatlansága miatt elkallódtak. Emlékezéseinek sorsáról maga gondoskodott. Ezt az ESZC - Szabó T. Attila alapos bevezetőjével és jegyzeteivel - 1939-ben adta ki két kötetben.

REMÉNYIK SÁNDOR (Kolozsvár, 1890. aug. 30. - 1941. okt. 24., Kolozsvár) - költő. Középiskoláit a kolozsvári Ref. Kollégiumban végezte, jogi tanulmányokat a helyi egyetemen folytatott, de szemideg-betegsége miatt nem fejezte be. Írásai előbb a Dobsina és Vidéke c. lapban, majd a kolozsvári lapokban (Ellenzék, Kolozsvári Hírlap, Újság) jelentek meg. Esztétikai, kritikai tanulmányokat, lírai hangulatképeket írt. Első versét az Új Idők közölte 1916-ban. 1918-tól az Erdélyi Szemle munkatársa. 1921-ben szerkesztésében indul a

Pásztortűz c. szépirodalmi folyóirat, amelyet 1923 nyaráig szerkesztett. 1926-ban elnyerte a Petőfi Társaság nagydíját. 1935-től újra a Pásztortűz szerkesztője. A két világháború közötti magyar irodalom egyik vezéralakja volt. Az erdélyi sorsot bemutató humanista mondanivalójú, lélekűdítő verseit napjainkban örömmel újra felfedezzük. Az újraalakított ESZC első könyvsorozatában megjelentette összes verseit.

Az ESZC 1927-ben kiadta a Két fény között (versek, Bánffy Miklós illusztrációival), 1935-ben Romon virág (versek), 1940-ben Magasfeszültség (versek), Egészen (hátrahagyott versek, 1942) című kötetét.

Más munkái: Mindhalálig (Végvári álnévvel, 1918), Végvári versek (1918-1921), Fagyöngyök (versek, Kv. 1918), Rainer Maria Rilke versei (műfordítások, Kv. 1919), Csak így... (versek, Kv. 1920), Vadvizek zúgása (versek, Kv. 1921), A műhelyből (versek, Bp. 1924), Egy eszme indul (versek, Kv. 1925), Atlantisz harangoz (versek, Bp. 1926), Gondolatok a költészetről (Arad, 1926), Szemben az örökméccsel (versek, Bp. 1930), Kenyér helyett (versek, Bp. 1933), Összes versei (1941).

SIPOS DOMOKOS (Dicsőszentmárton, 1892. aug. 4. - 1927. dec. 22., Dicsőszentmárton) - író, költő, újságíró. Nehéz családi körülmények között nő fel, a nagyenyedi Bethlen Kollégiumban tanul, rövid ideig Budapesten jogot hallgat. Kassán, Orosházán, Földeákon és más alföldi városokban tisztviselő. Visszakerülve szülővárosába hivatalnokoskodik. 1918-ban a Nemzeti Tanács Kisküküllő vármegyei főispánjává választotta, kinevezésére nem került sor a december 1-jei gyulafehérvári határozat miatt. Helyettes főjegyző lesz. 1921-ben a dicsőszentmártoni Erzsébet Könyvnyomda Rt. ügyvezető igazgatója és a Kisküküllő c. hetilap felelős szerkesztője. Templomrabló és Boldog idők c. novelláival elnyerte a Zord Idők pályázatát. Életművének legértékesebb darabjai a szociális igazságot kereső, határozott kritikai élű novellái. Szabad versei közül néhány a magyar halállíra remeke. Hosszú, súlyos betegség, tüdőbaj végez vele harmincöt éves korában.

Az ESZC két művét jelentette meg halála után: Vágtat a halál (versek, Szentimrei Jenő bevezető tanulmányával és Kós Károly fametszeteivel, 1927), Vajúdó idők (elbeszélések, Nagyenyedi Jeney Lajos rajzaival, 1928).

Más művei: Istenem, hol vagy? (novellák, Kv. 1922), Vajúdó idők (pályadíjat nyert regényvázlat a Kardos Jakab-féle erdélyi parasztlázadásról), Vidéki forradalom (napilapban folytatásokban megjelent regény az 1918-as forradalomról).

SZÁNTÓ GYÖRGY (Vágújhely, Nyitra megye, 1893. jún. 7. - 1961. szept. 11., Budapest) - író, költő, festőművész. Lugoson végzett középfokú tanulmányai után a budapesti Műegyetem építészeti karára iratkozott, de a háború miatt félbeszakította felkészülését. A kolozsvári román operaház díszlet- és jelmeztervezője. Homloksebesülése miatt előbb az egyik, aztán mindkét szemére megvakul. Gyógykezelésre Bécsbe költözött. Addigi festőművészi pályáját az íróira cseréli fel. Versei, novellái az erdélyi lapokban jelentek meg. 1924-ben Aradra költözik. Termékeny írónak bizonyul. 1942-44 között Budapesten él, majd 1947-től végleg ott telepszik le. Elsősorban történelmi és ifjúsági regényeivel aratott sikereket.

Az ESZC öt regényét adta ki. Mata-Hari (Szolnay Sándor fametszeteivel, 1928), Stradivari (két kötetben, 1933), Fekete éveim (önéletrajzi regény, két kötetben, Gy. Szabó Béla címlapmetszetével, 1935), Meléte (két kötetben, 1938), Volgadal (1939).

Más művei: Sebastianus útja elvégeztetett (regény, Arad, 1924), A kék lovas (novellák és versek, Arad, 1924), Schumannal a karneválban (versek, Arad, 1925), Bábel tornya (regény, Brassó, 1926), A földgömb (regény, Bp. 1929), A bölcső (regény, Bp. 1929), Utolsó hajnal, első hajnal (regény, Bp. 1930), Élő múlt (regény, Bp. 1934), Sátoros király (történelmi dráma, 1936), Elillant évek (regény, Kv. 1940), Hajdútánc (regény, 1942), Őt fekete holló (önéletrajzi regény, 1943), Ötszáz pengő (regény, 1944), Temesvár felé (regény, Arad, 1946), Messiások (regény, 1947), A boszorkány (1950), Nászinduló (regény, é.n.), Esze Tamás talpasai (1951), Az Alapyak kincse (ifjúsági regény, 1952), Majtény után (1953), Kastély (1955), Csőd (regény, 1955), Mozart kutyája (1956), Lakoon, avagy a valóság és képzelet hatása (1957), Nelli néni öröksége (1957), A három vaskorona (népmondák, 1960), Ötszínű ember (1960), A javíthatatlan javító (1962), Weimari árnyjáték - A beszélő festmények (1967).

SZÉKELY JENŐ (Marosvásárhely, 1889. - 1963., Budapest) - író, költő, szerkesztő, gyógyszerész, sportvezető. Nagyszebenben végezte középiskoláit, majd gyógyszerészi oklevelet szerzett. Végigküzdötte az első világháborút. 1921-ben megnyitja marosvásárhelyi gyógyszerertárát. A Magyar Gyógyszerész Szakszervezet egyik alapítója, a Magyar Párt Intézőbizottságának tagja, a Marosvásárhelyi Sport Egylet főtitkára, majd alelnöke, négy székely vármegye gyógyszerész szakszervezetének elnöke. Később a budapesti Gyógyszerészet c. lap főszerkesztője. Regényének, A Csehi-családnak a megjelenése után Kuncz Aladár „új tehetség”-ként említi.

Az ESZC 1928-ban adta ki regényét: A Csehi-család (Bánffy Miklós illusztrációival).

Más munkái: A hazug király (regény, 1921), Csendes sétány (versek, 1932).

SZEMLÉR FERENC (Székelyudvarhely, 1906. ápr. 3. - 1978. jan. 9., Bukarest) - költő, író, műfordító, kritikus. Szülővárosában kezdte tanulmányait. Az 1916. évi román betörés elől szüleivel Székesfehérvárra menekült, a középiskolát Brassóban fejezi be. Bukarestben jogot végez. 1930-48 között Brassóban ügyvéd és újságíró. Első versei 1923-ban jelentek meg. 1938-ban társsal megalakította az Erdélyi Enciklopédia Kiadót, később szerkeszti a Magyar Népi Szövetség Nép Egység c. lapját. 1953-tól az Igaz Szó szerkesztője. 1956-ban véglegesen Bukarestbe költözött, a román írószövetség titkára.

1942-ben Baumgarten-díjat, 1953-ban Állami Díjat kapott.

Az ESZC 1934-ben adta ki Ember és táj c. verseskötetét.

Más művei: Búvópatak (versek, 1940), Hazajáró lélek (emlékezések, Arad, 1943), Lángoló napok (versek, 1944), Arkangyalok bukása (versek, Kv. 1947), Tavaszodik (versek, 1949), A híd elkészül (1949), A föld alatti erdő (versek, 1950), Mind több fény (elbeszélő költemény, 1951), Harcolni híven (versek, 1953), Gyökerestől (szatíra, 1954), Válogatott versek (1955), Lépésről lépésre (tanulmány, 1956), Búcsú az ifjúságtól és egyéb történetek (1957), Dúdoló (1957), A három púpú hegy (kisregény, 1957), Téli alma (versek, 1959), Szelek tenyerén (versek, 1960), Változó vidék (versek, 1960), Álmodók között (versek, 1961), Földön, égen (versek, 1962), Egy életen át (versek, 1963), Augusztustól augusztusig (regénytrilógia, 1963),

Vándorló évek (versek, 1964), A költészet értelme (esszék, 1965), Minden halhatatlan (versek, 1965), Különös korban (versek, 1966), Libasorban (ifjúsági regény, 1967), Összegyűjtött versek (1967), A sárkányok meghalnak (ifjúsági regény, 1967), Versek 1924-1944 (1967), Változott egekben (válogatott műfordítások, 1969), Évgyűrűk (prózai írások, 1970), Nehézarcú világ (útirajzok, 1970), Madárjósolat (versek, 1971), Varázsvessző (versek, 1972), Fekete csillag (versek, 1973), Az álom túlsó partján, avagy egy lelkiállapot története (versek, 1976), Fegyveres felhők (versek, 1977), Emlékezés egy süvölvényre (emlékezések, 1978), Nagy folyamok mellett (válogatott versek, 1979), Százlátó üveg (önéletrajzi jegyzetek).

SZENTELEKY KORNÉL (Pécs, 1889. júl. 27. - 1933. aug. 20., Oszivác) - orvos, vajdasági magyar író, költő, szerkesztő, műfordító. Zomborban érettségizett, Budapesten orvosit végzett 1916-ban. Első írása a Hét c. folyóiratban jelent meg. A vajdasági magyar irodalomnak központi alakja és szervezője a két világháború közötti időszakban. A Vajdasági Írás (1927) szerkesztője volt a folyóirat megszűnéséig. Később Csuka Zoltánnal indította az Újvidék (1932) c. lapot. Ápolta az erdélyi írókkal való kapcsolatot. Az Erdélyi Helikon munkatársa volt.

Az ESZC 1931-ben jelentette meg Isola Bella c. regényét (Kolozsvári Sándor fametszeteivel), amelyet német nyelvre is lefordított. Az európai látókör igényét fejezi ki ebben a regényében és a sajátos helyi színek elméletét érvényesíti benne. Emlékét őrzi az 1934-ben létrehozott Senteleky Társaság és folyóirata, az újvidéki Kalangya (1932-44).

Más művei: Kesergő szerelem (1920), Színek és szenvedések (emlékezés, 1923), Úgy fáj az élet... (rajzok, novellák, 1925), Bazsalikom (modern szerb költők antológiája), A fény felgyúl és ellobog (színpadi játék, 1929), Holnap, holnapután (elbeszélések, 1942), Útitarisznya (útirajzok, 1942), Ugartörés (tanulmányok, 1943), Sz. K. irodalmi levelezése 1927-1933.

SZENTIMREI JENŐ, Kovács (Arad, 1891. dec. 14. - 1959. szept. 2., Kolozsvár) - költő, író, újságíró. Katonaiskolát végzett. Tényleges tiszt volt. 1915-ben súlyos sebesüléssel Kolozsvárra került és újságírói pályára lépett. Új Erdély címmel hetilapot indított. Később a Keleti Újság munkatársa, majd a Napkelet, a Haladás, a Szatmári Hírlap és a Vasárnapi Újság c. hetilap, aztán az Újság, az Ellenzék szerkesztője, a Brassói Lapok munkatársa. Szavalókórust szervez, paraszti színjátszókkal bemutatja a Csáki bíró lánya c. dramatizált népballada-feldolgozását.

Az Erdélyi Szépmíves Céh alapító tagja.

A második világháború után a kolozsvári Állami Magyar Színház, a Józsa Béla Athenaeum, az Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat vezetője, majd a Szentgyörgyi István Művészeti Főiskola tanára.

Az ESZC 1930-ban adta ki Ki kell mondani c. verseskötetét Widmann Walter illusztrációival.

Más művei: Azoknak a keveseknek (versek, Mv. 1912), Petőfi visszajön (színjáték, Kv. 1915), Egyenes támadás (Parainesis-féle, 1916), Erdély felől (versek, 1916), Mikroszkóp (szatirikus karcolatok, Kv. 1921), Nyári délután Egeresen (versek, Kv. 1924), Városunk és egyéb elbeszélések (Mv. 1925), Sz. J. Verses Magyar Históriaja (Szopos Sándor és Kós

Károly rajzaival, Kv. 1928), Siratóban (komédia, Kv. 1930), Ferenc tekintetes úr (Kölcsey Ferenc életregénye, 1939), Nyersmérleg (válogatott versek, Kv. 1943), Szentgyörgyi István élete és művészete (Bukarest, 1955), Vallomások (tanulmányok, bírálatok, emlékezések, Mv. 1956), Harc az állandó színházért Marosvásárhelyen (Mv. 1957), Versek (Bukarest, 1963).

SZERB ANTAL (Budapest, 1901. máj. 1. - 1945. jan. 27., Balf) - író, irodalomtörténész. A budapesti piarista gimnáziumban érettségizett, egy évig Grazban tanult, magyar-német-angol szakos tanárként doktorált 1924-ben. Párizsban, Olaszországban járt, egy évet Londonban töltött tanulmányúton. 1928-tól kereskedelmi iskolai tanár. 1932-ben elnyerte az Erdélyi Helikon magyar irodalomtörténet megírására kiírt pályázatát, amellyel országos hírnevet szerzett. Azóta számos kiadásban újra és újra megjelentették művét. 1933-ban a Magyar Irodalomtudományi Társaság elnöke, 1937-ben a szegedi egyetem magántanára. Írói pályáját versekkel és novellákkal kezdte. 1935-ben és 1937-ben Baumgarten-díjat kapott. Hatalmas műveltségét végül a művészi esszéiben kamatoztatta. Munkaszolgálatosként a legyengült írókat puskatussal verték agyon.

Az ESZC 1934-ben adta ki két kötetben Magyar irodalomtörténetét.

Más művei: A magyar újromantikus dráma (1927), William Blake (1928), Az ihletett költő (1929), Magyar preromantika (1929), Az angol irodalom kistükré (1929), Cynthya (1932), Pendragon legenda (1934), Kuruckori költészet (1935), Hétköznapiak és csodák (1935), Budapesti kalauz Mars-lakók számára (1935), A harmadik torony (1936), Utas és holdvilág (1937), A világirodalom története (1941), VII. Olivér (1941), A királyné nyaklánc (1943), Száz vers (1944), Gondolatok a könyvtárban (1946), A varázsló eltört pálcaját (1948), Madelon, az eb (1947), Szerelem a palackban (1963), Ex (satirikus színmű, 1965).

TABÉRY GÉZA (Nagyvárad, 1880. júl. 17. - 1958. jan. 6., Nagyvárad) - író, újságíró. Középiskoláit szülővárosában végezte, majd a nagyváradai jogakadémián és a genfi egyetemen jogot végzett, Kolozsváron doktorált. Közigazgatási tisztviselő. 1909-től A Hét munkatársa, 1913-ban a Nagyvárad Napló riportere, 1914-ben tisztviselő Nagyváradban, majd katona és részt vesz az 1918-19-es forradalmi mozgalmakban. A Tanácsköztársaság idején kormánybiztosi titkár, ezért rövid időre bebörtönik. Nevéhez fűződik az erdélyi irodalom első megmozdulása Erdély román megszállása után. A Nagyvárad Napló, a Nagyvárad, a Szabadság c. lapok munkatársa, a Magyar Szó és a Tavasz c. folyóiratok szerkesztője. Az Erdélyi Helikon egyik alapítója. 1933-ban Berde Máriával és Olosz Lajossal létrehozta az Erdélyi Magyar Írói Rendet. Az Ady-kultusz egyik leghívebb ápolója. 1955-től a nagyvárad Ady-múzeum vezetője.

Az ESZC kiadásában megjelent művei: A tűzmadár (Kós Károly illusztrációival, 1926), Vértorony (két kötetben, Molnár Róza illusztrációival, 1929), Emlékkönyv (1930).

Más művei: Néma harc (regény, 1912), A clematisor udvar (elbeszélések, Békéscsaba, 1914), Helén vágyai (színmű, Nagyvárad, 1914), Veszta Flagelláns (elbeszélések, Békéscsaba, 1917), Át a Golgotán (regény, Békéscsaba, 1917), Forradalmi versek az elnyomás négy esztendejéből 1914-1918 (Békéscsaba, 1918), Októberi emberek (Napkelet, 1920), Mimikri (színjáték, 1921), Álomhajó (színmű, 1922), Kolozsvári bál (elbeszélések, Nagyszalonta, 1923), Szarvasbika (regény, 1925), Fekete ablak (regény, Kv. 1936), A Frimont palota

(regény, 1941), Cenci, a váradi lány (elbeszélések, 1943), Két csillag között (elbeszélések, 1943), Medvetánc (Bukarest, 1958.)

TAMÁSI ÁRON, Tamás (Farkaslaka, 1897. szept. 20. - 1966. máj. 26., Budapest) - író. Középiskolát Székelyudvarhelyen végzett, majd az olasz frontra került. Hazatérve jogot tanul Kolozsváron, majd átiratkozik a Kereskedelmi Akadémiára. Rövid ideig bankhivatalnok. 1923-ban Észak-Amerikába megy, ahonnan 1926-ban tér vissza. Első irodalmi próbálkozásával a Zászlónk c. ifjúsági hetilapban jelentkezik. Szász Tamás, a pogány c. elbeszéléssel díjat nyer a Keleti Újság novellapályázatán. Nemcsak témáit, történeteit meríti a székelyek életéből, hanem látásmódja, stílusa, szókincse is ebben a világban gyökerezik. Első novelláskötete, a Lélekindulás Kolozsváron jelent meg 1925-ben. 1926-1944 között Kolozsváron él. Az Újság és az Ellenzék munkatársa. A Brassói Lapokban 1933-tól Tiszta beszéd c. különrovatóban közli írásait. 1936-ban Cselekvő ifjúság c. cikksorozatával az „erdélyi gondolat” megújítására törekedett. 1937-ben a Vásárhelyi Találkozó elnöke. 1944-ben az Erdélyi Magyar Tanács tagjaként a háborúból való kilépést szorgalmazta. 1945-1947 között a magyar országgyűlésben képviselő. A Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, posztumusz tagja. Többszörös Baumgarten-díjas. 1954-ben Kossuth-díjat kapott. Nyelvteremtő írónk.

Az ESZC leggyakrabban publikált szerzője; tizenhárom kötetét jelentette meg: Szűzmáriás királyfi (regény, Kós Károly linóleummetszeteivel, két kötetben, 1928), Helytelen világ (novellák, 1931), Ábel a rengetegben (Bánffy Miklós illusztrációival, 1932), Ábel az országban (Bánffy Miklós tollrajzaival, 1933), Ábel Amerikában (Bánffy Miklós tollrajzaival, 1934), Jégtörő Mátyás (1935), Rügyek és reménység (elbeszélések, 1936), Ragyog egy csillag (regény, 1938), Szülőföldem (1939), Három játék (Énekes madár, Tündöklő Jeromos, Vitéz lélek - 1941), Magyar rózsa (1941), Téli verőfény (1942), Csalóka szivárvány (színjáték, 1942).

Más művei: Erdélyi csillagok (novellák, 1929), Címeresek (1931), Összes novellák (1942), Virrasztás (cikkek, 1943), A legényfa kivirágzik (elbeszélések, 1944), Szívbeli barátok (ifjúsági regény, 1946), Zöld ág (meseregény, 1948), Kikelet (elbeszélések, 1949), Bölcső és bagoly (1953), Hazai tükör (ifjúsági regény, 1953), Szegénység szárnyai (elbeszélések, 1954), Hétszínű virág (novellák, 1963), Vadrózsa ága (1966), Jégtörő gondolatok (1982). Mintegy húsz színpadi művet írt.

TAVASZY SÁNDOR (Póka, 1888. febr. 25. - 1951. dec. 8., Kolozsvár) - író, teológiai tanár. Tanulmányait a marosvásárhelyi Református Kollégiumban és a kolozsvári Református Teológián végezte. Két évig a berlini és a jénai egyetem hallgatója. 1910-től a kolozsvári Ref. Teológia tanára, később igazgatója. 1913-tól püspöki titkár, 1935-től püspökhelyettes. Az Erdélyi Múzeum Egyesület, az Erdélyi Irodalmi Társaság elnöke volt. A Kiáltó Szó, a Református Szemle, a Pásztortűz, 1929-1933 között pedig a Kálvinista Világ szerkesztője. Az Erdélyi Helikon főmunkatársa. 1923-tól Az út könyvtári sorozat és a Minerva Könyvtár szerkesztője.

Szépirodalmi jellegű útirajzait az ESZC Erdélyi tetők címen adta ki 1938-ban.

Más művei: Az ismeretelmélet és megismerés pszichológiája (tanulmány, Kv. 1914), Históriai megismerés a teológiában (tanulmány, 1918), Schleiermacher philosophiája (tanulmány, 1918), A jelenkor szellemi válsága (tanulmány, 1923), Kálvin János élete (1924), A nyugat-európai kultúra sorsa Spengler filozófiájának tükrében (1924), Apáczai Csere János személyisége és világnézete (1925), Világnézeti kérdések (Torda, 1925), Erdélyi szellemi életünk két döntő kérdése (1928), Mi a filozófia? (Kv. 1928), Kierkegaard személyisége és gondolkodása (1930), A dialektikai teológia a főiskolai oktatásban (Debrecen, 1932), Lét és valóság (tanulmány, Kv. 1933), Az ethika kérdései (tanulmány, 1939), Erdélyi személyiségek (1942), A két Apafi fejedelem (1943), A szenvedés titka (1947).

THURY ZSUZSA (Budapest, 1901. ápr. 22. -) - író, újságíró. Középiskolát szülővárosában és Debrecenben végzett. Fiatal korában Párizsban és Kolozsvárott volt újságíró, majd visszatért Budapestre. Kedvelt témája családjának története.

Az ESZC 1931-ben adta ki a Szentpétery-gyerekek c. regényét.

Más művei: Schmitt Terka (elbeszélések, Debrecen, 1927), Rigó utca 20-22. (regény, 1941), Botrány Körösváron (regény, 1942), Furcsa tolvaj (kisregény, 1942), Két asszony (regény, 1942), Az áruló (kisregény, 1943), A professzor lánya (regény, 1943), A nagy riport (regény, 1944), Szerelmes idegenek (regény, 1947), Bányai Júlia (ifjúsági regény, 1951), Virradat előtt (regény, 1955), Zalai nyár (ifjúsági regény, 1955), Mostohatestvérek (ifjúsági regény, 1956), A tűzpiros üveggömb (ifjúsági regény, 1956), Bűvös kör (regény, 1964). Az Egy fedél alatt c. regényéért 1953-ban, A francia kislány c. művéért 1954-ben, ifjúsági regényeiért 1957-ben József Attila-díjat kapott.

TOMPA LÁSZLÓ (Betfalva, 1883. dec. 4. - 1964. máj. 13., Székelyudvarhely) - költő, műfordító, szerkesztő. Nagyszebenben érettségizett, Kolozsváron jogot végzett. 1907-ben doktorált. Megyei tisztviselő, 1918-ban Udvarhely vármegye főlevéltárosa. A román közigazgatás elbocsátotta állásából. 1919-ben a Székely Közélet szerkesztője, több erdélyi lap munkatársa. Az Erdélyi Helikon Kemény János-díjának kitüntetettje. A Kemény Zsigmond Irodalmi Társaság tagja. 1941-ben Baumgarten-díjat kap, 1944-ben Szent László-díjas, 1943-ban a Petőfi Társaság díját kapta. 1944-ben Udvarhelyen egy évig irodalmat tanít. 1945-től a marosvásárhelyi Szabad Szó és a Szabadság, 1946-tól az Utunk munkatársa. Gyűjteményes kötetéért: Régebbi és újabb versek (1955) Állami Díjjal tüntették ki.

Az ESZC 1929-ben Ne félj! c. verseskötetét (Litteczkyné Krausz Ilonka rajzaival), 1940-ben Hol vagy, ember? és 1944-ben Válogatott versek c. kötetét (Bánffy Miklós rajzaival) adta ki.

Más művei: Erdély hegyei között (versek, Kv. 1921), Éjszaki szél (versek, Székelyudvarhely, 1923), Legszebb versei (1962), Versek (1963), Tavasz eső zenéje (Kv. 1980).

VÁSÁRHELYI Z. (ZIEGLER) EMIL (Marosvásárhely, 1907. jan. -) - festő és író. Családja kétszáz éve élt Marosvásárhelyen, három felmenője altábornagy. Jogi doktorátust szerzett a kolozsvári egyetemen. Budapesten és Firenzében végezte festészeti tanulmányait. Arcképeket (Ravasz László), tájakat (Kolozsvár), csendéletet (Tulipánok) fest az olasz neoklasszicizmus hatása alatt. Illusztrációkat is készít. 1936-ban belépett az Erdélyi Szépművészeti Céh és az Erdélyi Helikon szerkesztőségébe. Kiváló sportember volt. Tíz évig

Románia úszóbajnoka, két évig középsúlyú ökölvívóbajnok. Írásai az Erdélyi Helikonban, a Pásztortűzben, a Hitelben, a Látóhatárban jelentek meg. A Meritul Cultural rend lovagrendje két fokozatának is tulajdonosa. Angolul, franciául, németül, olaszul és románul is beszélt. Ausztráliába vándorolt.

Az ESZC 1937-ben jelentette meg Erdélyi művészek c. kötetét (Tanulmányok ma élő erdélyi magyar képzőművészekről). A Céh könyvei közül Nyíró József: Havasok könyvéhez és Kiss Jenő: Kormos üvegen c. verseskötetéhez készített rajzokat.

Más műve: Remete művészek (évszám nélkül).

WASS ALBERT, gróf (Válaszút, 1908. jan. 8. -) - író, költő. Kolozsvárott gimnáziumot, Debrecenben gazdasági akadémiát végzett, majd birtokán gazdálkodott. A kolozsvári Ellenzék munkatársa volt. Verseit, cikkeit közölte a Vasárnap és az Ifjú Erdély. Az erdélyi tájat nagy hangulati erővel örökítette meg - gyakran transzszilvanista szemlélettel. Farkasverem című regényéért Baumgarten-díjat kapott. Az Erdélyi Szépmíves Céhnél megjelent ezen kötete számos kiadást ért meg, szlovák nyelvre is lefordították. 1936-tól az Erdélyi Helikon tagja. 1944-ben Németországba menekült. 1952-től az Egyesült Államokban él. 1956-tól a floridai egyetem tanára. Az Amerikai Magyar Szépmíves Céh alapítója. Regényeinek színhelye Erdély. Számos munkája németül és angolul is megjelent.

Az ESZC a következő köteteket adta ki: Farkasverem (1935), A titokzatos őzbak (1941), Mire a fák megnőnek (regény két kötetben, 1942), A kastély árnyékában (regény két kötetben, 1943).

Más művei: Virágtemetés (versek, Kv. 1927), Fenyő a hegytetőn (versek, Kv. 1928), A temető megindul (kórusjáték, Kv. 1934), Jönnek... (napló, 1940), Csaba (regény, 1940), Vérben és viharban (regény, 1943), Egyedül a világ ellen (regény, 1943), Erdők könyve (mesék, München, 1946), Adjátok vissza hegyeimet (regény, München), Ember az országút szélén (regény, München, 1950), Elvész a gyom (regény, Cleveland, 1952), Why? (regény angolul, Pittsburg, 1953), A láthatatlan lobogó (versek, München, 1957), Az antikrisztus és a pásztorok (évszám nélkül), Tizenhárom almafa (regény, Brüsszel, évszám nélkül), A funtineli boszorkány (1960, németül is), Átoksori kísértetek (regény, 1964, angolul is).

Az Erdélyi Helikon tagjai²²

Áprily Lajos 1926	Makkai László 1945
Asztalos István 1942	Makkai Sándor 1926
Balázs Ferenc 1932	Markovits Rodion 1929
Bánffy (Kisbán) Miklós 1926	Maksay Albert 1932
Bárd Oszkár 1926	Moldován Pál 1934
Bartalis János 1926	Molter Károly 1926
Berde Mária 1926	Nagy Dániel 1926
Császár Károly 1934	Nyíró József 1926
Dsida Jenő 1929	Olosz Lajos 1926
Endre Károly 1926	Ormos Iván 1932
Finta Zoltán 1927	Pakocs Károly 1929
Gagyi László 1938	Reményik Sándor 1926
P. Gulácsy Irén 1926	Sipos Domokos 1926
Gyallay Domokos 1926	Szabédi László 1942
Hunyady Sándor 1926	Szabó Mária 1926
Járosi Andor 1934	Szántó György 1929
Jékely Zoltán 1942	I. Szemlér Ferenc 1932
Kacsó Sándor 1926	Szenczei László 1936
Kádár Imre 1926	Szentimrei Jenő 1926
Karácsony Benő 1934	Szombati-Szabó István 1926
Kemény János 1926	Tabéry Géza 1926
Kiss Jenő 1935	Tamási Áron 1926
Kós Károly 1926	Tavaszy Sándor 1934
Kovács Dezső 1926	Tompa László 1926
Kovács László 1927	Vásárhelyi Z. Emil 1938
Kuncz Aladár 1926	Vita Zsigmond 1942
Lakatos Imre 1931	Wass Albert 1936
Ligeti Ernő 1926	

²² Megj. A számok a tagok Erdélyi Helikonba való belépésének évét jelölik.

Nagy Imre portréi az Erdélyi Szépmíves Céh szerzőiről

Áprily Lajos

Asztalos István

Bánffy (Kisbán) Miklós

Bartalis János

Dsida Jenő

Hunyady Sándor

Jékely Zoltán

Kacsó Sándor

Karácsony Benő

Kemény János

Kiss Jenő

Kós Károly

Molter Károly

Nyíró József

Szántó György

Szemplér Ferenc

Szentimrei Jenő

Tamási Áron

Tompai László

Nagy Imre írói arcképcsarnokából²³

Nagy Imrének (1893-1976) az Erdélyi Helikon folyóirat íróiról készített, több mint négy évtizede elveszettnek hitt rajzai 1985-ben hirtelen előbukkantak, és harmincöt tusrajzot, a majdnem teljes sorozatot megvásárolta a Petőfi Irodalmi Múzeum²⁴. Nyomtalan, s főként a második világháború kataklizmájával magyarózott-indokolt eltűnésük ellenére virtuálisan ismert maradt a sorozat, legsikerültebb darabjai (Dsida Jenőről, Kós Károlyról, Szabédi Lászlóról) elég gyakran fölűntek különféle könyvekben (verseskötet, tanulmánykötet, képes-könyv, lexikon stb.), olyan helyeken, ahol az érintett helikonos alkotók rajz arcmásának megmutatására Nagy Imre közvetítésével volt szüksége a szerzőnek, szerkesztőnek. És természetesen rendre szerepeltek a Nagy Imréről, rajzairól szóló összefoglalásokban, ahol is jogos volt a több évtizedes keserűség és sóhajtozás a nagy értékű sorozat elveszte fölött.

A reprodukciókról való további (néha sokszoros) áttételek során kopnak, fakulnak, fátyolosodnak a vonalak, az aláírások, az évszámok itt-ott szinte olvashatatlanokká válnak. Például a Dsida Jenőt és Kemény Jánost ábrázoló rajzok 1938-as keltezésűek, de az Európa Könyvkiadó Nagy Imre-könyvében (Ahogy Csíkba megérkeztem... Szerkesztette: Gelencsér Zsigmond. Bp. 1983.) csak kérdőjelesen (1938?) merték közölni az elmosódott, már olvashatatlanra vált évszámot, azzal, a sorozat egészére vonatkozó megjegyzéssel: „eredetije megsemmisült”, másutt: „a sorozat elkallódott”. Nagy Imre 1971-ben vallotta: „az összes rajzok megsemmisültek”. Korábban a rajzoló mintha ösztönösen is bízott volna megmaradásukban, mert 1954-es följegyzéseiben (Nagy Imre: Följegyzések. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1979) így összegezte rajzai sorsát: „Végül a rajzokat Katona Budapestre vitte, s úgy tudom, jelenleg a fővárosi múzeumban vannak”. Igaz ugyan, hogy az Irodalmi Múzeumba érték révbe, s nem ez a „fővárosi múzeum” (a Fővárosi Képtárat jelentette régen), de ez a lényegen mit sem változtat. (...)

Az író-arcképsor indítékait, készülési körülményeit Nagy Imre szintén a Följegyzésekben örököltette meg:

„A portréban Tamási, Nyíró, Tompa jelzik az utamat, s a többiek, összesen tíz-tizenöt portré, amelyeket a Helikon-tagokról készítettem. Így vetette fel Kós Károly és Kovács László, hogy nem csinálnám-e meg valamennyi Helikon-írónak a fejét. Megpróbáltam kérésüket minden kötelezettség nélkül teljesíteni. Hiszen mind érdekes emberek. Sok minden kibomlik itt a munka közben, ami nekem az élvezeten kívül még anyagit is jelenthet.

Nagy gözzel kaptam hát belé. Voltak olyan fejek, mint például a Kemény Jánosé, hogy csak a harmadik rajzon vagy csak a negyediken sikerült elfogadhatóan. Megrajzoltam Ligeti Ernőt, Bánffy Miklóst. Rengeteg tanulmányt igényelt, de fáradhatatlanul, szenvedéllyel feküdtem bele. Kemény Jánosnál az állnak a kerek vonalát nem tudtam kihozni, amíg reá nem jöttem az okára: azelőtt a megszokott falusi, derékszöges, erős rágasra berendezett állkapcsokat rajzoltam. Ligeti megrajzolásához is meg kellett állapítanom, hogy kifejezése olyan, mint egy hízott libamájé. Bánffyval sohasem tudtam összeemelegedni rossz, dilettáns rajzai miatt. Most bezzeg jobban becsülöm és szeretem mint író.

²³ Részletek Sümegi György írásából - Erdélyi Helikon. Zsögödi Nagy Imre grafikái, Múzsák Közművelődési Kiadó, Bp. 1986.

²⁴ A sorozat megvásárlását az MTA - Soros Alapítvány anyagi támogatása tette lehetővé.

Kovács Lászlóné megpróbált a rajzokba beleszólni, mint mindenbe. Gorombasággal ráztam le magamról, s csináltam a magamét.

Két évig tartott, amíg az anyaggal elkészültem. Nehéz volt elcsípni a modelleket is. Gulácsy Irénnel például, aki az ostrom alatt Budapesten egy gránátnak lett áldozata, két napig kergettük egymást, míg végül taxiba ültem, megtaláltam és lerajzoltam. Most jött a dolognak az izgalmas része: a bolt. No, mondom Ziegler Emilnek (Vásárhelyi Z. Emil - a szerk.) és Kós Károlynak, kész vannak a rajzok, mintegy a pult egyik oldalán állva, ők pedig a másikon. Tartottam attól, hogy saját zsebüket féltő smucig üzletemberek, akikkel nem megy olyan könnyen a pénzügyi rész. A rajzok tetszetek, de úgy, mint az örmény kereskedőnek a nehéz vásár: »Hát ezt a vacakot mennyiért adja?« - kuncogva - vagy: »Hát majdnem ilyenformán«. Bemondom a rajzok árát. Éppen nem dobtak ki, de ha lehetett volna, az üzlet érdekében elintéznék. A mintegy negyvenkét rajzért annyit ígértek, mint egy könyvnek a honoráriumát. Sarkon fordultam, és otthagytam őket. Azután próbáltak egyezkedni, de nem álltam kötélnek.

Kós Károlyt valami belső fukarság jellemezte. Nem tudom, csak velem szemben-e, vagy mással is. Az építészetben a belső praktikus megoldásban nem láttam egészen otthon. Ezzel szemben a sepsiszentgyörgyi múzeum s a kolozsvári református templom gyönyörű alkotás. Van valami lényében és munkájában, ami nem mindennapi.

1943-ban értesítést kapok Katona akkori kultúr tanácsostól Kolozsvárról, hogy a rajzokat megvenné, ebből kifolyólag akár én mennék Kolozsvárra, akár pedig ő jönne le hozzám Zsögödre.

Úgy emlékszem, a rajzokat végül is a város vette meg tízezer pengőért, azonkívül vagy húsz darab albumot is ígértek, mert a város a rajzokból nagy, módos albumot akart készíttetni. Végül is a kiadás addig húzódott, amíg a háború meg nem hiúsította. Az elhúzódás a három zsidó eredetű író miatt történt, ami az akkori zsidóüldözésnek volt folyománya. Végül a rajzokat Katona Budapestre vitte” -, de innét már ismerjük a történetet.

Nagy Imre teljes, több mint fél évszázados életművében a kortársak (írók, költők, képzőművészek, zenészek, tudósok stb.) egyedülállóan gazdag (olajfestmények, fametszetek, legnagyobb számban: tusrajzok), több száz művet számláló galériáját hagyta ránk. Mindez csak malraux-i musée imaginaire, képzeletbeli múzeum lehet. Mert hiszen a modelleknél ugyanúgy föllelhetők egyes darabok, mint a Nagy Imre-művek marosvásárhelyi, csíkszeredai stb. gyűjteményében. A 20-as évektől kezdődően Áprily Lajostól Sütő Andrásig, Illyés Gyulától Szabó Pálig, Bartalis Jánostól Kányádi Sándorig és Szilágyi Domokosig szélesek az ívek, népesek a megrajzolt generációk. Az utóbbi fél század legfontosabb erdélyi szellemi emberei ugyanúgy e panteonba kerültek, mint több magyarországi kortársuk (Cs. Szabó László, Féja Géza, Barcsay Jenő, Aba Novák Vilmos, Duray Tibor, Erdélyi József, László Gyula, Varga Nándor Lajos, Szabó Zoltán, Kovács Imre, Németh László stb.).

Az erdélyi képzőművészet-történetben jelentékeny hagyományú, gazdag múltú a kortársi arcképkészítés, hiszen gondoljunk csak Barabás Miklós (1810-1895), Sikó Miklós (1818-1900), Szathmáry Pap Károly (1812-1887) vagy a fotográfus Veress Ferenc (1832-1916) arcásaira a XIX. század képírásából. Az erdélyi képzőművészet XX. századi történetében is jelentékeny mű-mennyiséget leltározhatunk kortársi arcképekből: Márton Ferenc (1884-1940) rajzai (Ady, Benedek Elek stb.); Nagy István (1873-1937) portrégalériája (Áprily Lajos, Dsida Jenő, Hunyady Sándor, Kuncz Aladár, Nyíró József, Gyallay Domokos stb.); Gy. Szabó Béla (1905-1985) fametszet-arcásai (Kós Károly, Kelemen Lajos, Szabó T. Attila stb.); Szolnay Sándor (1893-1950) portréfestményei (Gaál Gábor, Tamási Áron stb.); László Gyula „Kortársaim” rajzsorozata, Benczédi Sándor 188 Utunk-széli szobra, vagy a fiatalabbak, az utódok közül Plugor Sándor Szilágyi Domokosról s másokról készült rajzai. Mind-mind fontos pillére az erdélyi teremtmény értelmiség portrégalériájának. E képzeletbeli

arcképmúzeumban Nagy Imre talán a legelső helyet foghatja magának - a megrajzoltak száma miatt is. Írói arcképcsarnoka Gaál Gábortól Páskándi Gézáig nagyon széles folyamban, az 1920-as évektől a 70-esekig, több generáció legjobbjainak a megrajzolásával nyerte el végleges kereteit. Mindebből Nagy Imre Kétszáz rajz (bevezette László Gyula, Kriterion Kiadó, 1973) könyvéhez hasonló arcképválogatást lehetne közreadni...

E téren, ezen az alkotói mezőn helyezkednek el a megrendelésre készített - 1937-42 között keletkezett - helikonos íróarcképek. Nagy Imre negyvenkettőről tud, de csak harminchat maradt együtt. S ezek nagyobb része is változat, variáció, azaz az azonos időben ugyanazon személyről készült 2-3 rajz közül az egyik; vagyis lehet a legjobb, de a kevésbé sikerült is. Nagy Imre a barátait, a hozzá legközelebb álló írókat (Tamási Áron, Nyíró József, Kós Károly, Tompa László stb.) számos alkalommal s szinte egész mű-sorozaton - többéves eltérésekkel - megörökítette. (...) Az első darabok sikerülte (Nagy Imre tizenötöt említ) után kapta Kós Károlytól és Kovács Lászlótól a megbízást az Erdélyi Helikon teljesebb írókörének a megrajzolására. Nagy Istvántól a 20-as évek közepén a Pásztortűz rendelhetett íróarcképeket, míg Szabó Vera (1890-1966) szobrászt ugyanezért a Kisebbségi Újságíró Szervezet bízta meg karikatúraportrék (Hunyady Sándor, Kádár Imre, Ligeti Ernő, Nyíró József stb.) elkészítésével. Vagyis a kortársi íróarcképek határozott célú megrendelésében is voltak hagyományok, jó közvetlen előzmények Erdélyben, Kolozsváron, s ezt Nagy Imre megbízói is tudhatták. Céljuk az lehetett, hogy reprezentatív arcképekhez jussanak, amiket különféle kiadványaikban (az Erdélyi Helikon folyóirat, könyvek, antológiák stb.) használhatnak. (...)

Nagy Imre életutakat, sorsokat tudott rajzzá lényegíteni a figyelme komolyságával és tehetségével. Tette a dolgát, szolgált, ha kellett, s ha nem lehetett másként, hát „Keserű daccal, sorsunknak szembe szegülve”, ahogy Tompa László ránk örökítette őt Tamási Áronnal együtt a Lófűrösztésben:

- Míg gyászosan évek százai húznak el -
Ők örömtelenül is, ha bajba tébolyodottan:
Itt fognak állni örökké, - hogy Imre szorítja,
Áron pedig... Áron nem hagyja magát!

Az Erdélyi Szépmíves Céh alapítói

Kádár Imre

Kós Károly

Ligeti Ernő

Nyíró József

Paál Árpád

Zágoni István

Az Erdélyi Szépmíves Céh tagjainak névsora

Adler Arnold	Kiss Ferenc
Adorján Emil dr.	Klein Lipót dr.
Albert Sándor dr.	Kleinhändler Ábris
Andrási Tivadar	Klözel Oszkár
Andrényi Lajos báró	Knizsek Károly
Angi István	Koczka Hajnal
Báró Apor István	Koleszár Jenő dr.
Arad-Csanádi Gazdasági Takarékpénztár	Kolozsvári Iparos Egylet
Arany János Egyesület	Kolumbán Mária dr.
Aronsohn Arnold	Dr. Konopi Kálmán
Aronsohn Rudolf	Koppándy János
Ausländer Lajosné	Kormos Ferenc
Balajthy Jenő	Kosztela Ferenc
B. Balássy Judit	Kotsis Ilona
Balássy Kálmán dr.	Uzoni Kovács Endre
Balogh Elek dr.	Kovács Margit dr.
Bándy Béla	Kovácsnai Gábor dr.
Societatea Bancară Română Sucursala Arad	Kováts Benedek
Báró Bánffy Albert	Kovrig Károly
Bánffy Ferenc báró	Krausz Károly
Gróf Bánffy György	Kun Richárd
Barabás Ferenc	Kupfermann Benő
Barbon Atanase	Lakatos Sándor dr.
Barcsay Tamás	László Albert
Barla Dezső	Lázár Simonné
Bartha Lajos	Lebovics Hermann
Báthory Lajos dr.	Légrády István
Baumann Luly	S. Leölkes Béla
Becsek Aladár	Lingvay Lajos dr.
Béldi Erzsébet grófnő	Liszka János
Béldi Kálmán gróf	Litsek Zoltán dr.
Beliczay Sándorné	Lőrinczy Dénes
Benedek Ernő	Lövy Rezső
Benedek János dr.	Lugosi István
Benke János dr.	Lustig Mihály
Berkovits Malvin	Mairovitz Márton
Dr. Bernád Ágoston	Mallász József
Bernády György dr.	Maltz Ervin
Ifj. gróf Bethlen Balázsné	Marek Mór
Gróf Bethlen Bálint	Máriaffy Lajos
Gróf Bethlen László dr.	Markovits György
Dr. Bihari Jenőné	Markstein László
Biró Géza dr.	Mármaros Ref. Lyceum Nagy Könyvtára
Biró István	Maron Géza
Bissingen Erzsébet grófnő	Márton Adolf dr.
Dr. Blattner Sándor	Martonossy György dr.

Bocsánczy András dr.
Bocsánczy László dr.
Ifj. Boér Gábor
Boga Kálmán
Cs. Bogáts Dénes
Bojincáné Kulcsár Júlia
Borbély Kálmán
Báró Bornemissza Elemérné
Brandt József
Braun Bernát
Brunner Zelma
Brüll Emánuel
Buder Ferenc dr.
Buck Gábor dr.
Bürger György
Buzás István
Cseke Vince dr.
Csendes Jenő
Csók László
Csorba András
Csutak Ferenc
Csutak Kálmán dr.
Czeplédy Miklós dr.
Czitrom Béla dr.
Czodik János
Elie Daianu dr.
Datky Béla
Davidovits István
Deák Lajos
Deák László
Deák Zoltán dr.
Gróf Degenfeld Kristóf
Gróf Degenfeld Miksa dr.
Dékány Ibolyka
Dérczy László
Deutsch Gizella
Deutsch Jenő
Deutscher Géza dr.
Dr. Dezső Hugóné
Dienes Ödön dr.
Drexler Albert
Drexler Béla dr.
Dutka Kálmán
Elek Pál
Elekes Béla
Elekes Miklós dr.
Éltető Dánielné
Emerich Endréné
Engel Arnold
Engel Dezső

Máthé Gyula
Melchner Sándor
Melinda László dr.
Mendel Mihály dr.
Merza László
Meskó Judith
Mihályi Elemér
Mikes Ödön
Miklós Balázs
Missák István dr.
Molnár Antal
Molnár Dénes dr.
Molnár László
Nagy Béla
Nagy Elekné leánya Nagy Zita
Nagy Géza
Nagy Imréné sz. Incze Rózsika
Nagy Lajos
Karádi Nagy Lajos
Nagy Margit
Kolosi Nagy Mihály
Nagy Miklós dr.
Nagyváradai Kereskedelmi Csarnok
Nagyváradai Újságíró Club
Nánási János
Németh Endre dr.
Neuländer Samu
Br. Neumann Marika
Oberding Antal
Olteanu Jánosné, sz. Szentkatolnai Elekes Magda
Olosz Gizella
Orbán Aba
Oregyán József
Dr. Óváry Elemérné
Pálmai Béla
Palló Imre
Panajoth Ernő György
Parády Ferenc dr.
Parlaghy Lajos
Pásint József
Páter Ernő
Páter Gusztáv
Peleskey Miklós
Pintér Győző
Pogány Sándor dr.
Poltzer Mihály
Dr. Popescu Adriánné
Popper László
Popper Sándor dr.
Puskás Gyula

Erdős Mátyás dr.
Erős Vilmos dr.
Fábián László dr.
Fábry Ferenc
Faragó Rezső
Dr. Faragó Victor
Farczády Elek dr.
Farczády Jolán
Bistrai Farkas Imréné
Farkas István
Farkas Lajos
Farkas László
Farkas Mózes dr.
Fejér András
Fejér Gábor
Fekete Andor dr.
Fekete András dr.
Fekete János
Felter Ignácz dr.
Ferencz Mihály Zsigmond dr.
Ferenczy Gyula dr.
Fettmann Dezső
Fischer Imre
Fleischer Béla dr.
Fodor József
Folyovich János
Folyovich Miklós Endre
Fövenyessy Zoltán
Frenkel József
Friedmann Mór
Gaál Gyula dr.
Gábos István dr.
Gál Ferenc
Gáspár István
Gergely Zsombor
Gescheidt Ferenc
Glancz Sándor
Goldberger József
Özv. Gombás Gyuláné
Goró Ferenc
Gottlieb Kálmán dr.
Gödri István
Gönczy Gábor
Grois László dr.
Gross Frigyes
Grosz Imre
Grossmann Miksa dr.
Grozáné Érsek Mária
Grünwald Andor
Guttmann Miklós dr.

Puskás István
Rafael Miksa dr.
Rakssányi Eta
Rácz Lajos
Révész Arthur
Ridély Ervin dr.
Rimmer Lajos
Ritoók Lajos
Rosenberg Irma
Roskopf János
Róth Dezső
Rudolf Alfréd
Sándor Géza
Sándory Mihály dr.
Sárossy Ödönné
Sáska Andor
Schmidt Béla dr.
Schönheim Lajos
Schubert János
Sebők Elek
Semlyén Tivadar
Ifj. Simó Béla
Simon Gyula dr.
Singer Mór
Sinkovits Ottó dr.
Somogyi Ödön dr.
Soós István dr.
Sprencz György
Steinfeld Gyula
Steinthal Arthur
Stern Imre
Suciu Aurél
Sulyok István
Aranyidkai Svaiczzer Béla
Szabó Béla
Szabó Dénes
Szabó Lajosné
Szabó Miklós
Szabó Zoltán
Szakáts Miklós
Szántó Samu dr.
Szász Károly
Szeghő Dénes
Székely József dr.
Székely József
Szenes Imre dr.
Dr. Szentiványi Leóné
Szép Ödön
Szigligeti Társaság
Szika Ferenc

Dr. Gyárfás Albert
Győző Gyula
Hadházy Kálmán dr.
Hadházy Sándor
Hadrava Nándor
Hajdu Frigyes dr.
Hájek Ferenc
Haller Ferenc gróf
Harmath Sándor
Hegedüs Zoltánné
Hegyí György
Hétfalusi Takarékpénztár Rt.
Heymann Béla
Hilt Lajos
Hirsch Gusztáv dr.
Hirsch Hermann
Hirsch Hugó dr.
Holló István
Hollós Izidor dr.
Horváth Árpád
Horváth Dezső
Gróf Horváth Tholdy Rudolfné
sz. Vass Rachel grófnő
Szentgyörgyi Horváth Dezső
Ignác László
Ikafalvi Dienes Jenő dr.
Jancsó Elemér dr.
Jekel József
Jeney István dr.
Jórend Ilonka
Josepovits Hers dr.
Jurányi Ede
Özv. Juricskay Dezsőné
Kálmán Jenő
Kapdebó Szilárd dr.
Karda Ferenc dr.
Karda István dr.
Kassovicz Endre
Kecskeméthy Lipót dr.
Kemény Anna bárónő
Özv. báró Kemény Ákosné
Báró Kemény Géza
Kemény Gizella bárónő
Kemény János báró
Keresztes Károly dr.
Kerekes Ödönné
Kertész Jenő dr.
Dr. Kertészné, Vadász Gizella
fia, Kertész György
Khell Bogdán dr.

Ifj. Szilágyi Tréger Károly
Szini Andor
Szoboszlai László dr.
Szőke Mária
Szöllösi Ödön dr.
Gróf Sztáray Mihály
Takarékosság, Segély és Takarékszövetkezet
Tamás István dr.
Tanódy Endre dr.
Tauber József dr.
Telegdy József
Teleki Adám gróf
Teleki Arctur gróf
Gróf Teleki Ernő
Teleki Károly gróf
Teleki László Gyula gróf
Temesváry Gerőné
Thoroczky Ferenc
Dr. Tirea Mihályné
Tischler Márton
Tolcsvay Lajos dr.
Gróf Toldalaghi József
Toldalaghy Mihály gróf
Tóth János dr.
Tumó Antalné, sz. Makray Teréz
Ugron András
Ugron Gábor
Ujvárossy Gyula
Unió Club
Vaniss László dr.
Várady Ödön dr.
Várfalvi Mór dr.
Vásárhelyi Béla dr.
Véghső László
Vékony Gyula dr.
Veress Ferenc dr.
Vidor Manó
Viola Sándor dr.
Wachter Erich dr.
Weisz Gyula
Dr. Weisz Hermann
Weiss Zsigmond
Wencel Miksa
Wertheimstein Viktor
Özv. báró Wesselényi Miklósné
Dr. Willer József
Ziegler Gyuláné
Zima Tibor dr.
Zsibói Iparos Olvasó Egylet
Zudor János

Külföldi tagjaink

Adorján Győző	Kozma András
Ágoston Géza dr.	Kuffler Dezsőné
Gróf Apponyi György	Kuthy Sándor dr.
Babits Mihály	Dr. Laufer Lipót
Dr. Balás Hugó	Gróf Lóváry Albert
Bánó György	Lőwy Sándor
Basch Endréné, sz. Szabó Clarisse	Dr. Magoss György
Dr. Bertalan István	Mihályi Zoltánné
Gróf Bethlen Istvánné	Móricz Zsigmond
Báró Biedermann Elekné	Verseghi Dr. Nagy Elek
Báró Biedermann Imréné	Nagy Márton
Bierbauer Virgil	Német Filológia Szeminárium
Botz Elek dr.	Nyárády István dr.
Dr. Brázay Zoltán	Herczeg Pálffy Miklós Központi Igazgatósága
Mrs. Henry S. Butterworth	John D. Paton
Csécs Elemér	Peller Béla
Csik Vilma	Pohl Artúrné, sz. Thimár Mária
Debrecen Város Könyvtára	Dr. Pogány László
Dr. Fekete Sándor	Dr. Preszly Károly
Ferenczy Lóránd	Dr. Purjesz Béla
Gróf Festetich György	Ravasz László dr.
Francia Filológia Szeminárium	Dr. Róch Miklós
Ghika György	Rutterschmidt Károly
Göllner Károly	Schubert Tódor
Gömbös Gyula	Ilona Siemers
Gwerk Ödön	Kankovszky Singer Zsuzsa
Dr. Györffy István	Skuteczky Singer Mária
Hadik Mihály gróf	Soltész Sándor
Dr. Váradi Haynal Imre	Dr. Szász Emil
Harsányi Zsolt	Gróf Széchényi László
Hatvany Lily bárónó	Szeghalmi Péter András reálgymnáziuma
Herczeg Ferenc	Szilassy Béla
Hollós Juci	Tihamér Lajos
Dr. Horváth Kálmán	Tisza István Tudományegyetem Könyvtára
Horváth Károlyné	Tormay Cecil
Imre Kálmán dr.	Történelmi Filológiai Szeminárium
Dr. Imre Sándor	Várady Aranka
Báró Inkey József	Dr. Vásáry István
Dr. Jelen Miklós	Báró Villani Frigyes dr.
M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem	Vizvári Mariska
Jog- és Államtudományi Kara	Weisz Imre
Dr. Juhász Sándor	Zichy István gróf
Dr. Kacsóh Bálint	Aczél Ferenc
Káldi Jenő	Adler Arnold
Dr. Kállay Endre	Adorján Emil dr.

Kézdivásárhelyi Vásárhelyi Katalin dr.
Dr. Kmoskó Béla
Kokoly Nándor
Báró Kornfeld Móric

Adorján Ferenc
Allesz Béla
Apáti Emilné dr.-né

Az Erdélyi Szépmíves Céh tagjai²⁵

Austerlitz Lajosné, Marek Judit
Ausländer Lajosné
Balássy Kálmán dr.
Balás Ernő
Balla Hugó
Balogh Géza
Bánffy Ferenc báró
Atanas Barbon
Barla Dezső
Bárd Oszkár
Barta Mór
Báthory Lajos dr.
Beder Sándor
bágyi Bencze Bogdánne
Bene Ferenc dr.
Benkő Rudolf
Bergner Dezső
Berkó Lajos
Bermann Izidor
Bethlen Bálint gróf
Bidló Ödön dr.
Bistray Farkas Imréné
Bíró Géza dr.
Bocsánczy László
Bodorné Tóháti Idus
Nagybölöni Bölöny Károly
Borbély Kálmán
Br. Bornemissza Elemérné
Borgida Sándor
Brüll Emánuel
Borsai Imréné, Kovács Ilus
Bosai Mária
Brunner Jenő
Brunner Sándor dr.
Brunner Zelma
Buch Gábor dr.
Burger Sári
Buzás István
Csányi György
Cseke Vincze dr.
Csech Benedek
Csendes Jenő
ifj. Csiszár Lajos

Klein Imre
Klein Miksa dr.
Kincs Miklós dr.
Kohn Ferenc
Kolcembán Mária dr.
Koleszár Jenő dr.
Kolozsvári Iparos Egylet
Komáromy Géza
Koppauer Lajos
Kormos Ferenc
Kovácsnai Gábor dr.
Kovrig Károly
Krausz László
Kováts Benedek
Kovács Árpád
Kurzer Károly dr.
Karda Ferenc dr.
Láday István dr.
Landesberg Henrik dr.
Lakatos Gyula
Lakatos Sándor dr.
Lázár Simonné
Légrády István
László Zoltán
Leitner Fülöp dr.
Lendvai József
Lingvay Lajos dr.
Litsek Zoltán dr.
Löbl Ernő
Lóránt Géza
Lőrinczy Dénes
Mautner Pál
Mandula József
Manouschek Langer Ottó dr.
Máthé János dr.
Márkus Tibor
Maron Géza
Markstein László
Marek Mór
Márton Adolf dr.
Márk Kálmán
Mendel Lajos
Melinda László dr.

²⁵ Az 1930-ban megjelent Emlékkönyvből

Czitrom László
Continental Fakeskedelmi Rt.
Elie Dăianu dr.
Darvas Simon dr.
Davidovits István
Deák János
Deák László
Debreceny László
Deák Zoltán dr.
Dénes Arnoldné
Dénes Sándor dr.
Dénes Ferenc
Dérczy László
Deutsch Ferenc
Deutsek Géza dr.
Deutsch Jenő
Deutsch Pál
Diamant Izsó
Dutka Kálmán
Elekes Miklós dr., Burger Erzsébet dr.
Elfer Aladár dr.
Eminet Miklós
Erdős Mátyás dr.
Erős Vilmos dr.
Fáber Antal
Fábry Ferenc
Farkas Izsák
Farkas Józsefné
Farkas Lajos
Farkas Mózes dr.
Fonyó Béla dr.
Feiler Béla dr.
Fekete Andor dr.
Fekete András
Fekete Antal
Fekete Sándor dr.
Ferencz Ignác
Ferenczy Gyula
Fettmann Dezső
Fisch Kálmán
Fischer Ferenc dr.
Fischer Imre
Fischer Miksa
Flueras János
Fodor István
Fodor József
Folyovich János
Fövenyessy Zoltán
Fuchs Ancy
Dálnoki Gaal Anna

Merza László
Mihály József
Mihályi Elemér
Mihályi Zoltánné
Moldvai Vilmos
Molnár Jakab
Molnár Kálmán
Molnár László
Móricz Miklós dr.
Mózsa Attila
Mucsi József dr.
Muresian Sándor dr.
Dr. Müller Hermanné, Dósa Lili
Müller Zoltánné dr-né
Nagy Jenő dr.
Nagyenyedi ref. tanító- és tanítónőképző
intézet
Karádi Nagy Lajos
Nyerges Imre
Neumann Ede Ferenc
Neumann Lajos
Oberding Antal
Dr. Óváry Elemérné
Oregyán József
Pálmai Béla
Gagyi Pálffy Gyula
Papp Aurél
Papp Endre dr.
Pap József
Partos Jenő
Pásztor Ferenc
Pfeiffer Hevesi Piroska
Petres Kálmán
Peleskey Miklós
Popper László
Puskás Izabella
Pusztai Jenő
Rados Mór
Rafael Miksa dr.
Ridély Ervin dr.
Ritoók Lajos
Robert Lajos
Rosenblumné Rosenberg Mária
Roszkopf János
Róth Dezső
Róth Hugó dr.
Róth József
Róth Vilmos
Róth Marcell dr. - Lóránt Erzsébet
Salzer Jenő

Dálnoki Gaal Jenő
Gál Ferenc
Gáspár István
Gelber Sándor
Gerő Mihály
Glancz Miksa
Glancz Sándor
Goidl Béla
Göllner Károly
Göncsy Gábor
Gombos Aladár
Gombos Benő
Gheorghe Gociman
Goró Ferenc
Gottlieb Kálmán dr.
Grimm József
Grósz Sándor dr.
Groszeck Ödön
Grossmann Miksa dr.
Grosz Imre
Grünfeld Albert
Grünwald Andor
Gutfried Adolf
Gyárfás Edéné
Gyárfás Elemér dr.
György Dénes
György Lajos dr.
Hadházy Sándor
Haller Ferenc gróf
Halász Sándor dr.
Halmágyi Antal
Hatvany Lajos báró
Hecht Richárdné
Herskovits Józsefné dr.- né
Hexner Béla
Hirsch Gyula dr.
Hirsch Hermann
Hirsch Hugó dr.
Hirsch Miksáné
Hirschné Brunner Rózsi dr.
Hollós Izidor dr.
Franz Horovitz dr.
Horváth Dezső
Horváth Dezső II.
Horváth Tholdy Rudolfné grófnő
Horváth Ferencné dr.- né
Huszár András
Ignotus Hugó
Ikafalvi Diénes Jenő dr.
Indig Ottó dr.

Sarkadi Klára
Sándor Géza
Semlyén Hugó dr.
Semlyén Tivadar
Sebestyén József dr.
Sebők Elek
Sebestyén Béla
Sebestyénné, Brunner Dóra
Singer Mór
Sikó József dr.
Silay István
Sófalvi Illyés Sándor
Somogyi Endre dr.
Somogyi Dezső
Steiner Pál dr.
Schönberger Manasse dr.
Schuller Gyula
Schück Ármin dr.
Szabó Jenő
Szabó László
Szántó Miklós
Szántó Samu dr.
Szántó Zoltán dr.
Szász Endre
Székely Viktor
Székely József
Szenes Imre dr.
Schweiger Nándorné
Tamási Áron
Tamási György
Tanódi Endre dr.
Tassy-Betz László dr.
Tauber József dr.
Teleky Ádám gróf
Terner Berthold
N. Tessitori Nóra
Tischler Erzsébet
Tischler Márton
Tolcsvay Lajos dr.
Toldalaghi József gróf
Torday Zádor
Török Imre
Tóth Sándor
Túmó Antalné szül. Makray Teréz
Újvárossy Gyula
Újságíró Klub
Udvardy Ignác
Ursuné Stössel Margit dr.
Ürményi Gyuláné
Ürmösy Sándor dr.

Imre Kálmán dr.
Jakab Géza
Jancsó Elemér
Janovics Jenő dr.
Jórend Ilonka
Josepovits Hers dr.
Józsa Andor dr.
Kálmán Jenő
Kacsó Sándor és Hantz Milos
Kassovicz Endre
Katscher Adolf
Kapdebo Szilárd dr.
Kemény Anna bárónő
Kemény János báró
Kempfe E. Josef
Széprecht Kedves Ferenc
Kerekes Ödönné
Kertész Jenő dr.
Kertész Zoltán dr.
dr. Kertészné, Vadász Gizella

Vajda Lajos
Váradi Ödön dr.
Vásárhelyi Béla dr.
Várfalvi Mór dr.
Veress Ferenc dr.
Viola Kornél
Wallerstein Antal
Walter Gyula
Weisz Gézáné
Weisz Herman dr.
Weisz Mórné
Wenczel Márton
Wenczel Miksa
Wieder Samu
Zágoni Katinka
Zalai Gyula
Zeyk Dániel
Zima Tibor dr.
Zongor Gyula
Zudor János

**Az újraalakult
ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH**

1990-1995

Meghívó

Tisztelettel meghívjuk Önt az
ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH
újraalakulása alkalmából, 1990. november 24-én, szombaton
9 órakor, az Állami Magyar Színházban tartandó
ünnepi összejövetelre

Az Erdélyi Szépmíves Céh újraalakulása elé²⁶

Meghívót kaptunk az Erdélyi Szépmíves Céh újraalakulása alkalmából. 1990. november 24-én, szombaton reggel 9 órakor a Kolozsvári Magyar Színházban tartandó, ünnepi összejövetelre. Az ESZC 1924-ben alakult Kolozsváron, hat erdélyi író - Kádár Imre, Kós Károly, Ligeti Ernő, Nyíró József, Paál Árpád és Zágoni István - „betéti társasága”-ként. Mecénása Szántó Miklós volt. A Céh irodalmi kiadványsorozatát Gulácsy Irén *Hamueső* című regényével indítják, és még ebben az évben kiadják többek között Kós *Varjú-nemzetségét* és Makkai *Ördögszekerét*. Megszűntéig, 1944-ig az Erdélyi Szépmíves Céh Kós Károly igazgatásával dolgozott. Az egész magyar nyelvterületre eljutó sorozataiban, kiadványaiban a kor kiemelkedő írói számára biztosított közlési lehetőséget, maradandó értékekhez juttatva a magyarul olvasók széles rétegeit.

²⁶ Szabadság, 1990. november 23.

Újjáalakulás vagy folytatás?²⁷

Erdélyi Szépmíves Céh kontra Kritérion?

Szellemi alkotóműhely vagy gazdasági vállalkozás?

Megismételhetetlen „művelődési emlékmű...”

A mindent feje tetejére állító, születőben lévő hatalomnak 1944 őszén nem volt szüksége törvényes rendelkezésre ahhoz, hogy megszüntesse az Erdélyi Szépmíves Céhet: könnyű volt hatalmi önbíráskodással felborítani egy szerkesztőségi asztalt és bezárni egy szerkesztőséget. De teljesen lehetetlen volt elkobozni annak szellemi vagyonát. Húsz éven át a működő céh öröksége ugyanis szervesen beépült a társadalom színe-javának életébe. Egy egész nemzedék nőtt úgy fel, hogy könyvtárát havonta bővítette a kiadó értékes köteteivel. Így aztán százhatvan (százhatvanhat - a szerk. megj.) megjelent könyv közül jó néhány a mai olvasó számára sem ismeretlen.

S hogy ez az örökség mennyire elevenen él és hat ma is, bizonyítja a nagyszámú érdeklődő - írók és olvasók -, aki szombaton délelőtt az újjáalakítás céljából a magyar színházban megjelent. Az elnöklő Szöcs Géza, Marosi Ildikó tanulmánya nyomán, a múltból szolt, azokról a hagyományokról, melyeknek folytatására törekednünk kell. Majd átadta a szót az Erdélyi Szépmíves Céh utolsó élő szerkesztőjének, Kiss Jenőnek. Az idős költő érzelmektől fűtött visszaemlékezését a Kós Károly-i mű megismételhetetlenségének gondolatával zárta, művelődési emlékműnek nevezve a sorozatot. A kialakuló vitában többek között olyan elvi kérdések merültek fel, miszerint újjáalakulásról lenne-e szó 1990-ben vagy egyszerűen csak a negyvenhat éve önkényesen megszüntetett tevékenység folytatásáról, és hogy egyértelműen elfecsérelt időnek tekinthető-e az eltelt négy és fél évtized. A megbeszélésen jelen volt a „konkurens” cég képviselője, Domokos Géza is, aki utalt arra, hogy a Kritérion az Erdélyi Szépmíves Céh örökösének tekintette magát, s ha most megszűnik monopolhelyezete, ezzel az olvasótábor csak nyerhet. A versengést a minőség jegyében kell folytatni. Ez legyen a meghatározó kritérium, nem pedig a beskatulyázással járó szakosodás.

A hosszas elméleti fejtegetések után végül tisztázódott, hogy az Erdélyi Szépmíves Céh nem csupán szellemi alkotóműhely, hanem gazdasági vállalkozás. Még akkor is, ha újjászervezői nem törekednek anyagi haszonszerzésre. A sorozat újraindításához szükséges tőkét a kezdeményezők, a hagyományokhoz híven, adományokból és előfizetésekből kívánják összegyűjteni. Ehhez kéri az ott helyben megválasztott ideiglenes előkészítő bizottság a pártolók és előfizető tagok támogatását. Bálint Tiborné Kovács Júlia még a helyszínen megkezdte az ezer lejes előfizetési díjak gyűjtését. (Háromezer - alapító tagok, ezerkétszáz - pártoló tagok - a szerk. megj.)

Az összejövétel záróakkordjaként jegyzőkönyvbe került, hogy az Erdélyi Szépmíves Céh tevékenységét megszakítatlannak tekinti, és tovább folytatja a Kós Károly-i örökséget, az erdélyi magyar irodalom népszerűsítését.

Tiszteletbeli elnök Kiss Jenő lett.

Németh Júlia

²⁷ Szabadság, 1990. november 27.

Erdélyi Szépmíves Céh²⁸

Amikor - csaknem egy esztendeje - Szöcs Géza arról beszélt, hogy újra kellene indítani az Erdélyi Szépmíves Céhet, azt kérdeztem tőle: Kós Károlyod van-e? Költőnek költői kérdést szegezni talán stílusos, de a kételkedésre tettel válaszolni lehet egyedül célravezető. És azon az emlékezetes november délelőttön a Kolozsvári Magyar Színházban, telt nézőtér előtt, szenátorunk kezdeményezésére kimondatott a Céh újraalakulása.

Fél esztendő telt el azóta és némi tanácstalansággal vegyes téblábolás, vizsgálódó körülnézés és sültgalamb-várás után rájöhettünk: egyetlen Kós Károly sincs közöttünk. Néhány tanítvány kellene legalább, de az sem akadt, pár tisztelője lelkesedett csupán, akik neki-nekigyürköztek az egyáltalán nem könnyű feladatnak. Mert az ESZC újraindítása elsősorban szervezés, az átlagnál valamivel bátrabb előregondolás, egész sor apró tisztviselői munka és véget nem érő talpalás dolga. Kiss Jenő, az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh tiszteletbeli elnöke, a régi Céh egykori szerkesztője, költő és író maga is, biztatott és lelkesített a kezdő lépések megtételében, de az ügyintézés hálójába már előrehaladott koránál fogva sem gabalyodhatott. Szükségünk volt némi múltba nézésre, a mai szövevényes ügyintézés kitapasztalására, hogy ezt az egyesületet jogi személyként bejelentsük és elismertessük. Közben egy kezünkön megszámálhatók lettünk, mert most a sokat és nagyot vállalás, a hosszan beszélés és aprócska munka idejét éljük.

De mától kezdve az ellensúly, amely lefelé húzott, a mindannyiunk által kívánt magasságokba röpíthet. Közhírré tehetjük, hogy 1991. május 31-én az Erdélyi Szépmíves Céhet a Kolozs megyei Bíróságnál bejegyezték. Ne csak azért örüljünk, mert továbbfolytatva elődeink munkáját és hagyományápolásunk útján ezzel is előre haladunk, ne csak azt üdvözljük, hogy van még egy nem akármilyen irodalompártoló egyesületünk, hanem bensőségesen azt ünnepeljük, hogy végre a magunk erejéből, a magunk ízlése szerint az erdélyi magyar irodalom legjobb, legidősebb és talán legszebb könyveit nyújthatjuk, reméljük nemsokára, a hazai és szerte a világba kivándorolt magyar olvasóknak.

Az Erdélyi Szépmíves Céh régen és most is az olvasóé. Könyvei nem a könyvkereskedők számára készültek, hanem elsősorban az olvasónak, az előfizetőnek. A Céh számon tartotta, nagy családba gyűjtötte a korabeli könyvbarátokat. Az ESZC pártoló tagjainak száma 1930-ban, itt Erdélyben elérte a négyszázat, külföldön pedig megközelítette a százat. Hét, gazdaságilag szűk esztendő után a könyvbarátok száma nemhogy csökkent volna, ellenkezőleg, óriásit nőtt. Csupán Magyarországról huszonnyolc ezret jegyeztek be a kolozsvári kiadóhivatal nyilvántartásába. Nemrég az amerikai földrészen járva lemérhettem azt a segítőszándékot és nagyfokú érdeklődést, amely az újraalakult Céh iránt megnyilvánul. Barátaink vannak többek között Los Angelesben, Clevelandben, New Yorkban, Montrealban és Torontóban is. Intézmények vállalják talán Izraelben és Svédországban is. Jól jön a biztatás, kell a segítség.

A Céh nem volt és nem lesz haszonleső társaság. Alapszabályzatunkban szerepel, hogy nem a haszon miatt tevékenykedünk. A könyvkiadást is azért segítjük, hogy pártolhassuk a jót és a szépet. Hogy ne csak kapjunk, hanem adjunk is valamit továbbéltetendő hagyományainkból magunknak és a világnak. „A história pedig bizonyítja, hogy Erdély olyan küszöbő Európa

²⁸ A következő írások a kolozsvári Szabadság 1991. május 31-i számában és június 7-i külön oldalán jelentek meg, a Céh hivatalos bejegyzésekor.

Keletje és Nyugatja között, melyen minden kulturális áramlat akarva, nem akarva megbotlott, és botlás közben valamijét el kellett itt hullatnia. Időtlen idők óta népek és hitek, fajok és kultúrák keveredő helye ez a föld. És ha a későbbi idők folyamán a szerencsés véletlen vagy újabb szerencsétlenség okából el kellett hagynia valamelyik népnek ezt a földet, valami mégis mindig maradt itt belőle. Erdélynek ez a természettől való adottsága predesztinálja, emberi akaratok ellenére is, e föld népeinek kultúrai egységét.” Kós Károly írta ezt. A Céh újraindulásával jó érzés nyomában járni.

Tar Károly

Az ESZC szabályzata

I. fejezet

AZ EGYESÜLET NEVE, MŰKÖDÉSÉNEK IDŐTARTAMA ÉS SZÉKHELYE

1. Az egyesület neve: ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH.
2. Meghatározatlan időtartamra alakult.
3. Székhelye: Kolozsvár, Pavlov u. 21. sz., telefon: 13-49-19.

II. fejezet

AZ EGYESÜLET JOGI FORMÁJA ÉS CÉLJA

1. Az Erdélyi Szépmíves Céh szakmai-közösségi szervezet, jogi személyiséggel bíró, az 1924-ben, Kolozsváron alapított azonos nevű szervezet jogutódja.
2. A szervezet célja:
 - a mai romániai magyar irodalom támogatása, új szerzők és munkák felfedezése és felsorakoztatása a meglévő, klasszikus és jelenkori irodalomban beérkezettek művei mellé;
 - ezeknek a szerzőknek érvényesüléséhez segítséget nyújtani és valós értéket képviselő műveknek nemzeti kultúránk szolgálatába állítását szorgalmazni;
 - kiadásra javasolni vagy újra kiadni azokat a műveket, amelyek megjelenését a múltban akadályozták;
 - szimpóziumok, kollokviumok, könyvkiállítások szervezése;
 - küzdeni a helyi kultúra terjesztéséért, a hasonló bel- és külföldi egyesületekkel és szervezetekkel kapcsolatot tartva.

III. fejezet

AZ EGYESÜLET SZERVEZÉSE

1. Az egyesület bel- és külföldi fizikai és jogi személyekből, alapító és pártoló tagokból áll, akik egyetértenek a jelen szabállyal.
2. Az egyesület vezetőtestülete a közgyűlés, amelyet évenként az Igazgatótanács hív össze.
3. A közgyűlések közötti időszakban az egyesület tevékenységét az Igazgatótanács, a kuratórium és a felügyelő bizottság a közgyűlés által meghatározott hatáskörben és annak előírásai szerint vezeti.
4. A közgyűlés a határozatait a jelen lévő tagok egyszerű többségével hozza.

IV. fejezet

A TEVÉKENYSÉG FORMÁJA ÉS MÓDSZEREI

1. Tevékenysége érdekében az egyesület, a közgyűlés határozata alapján, létrehozhat bárhol az országban fiókszervezetet és kirendeltségeket.
2. Az egyesület együttműködik minden olyan szervezettel és hasonló kulturális-szakmai egyesülettel, amelynek munkája hozzájárulhat a jelen szabályzatban foglalt célok eléréséhez.
3. Az egyesület kiadhat - szakkiadó segítségével - saját kiadványokat.

V. fejezet

AZ EGYESÜLET ANYAGI ALAPJAI ÉS VAGYONA

1. Az egyesület pénzügyi alapja az egyesület vagyonából, a tagsági díjakból, kiadványaiból, konferenciák, tanfolyamok, szimpóziumok bevételeiből, segélyekből, adományokból és egyéb különleges bevételekből származik.
2. Az egyesület vezetősége felelős a pénzalapokkal és az egyesület vagyonával való gazdálkodásért.

Jelen szabályzatot az alakuló közgyűlés Kolozsváron, 1991. március 22-én elfogadta.²⁹

Tiszteletbeli elnök
Kiss Jenő

Elnök
Szócs Géza

²⁹ Ez a dátum a Céh bejelentésének formáságaihoz szükséges Szabályzat elfogadását jelöli. Az alakuló gyűlés időpontja: 1990. november 24., szombat délelőtt. Helye: a Kolozsvári Magyar Színház.

FELHÍVÁS

Kérjük, hogy az RMDSZ mellett alakult és ezután alakulandó ESZC fiókszervezetek és kirendeltségek, válasszanak vezetőséget maguknak (elnök, titkár, pénztáros), ezt és tagságuk névsorát közöljék az ESZC-vel, s a 86/1991-es bírósági határozat és szabályzat alapján kezdjék meg működésüket: írják össze az alapító, pártoló és fűzet-előfizető tagokat, a begyűjtött összeget pedig sürgősen juttassák el a Céh címére.

Az ESZC levele

Kedves Barátunk!

Fél esztendeje, hogy a Kolozsvári Magyar Színházban újraalakult az Erdélyi Szépmíves Céh. Ez az 1924-ben, Kós Károly baráti köre által szervezett könyvkiadói vállalkozás az erdélyi magyar közművelődés szolgálatában, az összefogást gyakorolva, több mint 160 kötetet jelentetett meg pártolóinak anyagi és erkölcsi segítségével. E művek értékét a magyar irodalomtörténet mindmáig számon tartja és nagyra értékeli. A romániai új körülmények között a Céh újraindulását a felcsillanó igazságos jövő és a sanyarú jelen szükségleteinek kielégítése diktálja, Kós Károlyék példáját követve nekünk is alapító és pártoló tagok segítségével kell és lehet célunkat elérnünk: a régi Céh kiemelkedő könyveinek hasonmás kiadását tervezzük, régi és mai erdélyi magyar írók munkáit kívánjuk megjelentetni. Munkánk elé máris számos akadály gördült, és a jövőben számolnunk kell mindenféle gáncsoskodókkal. Ezért tagjaink sorában szívesen látnánk intézményeket, egyesületeket, szövetségeket, irodalmi és közművelődési társaságokat, klubokat, könyvtárakat, iskolákat és mindazokat, akik alapító tagságukkal számunkra védeltséget biztosíthatnak, anyagi és erkölcsi segítségükkel megalapozhatják folyamatos működésünket. Az alapító tagok névsorát minden kötetünk végén a Céh hagyományainak megfelelően közöljük, számukra ex librisszel ellátott, számozott példányokat biztosítunk.

Szeretettel kérünk minden könyvbarátot, lépjen alapító tagjaink sorába, segítsen abban, hogy pártfogóink számát növelni tudjuk.

Első könyvünk *Kós Károly: Az országépítő* című, Szent Istvánról szóló regénye, második könyvünk *Kiss Jenő: Ithaka messze van c.*, a második világháborút idéző regénye. Az Erdélyi Szépmíves Füzetek sorozatot a Céhről szóló ismertetővel kezdjük. A további sorrendet a szerkesztőbizottság határozza meg, és nyilvánosságra hozza a sajtóban.

Minden támogatást köszönettel nyugtázunk. Bankszámunk: BRCE - S.A. Cluj, 45.10.0.52.1 - lej; 47.21.1.16.52 - USA dollár; 47.21.7.10.52 - DM.

Kolozsvári támogatóinkat a következő címen várjuk: Pavlov u. 21. szám (naponta délelőtt 10-12, délután 18-20 óra között). Az alapító és pártoló tagoktól eddig begyűjtött összeg: 60 900 lej.

Az erdélyi magyar könyvért!

Jelentkezőlap

Alulírott.....

(pontos cím, személyi igazolvány száma, telefon)

kijelentem, hogy az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh alapító, pártoló tagjai, füzeteinek előfizetői (a nem kívánt rész törlendő) sorába belépek, és a Céh könyveit, füzeteit átveszem.

Az ESZC számlájára számú nyugtával bizonyíthatóan befizettem lejt.

Dátum.....

(aláírás)

Címünk: 3400 Cluj, str. Pavlov 21.

(Az alapító tagok legkevesebb 3000 lejt, a pártoló tagok legkevesebb 1200 lejt, a füzetek előfizetői legkevesebb 600 lejt fizessenek. Az alapító tagoknak bibliofil könyveket biztosítunk, névsorukat minden könyvünk végén közöljük. A pártoló tagok fűzött példányokat kapnak. Mindhárom csoportba jelentkezőknek a befizetett összeg kimerüléséig küldjük könyveinket és füzeteinket.)

Az ESZC vezetősége³⁰

Igazgatótanács

Tiszteletbeli elnök: Kiss Jenő.

Elnök: Szőcs Géza.

Tagok: Bálint Júlia, Keresztes Zoltán, Mózes Huba.

Gondnoki testület: Bálint Lajos, Csiha Kálmán, Cs. Erdős Tibor, Czirják Árpád, Heim András, Marosi Ildikó, M. Kovács Emma, Tar Károly, Vetési László, Zöld Lajos.

Ellenőrzőbizottság: Egyed Emese, id. Kirkósa Gyula, Kolumbán Huba.

A Céh szerkesztőbizottságába a következőket kérjük fel: Bálint Tibor, Benkő Samu, Borcsa János, Cseke Péter, Dávid Gyula, Egyed Ákos, Horváth Andor, K. Jakab Antal, Kányádi Sándor, Kántor Lajos, Kónya Sándor, Kötő József, Magyar Lajos, Markó Béla, Marosi Péter, Mózes Huba, Sütő András, Szőcs István és Vetési László.

A fiókszervezetek és kirendeltségek megalakítása után a Céh (legkésőbb október 30-ig) megtartja évi közgyűlését.

³⁰ Ez nem az elnökség által jóváhagyott javaslat. A nyomdában Bálint Júlia és Keresztes Zoltán önhatalmúlag alakította ki. Sohasem működött.

Visszaemlékezések

Csak az nem vész el, ami örökkévaló!

Ezeresztendő történelmünk sok viharában megtanulhattuk már, hogy minden elveszhet: vagyon, család, élet, még a föld is kifordulhat lábunk alól, s kegyetlen sorsunk jeges lejtőjén világrészek távolába sodródhatunk. Mindent elveszíthetünk, csak egyet nem: azt, ami örökkévaló.

De mi lehet örökkévaló ebben a villámgyorsan változó világban? Az emberi lélek s mindaz, amit ez a szó magába foglal. Ezt még a világégések szörnyűségei se tudják kiirtani belőlünk. Mert a lélek örökkévaló. Nincs se helyhez, se időhöz kötve. Elpusztíthatatlan. Mert a lélek: Isten tükröződése bennünk, emberekben. Ez azt jelenti, hogy a Nagy Alkotó, Világ és Élet Teremtője és Ura belénk tükrözte saját képmását s ennél fogva örökösei lettünk annak a lelki és szellemi örökéletnek, ami úgy ezen a világon és még ezen túl is az egyetlen élő örökkévalóság!

Krisztus urunkat latrok kínozták, és latrok gyilkolták meg és mégis örökkévaló és örökértékű minden szava, amit kimondott. Ezt az örökkévalóságot nem irthatja ki semmiféle hatalom. A mi erdélyi magyar örökségünk is hasonló ehhez s ennek tudatát hordozzuk magunkban, lelkünkbe zárva s ez a tudat végzi bennünk a „csoda dolgokat”.

Ezek a gondolatok rezzentek meg bennem, amikor hírt vettem az Erdélyi Szépmíves Céh újjászületésének. A lélek él, mert Isten képét tükrözi még mindig. Szent örökséget őriz magában. S ennek a léleknek üzenem: legyetek továbbra is hűségesek ahhoz, mely bennetek él és világítja előttetek az utat. Egy pillanatra se feledjétek el, hogy mindannyian, kik ebben a szövetségben vagytok, Isten tükröződését hordozzátok magatokban. Legyetek tehát mindig hűségesek ehhez a lelki tükörképhez, mert ebben van az örök élet ígérete Erdély magyarjai számára. Gondozzátok tehát hűséges szívvel és igaz szeretettel, amíg csak éltek és még azután is!

Az Úristen kegyelme és bátorító ereje legyen tivéletek minden időben.

Wass Albert

Köszöntő az Erdélyi Szépmíves Céh újjászületéséhez

Az Újszövetség eredeti nyelve az idő fogalmára két szót használ: a *kronost* és a *kairost*. A kronos az órával mérhető, elfolyó idő. A kairos ennek egy különös darabja: a rendelt idő. A kairosban új dolgok születnek, isteni rendelések töltetnek be, a ránk bízott feladatot kell elvégezni.

Ennek a kairosnak a sodrásában éltünk 1990. november 24-én, szombat délelőtt a Kolozsvári Magyar Színházban, ahol újjászületett az Erdélyi Szépmíves Céh. Rendelt idő volt, amit a jelenlévők átéreztek. Tudtuk: az igazi értékek nem hálnak meg. El lehet taposni őket, el lehet tiltani a róluk való beszédet, de élnek tovább, s amikor a tél elmegy, újra kihajtanak, mint a kivágott fák megújuló gyökerei a dermesztő fagy után.

Ilyen tavasz volt 1990. november 24-én: az Erdélyi Szépmíves Céh kairosa. Az újjászületés vitájában, ahol a Kritérium vezetői is ott voltak, felmerült a kérdés, hogy a kiadói munka újjászületésekor ne szülessen-e a név is mássá? Aztán emlékeztünk Izsákra, aki a pusztában

vízet keresett, s megtalálta apja kútjait, amit a filiszteusok befedtek földdel. Kiásta azokat és a régi nevekkel nevezte el. Mi is úgy határoztunk, hogy a régi kutakat kiássuk és a régi névvel nevezzük el őket. A múlt kincsei birtokában akarunk előre lépni. Vízet találni, kutat adni a nyájnak a pusztaságban. Kihányi a földdel betömött kutakat s tiszta vizet találni újra.

Valahonnan nagyon messziről és mégis nagyon közelről üzentek a halinás-kötéses, Kós Károlyos régi kötetek, beszélt Kiss Jenő, a még élő utolsó munkatárs, és elindultunk kiásni az Erdélyi Szépmíves Céh kútjait. Mert minden, ami igazán szép, Isten szerinti emberi gondolat eltaposható, de le nem győzhető.

Ezzel a bizonyossággal köszöntöm az Erdélyi Szépmíves Céhet. Isten adjon erőt a kútásó szolgálathoz. Egy vad kor után, amelyben a filiszteusok betömtek a lélek kútjait, Erdély várja az éltető tiszta vizet.

D. dr. Csiha Kálmán püspök

Wass Albert válaszeleveléhez mellékelt kép 1989-ből

Az újraalakulás³¹

A Céh alakulása napján nagyüzem volt a Kolozsvári Állami Magyar Színházban. Délelőtt a nézőtér megtelt érdeklődőkkel, a szép könyv ügye sok embert vonzott. A meghirdetett műsor szerint délután Lantos Tamás amerikai képviselővel találkozott Kolozsvár magyarsága; Sámi László az Emberjogi Liga képviseletében négy ellenállót tüntetett ki. Utána Illyés Kinga versműsora következett, este pedig Dusa Ödön a színház javára belépőjegyes verselőadó-estje keltett ugyancsak teltházas érdeklődést.

³¹ Tar Károly visszaemlékezése

A Céh alakulására a színpadi elnöki asztal mellett Kiss Jenő neves költőnk, a régi ESZC szerkesztője, az Erdélyi Helikon írói munkaközösségének az országban maradt utolsó élő tagja és Szócs Géza, az újraalakítás ötletének kigondolója foglalt helyet. Mindketten ráérősen beszéltek a Céh hagyományairól, az újraalakulás szükségességéről, azzal a nem titkolt szándékkal, hogy megvárjuk az elnökségből a bukaresti repülő késése miatt hiányzó Domokos Gézát, a Kriterion Könyvkiadó akkori igazgatóját. Érkezésekor kezdődött a vita. Az igenelők mellett konzervatívok is akadtak: „Minek nekünk új könyvkiadó, amikor ott van a kipróbált Kriterion?!” Egyesek úgy tüntették fel a dolgot, mintha a Kriterion ellenében alakulna újra az ESZC. Szócs Géza ennek ellenkezőjét hangsúlyozta már a Domokos Gézára való várakozás óráiban. Győztek az újat akarók, akik közül a külföldről hazaérkezett és menedzsmenttudást sejtető Koszta István és a hosszú ideig az antikvárium könyvellenőréként, majd a kolozsvári könyvlerakatban dolgozó Keresztes Zoltán tűnt a jelenlévők számára hozzáértő ügyintézőnek. Koszta István a gyakorlati teendőket vázolta. Keresztes Zoltán felszólalása után végig állva maradt, hogy ilyenformán beleszólásra készen legyen. Az elhúzódó vitát Bálint Júlia színpadra lépése szakította meg, aki önként ajánlkozott az alapító tagsággal járó összeg összegyűjtésére. A közösen megállapított egyénenkénti összeg háromezer lej volt. A jegyzőkönyvvezetők üresen hagyott asztalánál rögtön megkezdte a gyűjtést. A feliratkozók lelkesedését nagyban növelte, hogy Csiha Kálmán református püspök példamutatóan tízezer lejjel iratkozott fel.

Az alakulás utáni napokban Koszta István erélyesen látott a szervezéshez, de már az első megbeszélésünkön Keresztes Zoltán kirohant ellene munkamódszerét elítélő minősítésekkel. Koszta ekkor összezsugorította irományait, és táskaszámítógépét kézbe kapva továbbállt. Csíkszeredában tette magát hasznossá lapkiadást beindító munkával. A továbbiakban Keresztes Zoltán alelnöki, majd elnöki rangban a Céh bejegyzésének ügyeit intézte.

A következő év elején amerikai rokonlátogatásra utaztam és vállaltam, hogy külföldön tagokat toborzok a Céhnek. Erről megbízólevelet kaptam. Kikötésem az volt, hogy pénzt nem veszek át, azt az utánam küldött bankszámlánkra fogják befizetni barátaink. Három hónapig hiába vártam a bankszámlaszámot. Fél száz levelet írtam Amerikában magyar közösségeknek, egyházaknak, lapoknak, barátaimnak, ismerőseimnek. Lelkes támogatásukról biztosítottak, pénzüket is rám bízta volna, de kikötöttem, hogy ennek hivatalos formában kell történnie. Hazatérésem után Csiha Kálmán püspök úrral a Torontói Magyar Alap küldött 150 dollárt, amit átadtam a Céhnek. Itthon kiderült, hogy nem lehet bankszámlánk, mert három hónap alatt nem sikerült bejelenteniük a Céhet. Ehhez minisztériumi jóváhagyásra volt szükség. Kiss Jenő tiszteletbeli elnököt magánlevél megírására kértem, aki Horváth Andor segítségét kérte az ügyben. Kiderült, hogy a Céh újraalapítóinak névsorát nem tartották elég reprezentatívnak. Valóban nem sok személyiség akadt a névsorban, de azzal érveltem, hogy a lista nyitott és természetesen meg kell nyernünk az ügyhöz a romániai magyarság minden jeles képviselőjét. Felutaztam a fővárosba, és Horváth Andor titkáránál már várt az engedély. Egy hét múlva az alkalomhoz illően szerény, de ünnepélyes keretek között Keresztes Zoltánnal átvehettük a hivatalos bejegyzésről szóló okiratot. Ezt követően a Szabadság napilap szerkesztőinek jóvoltából első oldalas írásban, majd oldalas összeállításban jeleztem az érdeklődőknek az eseményt. Közben nézeteltérésem az önjelölt vezetők ráérős ügyintézése miatt elmérgesedett, nehezményezték, hogy beharangozó írásomat nem cenzúrázhatták. Én meg azt kifogásoltam, hogy a Céh ügyeit összemoszák a magyar-örmény szervezet és a Kereszténydemokrata Párt ügyeivel, és az ESZC kiépítését csak másodlagosan kezelték. Mielőbbi átlátható nyilvántartás végett szorgalmaztam a pénzekkel való elszámolást; elleneztem, mert korainak találtam, az ismerősökkel betöltendő fizetett állások létrehozását.

Kidolgoztam a Céh felépítésének fél éves és a könyvkötészet megszervezésének tervét. Megterveztem, és két grafikussal ellenőriztettem a tagságot elismerő oklevelet. Áadtam a Pusztai Péter Montrealban megtelepedett grafikus által kérésemre a hagyományokat tükröző és világszínvonalúan korszerű, a Céh jelenkori íróinak sorozata számára készült könyvborító tervét...

De a rágalmozások miatt, miszerint párttitkár, aktivista, diktátor stb. voltam, abbahagytam önkéntes tevékenységemet az ESZC-nél is. Láta, hogy az általam javasolt füzet sorozat nem olcsó népkönyvtári sorozat lesz, hanem csupán kisszámú könyvbarátot (ha) kielégítő munka, a NIS kiadó segítségével beindítottam az Erdélyi Kiskönyvtár sorozatot, amelynek hasznáról az olvasni szerető kispénzű emberek az azóta eltelt években meggyőződhetnek.

Az Erdélyi Szépmíves Céh újraalakításának ötletét továbbra is igenelem és támogatom, hiszen olyan hagyományt követő vállalkozás, amelyből az erdélyi magyarság csakis nyerhet. Az eleink által ebben felhalmozott erkölcsi haszon anyagilag is kiaknázható, és olyan vállalkozássá nőheti ki magát, amelynek haszonélvezője végül is az erdélyi magyarság kell, hogy legyen és lesz is bizonyára, hiszen kulturális és civilizációs lemaradásunk megszüntetésében könyveink segítsége nélkül nem sokra megyünk. És miközben magunkra gondolunk, adhatunk is valamit, valami sajátosat a világnak, amelynek megbecsülését a magunk erejéből kell elérnünk az elkövetkező talán javuló időkben, a jövőben is.

Iratok, tervek, cikkek

Az Erdélyi Szépmíves Céh Könyvkiadó Vállalat külföldi felhívása és egyben megbízólevél³²

Kedves Barátunk!

Örömmel értesítünk, hogy újjáalakult az Erdélyi Szépmíves Céh; az erdélyi irodalom legértékesebb műveinek megjelentetője, amelyet Kós Károly és baráti köre alapított 1924-ben. E művek értékét a magyar irodalomtörténet mindmáig számon tartja és kellően méltatja. Noha e vállalkozás egy ideig lezártnak minősült, mint egy művészeti emlékmű élt a köztudatban, az erdélyi magyar olvasók kívánságára úgy határoztunk, hogy a könyvkiadót újjászervezzük, megőrizve nevét, szellemét és külső jellegét. Kós Károlyék példáját követve, mi is alapító tagok és pártoló tagok segítségével kívánjuk célunkat elérni, akik számára ex librisszel ellátott, számozott, személyre szóló kötött példányt biztosítunk. A Szépmíves Céh minden kötetében közzéteszi az alapító és a pártoló tagok névsorát.

Tekintettel az erdélyi magyarság jelenlegi sanyarú helyzetére, bizalommal fordulunk külföldön élő testvéreinkhez, hogy e vállalkozásunk nem kis költségeinek fedezéséhez meleg együttérzéssel hozzájáruljanak.

Szeretettel kérünk, lépj (alapító, pártoló) tagjaink sorába.

Ezt megbízottunk, Tar Károly, szeretett íróbarátunk révén tedd meg, aki részletes felvilágosítással szolgál, s akinél gyűjtőnévsorunkra feliratkozatsz.

Kérjük, hozzájárulásod összegét, alapító tagként 150 dollárt, pártoló tagként 50 dollárt a mellékelt gyűjtőnévsoron feltüntetett bankszámlánkra átutalni szíveskedjél.

Kolozsvár, 1991. jan. 11.

Tiszteletbeli elnök:
Kiss Jenő s.k.

Az RMDSZ Főtitkársága támogatja, és magáénak vallja az ESZC ügyét

Kónya Sándor s.k.
p.s.

Az intézőbizottság tagjai: Szőcs Géza sk., *Keresztes Zoltán* sk., *Kónya Sándor* sk.

³² A szabályzat megszületése előtt kiadói vállalkozásnak indult a Céh. (A szerk. megj.)

Erdélyi Szépmíves Céh Megbízólevél

Az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh a két világháború közötti időszakban végzett munkásságának hagyományait folytatva, alapító és pártoló tagok segítségével kívánja a magyar irodalmat és a könyvbarát közönséget jövőnk érdekében szolgálni, amelynek érdekében megbízzuk barátunkat, hogy érdekünket képviselve toborzómunkát végezzen és az Erdélyi Szépmíves Céh ügyeiben meghatalmazottként mindenben eljárjon.

Intézőbizottsági elnök

Keresztes Zoltán

Tiszteletbeli elnök

Kiss Jenő

Intéző

Tar Károly

Az Erdélyi Szépmíves Céh feltámadásáért³³

Amikor hónapokkal ezelőtt Szöcs Gézával az Erdélyi Szépmíves Céh újraindításáról cserél-
tünk gondolatot, azt kérdeztem tőle: Kós Károlyunk van-e? A költői kérdés fölött elmélázva
be kell vallanunk, hogy Kós Károlyhoz hasonló egyéniségek nélkül nagyon nehéz lesz
újraindítani ezt a két világháború közötti, az egész magyar irodalomban megbecsült és nagyra
értékelt vállalkozást. De ennek ma is szükséges voltát senki sem vitatja. Erdélyben ma úgy
kell a könyv, mint a karéj kenyér, mert megmaradásunkhoz nemcsak a mindennapi betevő
falat, hanem ugyanolyan mértékben a szellemi táplálék is szükséges. Az Erdélyi Szépmíves
Céh könyvkiadói munkája újabb kapocs lesz, amellyel a Romániában élő magyarság
Európához kapcsolódik.

A diktatúrát elseprő forradalom óta Románia a sült galambot tátott szájjal várók országa, a
feneketlen hordóé, mely mindenféle segítséget viszonzatlanul elnyel. A Szépmíves Céh az
elvárásoknak megfelelően az önszerveződést, a talpra állást kívánja gyakorolni és ezért nyúl
vissza a Kós Károly által kezdeményezett vállalkozás hagyományaihoz, hogy adni is tudjon
valamit a világnak az erdélyi értékekből és sajátosságokból. A húszas évek elejétől a második
világháború befejezéséig a Céh 166 kötetet jelentetett meg az alapító és pártoló tagok
pénzadományaival szigorúan gazdálkodva. Kiss Jenő, a régi szerkesztők közül még ma is élő
költő és író, a Szépmíves Céh újraalakulása utáni tiszteletbeli elnöke, emlékmű fontosságúnak
tudja az erdélyi irodalomban korszakalkotó Céh munkáját. Az erdélyi magyarságnak közel
félévszázados sanyarúság után újra kellett kezdenie önépítő munkáját. Az Erdélyi Szépmíves
Céh újraalakulásakor ezt vállalta és könyvkiadói vállalkozásához ezért szólít minden értő és
szívére hallgató támogatót, hogy lépjen alapító és pártoló tagjainak sorába. Anyagi támogató-
sukat tartalmaz és szép kivitelezésű, a világpiaci árakhoz mérten olcsó könyvek sorával
kívánja megköszönni. Minden kötet végén közreadja az alapító tagok névsorát, akiknek

³³ Tar Károly cikke a kanadai Magyar Életben, 1991. május 25-én.

díszkötésben, ex libris-szel ellátott könyvpéldányokat küld. Két sorozatot indít. A reprint sorozatban elsőnek *Kós Károly: Az országépítő* című, Szent Istvánról szóló regényét, a mai írók sorozatban pedig a Mikó Imre hagyatékából ránk maradt Orbán Balázsról szóló regényt jelenteti meg.

Az újraalakuló gyűlés napján a Kolozsvári Magyar Színházban kedves vendégeket fogadott a város magyarsága. Lantos Tamás, az amerikai törvényhozó testület tagja és Hámos László, a magyarság jogvédő ligájának elöljárója biztatott mindannyiunkat további lelkes munkára és egyben segítséget ígérve a kolozsvári magyar egyetem visszaállításában is. Biztató szavaikon fölbátorodva fordulunk az amerikai földrészen élő magyarokhoz, hogy kapcsolatukat Erdélyhez ily módon is szorosabbra fűzzék. A szülőföldjüktől távol élő magyarokat ma már nem nevezhetjük emigránsoknak, hiszen kapcsolatuk az otthonmaradottakkal szabad és az igazi demokráciát óhajtó légkörben erősödhet. A nyitott Erdély, a haladó világ felé akarva-akaratlanul is forduló Romániában mindnyájunk vágya volt és lesz az emberibbnek óhajtott jövő érdekében. Az erdélyi ember kitekintése a világba és a szülőföldjükről elszármazottak hazapillantása egyugyanazon természetes akarat következménye, az összetartozás kifejeződése, amelynek eredményességét hisszük és reméljük az elkövetkező, végre talán javuló időkben.

Az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh felépítése³⁴

Általános teendők:

1. A Céh szervezeti kiépítése.
2. A könyvkiadás beindítása és az ehhez szükséges anyagi alapok elteremtése.
3. A Céh önkéntes és fizetett munkatársi gárdájának kialakítása. (Első szakaszban szükséges: félnormás adminisztrátor, félnormás pénztáros, bedolgozó grafikus, könyvszerkesztő, olvasószerkesztő.)
4. A közgyűlés megrendezése Kolozsváron. Fiókszervezetként egy küldött. 1991. október-november között.

Napirend: 1. Beszámoló a Céh szervezéséről és külkapcsolatairól. 2. A szerkesztőbizottság által ajánlott kiadói terv. 3. Javaslatok a Céh működésének továbbfejlesztésére. 4. Vezetőség-választás.

Szervezeti felépítés

A Céh szabályzata alapján minden nagyobb helységben, Erdélyben és külföldön is, ahol magyarok élnek, fiókszervezeteket vagy kirendeltségeket kell alakítani. Ennek érdekében:

1. Minden magyar lapban közölni kell a Céh szabályzatát és felhívását a fiókszervezetek alakítására.
2. Felkérni az RMDSZ helyi szerveit, hogy támogassák a fiókszervezetek kialakítását.
3. Ahol nem alakul ki tíznél több személyből fiókszervezet, ott megbízottunk vezetésével kirendeltség létesüljön könyveink, füzetek és a Céhet ismertető anyagaink népszerűsítésére.
4. A fiókszervezetek tagdíját fordítsák önszerveződésükre, meghívottjaik kiszállási díjainak megtérítésére, emlékkönyvek, saját kiadványaik kiadására, irodalmi hagyományaink ápolására, könyvtár alapítására.
5. A fiókszervezetek minden módon támogassák a Céh alapító és pártoló tagjainak toborzását, gyűjtsenek előfizetőket könyveinkre, füzetekre.
6. A fiókszervezetek küldötteik révén a minden évben megrendezett közgyűlésen cserélik ki tapasztalataikat és alakítják további teendők sorát. Javaslatukat, megjegyzéseiket negyedévi beszámolóban rögzítik, melyet a tagság elfogad és a Céh Igazgatósága tudomásul vesz.
7. A Céh vezetősége előadók névsorának időszakonkénti közlésével, körutak, előadások, művelődési versenyek, találkozók, könyvbemutatók szervezésével segíti a fiókszervezeteket irodalompártoló munkájukban.
8. A Céhet két közgyűlés közötti időszakokban az igazgatóság vezeti.

³⁴ Ez a dátum a Céh bejelentésének formáságaihoz szükséges Szabályzat elfogadását jelöli. Az alakuló gyűlés időpontja: 1990. november 24., szombat délelőtt. Helye: a Kolozsvári Magyar Színház.

A vezetőség főbb teendői:

- A Céh fiókszervezeteinek kiépítése és bővítése.
- Az előadói munkaközösség kialakítása és irányítása.
- Rendezvények tervezése és lebonyolítása.
- Az anyagi alapok kezelése és gyarapítása.
- A könyvkiadás folyamatos biztosítása.
- Külföldi kapcsolatok bővítése.
- Pályázatok lebonyolítása.

Az ESZC vezetősége³⁵

Igazgatótanács: Tiszteletbeli elnök: Kiss Jenő. *Elnök:* Szócs Géza. Tagok: Bálint Júlia, Keresztes Zoltán, Mózes Huba, Kónya Sándor, Vetési László.

Gondnoki testület: Bálint Lajos, Csiha Kálmán, Cs. Erdős Tibor, Czirják Árpád, Heim András, Marosi Ildikó, M. Kovács Emma, Tar Károly, Zöld Lajos.

Ellenőrző bizottság: Egyed Emese, Kirkósa Gyula, Kolumbán Huba.

A Céh szerkesztőbizottságába a következőket kérjük fel: Bálint Tibor, Benkő Samu, Bodó Barna, Domokos Géza, Cs. Gyimesi Éva, Dávid Gyula, Egyed Ákos, Horváth Andor, Kányádi Sándor, Kántor Lajos, Köttő József, Magyar Lajos, Markó Béla, Mózes Huba, Pusztai János, Sütő András, Stanik István, Sylvester Lajos, Tar Károly, Zöld Lajos.

Ideiglenes intézőbizottság: Elnök: Keresztes Zoltán. Titkár: Bálint Júlia. Intéző: Tar Károly. Adminisztráció: Halász Gabriella és Regéczi Anna. Grafikus: Feleki Károly. Olvasószerkesztő: -

A fiókszervezetek és kirendeltségek megalakítása után a Céh (legkésőbb 1991. október 30-ig) megtartja évi közgyűlését.

A Céh könyvkiadói munkája

1. A Céh könyvkiadói munkáját egy ezzel a joggal rendelkező vállalat segítségével végzi a következő módon:
 - a) - A szerkesztőbizottság titkárának javaslatára a bizottság elfogadja a reprint sorozatban kiadandó könyvek listáját sorozatokra bontva. Az első sorozat 6-8 kötet.
 - b) - A mai írók sorozatban (eldöntendő, hogy ez a sorozat külalakban más lesz-e, mint a Céh hagyományos sorozatai). Nyilván mai, korszerű könyvekre kell gondolnunk, amelyeket tartalmi korszerűségük kívánalmait szerint Pusztai Péter montreali, világszínvonalon produkáló grafikus tervei szerinti kötésben szükséges megjelentetni. (A borító Tar Károly kérésére elkészült, a tévében is bemutatták.)

³⁵ Ez a dátum a Céh bejelentésének formáságaihoz szükséges Szabályzat elfogadását jelöli. Az alakuló gyűlés időpontja: 1990. november 24., szombat délelőtt. Helye: a Kolozsvári Magyar Színház.

c) - A mai írók sorozatában a Céh pályázatára beérkezett és a szerkesztőbizottság által színvonalasnak ítélt művek jelennek meg.

d) - A jelenlegi lehetőségeket felmérve a Céh könyveit a következő nyomdáknak nyomtathatja:

1. Glória, 2. Váradi nyomda, 3. Kner nyomda, 4. Debreceni nyomda.

Az első esetben szükséges a kb. 2000 számozott példány bekötésére könyvkötő műhelyt berendeznünk. Erre és más munkákra (számítógépes szedés és tördelés, nyomdai munkák ellenőrzése, a postázáshoz szükséges dobozolás (a helyi kartongyárral megoldva), valamint a terjesztésre vállalkozik a Szabadság kiadója (?). Részletes felvilágosítást Székely Raymوندtól. A könyvkötészet a református nyomda mellett is kiépíthető. Távolilag: az egyházi tulajdonban lévő épületek felszabadulásának függvényében; azonnal: egy kismester szűkös műhelyében.

A magyarországi nyomdákat a külföldre küldendő könyvek előállításakor feltétlenül figyelembe kell vennünk, mert a növekvő papírhány miatt csak segítségükkel tudunk majd könyvet kihozni a várt színvonalon. Ez a magyarországi pártolók jelentkezésétől és a valutával fizető más országbeli jelentkezők számától is függ. Papírigényünk kielégítése érdekében rendkívül széles körű toborzást kell végeznünk Magyarországon, és igénybe kell vennünk, ha erre mód van, mindenféle állami, intézményi stb. segítséget is. A külföldi pártolók toborzására külön tervet kell kidolgoznunk.

e) - A Céh gyors jelentkezésének és népszerűsítő munkájának eszköze az ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH FÜZETEK. Sorozatának megkezdésétől függ pártolóink számának gyors gyarapíthatósága. Mózes Hubának a Céhről szóló összeállítása, amelynek végén a Céh Szabályzata, vezetősége, pályázatai, tervezett könyvsorozatai is szerepelnének, egyből eltüntetné a gyanakvást eddigi zsákbamacska természetű ajánlásunkkal szemben. A továbbiakban ebben a sorozatban az erdélyi kultúrhagyományokat feltáró dolgozatokat, publicisztikát és kezdő írók, költők kis terjedelmű munkáit lehetne gyorsan a közönség elé adni.

f) - A Céh könyvkiadása csakis alapító és pártoló tagok toborzásával, valamint a Füzetek előfizetőinek gyűjtésével valósítható meg. Ennek érdekében, de a támogatóink pénzével való elszámolás gyors lebonyolítása érdekében is, a lehető leggyorsabban készítsük el a felvázolt és Deák Ferenc, valamint Feleki Károly által kidolgozott díszes oklevelet, amely úgy bel-, mint külföldön érdeklődést kelt majd, ugyanakkor mutatja a Céh vállalásainak komolyságát és megbízhatóságát.

g) - Terjesszük ki a toborzást hazai magyar lapjaink segítségével olyan módon, hogy a Szabadságban megjelent oldalt küldjük meg minden szerkesztőségnek és kérjük őket az ott található anyagok közlésére. A jelentkezőlapot többször is közzétenünk kell.

Hasonlóképpen járjunk el a magyarországi lapoknál is. Külföldre külön felhívást sokszorosítottunk.

h) - A propagandamunkát szolgálja a Céh ex libris elkészítésére hirdetendő pályázata. Adjuk le a jelentkezőlappal együtt.

i) - Készüljenek a Céhet népszerűsítő plakátok, amelyeket a rendezvények meghirdetésénél is felhasználhatunk. Esetleg írjunk ki erre is pályázatot.

j) - Foglalkoznunk kell a Céh jelvényének elkészítésével, műanyagtasakok, táskák megrendelését is meg kell fontolnunk. Kifizetődve, a népszerűsítésben is hasznot hajtának.

- k) - A kirendeltségek vezetőinek, önkéntes szervezőknek, külföldi megbízottjainknak küldjünk megbízólevelet. (Elküldésre máris készen áll néhány, az Egyesült Államokba, Kanadába, Svédországba, Izraelbe, Magyarországra címzett ilyen levél. Megbízottjaink névsorát bővítenünk kell.)

Az ESZC pályázatai

1. Az Erdélyi Szépmíves Céh pályázatot hirdet új ex librise megalkotására, amelynek szövege a következő:

EZ A KÖNYV AZ 1990-BEN ÚJRAALAKULT ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH TAGJA,
..... SZÁMÁRA KÉSZÜLT.

A pályázat határideje: 1991. szeptember 15.

Az I., II. és III. díjra érdemes pályázót anyagi hozzájárulás nélkül alapító, illetve pártoló tagjai közé fogadja a Céh.

2. Az ESZC regénypályázatot hirdet mai erdélyi és erdélyi történelmi témájú regény megírására.

A pályázat határideje: 1992. szeptember 30.

I. díj: lej,

II. díj: lej,

III. díj: lej.

A Céh vállalja, hogy a díjnyertes regényeket saját kiadásában megjelenteti.

3. Az ESZC pályázatot hirdet ERDÉLYI NOVELLA címmel. A beküldött írások terjedelme nem haladhatja meg a kettes sorközzel gépelt huszonöt oldalt.

Az írások beküldési határideje: 1992. március 15.

I. díj: lej,

II. díj: lej,

III. díj: lej.

A Céh a legjobb írásokat MAI ERDÉLYI NOVELLA című gyűjteményes kötetben kiadja.

4. Az ESZC pályázatot hirdet mai és történelmi tárgyú színpadi mű alkotására.

Beküldési határidő: 1992. június 1.

A pályázatra érkezett legjobb műveket a Céh kötetbe gyűjtve kiadja.

I. díj: lej,

II. díj: lej,

III. díj: lej.

Sürgős teendők

1. Tagtoborzás beindítása belföldön és külföldön
 - a) a sajtó segítségével,
 - b) szervezetek, intézmények segítségével,
 - c) személyes kapcsolatok kiépítésével.
2. Intéző kinevezése. Fiatal, energikus, menedzser képesítéssel rendelkezőt kell keresnünk.
3. A teendők felosztása lehetőleg az önkéntes vállalók igénye szerint
 - a) fiókszervezetek kiépítése,
 - b) népszerűsítés, sajtó,
 - c) külkapcsolatok,
 - d) rendezvények szervezése,
 - e) könyvkiadást elősegítő munka.
4. Az adminisztratív személyzet kinevezése:
 - félnormás pénztáros,
 - félnormás levelező,
 - félnormás grafikus,
 - olvasószerkesztő,
 - bedolgozó tördelő-szerkesztő.
5. Megállapodás a Szabadság Kft. kiadóval könyveinkkel kapcsolatos teendőkről. Vállalják a:
 - számítógépes szedést,
 - tördelést,
 - kötést,
 - postázást,
 - terjesztést.
6. Véglegesíteni a nyomdai megállapodást.
7. Papírt és kartont beszerezni belföldön és külföldön (Magyarországon).
8. Kialakítani a Céh irodáját. Lehetőleg az RMDSZ közelében, az EMKE szárnyai alatt.
9. Jóváhagyni:
 - az első könyvsorozat címlistáját,
 - a Céh pályázatait,
 - a Füzetek sorozatban megjelenő művek közül legalább 4-6 munkát.
 - Meghatározni a folyó ügyek jóváhagyásának illetékességét, az aláírók névsorát.
10. Kijelölni a havonkénti igazgatósági gyűlés időpontját. Amennyiben lehetséges, állandósítani kell, hogy azonos napon és órában történjék, amikor az elnök vagy annak képviselője, kijelölt (mindig más személy) vezetése alatt a folyó ügyeket megoldják.

11. Bálint Júlia számoljon végre el az általa összegyűjtött pénzzel és véglegesítse a befizetők névsorát, mert másként nem lehet beindítani a nyilvántartást.
12. Megszerkeszteni és nyomdába adni a Céhet ismertető füzetet.

*

A tervkészítő megjegyzése 1995-ben

A terv nem került megvitatásra. Ajánlásaimból alig valósult meg valami. A Céh első füzeté nyomdába került, de nem tartalmazott semmiféle beszámolót, olyat, amelyből a Céh tagjai tudomást szerezhettek volna az ügyekről, eredményekről, nehézségekről. Szöcs Géza akkori szenátori elfoglaltsága miatt alig foglalkozhatott a Céh ügyeivel. Az akkori önjelölt vezetők rendre minden önként munkára jelentkezőt elmartak a Céh ügyeibe való beleszólástól, bármilyen elképzelés híján, egyik napról a másikra vezették az ügyeket. Elkészült az első füzet, Bálint Júlia elszámolt a begyűjtött pénzzel, két könyv és aztán még három - néhány oldalas - füzet is elkészült. A legnagyobb nehézséget a tagoknak ígért keménykötésű másfél-ezer kötet előállítását jelentette. Az általam felmért könyvkötészeti lehetőségek közül a szükségmegoldásként javasolt kismesteri kötetet választották, mert a Gloria nyomda nem vállalta a keménykötés elkészítését. A második könyv bekötésére több mint egy évig kellett várniuk a tagoknak a kismester túlzott anyagi követelése miatt. A Céh további megerősödését nagyban hátráltatta az, hogy a vezetőség semmiféle kapcsolatot nem tartott fenn a tagsággal. Még mindig vannak olyan tagok, akik nem kapták meg a nekik járó könyveket. Nem sikerült áttekinthető, pontos nyilvántartást kidolgozni a tagokról. Kivételt képez a marosvásárhelyi Csiszér Sándor által felkarolt és több megyére kiterjesztett hálózat, amelynek önkéntes kidolgozásával és működtetésével nyomon követhető volt a könyvküldemények sorsa. Szerencsére ide tartozik az ESZC tagságának fele. Az ESZC mint irodalom-pártoló szervezet még nem bizonyított. Fiókszervezetek híján a tagok nem szólhattak bele a vezetőség munkájába, panaszleveleikre senki sem válaszolt.

A Céh vezetői 1995-ig lemondás nélkül visszavonultak - pedig ennek formáját megtalálhatták volna betegsége, Magyarországra való távozásra, más okokra hivatkozva.

Az 1991-re tervezett közgyűlés bizonytalan időre elmaradt.

Fudan Museum Foundation

1522 Schoolhouse Road · Ambler, PA 19002 · Tel. (215) 699-6448

Tar Károly Úrnak

Március 8, 1991.

Kedves Károly!

Kedves leveledet, amelyet az Erdélyi Szépmíves Céh támogatása érdekében írtál, köszönettel vettem. Én ígéretet teszek, hogy az AMOSZ-on keresztül mindent megteszek arra, hogy a könyvkiadásokat támogassák. Sajnos, ez lassan megy, mert különböző bizottságokban kell elfogadtatni, hogy arra a tagszervezeteinket megkérhessük, hogy rendezzenek egy kultúrestet, aminek jövedelmét küldjék el az Erdélyi Szépmíves Céhnek.

Bizonyára tudod, hogy van egy Erdélyi Szövetség is itt, Amerikában. Dr. Nádas János tudná megadni a címét. A testvérének van egy könyvtárútitó irodája. Valószínűleg ő is tud beszerezni

támogatókat. Ilyen munkára olyan kell, aki ezzel foglalkozik. Én csak tanácsokat tudok adni, de magamnak nincs ideje arra, hogy 5-10 ezer levelet küldjek ki propagálni azt a könyvet, amit még nem is tudnak, hogy mi lesz a címe. Sajnos, itt a magyarok nagyon elamerikaizodtak. Itt Amerikában tömeglevelezésekhez és massive hirdetési akciókhoz vannak az emberek szokva, arra pedig specialisták vannak. Amit Te szeretnél elérni, az igen nehéz és sok fáradságos munkába kerül. Az elmúlt hónapban négy hasonló kérést kaptam. Én mindenkinek csak tanácsokat tudtam adni amellet, hogy legközelebbi Intéző Bizottsági ülésünk elé viszem. Ha az AMOSZ megszavazná is a 150 dollárt, akkor is ez csak egy csepp a tengerben.

A Nemzetör kiadóvállalat, hogy életben maradjon, elküldi szerzői körútra Tollas Tibort. Ahová meghívják, mivel sokan ismerik Tollast, az emberek odatódulnak, hogy verselését meghallgassák. Ott aztán kinyitják a bugyellárist, és pénzzel megrakodva megy vissza Münchenbe. Ilyeneket kellene nektek is szervezni az Erdélyi Szövetségen keresztül.

Talán hallottad, hogy az AMOSZ-ban most belső forradalom van. Amíg az le nem csendesül, addig én sem tudok érdekekben többet csinálni, mint amit a fentiekben tanácsoltam. Egyet azonban tiszta szívemből ígérek, hiszen nagyapám is Kolozsváron, a házsongárdi temetőben nyugszik, hogy ha lecsillapodik az AMOSZ-ban lévő vihar, én elsőnek a Ti megsegítéseteket fogom ajánlani. A csekkszámalszámot írtad, hogy a levélben van, de azt sehol sem találom. Kérlek, írd meg nekem a számát. Én májustól szeptemberig Kínában leszek, ahol egy régészeti ásatást vezetek. Így kérek, hogy még elutazásom előtt légy szíves levelemre válaszolni.

Bajtársi tisztelettel,
Dr. Lengyel Alfonz

Erdélyi Szépmíves Céh

Torontó, 1991. április 18.

Kolozsvár

Tar Károly kezeihez

Kedves Barátom!

A Magyar Élet továbbította a Szépmíves Céh újraalakulásáról szóló felhívást. Szívesen vállalnánk egy alapító tagságot (150 dollár) és igyekszünk még több tagot szerezni.

Mellékelem az Egyesületünk ismertetőjét, amiből kiderül, hogy az Alap szó abban a reményben került a címünkbe, hogy valaki valamikor letesz egy nagyobb összeget, aminek a kamatait osztogathatjuk, de addig csak kolduló kezünk és szívünk az, ami próbál segíteni.

Hazafias üdvözlettel,
dr. Kohári József elnök

Hogyan tovább Erdélyi Szépmíves Céh?³⁶

Az elmúlt napokban az Erdélyi Szépmíves Céh tiszteletbeli elnöke a következő nyilatkozatot juttatta el hozzánk:

NYILATKOZAT

Amikor közel három éve megalakult az új, a mai élet körülményei között működő Erdélyi Szépmíves Céh könyvkiadói vállalat és ennek tiszteletbeli elnökévé választottak, azzal az érzéssel vállaltam e tisztséget, hogy valami rendkívül jelentős, egész szellemi életünk megújítását előmozdító vállalkozás élére kerülök. Reményeim sajnos azóta nem váltak valóra, két könyvtől eltekintve a kiadó nem teljesítette nemes feladatát. Kós Károly beindító kötete után az én könyvem következett (Ithaka messze van), amelynek kötött változata mindmáig nem készült el, pedig ezzel az alapító és pártoló tagságnak jog szerint tartozunk. Emiatt - noha a hajdani Erdélyi Szépmíves Céhnek és a vécsi írói testületnek már csak egyetlen élő tagja vagyok³⁷ - megbízatásomat mindaddig felfüggesztem, amíg egy választmányi gyűlésen a jelenleg uralkodó képtelen helyzet okai: a vállalt célkitűzések és az anyagi elszámolások teljes hiánya nem tisztázódnak és egy új, aktív vezetőség az ügyek irányítását át nem veszi.

1993. október 18.

Kiss Jenő s.k.

Riporter: Mi a helyzet az Erdélyi Szépmíves Céhvel? Alakulása utáni tevékenységéről egyre kevesebb hírt kaptunk, terveiről, belső életéről, gondjairól az idén semmi pontosat nem tudunk. Amikor 1990 novemberében a Kolozsvári Állami Magyar Színházban, Szőcs Géza kezdeményezésére, lelkes hangulatú gyűlésen kimondtuk az Erdélyi Szépmíves Céh újraalakulásának szükségességét, senki sem gondolta, hogy a vállalkozás legfőbb nehézsége az újraszervezésre alkalmas ember hiánya lesz. Fél évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a Céh hivatalos bejegyzéséről hírt adhassunk. Mi történt azután?

Tar Károly: Még azelőtt megkezdődött a belső torzskodás, helyezkedés és harc, na nem az elvégzendő tömértelen aprómunkáért, hanem a fizetett állásokért. Elleneztem, hogy egymást kinevezve fizetett állásokba kerüljünk abban a szervezési szakaszban, amikor az alapító és pártoló tagoktól begyűlt pénz összege mindössze 60900 lej volt. Egyetértés közöttünk nehezen született, és ha megegyeztünk, az csak látszólagos volt... Befejeztem még azt a felmérést, amely a Céh könyveinek bekötésére alkalmas műhely felállítását mérlegelte; még kardoskodtam amellet, hogy a nyomdai megbízást legalább három javaslat alapján ítéljük oda - aztán visszavonultam. Ugyanúgy, mint azt egy volt párttitkár hazug és pimaszkodó rágal-mazásakor tettem, amikor az RMDSZ megyei szervezési osztályát hagytam ott a rágalma-zottak keserű szájjával. Mindezek ellenére meggyőződése, hogy az, aki itt nálunk dolgozni, szolgálni akar, talál magának munkát. És mert én sohasem szolgáltam klikkeket, a Céhnél

³⁶ Részletek egy meg nem jelent interjúból. A kérdező nem vállalta a nyilvánosságot, miután Szőcs Gézával, a Céh elnökével megbeszélték a továbblépés lehetőségeit és a tiszteletbeli elnök visszavonta figyelmeztető nyilatkozatát.

³⁷ Wass Albert mellett, aki az Amerikai Magyar Szépmíves Céhet létrehozta.

javasolt és megkezdett füzetsorozat megvalósításába kezdtem; közérdeket szolgáló munkában haragot nem tartottam. Népkönyvtárat terveztem és indítottam.

Riporter: Az ESZC kiadta Kós Károly és Kiss Jenő egy-egy könyvét és három füzetet. A Kiss Jenő könyvét immár csaknem egy éve nem tudja beköttetni, a három füzet pedig inkább bibliofil gyűjtőknek való érdekesség, mint jelenkori hasznos, netán a népnevelést szolgáló kiadvány. Lesz folytatás?

T. K.: Az Erdélyi Szépmíves Céhet nem lehet, nem szabad leírni, elfelejteni. Véleményem szerint az ESZC megmaradt vezetői végül igen sokat markoltak. Titulusokból is. Így aztán a Céh ügyei, ahogyan az már történni szokott, két szék közt a pad alatt maradtak. Egy időben három elnöke (tisztelőbeli, újraalapító, ügyvezető) volt a Céhnak, olykor pedig két párt, etnikai szervezet és magánkiadások ügyei kavarodtak a vezetők fejében, mert itt is, ott is elnökséget, alelnökséget, főszerkesztőséget és mindenestül teendőket vállaltak. Végül Keresztes Zoltán kezében összpontosultak a teendők. A begyűlt pénz gyorsan elfogyott. Az egyedül maradt ügyvezető aztán egészségi helyzetére hivatkozva visszavonult. Tavaly megkeresett és visszahívott. Mondom, hogy közügyekben az ember nem lehet sértődékeny, de azért nem vállaltam ezt a különben közhasznú munkát, mert a Céh anyagi helyzete tisztázatlan. A közpénzekkel gazdálkodóknak időnként kötelességük elszámolni. Ezt a Céh immár csaknem három éve elmulasztotta. A kezdet kezdetén javasoltam, hogy első füzetünk végén rövid írásban számoljunk be a tagságnak a begyűlt pénzről, a szervezésben megtettekről és terveinkről. Távozásom után ezt senki sem igényelte. Az említett oldalas bemutatkozásba is csak az összegyűjtött összeget írhattam be, mert fél év alatt nem készült ellenőrizhető kimutatás arról, hány alapító és pártoló tagunk van. Pedig a továbbfolytatáshoz elengedhetetlenül szükséges a visszakapcsolás. Az ESZC szabályzata különben kimondja: „Az egyesület vezetősége felelős a pénzalapokkal és az egyesület vagyonával való gazdálkodásért (V. fejezet, 3. pont). Az Igazgatótanácsnak a szabályzat értelmében évenként össze kellett volna hívnia a közgyűlést, hogy az elfogadja működését. Ez nem történt meg. Az 1991. március 22-én meglepően kis létszámú közgyűlés által létrehozott vezetőség köztudomásúan ideiglenes volt. Összeállításunkban is közöltük, hogy a szabályzat értelmében kialakítandó fiókszervezetek és kirendeltségek küldöttjeinek részvételével legkésőbb 1991. október 30-án közgyűlést tartunk, amelyen vezetőséget választunk. Emlékeztetnem kell arra, hogy az ESZC olyan kulturális szervezetként alakult, amelynek a helyi kultúra terjesztésében, szimpóziумok, kollokviumok és könyvkiállítások szervezésében is szerepe kell, hogy legyen. A szervezet felépítésének időrendi tervét és a sürgős teendőket egy kb. negyven oldalas beadványban elnökünknek benyújtottam. Figyelemre sajnos nem méltathatta. Valószínűleg más elfoglaltsága miatt. Más, írásban adott javaslatomat és a Montrealban élő Pusztai Péter grafikusművésztől kapott, a helyi tévében is bemutatott, a jelenkori erdélyi magyar írók könyvsorozata számára felajánlott borítótervét sem alkalmazhatta...

Mindenben a Céh ügyeinek átláthatóságára törekedtem. Hiszem, hogy az újraindítás újra-indulásakor is ez a teendő. Ezért az alapító és pártoló tagok számára olyan kalotaszegi varrottas rajzolatú névre szóló elismervényt terveztem (két neves grafikusművész közreműködésével), amelyből kitűnik a tag által befizetett összeg és az a sorszám, amit a Céhtől kapott könyvei viselnek. Ebből sem lett semmi. Ellenben a tagok sorrendjét önkényesen és kivételező módon megmászították a szervezők, azt sem biztosítva, hogy az alapítóknak juttatott második könyv ugyanazt a sorszámot viselje majd, mint az első. Ezen lehet még segíteni. Sokkal nehezebb a közpénzzel való gazdálkodás módját megváltoztatni. Pedig köztudomású, hogy Keresztes Zoltán akkor vásárolt a Céh számára nagymennyiségű papírt, amikor még olcsó volt. De egyrészt a tagtoborzás és a fiókszervezetek hálózatának hiánya, a könyvkiadói munka visszafogottsága, másrészt a Céh szabályzatának semmibevevése miatt a tagság kirekesztése a szervezet építéséből, áldatlan állapotba juttatták a Céhet. Vagyonának (kb.

egy-két millió - 1992-ben a mainál tízszeres értékű - lejről lehet szó) elértéktelenedését csakis a Céh gyors felfejlesztésével lehetett volna megelőzni. Beadványom éppen ezt - a gyors felfejlesztést - szorgalmazta 1991 nyarán. És ezt kellene átgondolni, újratervezni a következő év elejéig.

Nyilvánvaló, hogy nem vádaskodással, személyeskedő torzsalkodással kell és lehet talpra állítani az Erdélyi Szépmíves Céhet. A szabályzatban lefektetett célkitűzések, az átlátszó-ságnak a hiánya, az egyszerű ésszel is átlátható teendők évekre szóló elnapolása amúgy is minősítő tények. Semmiféle tolerancia, semmiféle összefogás szükségessége nem odázhhatja el a közösségi ügyek elszámolását. A magyarság: becsület. Ez pedig azt kívánja, hogy ha más nem, akkor a vezetést vállalók maguk kéri az ellenőrzést. Az ESZC-ről belföldön és külföldön egyaránt hirdetem, hogy olyan vállalkozás lesz, amely nem „haszonleső társaság”, nemcsak adományokra számít, de valamit akar és tud adni hagyományainkból a világnak. Ezt most is komolyan gondolom. De másként kell csinálni. Rajtam is csattan, ezért elmondok egy konkrét esetet. Több külföldit biztattam, támogassa az ESZC-t. Különösképpen az intézmények hozzájárulását próbáltam megnyerni, hiszen ez egyféle védettséget is biztosíthat számunkra és az egyének kedvét is növelheti, ha mondjuk, a montreali Bethlen Gábor Irodaalmi és Baráti Kör, vagy a svédországi Protestáns Egyház, avagy az Amerikai Magyarok Országos Szövetsége belép tagjaink sorába. Megjegyzem, hogy a régi ESZC magyarországi tagjainak több tízezres számát külön könyvben publikálták egykoron, és tudjuk, hogy iskolák, könyvtárak sokasága tartozott a Céh támogatói közé.

A torontói Magyar Alap elnöke 150 dollárt ajánlott fel a Céhnek, de nem vettem át a pénzt, mert itthoni megegyezésünk szerint azt az Amerikába utánam küldendő bankszámlára akartam átutaltatni. Három hónapig vártam a bankszámlaszámot - hiába. Kohári József doktor úr, a Magyar Alap elnöke utánam küldte a pénzt, amit átadtam a Céhnek. Eltelt két év és a torontói Magyar Alap nemhogy könyvet, de még egy füzetet sem kapott a Céh kiadványaiból. Barátaimnak a magam pénzén postáztam külföldre a nekik járó könyveket és három füzetet. Tudom, hogy a Magyar Alap 150 dollárjából futna postaköltségre is. Mi több, nemrég nálunk járt a torontói magyar színtársulat. A könyvtartozást velük is el lehetett volna küldeni. Kohári úr nekem panaszkodott többször is, én továbbítottam a panaszát, és leveleimben megértését kértem. Nemrég levelet kaptam tőle: *„Az Erdélyi Szépmíves Céh reputációját nehéz lesz újrafényesíteni... Bármely javulás történne, számíthatsz közvetítésemmel a Magyar Alap támogatására.”* További támogatásának indítója az az őszinteség lehet, amelyet kiérzett leveleimből. Az Erdélyi Szépmíves Céh hazai alapító és pártoló tagjai is ilyen őszinteségre, nyíltságra, segítségkérésre várnak, és biztos vagyok benne, hogy az ESZC ügyét kisegítik majd a kátyúból. Persze az is kellene, hogy elbalkanizálódott életünkben néhányan közülünk Kós Károly-i módon „magunkért és nem mások ellen” vállalják a vezetést.

Riporter: Konkrét módon, hogyan képzeled az újraindulást?

T. K.: Demokratikus módon. Az induláskor meghirdetett gondnoki testület érvényesítse az ESZC szabályzatában előírtakat. Kezdenek mindent előlről. Bízbanak meg fiatal hivatásos intézőt a Céh szervezésével. Az EMKE valamely alapítvány támogatásával segítse a Céh szervezeti kialakulását. Kós Károly egykori számításai szerint 250 pártoló adományaiból jutott olcsó könyvek kiadására is. Fél éves kemény munkával most is összegyűjthető a pártolók akkora tábor, hogy a régi ESZC-könyvek hasonmás kiadását folytatni, a jelenkori erdélyi írók sorozatát pedig elkezdeni lehessen.

Tar Károly Úrnak

747 st. Clair Ave. W., Ste. Toronto, Ontario M6C 4A4
Toronto, 1993. május 12.

Kedves Honfitársam!

Szeretnék hírt hallani az Erdélyi Szépmíves Céhről, amelyre annak idején előfizetést küldtünk. Egy füzetet kaptunk, amiben különböző évfordulók dátumai voltak.

Ez a levél nem akar számonkérés lenni, de aggódunk az erdélyi magyarság sorsáért. Te biztos tudsz valami reménykeltő jó híreket tudatni.

Baráti üdvözléssel
dr. Kohári József
elnök

Mi lesz veled Erdélyi Szépmíves Céh?³⁸

Három kerek év telt el az Erdélyi Szépmíves Céh újraalakításától - számolhatnak utána azok az egykori lelkes alapító tagok is, akik pénzadományaikkal és feltétlen bizalmukkal előlegezték meg ezt a vállalkozást. S akik mind ez ideig - a legfrissebb értesülés szerint - néhány füzetet és két kiadványt mondhatnak a magukénak (amennyiben természetesen ráérnek a Fürdő utcai székhelyen átvenni Kiss Jenő Ithaka messze van című könyvének keménykötésű kiadását). Mint a legutóbbi, november 29-i vezetőségi gyűlésen kiderült, a Céh még mindig a szervezkedés fázisában tart. Az anyagi alap felelőtlen, inkompetens kezelése, a szervezési problémák, avagy a könyvkiadás különben is ráfizetéses, áldatlan helyzete az, ami lehetetlenné teszi a tiszteletre méltó tervek megvalósítását? Minderről Szöcs Géza, a Céh újralétesítésének kezdeményezője és elnöke számol be:

- Az egyik alapvető nehézséget az jelentette, hogy hiányzott az Erdélyi Szépmíves Céh működéséhez elengedhetetlen infrastruktúra és egy olyan operatív intéző bizottság, amely a terjesztést és a tagokkal való kapcsolattartást képes megvalósítani. Másik nehézségünk az ország gazdaságát jellemző dekonjunktúrával függ össze, azzal, hogy az infláció teljes egészében áthúzta azokat a számításokat, amelyeket 1990 telén végeztünk. Ilyenszerű akadályokba ütköztünk, és azt hiszem, ez indította el azokat a rosszhiszemű vagy talán csak tájékozatlan pletykákat is az Erdélyi Szépmíves Céhvel kapcsolatban, hogy esetleg nem lenne pénz a második kiadványunk keménykötésű változatának elkészítésére. Ez nem felel meg a valóságnak, és noha nem szívesen hárítom a felelősséget másvalakire, ezúttal mégis kénytelen vagyok elmondani, hogy a Gloria nyomda, amely nyilvánvalóan nem volt felkészülve arra, hogy a könyvgyűjtőknek megfelelő minőségű, keménytáblás, kötött könyvet állítson elő, közel egy évig kínlódott e könyvek előállításával, míg - dicséretére legyen mondva - sikerült.

- Az új vezetőség, illetve az annak rendje és módja szerint felszerelt irodahelyiség e gondok megoldását jelentené?

³⁸ Szabadság, V. évfolyam, 236. szám, 1993. december 2.

- Az, hogy a jövő év első negyedében a Céh egy új irodába fog beköltözni, nagymértékben segíti az ügyet. Mai megbeszélésünkön elhatároztuk, hogy olyan operatív intézőket vonunk be a munkába, akikre már eddig is szükség lett volna, de most újólág kísérletet teszünk. Ezúton is felkérem tehát azokat, akik érdekeltek ilyen munkakör betöltésében, hogy jelentkezzenek.

- Miből fedezik egy ilyen iroda működtetésének, illetve az ügyintézők alkalmazásának költségeit?

- Egyelőre az Erdélyi Szépmíves Céhnek a kiadója az Erdélyi Híradó Kft., és ez fogja fedezni ezeket a költségeket, de természetesen ez hosszú távon nem jelent megoldást. Be kell állnia annak az egyensúlynak, amely magát az Erdélyi Szépmíves Céh gondolatát is életre hívta ezelőtt mintegy 70 évvel. Meg kell találnunk azt az olvasói réteget, amely annyira igényes, hogy hajlandó olyan árat fizetni a megfelelően kiállított könyvekért, amelyből a nagyobb példányszám is fedezhető, az a veszteség, ami ma a könyvkiadást általában jellemzi.

Székely Kriszta

Kós Károlyék idejében sem ment minden, mint a karikacsapás. De az ígéret be nem tartását, a késést illet beismerni, érte bocsánatot kérni. (Kós Károly saját aláírásával, kis nyomtatott levelét őrizte eddig az egyik könyvpéldány.) És a levél szerzője semmit sem veszített tekintélyéből, amikor ezt megcselekedte. Ellenkezőleg, az ilyen európai szintű viszonyulásoktól gyarapodott máig erően becsülete és hírneve. Szintén a Céh történetéhez tartoznak az ilyen tanulságok „apróságok”.(Lásd a következő oldalon lévő dokumentumot is.)

Tagjainkhoz!

Az Erdélyi Szépmíves Céh vezetősége tagjainak és előfizetőinek elnézését kéri azért, hogy jelen könyvét kívüle fekvő okokból megkésve és nem olyan kiállításban hozza, mint eredetileg tervezte és szerette volna. Úgy a kötéshez, mint a nyomáshoz szánt papírját külföldi gyárártól rendelte meg új sorozatának megkezdésekor, de még a mai napig se lett eredménye a megrendelésnek. Így kénytelen volt a raktáron pillanatnyilag rendelkezésre álló anyag felhasználására. A Céh azonban fokról fokra ki fogja küszöbölni a hiányokat. Harmadik könyvét már s ettől kezdve egész könyvsorozatát finom teljes vászonba kötteti, illetve olcsó példányait erősebb, modernebb borítópapírral látja el. Gyönyörű metszésű „Nova-antiqua” betűgarnitúrája, amelyet csak saját kiadványaihoz fog használni, a napokban érkezett meg, negyedik könyvét már ezzel a betűvel fogja nyomtatni. Régensburgi papírgyárban finom, famentes, illetőleg kellemes, nyomásra sokkal alkalmasabb könyvpapírost rendeltünk meg; miután azonban ezt a papírost külön gyártják, tehát új és kiadványainkhoz véglegesen használandó papirosanyagunk csak körülbelül két hónap múlva érkezhetik meg. Mindezek miatt csak fokozatosan tudjuk mindazt kiépíteni, amit más helyzetben és körülmények között már eddig is megtehettünk volna. Szíves türelmüket és bizalmukat kérjük, mert céljainkat és ígéreteinket nélkül nem tudnók megvalósítani.

ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH

MÁSODSZORI ÚJRAINDULÁS

Tisztelt alapító tag!³⁹

**Erdélyi Szépmíves Céh
Megbízólevél**

Tar Károly, író és szerkesztő, az Erdélyi Szépmíves Céh ügyeinek meghatalmazott intézője az elkövetkező hat hónapban. A hiányzó Igazgatóság helyett, ebben az időszakban a Céh fiókszervezeteinek kiépítésén dolgozik elfogadott Szabályzatunk tiszteletben tartásával. Kérem, hogy törekvésében messzemenően támogassák az ESZC újraépítése érdekében.

Kolozsvár, 1995. február 1.

Szőcs Géza
elnök

Az Erdélyi Szépmíves Céh újraalakulásának 5. évében elérkezett az ideje annak, hogy az irodalompártolók és könyvkedvelők óhajának megfelelően, egykori nemes hagyományaink szellemében szervezettebben és célratörőbben dolgozzunk. Ennek egyetlen módja, hogy összehívja a Céh első valóságos közgyűlését. Az Erdélyi Szépmíves Céh Szabályzatának III/2. pontja szerint a közgyűlést az Igazgatótanács hívja össze. Mivel az elmúlt időszakban az ún. Igazgatótanács tevékenysége elsatnyult, összetétele elsorvadt, tagjai számos okból visszavonultak, Kiss Jenő, az ESZC tiszteletbeli elnöke és Szőcs Géza elnök megbízásából intézői minőségben, mindennemű javadalmazás nélkül vállaltam a Céh újraszervezését. Munkám és megbízatásom vállalt időtartama fél esztendő. E szűkre szabott időben a Céh felépítésére öt évvel ezelőtt benyújtott tervezetemet szeretném nagy vonalakban megvalósítani, amelynek lényege abban áll, hogy szabályzatunk IV. fejezetének 1. pontjában foglaltaknak megfelelően mindenütt létrehozzuk és működtetjük fiókszervezeteinket, mégpedig az EMKE támogatását megnyerve, és együttműködve a romániai magyarság más kulturális és szakmai egyesületével. A fiókszervezetek megalakítására jó alkalomnak mutatkozik az általam kezdeményezett és a nyomdában már készülő alapítótagsági oklevelek kiosztása. Ezzel az oklevéllel, amelyben a Céh nyugtázza a tagok áldozatkészségét könyvkiadásunk támogatásában, nyilvántartásunkban is megnyugtató rendet teremthetünk, itthon és külföldön egyaránt tovább folytathatjuk tagjaink toborzását.

Fiókszervezeteink választmányai (elnök, titkár, pénztáros vagy megbízott) vezetésével nemcsak a további tagtoborzásban, kiadványaink népszerűsítésében és terjesztésében segíthetnek, hanem saját anyagi eszközeikkel gazdálkodva önálló életet élhetnek, irodalompártoló tevékenységet folytathatnak, amelyhez a Céh ajánlásokkal, programok szervezésével, országos és külkapcsolataival nyújt segítséget. A tagoknak választaniuk kell legalább egy-egy küldöttet, aki a fiókszervezet tagjainak számától függően szavazatokkal képviseli őket a közgyűlésen, amelyet előreláthatólag 1995. május 27-én tartunk Kolozsváron. A közgyűlés

³⁹ Több erdélyi lap részben vagy teljes terjedelmében közölte, háromszáznál több levél postán jutott el a tagokhoz.

megvitatja a Céh eddigi tevékenységét, terveit, és vezetőséget választ a következő időszakra. Meggyőződésem, hogy csakis ilyen módon, demokratikus alapon választott vezetőség képes felelősen továbbfolytatni az Erdélyi Szépmíves Céh munkáját.

Kérek minden ESZC-tagot, hogy támogassa az ismételt újraindulást, és tevékenyen vegyen részt a fiókszervezetek munkájában.

Kérem az Ön segítségét a következőkben:

1. Vegye fel a kapcsolatot a helységben lakó többi ESZC-taggal. (A mellékelt névsor segít ebben.)

2. Jelezze mielőbb, mikor alkalmas a fiókszervezetet létrehozó gyűlés megtartása. (Több időpontot jelöljön meg, hogy küldöttünk vagy az alapítótagsági oklevelek postán idejében megérkezessenek.)

E levél másolatát másoknak is elküldtem (a mellékelt névsorban a megjelöltek). Kérem, a közös munka érdekében mielőbb lépjen kapcsolatba velük és velünk is. Megértő támogatását előre is köszönöm.

Kolozsvár, 1995. február 5.

Válaszát várva, tisztelettel üdvözl:
Tar Károly

Erdélyi Szépmíves Céh Megbízólevél

Az Erdélyi Szépmíves Céh tevékenységének szervezésével megbízom Eszényi Noémi tanárnőt, intézőhelyettesi minőségben, a fiók-szervezetek kialakításához, a nyilvántartás pontosításához és a következő közgyűlés összehívásához szükséges teendők végzésére. Kérem, hogy közhasznú munkájában mindenben segítsék.

Kolozsvár, 1995. február 10.

Szőcs Géza
elnök

Nehéz lesz az újjáélesztés⁴⁰

Levél az Erdélyi Szépmíves Céh intézőjéhez

Tisztelt Tar Károly úr!

Megkaptam levelüket. Bevallom, első pillanatban csak dühöt éreztem. Van a képükön bőr újra pénzt koldulni! Nem elég, hogy egyszer már alaposan becsaptak! - ilyeneket gondoltam. Végül mégis úgy döntöttem, hogy soraikat válaszra méltatom. Hátha van önökben annyi emberség, esetleg jószándék, hogy utána néznek a felelőtlen céh-vezetők nagyon is hiányos tevékenységének. Röviden: Mi, akik irodalompartolásból elküldtük az akkori szervezők által

⁴⁰ Megjegyzés: a szentjobbi fiókszervezet tagjainak száma ma: 14. Dicséretre méltó szervezőjük Erdélyi Etelka tanítónő.

kért legnagyobb összeget, abban a reményben, hogy itt az isten háta mögött is hozzájutunk néha olvasnivalóhoz, nagyot csalódtunk. Nem jutottunk hozzá a megjelent kötetekhez. 1993 decemberében (nem elírás!) hosszas fenyegető levelezgetés után megkaptuk az első kötetet. (Az országépítőt.) Azóta sem kaptunk egyetlen kötetet sem! Az Önök irományából úgy sejtem, hogy öt kötet jelent meg. Nos, Uraim, ahogy mondani szokták, hoci-nesze alapon küldjék el a nekünk jogosan járó köteteket vagy az akkor befizetett összeget kamatostul. Mi azonnal küldjük a további kiadásokhoz kért 20 000 lejt.

De azt ne várja senki, hogy toborzó munkát vállaljunk. Épp eleget szidnak a Jókai-sorozat miatt is. (Jól becsapott az Európai Idő is, de ez már más téma.)

Egyébként cseppet sem érdekel a tevékenységük, még a beígért „pávatollak” sem (az alapítótagsági oklevelekre gondolok). Csak a nekünk jogosan kijáró könyvek érdekelnek!

Nagyon birizgált a gondolat, hogy valamelyik újságon keresztül válaszolok. Ott talán azt is megkérdezném, hogy vajon Habsburg Ottónak sem küldték el a köteteket, vagy csak minket, falusiakat nem vesznek emberszámba?

Végezetül elnézést a durvaságért. Őszintén sajnálom Önt, hisz ilyen előzmények után nehéz lesz az újjáélesztés.

Szentjobb, 1995. II. 16.

Üdvözlettel:
Erdélyi Etelka

Válasz Erdélyi Etelkának

Kedves Erdélyi Etelka!

Levelét és ösztönzését köszönöm. Felháborodása jogos. Magam is hasonló érzeteket négy évvel ezelőtt, amikor Szöcs Géza szenátorsága idején nem foglalkozhatott a Céh ügyeivel, és az akkori vezetés belegabalyodott a sokrétű teendők hálójába. A nyíltságot, a pontos elszámolást, az alapító tagság bevonását ügyeink intézésébe szorgalmaztam a csoportosdi ellenében. Egyedül nem sokra mentem. De megrágalmaztak mindenfélével, és mint más esetben is, sértődötten visszavonultam. Helytelenül tettem. Öt év elteltével, amikor különböző okokból a Céh az ügyeit intéző vezetők nélkül maradt, vállaltam, hogy korábban benyújtott, de figyelemre nem méltatott tervezetem alapján (más ilyen tervezet azóta sem született) hat hónap alatt lábra állítom az Erdélyi Szépmíves Céhet. Meggyőződésem ugyanis, hogyha a Céh alapszabályzata szerint már a kezdet kezdetén kiépítjük a fiókszervezeteket, akkor ma nem panaszkodna, könyveink idejében eljutottak volna a címére. Kitűzött céljaim között nem szerepel a felelősségre vonás, a leleplezés, a „ki a hibás” vizsgálata, mert ezzel nem sokra megyünk. Különben is elszámoltatási joga csakis az ESZC közgyűlésének van. Bizonyára ez sem marad el, amikor a fiókszervezetek küldöttei (előreláthatólag májusban vagy júniusban) összegyűlnek Kolozsváron. Ennek feltétele, hogy kiépítsük azt a kulturális szervezetet, amelynek célja az irodalompartolás. Az EMKE keretében tevékenykedve és mindenütt az igényekhez igazodva, de a Céh ajánlásait fontolóra véve, segítségét a szervezésben is kamatoztatva irodalmi estekkel, találkozókkal, könyvnapok alkalmakkal élve, könyvbarátokat toborozva hozhatjuk létre azt a hálózatot, amelyben pontos nyilvántartás alapján mindenkihez idejében eljutnak kiadványaink. Egyébként a Céh eddig két könyvet jelentetett

meg alapító tagjai számára: *Kós Károly: Az országépítő*, és *Kiss Jenő: Ithaka messze van*. Ehhez jár még négy füzet és négy Kós Károly-rajzokkal díszített könyvjelző. A Bihar megyeiek a nagyváradi RMDSZ-nél vehetik át ezeket. Az ESZC az alapító tagoknak az eddig befizetett 3000 lejért az I. sorozatban a következő könyveket nyújtja még: 3. Tar Károly: Bög Viola Társaság (egyelőre füzve jelent meg), 4. Reményik Sándor válogatott művei, 5. Bánffy Miklós trilógiája, 6. Emlékkönyv. A II. sorozatról a közgyűlés által megválasztott szerkesztőbizottság határoz. Az általam ígért „pávatollak”, az alapító tagságot bizonyító oklevél egyben a nyilvántartást is segíti, amennyiben tartalmazza azt a könyvpéldány-számot, amely az alapító tagoknak juttatott minden könyvben azonos kell hogy legyen. További segédeszköz a tagsági könyv, amelybe a fiókszervezetek a megszavazott értékű tagsági díj évenkénti összegét írják. E begyűlt pénz 3/4-ét a fiókszervezet tevékenysége érdekében felhasználhatja. Ez biztosítja majd ezeknek a szervezeteknek az önállóságát.

Itt kell megjegyeznem, hogy jelenleg a Céh minden ügyét fizetetlen önkéntesek viszik előre, abból a megfontolásból, hogy ez a nagy múltú és - mondhatjuk bátran - világhírű vállalkozás nem egy vagy néhány emberé, hanem olyan ápolásra méltó hagyományunk, amit kár és vétek volna elhanyagolnunk. Kérem tehát, hogy dühöt és haragot leküzdve, nyerjenek meg másokat is az újjáélesztés ügyének, és a közgyűlésünkön olyan vezetőket válasszunk, akik képesek felelősen véghezvinni a közakaratot, szolgálni felemelően nemes ügyünket.

Ami a Habsburg Ottó dr.-nak járó könyveket illeti, azok továbbítását alkalomadtán maga Szöcs Géza végezte. A lábra álló Céh célkitűzései között a kiadásoknál külön összeget fogunk elkülöníteni a postai küldemények árának fedezésére.

Megértését és tettekre ösztönző felháborodását köszönve,

üdvözlettel:
az ESZC intézője

Adománylevél

Alulírott Kiss Jenő, költő, író, az Erdélyi Szépmíves Céh tiszteletbeli elnöke, és Márton Zoltán fotóművész, stockholmi lakos, a költő unokája, ezennel az Erdélyi Szépmíves Céhnek adományozzuk a Céh korábbi működése idején kiadott könyvek tulajdonunkban lévő egyedülálló sorozatát a következő feltételekkel:

1. Könyvgyűjteményünk mindenkor az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh reprezentatív székhelyén, megfelelő könyvszekrényben, *Kiss Jenő Könyvtára* megjelöléssel, jól látható helyen álljon.
2. A könyvvállomány feloszthatatlan, örök dokumentáció-forrás.
3. A Céh mielőbb gondoskodik kézirataim kiadásáról, valamint ma is időszerű régi műveim újra kiadásáról.

Mellékelem a könyvsorozat leltárát, amelyet a Céh megbízottja készített és látott el kézjegyével.

Kolozsvár, 1995. február 21.

Kiss Jenő
az ESZC tiszteletbeli elnöke

Márton Zoltán
fotóművész

Köszönőlevél

Az Erdélyi Szépmíves Céh hálás köszönettel nyugtázza Kiss Jenő költő és író, valamint unokája, Márton Zoltán fotóművész nemes elhatározását, hogy a tulajdonában lévő, az Erdélyi Szépmíves Céh által a két világháború között kiadott, különlegességéről ismert és nagy hagyományértékű, kötött példányokból álló könyvtárát (a csaknem teljes ESZC-sorozatot) az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céhnek adományozza.

Ünnepélyesen vállaljuk, hogy a *Kiss Jenő könyvtár* címet viselő könyvsorozatot székhelyünkön, díszhelyen őrizzük, és a Céh iránt érdeklődőknek mindenkor figyelmébe ajánljuk.

1995. március 9.

Szőcs Géza
az Erdélyi Szépmíves Céh elnöke

Tar Károly
intéző

Levél Torontóba

K-vár, 1995. április 4.

Tisztelt Egyesült Magyar Alap!

Tudatom, hogy az Erdélyi Szépmíves Céh ügyeinek rendezése céljából, Kiss Jenő és Szőcs Géza elnökök megbízásából a Céh felépítését öt esztendővel ezelőtt javasolt tervem alapján elvállaltam. Elsődlegesen a Céh tartozásait, nyilvántartását és fiókszervezeteinek kiépítését tartom fontosnak rendezni.

Mellékelten küldöm az EMA-nak járó kiadványokat. Tájékoztatásul elmondhatom, hogy az ESZC első sorozatában, amelyre Önök is előfizettek, hat könyv lát rövidesen napvilágot...

A Céh szabályzata értelmében mindenütt fiókszervezeteket létesít, amelyek önállóan szolgálják az irodalom pártolást. Kérem, hogy néhány alapító tag toborzásával (főként intézményekre gondolok) alapítsák meg az ESZC kanadai vagy torontói fiókszervezetét. Montrealban Pusztai Péter grafikus tiszteletbeli tagunk és reméljük, hogy a Bethlen Gábor Irodalmi és Baráti Kör és annak tagjai is vállalják az alapító tagságot. Minden tagnak alapítóoklevelet küldünk. A következő II. sorozatunkban 6-8 kötetet számítunk kihozni, a júniusban összeülő közgyűlés által megválasztott szerkesztőbizottság által kijelölt munkákat, amelyek között 3-4 a régi Céh által megjelentetett könyv, a többi pedig a mai erdélyi írók munkáit tartalmazza. A II. sorozat könyveinek előfizetése 150 dollár, postai költséggel együtt. A fiókszervezetek tagsági díját a tagok saját belátásuk szerint állapítják meg. Ennek 1/4 részét kéri az ESZC népszerűsítő kiadványainak fedezésére, a többi a fiókszervezet működését hivatott biztosítani. A Céh programokkal és ajánlásokkal segíti a fiókszervezetek irodalom pártoló munkáját, amelyekhez javaslatokat, ötleteket szívesen fogad. Ugyancsak elfogadunk adományokat, amelyeket írók, szervezők külföldi utazására kívánunk felhasználni.

Ismételten felhívom figyelmüket arra, hogy az Erdélyi Kiskönyvtár sorozat, amelynek szerkesztője vagyok, nem azonos az ESZC által megjelentetett könyvsorozatokkal. Az EK olyan népkönyvtár, amelyet az ESZC eddigi hiányos működése miatt kellett létrehoznom az erdélyi szegény olvasók támogatására, népművelésre. Kérem, hogy a múltkori küldeményemre és levelemre alkalomadtán válaszoljanak.

Az ESZC olyan erdélyi hagyomány, amelyet nem hagyhatunk parlagon heverni. Ezért vállaltam ügyeinek lehetőleg gyors rendezését. Ezt a munkát is teljesen bérmentve, nyugdíjamat is feláldozva végzem. Kérem, higgyenek abban, hogy a Céh ügyei egyenesbe jönnek és kiérdemlik az Önök nagyérdemű támogatását.

Tisztelettel
az ESZC intézője

Körlevél

az EMKE szervezeteihez és minden egyesületéhez.

Az Erdélyi Szépműves Céh újraalakulásának ötödik évében új, a szabályzatában is szereplő módon megújítja tevékenységét. Ez az 1924-ben Kolozsváron alapított és 1990-ben újraalapított szervezet a romániai magyar irodalom támogatására készült fel, de az évek során vezetősége elsovadt és nem teljesíthette a szervezet felépítésében reá váró feladatokat, nem hozta létre e kulturális szervezet alapját képező fiókszervezeteit és kirendeltségeit, nem dolgozta ki tagjai nyilvántartásának könnyen kezelhető módját és így kiadványai nem juthattak el idejében tagjaihoz, a Céh belső tevékenységének nem biztosított megfelelő nyilvánosságot, tagjait nem biztatta és szoktatta önálló tevékenységre. Az új vezetőség megválasztása ezért elkerülhetetlenül sürgős teendő. Ennek demokratikus módon kell megtörténnie. A fiókszervezetek megalakulásakor, a vezetőségválasztással egy időben választott küldöttek választhatnak a Céh idej, június végén Kolozsváron tartandó közgyűlésén új Igazgatótanácsot. Az ESZC jelenleg 1161 hazai, 196 magyarországi és 78 külföldi tagot számlál. Minden tíz tagot egy küldött képviselhet a közgyűlésen, de fiókszervezetenként egy-egy küldött több tag megbízásából több szavazattal rendelkezhet.

A Céh alapító tagjai díszes oklevelet kapnak tagságuk elismerésére. Az oklevelek kiosztása a fiókszervezetek alakulásán történik. Befejezés előtt a tagok számítógépes nyilvántartása. A fiókszervezetek önállóságát szolgálja az ugyancsak alakuláskor kiállítható tagsági könyv, amelybe a tagok által megszavazott évi tagsági díj összegét a fiókszervezet pénztárosa bevezeti. A tagsági díj 3/4 részét a fiókszervezet saját szükségleteire felhasználhatja. Ugyancsak az alakuláskor kell tisztázni, ki hány Céh-kiadványt nem kapott meg, hogy a hiányt minél hamarabb pótolni lehessen.

Az ESZC eddig megjelentette 1. Kós Károly: Az országépítő, 2. Kiss Jenő: Ithaka messze van című könyvét kötött és fűzött kiadásban. Elkészült a 3. könyv is Tar Károly: Bög Viola Társaság címmel, egyelőre fűzött kiadásban. A Céh alapító tagjai a befizetett 3000 lejért az első sorozat könyveit kapják, tehát a 3. könyv kötött példányát, a 4. Reményik Sándor munkáit, az 5. Bánffy Miklós: Erdélyi történet című regénytrilógiáját, a 6. Emlékkönyv címen az ESZC eddigi történetét nyújtja kortársak visszaemlékezéseiben és dokumentumokból.

A II. sorozat előfizetési díja: 20 000 lej. Ebben a sorozatban újabb 6-8 könyvet ígér a Céh a közgyűlésen megbízott szerkesztőbizottság ajánlásai alapján. A kiadványok egy része az ESZC régi könyveinek újabb kiadása lesz.

Az ESZC fiókszervezetei az EMKE keretében, ennek tevékenységéhez igazodva, azt kiegészítve végzik irodalom pártoló munkájukat. Kérjük az EMKE szervezeteit, hogy mindenben támogassák a fiókszervezeteket, terveiket egyeztessék, a fontosabb megnyilvánulásokat közös szervezésben bonyolítsák le. Ajánljuk az EMKE szervezeteinek, hogy intézményük vállaljon

alapító tagságot az ESZC-ben és ezt szorgalmazza minden művelődési és más romániai magyar egyesület részéről, hiszen a Céh kiadványaiból kialakítható könyvtár segítheti most és a jövőben is nevelőmunkájukban szervezeteinket, egyesületeinket, szakosztályainkat.

Kolozsvár, 1995. április 5.

Tar Károly
intéző
Eszényi Noémi
intézőhelyettes

Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület

Körlevél

az EMKE szervezeteinek és minden egyesületnek

Az Erdélyi Szépmíves Céh újraalakulásának ötödik évében a Szabályzatában is szereplő módon megújítja tevékenységét, amelynek érdekében minden lehetséges helyen fiókszervezeteket alakít. Az ESZC fiók-szervezetei az EMKE keretében, ennek tevékenységéhez igazodva, azt kiegészítve végzik irodalompartoló munkájukat. Kérjük az EMKE szervezeteit, hogy mindenben támogassák a fiókszervezeteket, terveiket egyeztessék, fontosabb megnyilvánulásait a sajátosságoknak megfelelően közös szervezésben bonyolítsák le. Ajánljuk az EMKE szervezeteinek, hogy intézményesen is vállaljanak alapító tagságot az ESZC-ben és ezt szorgalmazza minden romániai magyar művelődési és más egyesület részéről, hiszen a Céh értékes hagyományainkat ápoló és az erdélyi magyar irodalmat partoló tevékenységére nagy szükség van, kiadványaiból kialakítható kiskönyvtáraival szervezetünk, egyesületeink, alapítványaink, szakosztályaink nevelőmunkáját lényegesen elősegítheti.

Kolozsvár, 1995. április 5.

Kötő József
főjegyző

Levél Wass Alberthez

Tisztelt Wass Albert!

Alig negyedórája fejeztem be az Erdélyi Szépmíves Céh új Emlékkönyvének összeállítását és máris befejezetlennek, csonkának érzem. Hiányzik belőle Wass Albert visszaemlékezése, üdvözlete, biztatása. Az, aki Amerikában is képes volt Szépmíves Céhet alapítani, tudom, lélekben velünk van és lesz örökké. Ezért kérem, gondoljon reánk, *írjon nekünk valamit* az újraalakult, újraindított Erdélyi Szépmíves Céhnek első Emlékkönyvébe, amelyet első könyvsorozatunk végén, az esztendő utolsó hónapjában szándékszunk napvilágra segíteni.

Céhünk Szöcs Géza kezdeményezéséből 1990 őszén indult egy olyan napon, amikor alakuló gyűlésünk végén maga Tom Lantos lépett a Kolozsvári Magyar Színház színpadára...

Eddig tagjaink száma több mint 1600. Sajnos, egy sem tehetős ember, mint annak idején, amikor 100-200 mecénás eltarthatta a Céhet. Éppen ezért hoztam össze az Emlékkönyvet, hogy Magyarországra és a nyugati országokra is kiterjesszük toborzó munkánkat. 1940 előtt a Céhnek huszonnyolcezer magyarországi tagja volt. Most intézmények (egyházi közösségek, iskolák, könyvtárak, klubok, irodalmi körök, alapítványok stb.) jelentkezését várjuk. Dísztagjaink között szerepel Göncz Árpád, Csoóri Sándor, Sütő András, Kányádi Sándor, Habsburg

Ottó stb. Megdöbbenéssel vettem észre, hogy Wass Albert hiányzik a névsorból. Kiss Jenő úgy tudta, hogy ő az egyedüli Helikonos.

Azt mondják, hogy akinek halálhírért költik, sokáig él! Adja a Fennvaló! Kérem, fogadja el tiszteletbeli alapítótagsági okiratunkat... Második kérésem a következő: Melyik könyvét szeretné viszontlátni Céhünk kiadásában? Tudom, hogy csaknem minden könyvének témája Erdélyhez kötődik, kérem, könnyítse meg választásunkat.

Válaszát várva, jó egészséget kívánva, tisztelettel köszöntöm Szócs Géza elnökünk és Kiss Jenő tiszteletbeli elnökünk nevében is.

Kolozsvár, 1995. május 20.

Az ESZC intézője

Ui.: Levelem visszajött. A mellékelt oklevelet átadjuk a fiának, aki - úgy tudom - a nyáron Erdélybe látogat.

Megalakult az Erdélyi Szépíves Céh kolozsvári fiókszervezete⁴¹

Szombaton délben a Heltai Klubban Szócs Géza, az ESZC elnökének és Tar Károly intézőnek jelenlétében megalakult a céh kolozsvári irodalom pártoló fiókszervezete. Az Erdély-szerte kibontakozó akció során Szilágycsehben, Nagyváradon, Sepsiszentgyörgyön, Aradon, Ludason és másutt sorra alakuló új lendületet adtak a céh könyvpártoló tevékenységének is, amennyiben az Erdélyi Híradó Lap- és Könyvkiadó egyszerre három, az ESZC első sorozatában meghirdetett kötetét nyomdába adta.

A jelenlévők megválasztották a kolozsvári fiókszervezet vezetőit. Tiszteletbeli elnök: dr. Kós Károly és Csiha Kálmán. Elnök: Pillich László. Alelnök: Röser Ferenc. Titkár-pénztáros: Pavlovics Ilona.

A megjelentek átvették alapító oklevelüket és tagsági könyvüket. Számos javaslat hangzott el a céh munkájának kiteljesítése érdekében. Röser Ferenc, Fazoli Csaba József, Pálfalvi Attiláné szorgalmazták az első sorozat köteteinek minél előbbi megjelenését. Röser Ferenc felhívta a figyelmet a céh hagyományainak a céh hagyományainak követésére, a vezetőség és a tagság közötti kapcsolattartás rendszerességének szükségességére.

Az erdélyi magyarság új, kultúrát terjesztő kisközössége az EMKE szervezeteivel együttműködve irodalmi találkozók, könyvbemutatók és más rendezvényekkel kívánja szolgálni tagsága érdekeit.

A megválasztott vezetőség felkéri mindazokat, akik még nem vették át alapító oklevelüket, tagsági könyvüket és az eddig megjelent köteteket, füzeteket és könyvjelzőket, hogy jelentkezzenek a céh új, korszerű székhelyén (Cișmigiului 1. szám alatt, alagsor, 14-es ajtó), amely június elsején nyílik az érdeklődők számára. Nyitva: naponta 10-13 óra között. Telefon: 190-824.

⁴¹ Szabadság, 1995. május 23.

Torockói ház

az erdély-köveiben:
azoknak a jánulomakik
édesanyáinkhoz kicsiny
erdélyhez nagy bajában
is mindig hűségesek voltak.
kós károly

*Gelence (XV. sz.)
Háromszéki magyar templom*

hiszem-hogy-erdélyben
nagyobb szükség lesz
rám-mint-Budapestben.
kós károly

Kalotaszegi havasi pásztorkaliba

*Kis kapu Körösfőn
Kós Károly rajzai*

Merre tart az Erdélyi Szépmíves Céh?⁴²

Eddig nem sokan tudták, talán még az ESZC tagjai sem tapasztalták azt, hogy a Céh a szabályzatában lefektetettek szerint irodalompártoló szervezet. Tehát nem könyvkiadó, hanem szerte a világon megalakítható olyan kisközösség-láncolat, amely az erdélyi magyar irodalom mindenféle pártolását tűzte célul. Folyamatos tevékenységének csak egyik módja az, hogy a két világháború közötti egykori Céh hagyományainak megfelelően nevét adja könyvsorozatainak megjelenéséhez. Nem anyagi hasznot hajtó szervezkedés. De összegyűjti a könyvbarátok pénzét és az Erdélyi Híradó Lap- és Könyvkiadó Kft. segítségével keménykötésben, ex librisszel ellátott, sorszámozott könyveit eljuttatja tagjainak, a fűzött példányokból pedig vásárolhatnak az érdeklődők. Az Erdélyi Híradó felelős vezetője Szöcs Géza. Ugyancsak ő az Erdélyi Szépmíves Céh elnöke, hiszen 1990 decemberében kezdeményezte és újraalakította a mondhatjuk bátran nagynevű intézményt. Szabályzata alapján azt is kimondhatjuk, hogy az ESZC nem egyvalakié, nem is egy csoporté, hanem mindannyiunké, az egész erdélyi magyarságé. A megmaradásunkért valóban dolgozók, akik ezt alaposan átgondolták, tudják, hogy hagyományaink ápolásával, műveltségünk gyarapításával, civilizációs szintünk európaihoz való közelítésével szolgálhatjuk leginkább kitűzött célunkat. Ha ehhez azt is hozzágondoljuk, hogy az utóbbi években megfogyatkozott értelmiségünket kevésbé, de az egyszerű embereket annál inkább félthetjük a beolvadástól, nyelvünk és sajátos kultúránk elvesztésétől, akkor bizton állíthatjuk, hogy mindenféle műveltségtápláló kisközösségre nagy szükségünk van és lesz az elkövetkezőkben is.

Sajnos, a Céh újraindulásakor ez nem tudatosodott eléggé a vezetőkben. Így elmaradt annak a fiókszervezet-hálózatnak a kialakítása, amely élő, öntevékeny szervezatként fokozatosan növelte volna nemcsak a könyvbarátok, hanem egyetlen szóba sűrítve, az *irodalompártolók* számát.

Amikor fél évre elvállaltam a Céh ügyeinek intézését, az 1991-ben benyújtott szervezet-felépítési javaslatomat kezdtem meg gyakorlatba ültetni. Ma már mindenfelé alakulnak a Céh fiókszervezetei. A lehetséges ESZC-fiókszervezetek száma 125. (Lásd a mellékelt helység-névsort.) Ezekben a helységekben csaknem mindenütt van néhány ESZC-tag. És a Céh eddig döcögő adminisztrációja, gyenge könyvkiadói munkája ellenére mindenütt van igény és akarat a jó és szép könyvre, illetve az irodalompártoló munkára. Álljon itt egyetlen példa ennek bizonyítására. Szilágycsehben Vida Györgyné volt az idei tavaszig az egyetlen tagunk. Segítségével és a különféle intézmények vezetőinek a megértésével ma már tizennyolcan vannak. Mert ha egyénenként nem könnyű összegyűjteni a második sorozatra hozzávetőlegesen kiszámított húszezer lejt, az egyházi közösségek, az iskolák, a könyvtárak, a magyarság politikai és kulturális szervezeteinek könnyebb ezt az összeget elkülöníteniük ahhoz, hogy a könyvsorozatot ott tudhassák tagjaik keze ügyében. Intézmények példamutató erejét is mérlegre tettük ezzel, és nem csalatkoztunk. Könyveink végén ott található tagjaink névsora.

A Céh küszöbön álló országos közgyűlésén a fiókszervezetekben megválasztott küldöttek olyan értő és felelős vezetőket kell hogy válasszanak, akik a nemrég rendbe tett adminisztrációját és terveit tovább tökéletesítik; még szorosabbra fűzik a fiókszervezetek kapcsolatát az EMKE többi kulturális szervezetével; érdekes és hasznos programajánlatokkal látják el a tagságot; a véglegesített első könyvsorozat könyveit idejében eljuttatják az előfizetőknek, és a külföldi tagok toborzásáról sem feledkeznek meg, hiszen a jobb gazdasági körülmények között Magyarországon és Nyugaton élő magyarok hozzájárulásával kell

⁴² Megjelent a Szövetség c. Lap 1995. júniusi számában.

megvalósítanunk a hazai olcsókönyvek kiadását és terjesztését, ahogyan ezt annak idején Kós Károlyék is cselekedték.

... A közeljövőben megalakulnak fiókszervezeteink Bécsben, Essenben, Ulmban, Münchenben, Malmöben, Stockholmban, Montrealban, Torontóban, New Yorkban és másutt is.

Merjük remélni, mindenfelé hasznos, kellemes és örömteremtő lesz a munkájuk.

Az ESZC intézője

Létező vagy alakuló ESZC-fiókszervezetek:

Ákos, Andrásfalva, *Arad*, Aranyosgyéres, Balázstelke, Bánffyhunrad, Bardóc, Barót, Bethlen, *Beszterce*, Bihardiószeg, Bonyha, *Borszék*, *Brassó*, Bukarest, Bun, Csernáton, Csíkszentdomokos, Csíkszereda, Csíkszentiván, Dés, Déva, *Dicsőszentmárton*, Enyed, Érábrány, Erdőcsinád, Erdőszentgyörgy, Élesd, Érmihályfalva, Erzsébetváros, Fehéregyháza, Felvinc, Gálospetri, Gernyeszeg, Göcs, Gyergyóalfalu, Gyergyócsomafalva, Gyergyóremete, Gyergyószentmiklós, Gyulafehérvár, Gyulakuta, Havad, Héderfája, Homoródszentmárton, Homoródújfalva, Jobbágyfalva Káposztásszentmiklós, Keresztvár, Kézdivásárhely, Kibéd, Kisbács, Kiskend, Kistereme, *Kolozsvár*, *Korond*, *Kovászna*, Kraszna, Lupény, Magyardécse, Magyarfülpös, *Margitta*, Marosdécse, Marosfelfalu, *Marosludas*, Marosszentgyörgy, Marosújvár, *Marosvásárhely*, Máramarossziget, *Medgyes*, Mezőpanit, Mezősámsond, Mezőtelki, Nagybánya, Nagyenyed, *Nagykároly*, Nagysármás, *Nagyszalonta*, Nagyszeben, *Nagyvárad*, *Nyárádszentbenedek*, *Nyárádszereda*, *Nyárádszentanna*, Oklánd, *Parajd*, Petrozsény, Réty, Sarvaság, Segesvár, *Sepsiszentgyörgy*, *Szamosújvár*, *Szatmár*, Szászfenes, *Szászrégen*, Szeben, Szecseleváros, Szederjes, Szentágota, Szentegyházasszalu, *Szentjobb*, Székelykál, *Székelykeresztúr*, Székelyudvarhely, Székelyvaja, Székelyzsombor, *Szilágycseh*, Szilágynagyfalva, *Szilágyosmlyó*, *Szováta*, *Tasnád*, Temesvár, Torda, Torockó, *Tordaszentlászló*, Törösvár, Tövis, Tusnád, Udvarfalva, Uzon, Vajdakamarás, Váronkolyos, Vulkány, *Zilah*, Zovány, Zsibó.

Az Erdélyi Szépmíves Céh tagjainak nyilvántartása

1. A nyilvántartás betűrendes kartotékrendszerre épül, amelyet számítógépes nyilvántartásra alakítunk át.

Minden tag lapjának tartalmaznia kell:

- a fiókszervezet számát, ahova tartozik,
- a fiókszervezetben kapott sorszámot (ez megegyezik tagsági könyvének számával),
- a tag teljes nevét,
- címét (irányítószámmal),
- telefonszámát,

- külföldiek esetében a vele kapcsolatot tartó hazai tag nevét, címét, telefonszámát és fiókszervezetének számát,

- a számára fenntartott könyvpéldány számát (amely oklevelében is szerepel),

- a befizetett összeget és a befizetés dátumát (nyugtaszám),

- beiratkozásának évét,

- a számára elküldött könyvek nyilvántartását sorozatonként:

I/ 1 2 3 4 5 6

~ ~ ~ ~ ~

II/ 1 2 3 4 5 6 7 8

~ ~ ~ ~ ~

- a füzetek nyilvántartását:

F/ 1 2 3 4

~ ~ ~ ~

- könyvjelzők nyilvántartását:

1 2 3 4 5

~ ~ ~ ~ ~

Ez a nyilvántartás naprakészen képes betűrendes névsort szolgáltatni az újraindult Erdélyi Szépműves Céh tagjairól, amelyet könyveink végén rendszeresen közlünk.

2. A központi nyilvántartás a fiókszervezetek nyilvántartására épül, onnan kapja folyamatosan adatait. Nyilvántartó könyvet vezet fiók-szervezetenként betűrendben feltüntetve a tagok sorszámát, a befizetett összeget, a beiratkozás évét és tagsági igazolványának számát. (A tagsági könyvek száma áll a fiókszervezetet jelölő számból és a sorszámból, amelyet 1995. március 15-ig az addigi tagok betűrendes névsora adja fiókszervezetenként. A fiókszervezetet megalakító közgyűlés után a második sorozat könyveire előfizetők jelentkezési sorrendben kapnak számot, hogy a beiratkozások folyamatával ne kelljen újra és újra felborítanunk, előlről kezdenünk a nyilvántartást.)

3. A tagoknak küldött könyvpéldányok száma ezután minden esetben azonos. Ezt a számot a könyvpéldány-számnyilvántartó könyv (számítógép) adja. Ezt a könyvet is a központi nyilvántartónak kell vezetnie és a fiókszervezetek folyamatos tagtoborzásának eredményeképpen a beérkezett pénzüsszeg átvételekor kell kiadnia az oklevelet a fiókszervezet megbízottjának. A könyvpéldány számozásának kialakítása a következőképpen történik:

1-100 - nyitva hagyott protokollnévsor,

101-től - betűrendben az 1995. március 15-ig jelentkezett tagok, utána a jelentkezés sorrendjében.

01-től a magyarországi tagok,

001-től a külföldi tagok

4. A fiókszervezetek nyilvántartása a fent említettekhez igazodik és külön nyilvántartást vezet a tagsági könyvek alapján a befizetett évi vagy havi, a fiókszervezet által meghatározott tagdíjak beszedéséről, az összeg 3/4 részének felhasználásáról és 1/4 részének a központi Igazgatóság számlájára való átutalásáról. Ezt az összeget az Igazgatóság népszerűsítő nyomtatványokra használja.

A fiókszervezetek kötelesek együttléteikről, rendezvényeikről jegyzőkönyvet (nyilvántartást, feljegyzést) készíteni, amely az éves beszámoló függeléke kell, hogy legyen.

5. A Céh külföldi tagjairól országonként külön nyilvántartást vezet. Ebben a nyilvántartásban ugyanazok az adatok szerepelnek, mint a romániai tagok esetében. A Céh igyekszik külföldön országonként fiókszervezeteket kiépíteni és működtetni.

A Céh könyveinek végén található névsor külön fejezetben tünteti fel a magyarországi, valamint a külföldi tagokat.

K-vár, 1995. február 17.

Az ESZC intézője

```
File Edit Print Select Format Options View Window Help
----- TARKAROL.WDB -----
Tagszám:      3  Fiókszervezetsz:      68  Oklevélszám:      103  Tagsági:
Név: Adorjáni Adél                                Tisztség:
Cím: Avram Iancu 11                                Helységnév: Marosvásárhely
Megj.:
Összeg:
Füzetek      1:      2:      3:      4:
Könyvek      1/1:      1/2:      1/3:      1/4:      1/5:      1/6:
              2/1:      2/2:      2/3:      2/4:      2/5:      2/6:
Könyvjel      11:      22:      33:      44:      55:
Megjegyzés:
4 Megj.: 1683/1683 FORM Pg 1  X23,82cmY3,08cm  NL  <F1=HELP>
Press ALT to choose commands, F2 to edit, or CTRL+PGDN/PGUP for next record.
```

Az Erdélyi Szépmíves Céh egy tagjának nyilvántartása a számítógépben

Erdélyi Szépmíves Céh

Tisztelt Úr! (Hölgy!)

Az ESZC fiókszervezeteinek alakítása mindenütt a tagok megsokszorozódásával történik. Ennek egyik módja, hogy felszólítottuk és a helyieknek is fel kell szólítaniuk ismételten a különféle intézményeket, mindenféle magyar közösségeket, hogy vállaljanak tagságot egyesületünkben. Ez nemcsak hazafias kötelesség és hagyományápolás, hanem a könyvbarátok számára kifizetődő tett. Melyik iskola, egyházi közösség, RMDSZ- vagy ifjúsági szervezet nem hasznosíthatja könyvsorozatainkat?! És fiókszervezeteink láncában melyik ne hasznosítaná irodalompártoló tevékenységünk?! Ennek a végső tervét a közgyűlésnek kell meghatároznia. Egyelőre 125 fiókszervezetet kell létesítenünk. Legalább. Alakulgatunk. Már Pesten és Stockholmban is. És a fiókszervezetek kijelölik küldöttjeiket a Kolozsváron sorra kerülő közgyűlésre. Mikor lesz a közgyűlés? Ez a 4. könyvünk megjelenésétől függ... Minden reményünk megvan arra, hogy az első sorozatot még ebben az évben vagy a következő év elején zárjuk. A második sorozat indítása a közgyűlés dolga. Terveink készen, kézirataink jó

része szerkesztett állapotban. Elkészült továbbá tagsági könyvünk, a Céh egyik új emblémája, jelvényünk. Működik központi irodánk: Cișmigiuului (volt Sütz János utca) 1. szám, 14. ajtó. Tel: 190-824. Akármikor megtekinthetők a régi Céh Kiss Jenő tiszteletbeli elnökünk által adományozott könyvsorozatai.

Mi a teendő?

Elsősorban a megyei fiókszervezeteknek kell önállósodniuk, erősödniük. Ehhez új tagok is szükségesek. A régiek a befizetett 3000 lejért megkapják az első sorozat könyveit, amelynek mostani értéke kb. 60 000 lej. Az új tagok a II. sorozatra 20 000 lejt fizessenek. Ha igénylik az első sorozat könyveiből a most készülöket, azt idejében jelezzék, befizetett összegükből levonjuk az igényelt könyv árát. Amikor elfogy a 20000 lejük (a központi számítógépes nyilvántartásunk idejében jelzi ezt), és ha érdemesnek tartják, majd pótolják az összeget. A számítógépes nyilvántartáshoz folyamatosan adatokat kérünk. Ezzel együtt jár annak ellenőrzése, hogy ki mit nem kapott meg. Kérjük, hogy a fiókszervezet vezetősége küldjön tagjairól olyan névsort, amelyből kiderül a tagok pontos lakcíme, telefonszáma és küldeményeinek helyzete:

az Erdélyi Szépművészeti Céh füzetek 1 2 3 4
könyvei 1 2
könyvjelzői 1 2 3 4.

Tudnunk kell, hány tagsági könyvet, jelvényt, nyugtatömböt küldjünk.

Kérünk országos tevékenységi tervünkhöz helyi tervet, elképzelést, igénylést író-olvasó találkozók, könyvbemutatók stb. megrendezésére.

Kérjük a begyűjtött könyvelőfizetések összegét folyamatosan beküldeni címünkre. (Főpénztárosunk: Antonné Krebsz Edit.)

Az eddig alakult fiókszervezetek évi tagdíjat szednek saját tevékenységüket segítőként. Ez többnyire 12 000 lej, de van, ahol ennek az összegnek a felét, a nyugdíjasoknak és diákoknak a megszavazott összeg felét kell fizetniük. A tagdíjakat évente egyszer vezetik be a tagkönyvbe. A tagdíjak 25 százaléka a központot illeti, amelyből propagandakiadványt, tagsági könyvet, emblémát stb. csináltatunk a fiókok számára. A pénztáros munkájáért a begyűjtött pénz 5 százalékát kapja, ha ezt a fiókszervezet megszavazza. Van, ahol többet szavaztak meg. A tagsági díjat az elnök, alelnök nevének feltüntetésével a pénztáros a takarékbán, külön könyvben tartja. Az elszámolást a vezetőség hagyja jóvá. A vezetőség évente elszámol. Az évenkénti egyszeri gyűlésen új vezetőséget választ a tagság.

A fiókszervezetek működése mindenben önálló és a Céh Szabályzatának megfelelően törvényszéki engedéllyel történik. (A Művelődési Minisztérium által jóváhagyott engedély a Kolozs megyei bíróság 86/1991-es határozata alapján beiktatott irodalompartoló egyesület.) A Céh nem könyvkiadó. Könyveit az Erdélyi Híradó Lap- és Könyvkiadó adja ki.

A Céh jelenlegi vezetősége: Kiss Jenő tiszteletbeli elnök, Szöcs Géza elnök, Tar Károly intéző.

A közgyűlés dolga lesz, hogy a fiókszervezetek tagjainak képviselőjében megfelelő vezetőséget válasszon.

A Céh megyénkénti bejelentése szükségtelen, felesleges kiadások sorozatát indítaná el, és értelmetlen, hiszen törvényes keretek között működik. Bankszámlaszáma is van:

4510149052000.1,
USA dollár 4610149052300.9
DM 4610149052301.1
BRCE Sucursala Cluj-Napoca.

De a fiókszervezetekkel való kapcsolatunkban nem ajánlhatjuk, mert minden pénzügyi műveletért 18 000 lejt tart vissza a bank, ezért nagyon megfontoltan használja a főpénztáros. A tagok pénzét így kívánjuk megőrizni és könyvkiadásra fordítani. A begyűjtött 20 000 lejek összege egyelőre távolról sem elegendő könyveink megjelentetésére. Ezt az összeget tete-mesen pótolva Szőcs Géza elnöki minőségében adományokból, alapítványokból és egyéb forrásokból állja. A pénzek folyósítása egyáltalán nem zökkenőmentes, ezért a Céh könyvkiadást elősegítő munkája, az elmúlt félév alatti felgyorsulása mellett, még mindig akadozik. Kós Károlyék idejében 100-200 vagyonos ember tagságára épített a Céh. Ma 1783 szegény ember (a tagok jelenlegi száma) pénzbeli hozzájárulása meglehetősen kevésnek bizonyul.

A Céh alakulásakor a tagok megnevezésénél bizonytalankodtak. Kós Károlyék idejében a *pártoló* tagok fizettek a legtöbbet, 1990 után ezektől csupán 1200 lejt kértek és a könyvek fűzött példányát ígérték nekik. Mások, akik 600 lejt fizettek, csak a füzetsorozatra iratkoztak fel. Jelenleg mindenki *tagja* a Céhnek, ha a II. sorozatra befizeti a 20 000 lejt és a 3000 lejt fizetett eddigi tagokhoz hasonlóan megkapja *alapítótagsági* oklevelünket. 3000 ilyen oklevelet készítettünk: fiókszervezeteink érdeke, hogy tagjaik ezt minél hamarabb kézhez kapják.

Kolozsvár, 1995. augusztus 15.

Az ESZC intézője

Erdélyi Szépmíves Céh Jegyzőkönyv

Felvétetett
számú fiókszervezetének alakulásakor.

az Erdélyi Szépmíves Céh

Az egybegyűlték egyöntetűen kimondták a fiókszervezet megalakulását és egy évre megválasztották a következő vezetőket:

Tiszteletbeli elnök(ök)

Elnök

Alelnök

Titkár

Pénztáros

Könyvtáros

Az ESZC évi közgyűlésére a következő küldötteket választották:

A fiókszervezet a Céh 86/1991-es számú, a kolozsvári Törvényszéken történt beiktatásának dokumentumai és elfogadott szabályzata értelmében a következő irodalompártoló munkát kívánja elősegíteni:

1. A tagok nyilvántartása, a könyvsorozatok előfizetésének és a tagsági díjnak az adminisztrálása. 2. A taglétszám növelése. 3. A Céh kiadványainak terjesztése. 4. Találkozók szervezése.

Kérjük a Céh Igazgatóságát, hogy a következő írókkal való találkozónk szervezésében legyen segítségünkre:

A fiókszervezet működését elősegítendő átvettünk: db. tagsági könyvet, db.
számú nyugtatombót, db. jelvényt, egy db. ESZC-emblémát, db. ajándék
könyvet a fiókszervezet könyvtára számára.

Kelt

A fiókszervezet vezetősége:

Az ESZC Igazgatóságának

képviselőtében:

Jegyzőkönyvvezető:

Az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh könyvsorozata

I. sorozat

1. *Kós Károly: Az országépítő.* Az ESZC-nél 1934-ben megjelent kétkötetes történeti regény hasonló kiadása egy kötetben, 280 o., készült a kolozsvári Glória nyomdában, kötés: Vura József kisiparos. (Elfogyott.)
2. *Kiss Jenő: Ithaka messze van. Vallomás helyett krónika.* Megjelent 13 ív terjedelemben, A5 méretben, 1992-ben a Glória nyomdában. 215+VIII o., kötve és fűzve.
3. *Tar Károly: Bög Viola Társaság. Három utazás regénye.* A nyomdai munkálatokat a kolozsvári Misztótfalusi Sajtóközpont végezte 1995-ben. 216+VIII o. 1000 példány fűzve. 2000 példány kötési munkálatait a kolozsvári Glória nyomda végezte.
4. *Reményik Sándor: Válogatott munkák.* (Nyomdában.)
5. *Bánffy Miklós: Erdélyi történet.* Az ESZC-nél 1934-ben, 1937-ben és 1940-ben megjelent öt kötetes regény újrakiadása egy kötetben, 848 o. (Nyomás alatt.) A kötet mellékletében összegyűjtöttük Bánffy Miklósnak a régi Erdélyi Szépmíves Céh könyveiből vett illusztrációit.
6. *Emlékkönyv. Az Erdélyi Szépmíves Céh 1924-1944 és 1990-1995.* Összeállította Tar Károly. 13 ív terjedelemben, 70 melléklettel. Fűzve és kötve

II. sorozat

Az 1995-ben választott Igazgatóság által megbízott szerkesztőbizottság ajánlása alapján 6-8 könyv, amelynek megközelítőleg fele az ESZC régi sorozatában megjelent művek újrakiadása lesz.

Levél Wass Alberthez

Kedves Wass Albert!

Nagy örömünkre írásod megérkezett. Hálásan köszönjük. Már kiszedtük és elhelyeztük Emlékkönyvünkben. A helyi lap, amelynek a változáskor a Szabadság nevet adtuk (inkább a Kolozsvári Híradó vagy valami hasonló nevet kellett volna adjunk, hogy városunk neve megmaradjon), valószínűleg lehozza még mielőtt könyvünk a jövő év elején megjelenik. Az első könyvsorozat befejezését csupán anyagi gondjaink akadályozzák...

„mint бүккердőn a névtelen varázs,
mikor deresre sápadt már az ősz
és hervadás jön, őszi hervadás.”

Hulló levelek című versedben írtad 1927-ben ezeket a sorokat. Fájdalmas élet a miénk. Akkor is, most is ugyanezt érezzük, de mostani írásod mégis biztatás: hinnünk és remélnünk kell. A hiányzó Kós Károly helyett fél év alatt rendbeszedtük a Céh dolgait, egyre-másra alakulnak fiókszervezeteink, a panaszokat orvosoltuk, a pénzzel elszámoltunk, szerkesztőséget alakítottunk és a küszöbön álló országos közgyűléssel vezetőséget választunk. „A mór megtette kötelességét...” Mivel minden hozzátartozóm meghalt - szüleim, fiam, feleségem -, egyetlen lányomhoz igyekszem Svédországba, Benjamin unokám nevelését vállaltam, de tervem, hogy onnan szervezem a Céh külföldi fiókszervezeteit. Stockholmban, Malmöben, Münchenben, Passauban, Ulmban stb. alakulnak ilyen fiókok. Amerikában Montrealban, Torontóban, Atlantában, New Yorkban is. Kérlek, add át idevágó tapasztalataidat, segítőtársaid címét stb.

Múltkori levelemben kértem, hogy jelöld meg, melyik könyved megjelenését tartod fontosnak II. sorozatunkban?! Továbbá sürgősen szükségünk lenne fényképedre. Az Emlékkönyvbe életrajzi adatokat is beiktattam, onnan hiányzik a fotód.

Még egy kérésem van: beleegyezésed kérem ahhoz, hogy közgyűlésünkön Kiss Jenő mellett az Erdélyi Szépmíves Céh tiszteletbeli elnökéül javasoljunk. Soraidat, írásodat számosan örömmel vették, szereplésed a Duna tévében emlékezetes.

Írásod másolatát elvittem Kiss Jenő bátyámnak, akihez nemcsak a Céh ügye, hanem rokoni szálak is kapcsolnak. Levelét mellékelem.

Egészséget, munkabírást kívánva, emlékezetedbe idézem, hogy „a vén ember nem öregember” és szellemi jelenlétedre most is nagy szükségünk van sziszifuszi küzdelmeinkben.

Kolozsvár, 1995. október 10.

Tisztelettel üdvözlő:

az intéző

Kiss Jenő levele Wass Alberthez

Wass Albert
POB 9 Astor, Florida 32102
USA

Nagyra becsült, kedves Barátom!

Az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céhhez eljuttatott leveledet volt alkalmam nekem is elolvasni, és gyönyörködni soraid szépségében, gondolatgazdagságában. De hát hogyan mutatták volna meg nekem! Hiszen az újraalakult könyvkiadó vállalat tiszteletbeli elnöke én vagyok. Igen, Albi, ezt vedd te is tudomásul! Tudom, nem tekinted ezt dicsekvésnek, hanem a

valós helyzet szomorú megnyilvánulásának: a régi Céh tagjai közül már csak ketten élünk: én itt, te ott.

Olvasva soraidat, az emlékek zuhataga áraszt el, kezdve azzal a szép magyarországi irodalmi körutunkkal, el addig a látogatásig, amit nálatok tettünk Szentgotthárdon. Szegedi fellépésünket egy nagyon szép fénykép őrzi, bekeretezve ott csüng ma is lakásom falán, rajta Csuka Zoltán, a körút megszervezője, Böződi Gyurka, Flórián Tibor, te, valamint jómagam. És - hogy a meghatottság teljesebb legyen - a bennünket nagy megbecsüléssel fogadó Sík Sándor! Igen, akkor még élt, jelenlétével megtisztelte estünket, ő maga is olvasott fel költeményeiből, amelyek nagy népszerűségnek örvendtek az akkori versolvasók körében.

De számomra nem ez volt legemlékezetesebb találkozásunk. Hanem az, amikor baráti körünk szülőfaludban keresett fel, Szentgotthárdon. Különös időszak volt az, jártuk a falvakat, hol itt, hol ott szerveztünk egy-egy irodalmi összejövetelt, rendszerint templomokban, mert iskolákban, művelődési házakban a hatóság ilyesmit nem tűrt meg. Így történhetett, hogy Nagy István, a kommunista író a templom szószékéről szóljon az ájtatos hívőkhöz, én és mások onnan mondjam el versemet, a zenész onnan szólaltassa meg dalát. Elképesztő körülmények közt folyt ez a kitarató nemzetszolgálat, de ráadtuk magunkat, nemzedékünk, a harmadik írónemzedék, ezt rárótt szent feladatnak tekintette.

Ez az írócsoport látogatott ki hozzátok is, szüleid impozáns kastélyába. Ti nem tudtátok, hogy megyünk, meglepetésnek szántuk a látogatást, és az is lett: szüleid, a személyzet és te magad elképedve fogadtátok a társasgépkocsiból kiszálló firkászokat. Nem tudom, annyi év után még emlékszel-e arra a napfényes őszi délelőttre, az együtt eltöltött csodálatos napra, de bennem mindmáig oly elevenen él, mintha tegnap, tegnapelőtt történt volna. Nem vállalkozom arra, hogy részletesen leírjak mindent, de szüleid alakja benned sem élhet elevenebbül, mint az én szívemben, a nagy tudású édesapa, a szorgos, örökké tevő-vevő édesanya felejthetetlen alakja.

És a vidék, a Mezőségnek az a sarka, ahol szülőfalud meghúzódik. Bizonyára belőled sem törölődtek ki azok a község- és falunevek, amelyek e tájon a múlt emlékeit őrzik. Bár visszaemlékezésedbe, amely az 1940-ben megjelent „Séta a bölcsőhelyem körül” c. kötetben látott napvilágot (Révai Könyvkiadó, szerkesztő Kovács László), számos olyan meglátást szövíd be, amely e táj sajátos arculatát az olvasónak hűséggel felrajzolja, de a falvakat, községeket nem nevezed meg. Szép, költői elmélkedés ez az írásod, akárcsak nekünk küldött leveled, éppen ezért úgy érzem, nem árt kicsit kiegészíteni. Nem árt, ha neked is eszedbe jutnak, hol is éltél, milyen közösségek vettek körül. Felsorolok néhányat: Búza, Katona, Feketelak, Aranykút, Légen, Gyeke, Ördöngösfüzes. Ez a táj közel esett szülőfalumhoz, Mócshoz, így gyakran megfordultam e községekben én is. Egy feketelaki népünnepélyre édesapámmal gyalog mentünk el, gyönyörködve az odavezető dimbes-dombos út nem mindennapi szépségeiben.

De ami legelevenebben él bennem, az Ördöngösfüzes. Ősmúltunk színhelye, ahol keletről nyugatra vonuló néptörzseink egyike hosszabban tanyázott, réges-régen, amikor az „ördög” még „ördög” volt. A falu lakói büszkén mutattak fel arra a dombra, amelyen az ősök totem-állatot áldoztak fel istenüknek, meggyújtották a hatalmas máglyát s mámoros énekléssel állták körül, amíg az teljesen leégett. Állítólag ehhez kapcsolódó nyomokat ma is rejt a domb. Említhetném Magyardecset is, kiváló cseresznyetermelők faluját, és Széket (hajdan Sziket), ahová őseink a hímzés és szövés-fonás kultuszát hozták és emelték utolérhetetlen szintre, s ahol a férfiak is a művészi munkának éltek. Sokáig önálló közigazgatással rendelkezett, minden tisztséget a helybeliek közül szabadon választott személyek töltöttek be.

Első könyvedről, a Farkasveremről szóljak-e? Mint a Céh újonnan alkalmazott belső munkatársa én készítettem elő nyomtatásra, s vigyáztam arra, hogy a Minerva nyomda szakemberei kifogástalan munkát végezzenek.

Nos, kedves barátom, leveled olvasva ilyesmik jutottak eszembe, s jó ha mindezek benned is felidéződnek. Megtartó erővel töltenek el, mint ahogy számomra is sokat jelent az, hogy az újjáalakult Szépmíves Céh tiszteletbeli elnökeként tehetek valamit irodalmi életünk felelevenítése érdekében.

Míg minden lehető jót kívánok neked és családnak, arra kérlek, tartsd tovább is a kapcsolatot velünk, légy tovább is „újvilági” barátunk.

Kolozsvár, 1995. október 10

Kiss Jenő

Körlevél az Erdélyi Szépmíves Céh tagjaihoz és fiókszervezeteihez

A fiókszervezetek munkáját elősegítendő javasoljuk, hogy tagjaink használatára mindenütt létesítsenek könyvtárat, nevezzenek ki könyvtárost, aki az általunk küldött és más adományokból eredő köteteket leltárba veszi és gondozza.

Az Erdélyi Szépmíves Céh Igazgatósága a következő köteteket adományozza fiókszervezeteinek: 1. Szöcs Géza: *Szindbád*, 2. Szöcs Géza: *A kisberek böszörmények*, 3. Tar Károly: *Faragott fájdalom*, 4. Tar Károly: *Tótágas pillanatok*, 5. Tar Károly: *Gyáspárta*, 6. Aniszi Kálmán: *Forgószelelben*, 7. Orbán János Dénes: *Hümeériáda*, 8. Fekete Vince: *Parázkönyv*, 9. László Noémi: *Nonó*, 10. Sántha Attila: *Münchhausen báró csodálatos versei*, 11. Martos Gábor: *Volt egyszer egy Fellegvár*, 12. Martos Gábor: *Marsallbot a hátizsákban*.

Reméljük, kezdeményezésünkkel olyan kiskönyvtár-hálózat alapját vetjük meg, amely a jövőben gyarapodva, hasznossá válik a Céh további irodalompartoló munkájában.

Kérünk minden megalakult és alakulóban lévő fiókszervezetet, hogy jelentkezzen a kötetekért a Céh központi irodájában, és gondoskodjon a helyi adományozók által felajánlott könyvek átvételéről és adminisztrálásáról is.

Kolozsvár, 1995. szeptember 10.

Az ESZC intézője

Leköszönő levél az Erdélyi Szépmíves Céh tagjaihoz

Február elején körlevélben, amelyet segítőkész lapok is közöltek, a Céh egyik alapítótagjaként intézői minőségben arra vállalkoztam, hogy fél esztendő alatt irodalompartoló szervezetünk kiépítését szorgalmazom. Most, amikor kilenc hónap után családi okokból megbízatásomat Szöcs Gézának visszaadom, kötelességemnek érzem, hogy számot adjak igyekezetemről, eredményeinkről és a további teendőkről is szóljak. Kilenc hónap alatt gyermek születik. A Céh újjászületéséhez sajnos ez az idő kevésnek bizonyult. Kitűzött legfőbb célom, a Céh közgyűlésének összehívását nem értem el, mert ezt kötni kellett egy-két valóban szép és értékes könyv megjelentetéséhez.

Eredményeink a következők: az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh első könyvsorozatának négy könyve nyomdába került. Harmadik könyvünk kötött példányai a napokban elkészülnek, megkezdhetjük eljuttatásukat a Céh tagságához. A Reményik, a Bánffy és az Emlékkönyv a kolozsvári Gloria nyomdában nyomásra készen áll.

A Céh működésének alapját a fiókszervezetek képezik. A felbecsült lehetséges fiókszervezeteknek csaknem a fele megalakult, hamarosan összeáll. Könyvadományainkkal mindenütt egy-egy bővíthető kiskönyvtárat alakíthattak ki maguknak. A fiókok megválasztották

küldötteiket a közgyűlésre, a folyamatos toborzó munkát folytatnak, és biztosítják számítógépes nyilvántartásunkhoz az adatokat. Felkutattuk és orvosoltuk a Céh tagjainak panaszait. Névre szóló oklevélben biztosítottuk tagjainkat arról a jogukról, hogy a jövőben mindig ugyanazon számmal jelölt könyvpéldányt kapjanak. Megnyílt és működik a Céh központi nem kis anyagi ráfordítást igényelt irodája, ahol minden érdeklődő folyamatos eligazítást kaphat a Céh ügyeiről. A második könyvsorozatot Lászlóffy Csaba költő, író és szerkesztő vezetésével négy tagú szerkesztőség készíti elő a megválasztandó szerkesztőbizottság jóváhagyására várva. Elkészült egyik új emblémánk, jelvényünk. Tartottunk néhány sikeres író-olvasó találkozót.

Munkámban számosan segítette. Igyekeztem mindenben nyilvánosságot biztosítani kezdeményezéseinknek. Ebben kevés kivétellel segített a hazai magyar sajtó, különösképpen a kolozsvári Szabadság, ahol az Erdélyi Szépmíves Céh híreiből rovatunk rendszeresen megjelent és tájékoztatta öt megyében élő tagjainkat. Köszönet illeti az EMKÉ-t, amely elfogadta és támogatja munkánkat. Külön köszönetet érdemelnek mindazok, akik velem együtt önkéntesen álltak a Céh mellé, dacolva az évekig tartó mozdulatlanságából eredő rossz hírrel: Erdélyi Etelka (Szentjobb), Vida Györgyné és Molnár Kálmán (Szilágycseh), Szegedi László, Kolozsvári Zsuzsanna (Nagyvárad), Röser Ferenc, Takács Csaba, Bánffy István (Kolozsvár), Bendel Márta (Tasnád), Gazda József (Kovászna), Bitay Ödön, Páljános Mária (Sepsiszentgyörgy), Regéczi Éva (Arad), Boros Ernő (Nagykároly), Lendvay Éva, Ménesi Erna (Brassó), Papp Géza (Margitta), Máriás József (Szatmárnémeti), Csepei Mária, Simonfy Irén (Zilah) és felsorolhatatlanul sokan mások. Olyanok, akik hisznek abban, hogy az Erdélyi Szépmíves Céh mindannyiunké és fontos erdélyi hagyományaink, amit elhanyagolnunk nem szabad, továbbéltetése mindenképpen érdemes és szükséges. Ez alkalommal mondok köszönetet közvetlen munkatársaimnak: Eszéni Noéminek, aki a Közgyűlés jóváhagyásával intézői munkakörömet ezután betölti; Sebestyén Zitának, aki a kolozsvári fiók titkári és pénztárosi munkája mellett állandó szolgálatával a fiókszervezetek tagjainak érdeklődésére is válaszol, Tar Szilárd Attilának, aki a számítógépes nyilvántartást kidolgozta és vezeti. Gáncsoskodókkal és a csakis saját érdekeikre figyelő érthetetlenkedőkkel, klikkszellemtől feltűzelt rosszindulatúakkal is találkoztunk, akik sohasem tenni, inkább valakit vagy valakitket „enni” akarnak. „Magyarátkos” igyekezetükről eredményeink láttán fognak leszokni.

A Céh tagjainak száma ebben az évben eddig több százszal gyarapodott. Az Erdélyi Szépmíves Céhnek jelenleg 1959 tagja van. Idei bevételeink összege: 5100000 lej. Nyomdai munkákra 4610000 lejt, adminisztrációra 2200000 lejt költöttünk. A bevételnél nagyobb kiadásokat, a Reményik és a Bánffy-kötet több millió lej értékű mesterpéldányait, a központi székház felújításának tetemes költségeit Szöcs Géza, az ESZC elnöke biztosította.

A Céh gyors felfejlesztésére a könyvnyomtatás egyre növekvő költségeivel számolva több millió lejre volna szükségünk. Ne várjuk ezt adományokból, alapítványoktól. Toborozzunk több tagot, kérjük fel intézményeket (magyarországiakat és külföldieket is) arra, hogy fizessenek elő a világpiacnál olcsóbb könyveinkre. A régi Céh 28000 magyarországi pártoló tagot számlált. Mi elérhetnénk a félszázazret is, ha Emlékkönyvünkkel felhívjuk a Céhre a figyelmet. Ezt a könyvet bérmentve összeállítottam és nyomdába adtam. Ennyire futott erőmből. Kérem az előbb-utóbb összeülő Közgyűlést, hogy olyan Igazgatóságot válasszon, amely a Céh építését fokozottabb ütemben folytatja, és a szép kivitelű, drága könyvek mellett nagyobb példányszámú, olcsó kiadásúakkal áll a megmaradásunkat szolgáló népművelés szolgálatába. Ha a Közgyűlés erre érdemesnek talál, a jövőben inkább a külföldi fiókszervezetek kialakításában tehetem magamat hasznossá. Meggyőződésem, hogy az Erdélyi Szépmíves Céh hagyományát éltetni lehet és kell. Mindannyiunk hasznára.

Kolozsvár. 1995. október 31.

Tar Károly

A Céh újraalapítói

Bálint Júlia, Bálint Tibor, Bánffy István, Benczédi Sándor, Borbély Ernő, Csiha Kálmán, Csutak István, Czirják Árpád, Egyed Emese, Gergely Erzsébet, Herédi Gusztáv, Kékedy László, Keresztes Zoltán, Kirkósa Gyula, Kirkósa Gyula ifj., Kis Emese, Kolunbán Huba, Kónya Sándor, Lászlóffy Csaba, Magos Margit, Makkay Ferenc, Maksay Ádám, Márton Árpád, Márton Árpád ifj., Mózes Huba, Pillich László, Szócs Géza, Tar Károly, Tibád Zoltán, Tőkés István, Újvári Ferenc

Az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh tagjai

Ábrahám János - Kolozsvár, Ábrám Zoltán dr. és Noémi - Marosvásárhely, Adonyi Nagy Mária - Nagyvárad, Adorjáni Adél - Marosvásárhely, Adorjáni Attila - Marosvásárhely, Adorjáni János - Marosvásárhely, Adorjáni Zoltán - Marosvásárhely, Ágoston István dr. - Marosvásárhely, Ágoston Margit - Marosvásárhely, Ajtai Puskás Katalin dr. - Marosvásárhely, Ajtai Sándor ifj. - Marosvásárhely, Ajtai Tibor - Marosvásárhely, Ajtay Ilona - Marosvásárhely, Ákosfalvi Református Egyházközség, Albert Emőke - Szászrégen, Albert Gabriella - Marosvásárhely, Albert István - Sepsiszentgyörgy, Albert Sándor és Júlia - Marosvásárhely, Ambrus József dr. - Székelyudvarhely, Ambrus Vilmos - Marosludas, András Ilona - Nagyvárad, Andrassy Árpád - Marosludas, Angyal Piroska - Marosvásárhely, Antal Magda - Kolozsvár, Antonné Krebsz Edit - Kolozsvár, Apáczai Csere János Baráti Társaság - Kolozsvár, Arad-belvárosi Római Katolikus Plébánia, Aradi 1-es számú Általános Iskola, Arany Béla - Nagyvárad, Áros Melinda dr. - Székelyudvarhely, Asztalos Béla dr. - Medgyes, Ávéd Ervin - Marosvásárhely, Baculea Jánosy Margit - Marosvásárhely, Bagoly Ágota - Sepsiszentgyörgy, Bagothay Sámuel - Marosvásárhely, Bajka Katalin - Sepsiszentgyörgy, Bakcsi Ibolya - Csíkszereda, Bakk Rozália - Marosvásárhely, Bakos Katalin - Kolozsvár, Bakos Mária - Szováta, Bakos Paula dr. - Marosvásárhely, Baksai Károly - Szilágycseh, Balás Árpád és Erzsébet - Marosvásárhely, Balázs Árpád - Székelyudvarhely, Balázs Dezső - Marosvásárhely, Balázs István - Segesvár, Balázs Julianna - Kolozsvár, Balázs Lajos dr. - Csíkszereda, Balázs-Oldal Gyöngyvér - Marosvásárhely, Bálint Ágnes Júlia - Kolozsvár, Bálint Éva - Segesvár, Bálint József dr. és Ildikó dr. - Marosludas, Bálint J. Zsolt - Székelyudvarhely, Bálint Kálmán - Székelyudvarhely, Bálint Lajos - Gyulafehérvár, Bálint Lajos dr. - Szilágycseh, Bálint Lajos - Kolozsvár, Bálint Mózes - Székelyudvarhely, Bálint Róbert - Székelyudvarhely, Bálint Tibor - Kolozsvár, Bálint Zsuzsanna Katalin - Marosvásárhely, Balla Irén - Magyardécse, Ballai Ágnes - Marosludas, Ballai Csaba - Marosludas, Ballai István ifj. - Marosludas, Balog Júlia - Zilah, Balogh Béla - Nagyvárad, Balogh Csaba - Mezőpanit, Balogh Edgár - Kolozsvár, Balogh Emese - Marosvásárhely, Balogh Ferenc - Kolozsvár, Balogh Imre és Erzsébet - Bonyha, Balogh Károly - Csíttzentiván, Balogh Rozália - Mezősámsond, Bancsi Margit - Marosvásárhely, Bándi Irén - Marosvásárhely, Bánffy István - Kolozsvár, Bányai Csaba - Székelyudvarhely, Bányai Mária - Nyárádszereda, Bara Ágnes - Székelyudvarhely, Bara Lajos István - Zilah, Bara Sándor - Szilágycseh, Bara Teréz - Marosvásárhely, Barabás Adél - Kolozsvár, Barabás Béla - Kolozsvár, Barabás Berta - Szászrégen, Barabás Dénes dr. és B. Pány Éva dr. - Csíkszereda, Barabás Ferenc - Marosvásárhely, Barabás János - Marosvásárhely, Barabás László - Marosvásárhely, Barabás Sándor - Marosvásárhely, Barabási Ferenc - Marosvásárhely, Bárányi Ferenc dr. - Temesvár, Baráth János - Marosvásárhely, Bárdossy Ilona - Marosvásárhely, Barra Zoltán dr. - Szilágycseh, Barta Béla - Szászrégen, Bartha Ágnes - Göcs, Bartha András dr. és Julianna dr.

- Szováta, Bartha Árvay Katalin - Sepsiszentgyörgy, Bartha Endre - Marosvásárhely, Bartha István - Marosvásárhely, Bartha Jolán - Mezőpanit, Bartha József - Holtmaros, Bartha József - Szováta, Bartha László - Szászrégen, Bartha Levente - Marosvásárhely, Bartha Rózsa - Marosvásárhely, Bartha Zoltán - Kolozsvár, Bartha Zoltán - Marosvásárhely, Bartha Zsuzsanna - Marosvásárhely, Bartók Béla Elméleti Líceum - Temesvár, Bartos Miklós - Erdőszentgyörgy, Basa Mária - Kolozsvár, Báthory Éva Gabriella - Szatmárnémeti, Batiz Csaba - Szászrégen, Bató Domokos és Ildikó - Marosvásárhely, Baumann Ferenc - Marosvásárhely, Bayer Márta dr. - Marosvásárhely, Becze Béla és Ella - Szováta, Bencze Béla - Székelyudvarhely, Bencze Krisztina - Nagybánya, Benczédi Sándor - Kolozsvár, Bendel József - Tasnád, Bene Endre dr. és Enikő - Marosvásárhely, Benedek Elemér - Székelyudvarhely, Benedek Zsuzsanna - Marosvásárhely, Beneffy Sándor - Fehéregyháza, Benkő Emőke - Bardóc, Benkő József - Marosvásárhely, Benkő Levente - Barót, Benkő Samu - Kolozsvár, Berde László - Székelyudvarhely, Berecki Béla - Marosvásárhely, Berecki Gergely és Ágnes - Marosvásárhely, Bereczki Szilárd és Katalin - Nagykároly, Bereczky Ildikó - Dész, Berekméri József - Marosvásárhely, Béres Miklós - Marosvásárhely, Berkecz Zsuzsa - Székelyudvarhely, Bernády György Művelődési Egyesület - Szováta, Berszán István és Ilona - Marosvásárhely, Bertalan Enikő - Erdőszentgyörgy, Bethlen Anikó - Marosvásárhely, Bibó Zoltán - Székelyudvarhely, Bige Csaba dr. - Erdőszentgyörgy, Bihar megyei Műemlékvédő Egyesület, Binder Péterné - Marosvásárhely, Bíró Barna - Marosvásárhely, Bíró Gábor - Marosvásárhely, Bíró Gábor dr. - Kézdivásárhely, Bíró István - Bún, Bíró József Zete - Kolozsvár, Bíró Mária - Andrásfalva, Bitay Csaba - Kolozsvár, Bitay Endre - Kolozsvár, Bitay Ödön és Hajnalka - Sepsiszentgyörgy, Blaga Pálma - Szászrégen, Blénessy Ádám - Székelyudvarhely, Blényesi István - Sepsiszentgyörgy, Bocsárdi János - Marosvásárhely, Bocskai István Alapítvány - Nyárádszereda, Bocskai István Közművelődési Egyesület - Nyárádszereda, Bocskay István dr. - Marosvásárhely, Bocskay Lajos - Marosvásárhely, Bocskay Vince és Margit - Szováta, Bod Attila Árpád - Marosvásárhely, Bod Csongor Sándor - Marosvásárhely, Bod Kinga Zsuzsanna - Marosvásárhely, Bódizs Ildikó dr. - Marosvásárhely, Bodó Barna - Temesvár, Bodó Béla - Marosvásárhely, Bodó Magdolna és Sarolta - Marosvásárhely, Bodoki Halmen Márta - Zilah, Bodrogi Ildikó - Székelyudvarhely, Boérné Jakab Ilona - Kolozsvár, Bogáti Bokor Péter - Nagykároly, Bognár Miklós és Melinda - Marosvásárhely, Bogyó Levente - Marosvásárhely, Bokor Anna - Szováta, Bokor Imre - Székelyudvarhely, Bokor János - Székelyudvarhely, Boni Ferenc - Marosvásárhely, Boni Mária - Maroszentgyörgy, Borbáth Endre - Sepsiszentgyörgy, Borbély Ernő - Csíkszereda, Borbély Hajnal - Szászrégen, Borda Annamária - Marosvásárhely, Boros Csaba - Marosvásárhely, Boros János - Kolozsvár, Boros Zoltán Alpár - Sepsiszentgyörgy, Borsos Géza - Gyergyócsomafalva, Borsos László - Bethlen, Borzási Margit - Segesvár, Both Ákos dr. - Székelyudvarhely, Both András - Segesvár, Both János - Marosvásárhely, Bőjte Lília - Szászrégen, Brassói Fuchs Herman - Kolozsvár, Bunyitay Könyvtár - Nagyvárad, Burp, D. Michael - Kolozsvár, Bustya Dezső dr. - Marosvásárhely, Butta Barbara - Kolozsvár, Búzás Pál - Kolozsvár, Buzetzky Sándor - Nagyszalonta, Buzogány Lenke dr. - Segesvár, Buzsa Annamária és Koncz Tímea - Marosvásárhely, Buzsa Sándor ifj. - Marosvásárhely, Caritas Catolica - Nagyvárad, Cebuc Schmelz Erzsébet - Kolozsvár, Ciucu Antonia - Sepsiszentgyörgy, Ciula Angéla - Marosvásárhely, Czegői Rozália és Lőrinc - Bethlen, Czellec Jenő és Klára - Marosvásárhely, Czellec László és Gyöngyi - Marosvásárhely, Czellec Zoltán és Sára - Marosvásárhely, Czirják Árpád - Kolozsvár, Czurai István - Szilágysomlyó, Csákány Julianna - Marosludas, Császár Donát - Kolozsvár, Cseh Gábor - Marosvásárhely, Cseke Péter - Kolozsvár, Csekme István - Marosvásárhely, Csekme Jolán - Marosvásárhely, Csepei Lénárd István - Zilah, Csepregy András - Marosvásárhely, Csergőffy László - Marosvásárhely, Csernátory Beatrix - Kolozsvár, Cs. Gyimesi Éva - Kolozsvár, Csibi Ilona - Mezősámsond, Csibi Magdolna - Erdőszentgyörgy, Csiha Kálmán dr. - Kolozsvár, Csiki Béla

- Nyárádszereda, Csíki Dénes - Gyulafehérvár, Csíki Dénes - Marosvásárhely, Csíkos József - Marosvásárhely, Csiszár Anna dr. - Marosvásárhely, Csiszér Annamária - Marosvásárhely, Csiszér Sándor és Mária - Marosvásárhely, Csont Anna-Mária dr. - Marosvásárhely, Csorvász Rozália - Marosvásárhely, Csulak Imre - Marosvásárhely, Csurka Attila - Szászrégen, Csutak István Ferenc - Csíkszereda, Csutak Zsolt - Nagyvárad, Daczó Árpád Lukács - Fogaras, Dakó Csaba - Kolozsvár, Damó Zsolt és Éva - Marosvásárhely, Dán Anna - Marosvásárhely, Dániel Gábor - Marosvásárhely, Dániel Zsuzsanna - Marosvásárhely, Dankanits László - Kolozsvár, Daradics Mária Magdolna - Marosludas, Darvas Ignác - Szászrégen, Dávid Gyula - Kolozsvár, Dávid Sándor - Székelyudvarhely, Deák Gyula és Anna - Marosvásárhely, Deák Gyula Levente - Sepsiszentgyörgy, Deák Ilona - Székelyudvarhely, Debreceni István - Marosvásárhely, Décse Ferenc Sándor - Marosvásárhely, Dely Vid - Szászrégen, Deme Enikő Gabriella - Szászrégen, Deme Gábor dr. - Szászrégen, Demény Lajos - Bukarest, Demeter Árpád - Kolozsvár, Demeter Erdei Zoltán - Marosvásárhely, Demeter Ernő - Kolozsvár, Demeter Ferenc - Marosvásárhely, Demeter Ignác - Székelyudvarhely, Demeter Kamilla - Marosvásárhely, Demeter László - Marosvásárhely, Demeter Levente - Székelyudvarhely, Demeter Mihály és Hajnal - Kolozsvár, Demeter Piroska - Szováta, Dénes Katalin - Gyulakuta, Dérer Ferenc - Nagyvárad, Déry Károly és Ilona - Kolozsvár, Derzsi Erzsébet Edda - Marosvásárhely, Dicsőszentmártoni RMDSZ Könyvtár és Sipos Domokos Közművelődési Egyesület, Dobai Sára - Zilah, Dobri György - Uzon, Dobri István - Kolozsvár, Dóczi Ildikó - Marosvásárhely, Dóczy Ildikó - Marosvásárhely, Dóczy Miklós dr. - Marosvásárhely, Dombiné Máthé Olga dr. - Székelyudvarhely, Domokos Anikó - Segesvár, Domokos Attila - Szováta, Domokos Ferenc - Szilágycseh, Donáth Réka - Marosvásárhely, Dósa György - Kisteremi, Dukrét Géza - Nagyvárad, Duma István - Nagyvárad, Dundler Attila - Kézdivásárhely, Dunkler Sándor és Franciska - Kolozsvár, Dvarzsik József - Nagyvárad, Égető Zsuzsanna - Marosvásárhely, Egyed Ákos - Kolozsvár, Egyed Emese - Kolozsvár, Egyed Szende - Segesvár, Egyed Tibor és Klára - Marosludas, Ekkertné Meskó Éva - Nagybánya, Elek Ildikó - Nagyvárad, Elekes Béla és Mária - Szováta, Éltes Enikő - Sepsiszentgyörgy, EMKE Aradi Szervezete, EMKE Szilágycsehi Városi Szervezete, EMKE Szilágymegyei Szervezete, Engi Klára dr. - Marosvásárhely, Erdei Ferenc - Marosvásárhely, Erdélyi Etelka - Szentjobb, Erdő János - Kolozsvár, Erdős László Csaba - Marosvásárhely, Eröss Mária dr. - Marosvásárhely, Eszényi Noémi - Kolozsvár, Fábián András dr. - Kolozsvár, Fábián András - Szászrégen, Fábián Gábor - Marosvásárhely, Fábián Mónika - Nagyvárad, Faluvégi Ilona - Szászrégen, Fancsali Ferenc és Eszter - Nyárádszereda, Farcádi Gabriella - Marosvásárhely, Farczádi István - Mezőpanit, Farkas Albert - Marosvásárhely, Farkas Annamária - Marosvásárhely, Farkas Balázs - Kolozsvár, Farkas Domokos ifj. - Szászrégen, Farkas E. Zoltán - Nagybánya, Farkas Ernő - Marosvásárhely, Farkas Evelyn dr. - Marosvásárhely, Farkas Gábor - Bethlen, Farkas Lajos és Éva - Szováta, Farkas László és Csilla - Marosvásárhely, Farkas Miklós - Segesvár, Farkas Zoltán - Kolozsvár, Fazakas Dezső Miklós - Marosvásárhely, Fazakas Edit - Andrásfalva, Fazakas Éva dr. - Vatra Dornei, Fazakas Gyöngyvér - Marosvásárhely, Fazakas Jenő - Székelyudvarhely, Fazakas Lajos dr. - Parajd, Fazakas Szabolcs - Székelyudvarhely, Fazakas Zita - Marosvásárhely, Fazakas Zrinyi Erzsébet - Marosvásárhely, Fazoli Csaba József - Kolozsvár, Fekete Béla és Katalin - Segesvár, Fekete Gyula - Marosvásárhely, Fekete Julianna - Marosludas, Fekete Kamilla - Nyárádgálfalva, Fekete Mihály - Marosvásárhely, Fekete Ödön - Szováta, Fekete Réka - Kolozsvár, Feleki Károly és Elvira - Kolozsvár, Felfalusi Kovács Antal Alapítvány - Brassó, Felházi Lenke Zsuzsanna - Kolozsvár, Felméri István Árpád - Kolozsvár, Ferencz Gábor - Torockó, Ferencz István - Barót, Ferencz József - Marosvásárhely, Ferencz László és Mária Magdolna - Marosvásárhely, Ferenczy István - Marosvásárhely, Ferenczy Judit - Kolozsvár, Feszt György dr. - Marosvásárhely, Fiala Fórum - Székelyudvarhely, Filep Csaba Kálmán dr. - Gernyeszeg, Filep Julianna - Marosvásárhely, Finta Gyula - Kolozsvár, Finta Zselyke Virág - Marosludas,

Fodor Aranka - Segesvár, Fodor Éva Emese - Szilágysomlyó, Fodor Ibolya - Marosludas, Fodor József - Nagyvárad, Fodor Rebeka - Dicsőszentmárton, Fogarasi József - Marosfelfalu, Fórizs Edit - Kolozsvár, Formanek Gyula dr. - Marosvásárhely, Friss Béla - Marosvásárhely, Friss Mária - Marosvásárhely, Fuccaro Péter - Marosvásárhely, Furu Árpád - Kolozsvár, Füleý András - Székelyudvarhely, Fülöp Gábor Dénes - Marosvásárhely, Fülöp Mária - Marosvásárhely, Fülöp Veronika - Nyárádszereda, Fülöp Zoltán - Szászrégen, Gábor Erzsébet - Marosvásárhely, Gábor Márton - Marosvásárhely, Gábosi Emese és Zoltán - Marosvásárhely, Gál Gyöngyike - Marosvásárhely, Gál Ibolya - Mezőpanit, Gál Katalin - Marosvásárhely, Galambfalvi Hajnalka - Szováta, Galambos Gyula - Marosvásárhely, Gálfalvi György - Marosvásárhely, Gálfalvi Zsolt - Bukarest, Gálfi Balázs - Marosvásárhely, Gáll Ilona - Szováta, Gáll Magdolna - Marosvásárhely, Garai Magda - Nagyvárad, Gáspár Attila - Zilah, Gáspár Erzsébet és Réka - Marosvásárhely, Gáspár Éva - Szilágysomlyó, Gáspár Melinda - Marosvásárhely, Gáspár Sándor - Marosvásárhely, Gavallér Lajos - Mezőtelki, Gazda József - Kovászna, Gazdag Sándor - Medgyes, Gencsi András - Marosvásárhely, Geréb József - Székelyudvarhely, Geréb Kálmán - Székelyudvarhely, Gergely Erzsébet és István - Kolozsvár, Gheorghian Cseke Éva - Kolozsvár, Glück Erzsébet - Marosvásárhely, Godza Zoltán - Zilah, Golya János és Júlia - Gernyeszeg, Görög Miklós - Marosludas, Gráma László - Nagyvárad, Gulácsi Ildikó - Marosvásárhely, Gulácsi Melinda - Segesvár, Gyalay György - Szilágycseh, Gyík Enikő - Kisbács, Gyöngyösi István - Székelyudvarhely, Györffy Árpád - Marosvásárhely, Györffy Mária - Nyárádszereda, Györffi Ildikó - Kolozsvár, Györffi László - Székelyudvarhely, Györffi Mihály - Segesvár, György Árpád - Marosludas, György Béla - Marosvásárhely, György Gabriella - Marosvásárhely, György Ildikó - Kolozsvár, Györgybíró Sándor - Marosvásárhely, Györgyfi Sándor - Marosvásárhely, Gyulai Csaba - Nagyszalonta, Gyulai István - Nagyszalonta, Gyurka Ferenc - Nagyvárad, Haáz Sándor - Marosvásárhely, Hadnagy Károlyné dr. - Székelyudvarhely, Hajdó István - Székelyudvarhely, Hajdú István - Marosvásárhely, Hajdú László Péter - Kolozsvár, Hajek Péter - Nagyvárad, Halász Béla - Marosvásárhely, Halmen István - Marosvásárhely, Haraszi Judit - Marosvásárhely, Harkó Antal - Marosvásárhely, Harkó Előd - Sepsiszentgyörgy, Harkó Katalin - Marosvásárhely, Harkó Zoltán - Marosvásárhely, Harmath Erzsébet - Marosvásárhely, Harmath István - Marosvásárhely, Haszmann Pál - Csernáton, Hegedüs Attila - Székelykál, Hegedüs Tivadar - Segesvár, Hegyi Izabella - Nagyvárad, Hegyi Zoltán - Marosvásárhely, Heim András - Kolozsvár, Héjja Etelka - Héderfája, Henter György - Marosvásárhely, Henter Viktor - Marosvásárhely, Herchi István - Nagyvárad, Herédi Gusztáv - Kolozsvár, Herman Margit és Annamária - Marosvásárhely, Hirschfeld Ida és Éva - Kolozsvár, Hollandus S. Erzsébet - Kolozsvár, Holtmarosi Református Egyházközség, Hornyák Istvánné - Szamosújvár, Horváth Andor - Kolozsvár, Horváth Árpád és Ilona - Kolozsvár, Horváth Dániel dr. - Szászrégen, Horváth Gabriella - Kolozsvár, Horváth László és Éva - Kolozsvár, Horváth Miklós - Marosvásárhely, Horváth Réka - Kolozsvár, Horváth Zsuzsa - Kolozsvár, Hosszú Éva - Székelyudvarhely, Huber Péter - Kolozsvár, Hunyadi Imre - Szilágycseh, Hunyadi László - Szilágycseh, Ilkei Árpád - Homoródújfalú, Ilyés Albert - Szászrégen, Illyés Levente - Marosvásárhely, Imre János - Székelyudvarhely, Imreh Katalin - Marosvásárhely, Imreh Zsuzsa - Marosvásárhely, Incze Béla - Székelyudvarhely, Incze Ibolya - Sepsiszentgyörgy, Incze Judit Éva - Marosújvár, Incze Klára Etelka - Marosvásárhely, Incze László - Parajd, Incze Levente - Sepsiszentgyörgy, Incze Magdolna - Marosvásárhely, Ipó György - Marosvásárhely, Istvándi István Attila - Segesvár, Istvánffy Katalin és Miklós - Marosvásárhely, Iszlai József és Ilona - Nyárádszereda, Izsák Anna - Marosvásárhely, Izsák Balázs - Marosvásárhely, Izsák László és Ildikó - Erdőszentgyörgy, Jakabffy Attila és Edit - Marosvásárhely, Jakabházi Béla - Segesvár, Jakabos Csaba István - Kézdivásárhely, Jakó Zsigmond - Kolozsvár, Jakubinyi György - Gyulafehérvár, Jaricza János - Szentjobb, Jámbor László - Nagyszalonta, János Mária - Marosvásárhely, Jánosi Judit - Marosvásárhely, Jánosi

Károly - Sepsiszentgyörgy, Jánosy Zoltán - Marosvásárhely, Jére Ágoston Fülöp - Székelyudvarhely, Jeremiás István Béla - Marosvásárhely, Jeremiás László - Marosvásárhely, Jeszenszky Zoltán Attila - Marosvásárhely, Joó Tamás - Magyardécse, Jós Piroska dr. - Nagyvárad, Jósika István - Nagyvárad, Józsa Ferenc - Marosvásárhely, Józsa Miklós - Nagyenyed, Józsa Zoltán és Andrea - Kolozsvár, József Árpád - Székelyudvarhely, Juhász András dr. - Marosvásárhely, Juhász Bálint - Marosvásárhely, Juhász Géza - Kolozsvár, Kabdebó Szilárdné dr. - Kolozsvár, Kacsó Irén - Marosvásárhely, Kádár Attila - Marosvásárhely, Kádár Csaba - Székelyudvarhely, Kádár Gyöngyi - Nyárádszereda, Kádár István - Marosvásárhely, Kádár János - Marosvásárhely, Kádár Katalin - Marosvásárhely, Kádár Miklós - Domokos, Kakassy Sándor dr. - Dicsőszentmárton, Káli Király István - Marosvásárhely, Kálmán Ungvári Dénes - Csíkszereda, Kántor Attila Béla - Marosvásárhely, Kántor Lajos - Kolozsvár, Kányádi Sándor - Kolozsvár, Kapdebó Ivo és Gertrud - Kolozsvár, Kápolnási Lajos - Székelyudvarhely, Kapusi Csaba - Marosvásárhely, Kárp György - Marosvásárhely, Kása Zoltán dr. - Kolozsvár, Kassai F. Zsombor - Székelyudvarhely, Kassay F. Emőke Adrienne - Székelyudvarhely, Kassay F. Györgyi Amália - Székelyudvarhely, Kátai Katalin - Székelyudvarhely, Kátay László dr. - Medgyes, Katona Béla - Arad, Katona Előd - Marosludas, Katona Ferenc és Erzsébet - Erzsébetváros, Katona István - Arad, Katona Miklós - Kolozsvár, Katona Sándor - Marosludas, Katyi Antal - Marosvásárhely, Kazatsay Ödön - Marosvásárhely, Keceti Éva - Kolozsvár, Kecskés Ildikó - Marosludas, Kedves Mária dr. - Marosvásárhely, Kékedy László dr. - Kolozsvár, Kelemen Atilla dr. - Marosvásárhely, Kelemen Emőke - Marosvásárhely, Kelemen Éva - Marosludas, Kelemen László - Marosvásárhely, Kelemen Levente - Oklánd, Kelemen Mária - Nagyvárad, Kelemen Zsombor dr. - Marosvásárhely, Kercsó Lajos - Marosvásárhely, Kerekes Jenő - Sepsiszentgyörgy, Kerekes Judit - Marosvásárhely, Kerekes Péter Pál - Marosvásárhely, Kerekes Sándor - Kolozsvár, Kerekes Tóth Erzsébet - Marosvásárhely, Kerekes Zoltán - Bethlen, Kerekes Zoltán - Székelyudvarhely, Keresztes András - Mezőpanit, Keresztes Imola - Mezőpanit, Keresztes László Endre - Kolozsvár, Keresztes Pál és Éva - Marosvásárhely, Keresztes Zoltán - Kolozsvár, Keresztesi Dezső - Marosvásárhely, Keresztesi Gyöngyvér - Nagyenyed, Kerezsi János - Mezőbánd, Keszegh János dr. - Székelyudvarhely, Kibédi Zsuzsanna - Marosvásárhely, Kicsi Judit Gyöngyi - Nárádszereda, Kikeli Pál dr. - Marosvásárhely, Kilyén Ernő és Katalin - Marosvásárhely, Kilyén Ilka, Dániel és Krisztina - Marosvásárhely, Kincses Előd és Ajtay Mária - Marosvásárhely, Király Károly - Sepsiszentgyörgy, Király Kinga Júlia - Marosvásárhely, Kirkósa Gyula - Kolozsvár, Kirkósa Gyula id. - Kolozsvár, Kirkósa Gyula ifj. - Kolozsvár, Kis Emese - Kolozsvár, Kis Zoltán - Sepsiszentgyörgy, Kisgyörgy Árpád dr. - Marosvásárhely, Kisgyörgy Benjámin - Sepsiszentgyörgy, Kisgyörgy Réka - Kolozsvár, Kisgyörgy Zoltán dr. - Marosvásárhely, Kiss Albert - Nagyvárad, Kiss András dr. - Nagyvárad, Kiss Andrea - Arad, Kiss Anikó - Temesvár, Kiss Csekme Márta dr. - Marosvásárhely, Kiss Emese - Marosvásárhely, Kiss Ernő - Marosvásárhely, Kiss Ernő és Jolán - Marosvásárhely, Kiss Ferenc dr. - Marosvásárhely, Kiss Gyula és Csilla - Marosvásárhely, Kiss Ibolya - Marosludas, Kiss István - Szentjobb, Kiss Jenő - Kolozsvár, Kiss Madocsa és Kiss Éva dr. - Marosvásárhely, Kiss Mihály - Székelyudvarhely, Kiss Noémi - Marosludas, Kiss Péter ifj. - Marosvásárhely, Kiss Szidónia - Kolozsvár, Kiss Zoltán - Torda, Kiss Zoltán és Zsófia - Zilah, Klein Cristoph Dr. - Szeben, Kobori Annamária - Felvinc, Kóbori Mária - Szentjobb, Kocsis Anna - Kolozsvár, Kocsis Anna - Nyárádszereda, Kocsis Attila - Szilágycseh, Kocsis Enikő - Bethlen, Kocsis Mária - Marosvásárhely, Kolcsár Sándor - Marosvásárhely, Kolozsvári Ilona - Marosvásárhely, Kolozsvári István és Aranka - Marosvásárhely, Kolozsvári Nagy Zsuzsanna - Nagyvárad, Kolumbán Huba - Kolozsvár, Kolumbán Pál dr. - Marosvásárhely, Koncság Gyöngyi - Marosvásárhely, Koncz Vera és Attila - Segesvár, Kónya Sándor - Kolozsvár, Koós Ferenc - Kolozsvár, Korodi Gál Botond - Kolozsvár, Korodi Zsuzsanna - Kolozsvár, Koros Adél - Marosvásárhely, Kós Ágnes -

Kolozsvár, Kós András - Kolozsvár, Kós Anna - Kolozsvár, Kósa Jolán - Marosvásárhely, Kós Károly dr. - Kolozsvár, Koszorus Enikő - Kolozsvár, Koszta András - Szováta, Kotsch Odette - Segesvár, Kotsis Gábor - Marosvásárhely, Kovács Ágnes - Marosvásárhely, Kovács Ágoston - Székelyudvarhely, Kovács Béla dr. - Kolozsvár, Kovács Edit - Fehéregyháza, Kovács Endre - Marosvásárhely, Kovács Erzsébet - Zilah, Kovács Gabriella - Marosvásárhely, Kovács Gyöngyvér - Marosvásárhely, Kovács György - Szováta, Kovács Ilona - Segesvár, Kovács Jenő - Kolozsvár, Kovács József - Marosvásárhely, Kovács Katalin - Marosludas, Kovács Lajos dr. - Kolozsvár, Kovács László - Kolozsvár, Kovács László - Marosvásárhely, Kovács László dr. - Marosvásárhely, Kovács Zsolt - Csíkszereda, Kovács Zoltán - Marosludas, Kovrig Anna Katalin - Segesvár, Kovrig Magdolna - Erdősztgyörgy, Kovrig Zoltán - Erdősztgyörgy, Köllő Gábor - Szászfenes, Kötő József dr. - Kolozsvár, Kövendi Nagy Erzsébet dr. - Marosvásárhely, Kozma József - Szászrégen, Kozma Rozália - Szászrégen, Krajnik-Nagy Károly - Kolozsvár, Králik Júlia - Nagyvárad, Kräuter Sebastian - Temesvár, Krizbay Miklós - Bethlen, K. T. - Sarvaság, Kueres-Okolicsányi Erna - Nagyszalonta, Kueres-Okolicsányi Rita - Nagyszalonta, Kulcsár Irén - Kibéd, Kuti Dénes - Szováta, Kürthi András és Katalin - Marosvásárhely, Laczkó Angi Kinga - Marosvásárhely, Laczkó Károly és Éva - Marosvásárhely, Laczkó Margit - Marosvásárhely, Ladányi Henrietta - Nagyszalonta, Láday Zoltán - Marosvásárhely, Lakatos Irén - Marosvásárhely, Lakatos Jolán - Szilágycseh, Lakó Miklós - Kolozsvár, Lantai-Csont Judit dr. - Marosvásárhely, Lányi Szabolcs dr. - Bukarest, László Anna és Endre - Marosvásárhely, László Dénes dr. - Székelyudvarhely, László Erzsébet - Székelyudvarhely, László Herta - Kolozsvár, László János - Havad, László Levente - Székelyudvarhely, László Sándor - Szentjobb, László Zoltán Ernő - Marosvásárhely, Lászlóffy Csaba - Kolozsvár, Lázár Emőke - Nagyenyed, Lazsádi Katalin - Marosvásárhely, Lendek Pál - Dés, Lengyel Dezső - Szamosújvár, Lengyel László - Szászrégen, Lohinszky Loránd - Marosvásárhely, Lokodi Edit Emőke - Marosvásárhely, Lorántffy Zsuzsanna Egyesület - Marosvásárhely, Lorencz Lajos - Marosvásárhely, Losonczy Enikő - Erdősztgyörgy, Lozsádi Klára - Marosvásárhely, Lőrincz Attila dr. - Marosvásárhely, Lőrincz Zsófia - Marosvásárhely, Luca Rozália - Marosvásárhely, Lukács Csaba - Parajd, Lukácsi László - Székelyudvarhely, Lukácsi M. Szilamér - Erdőcsinád, Madaras Péter - Szászrégen, Magó Mária Magdolna - Kolozsvár, Magos György és Méta Mária - Marosvásárhely, Magos István - Marosvásárhely, Magos Margit - Kolozsvár, Magyarfülpösi Református Egyházközség, Magyar Enikő - Nyárádszereda, Magyar Lajos - Sepsiszentgyörgy, Magyar Zsuzsanna dr. - Segesvár, Magyaros Hunor - Marosvásárhely, Magyarosi László - Kiskend, Magyarosi Sándor - Szászrégen, Májai Ferenc - Kolozsvár, Májai György és Éva - Szováta, Májernyik Mihály - Szilágycseh, Major Andrea - Marosvásárhely, Major Ferenc - Zilah, Major István - Kolozsvár, Major István - Marosludas, Major Katalin - Zilah, Major Pál - Marosvásárhely, Makfalvi Mátyás - Marosvásárhely, Makkay Ferenc és Klára - Kolozsvár, Maksay Ádám - Kolozsvár, Máriás József - Szatmárnémeti, Márk Anna-Mária - Kolozsvár, Márk Endre - Szászrégen, Markó Béla - Marosvásárhely, Márkodi Ernő ifj. - Sepsiszentgyörgy, Márkos László - Zovány, Marosfelfalusi Református Egyházközség, Marosfelfalusi Református Nőszövetség, Marosvásárhelyi Alsóvárosi Református Egyházközség, Marosvásárhelyi Cserealji Református Egyházközség, Marosvásárhelyi Evangélikus Parókia, Marosvásárhelyi Felsővárosi Református Egyházközség, Marosvásárhelyi Ferences Rend, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Magyar Tagozata, Marosvásárhelyi Református Kántortanító-képző Intézet, Marosvásárhelyi Szabadi úti Református Egyházközség, Marosvásárhelyi Színművészeti Akadémia Szentgyörgyi István Tagozata, Marosvásárhelyi Unitárius Egyházközség, Marosvásárhelyi Vártemplom, Marthy László dr. - Székelyudvarhely, Marthy Ödön - Kézdivásárhely, Márton Árpád - Sepsiszentgyörgy, Márton Árpád dr. - Nagybánya, Márton Endre - Marosvásárhely, Márton Ernő - Marosvásárhely, Márton János - Marosvásárhely, Marton József dr. - Gyulafehérvár, Márton Károly -

Marosvásárhely, Márton Katalin - Szováta, Márton Tünde és Hám Péter - Szamosújvár, Máté Judit - Szederjes, Máté Rózsa - Nagyvárad, Máté Tünde - Segesvár, Matekovics Mária - Arad, Máthé András - Székelyudvarhely, Máthé András és Klára - Marosludas, Máthé Csaba - Nagyvárad, Máthé Dávid - Bethlen, Máthé Ferenc - Segesvár, Máthé László és Katalin - Szováta, Máthé Zsuzsanna - Marosvásárhely, Mátó Erzsébet - Marosvásárhely, Matos Ferenc - Nagyvárad, Mátyás Endre és Imola - Szováta, Mátyás Zoltán és Katalin - Marosvásárhely, Méder Ákos - Kolozsvár, Méder Ilona Matild - Kolozsvár, Méder István - Kolozsvár, Méder Zsolt - Nagyvárad, Méhes Gizella dr. - Marosvásárhely, Melczer Éva - Bukarest, Méliusz József - Bukarest, Menyei József és Ágnes - Marosludas, Menyhárt József - Marosvásárhely, Menyhárt Mihály - Marosvásárhely, Mester Imre - Marosdécse, Mester János és Erzsébet - Szováta, Mezei Zoltán - Kolozsvár, Mezőbándi Református Egyházközség, MIDESZ - Szalonta, Mihály István - Marosvásárhely, Mihály István - Marosvásárhely, Mihály József - Erdőcsinád, Mihály Melinda - Kolozsvár, Mihály Zoltán - Szentegyházasváros, Mike Sarolta - Zilah, Miklós János Antal és Mária - Marosvásárhely, Miklós Levente József - Székelyudvarhely, Mikó Lőrinc - Kolozsvár, Miriszlai Lázár és Vajda Ilona - Marosvásárhely, Modok Gusztáv - Vársonkolyos, Mohos Katalin - Nagyvárad, Moldován Endre - Káposztásszentmiklós, Moldován Erzsébet - Marosvásárhely, Moldován Gizella Anna - Kolozsvár, Moldován László dr. - Marosvásárhely, Moldován Magdolna - Szováta, Molnár Csilla - Vulkán, Molnár Dénes - Marosvásárhely, Molnár Dénes ifj. - Marosvásárhely, Molnár Emese Júlia - Szilágycseh, Molnár Endre - Marosvásárhely, Molnár Éva - Szováta, Molnár János és Anikó - Segesvár, Molnár Kálmán - Szilágycseh, Molnár Krisztina - Marosvásárhely, Molnár Levente - Balázstelke, Molnos Lajos és Sarolta - Kolozsvár, Monoki István dr. - Marosvásárhely, Mózes Árpád - Kolozsvár, Mózes Gyula dr. - Székelyudvarhely, Mózes Katalin - Marosvásárhely, Mult Csaba - Marosvásárhely, Muntean Jenő - Szászrégen, Murvai Béla - Marosvásárhely, Muzsi Anikó - Beszterce, Muzsi Levente - Marosvásárhely, Muzsnay Magda - Sós Árpád - Kolozsvár, Müller Péter - Nagyvárad, Nagy Attila - Kiskend, Nagy Attila - Kiskend, Nagy Attila - Marosvásárhely, Nagy Attila és Berta - Marosvásárhely, Nagy Attila Mihály - Homoródszentmárton, Nagy Béla dr. - Szatmárnémeti, Nagy Csilla - Nagyszalonta, Nagy Elemér - Marosvásárhely, Nagy Ernő - Marosvásárhely, Nagy Erzsébet - Marosvásárhely, Nagy Erzsébet - Szászrégen, Nagy Etelka - Nyárádszereda, Nagy Éva - Segesvár, Nagy Ferenc - Kolozsvár, Nagy Ferencz István - Nagyszalonta, Nagy Heléna Emese - Marosludas, Nagy Ibolya - Marosludas, Nagy Imre - Mezőpanit, Nagy Imre - Mezőpanit, Nagy István - Marosvásárhely, Nagy János - Kolozsvár, Nagy János - Segesvár, Nagy János és Ibolya - Marosvásárhely, Nagy Jenő ifj. - Nyárádszereda, Nagy Jenő és Kinga - Nyárádszentanna, Nagy József - Marosvásárhely, Nagy József Levente - Marosvásárhely, Nagy Judit - Marosvásárhely, Nagy Judit - Székelyudvarhely, Nagy-Korodi László - Segesvár, Nagy Lajos dr. - Réty, Nagy Lajos dr. és Ildikó - Székelyudvarhely, Nagy László - Ákosfalva, Nagy Levente és Judit - Marosvásárhely, Nagy Levente dr. - Marosvásárhely, Nagy Magda - Kiskend, Nagy Márta - Gyulakuta, Nagy Miklós Kund és Éva - Marosvásárhely, Nagy Pál Tamás - Marosvásárhely, Nagy Réka - Nagyszalonta, Nagy Rozália - Mezősámsond, Nagy Sándor - Marosvásárhely, Nagy Sándor - Zilah, Nagy Tünde - Segesvár, Nagy Vince - Szentjobb, Nagy Zoltán Attila - Marosvásárhely, Nagy Zsuzsanna - Nyárádszereda, Naphegyi György - Marosvásárhely, Nemes Árpád - Szászrégen, Nemes Béla - Marosvásárhely, Nemes Csongor - Marosvásárhely, Nemes István - Marosvásárhely, Nemes László - Szászrégen, Nemes Magdolna - Marosvásárhely, Németh Béla - Szentjobb, Németh János - Szováta, N. N. - Érabrány, Népújság Impressz Kft. - Marosvásárhely, Nistor Gheorghe Gáspár és Krisztina - Kolozsvár, Nits Árpád és Ilona - Kolozsvár, Novák Sándor és Erzsébet - Marosvásárhely, Nyárádszentbenedeki Református Egyházközség, Nyilas Géza - Segesvár, Nyíri József - Székelyudvarhely, Nyíró Gábor dr. - Székelyudvarhely, Ochiş-Dali Ibolya - Bukarest, Olariu Zsolt dr. és Erika - Székelyudvarhely, Oltean Katalin - Marosvásárhely,

Oltyán Mihály - Marosvásárhely, Oniga Erzsébet dr. - Segesvár, Orbán Bálint - Kolozsvár, Orbán Dániel - Szederjes, Orbán János Dénes - Brassó, Orbán László - Bethlen, Orbán László - Kolozsvár, Orbán Márton - Udvarfalva, Orbán Rozália - Marosvásárhely, Orosz Gusztáv és Katalin - Marosvásárhely, Ortenszky Gyenge Ildikó - Kolozsvár, Ördögh Loránd - Bukarest, Ötvös József - Póka, Páczai Piroska - Marosvásárhely, Paizs József dr. - Marosvásárhely, Pakó Benedek - Szászrégen, Pál Magdolna - Marosvásárhely, Pálffy Károly - Kolozsvár, Páljános Mária - Sepsiszentgyörgy, Páll Ferenc - Marosvásárhely, Páll István - Szováta, Páll Tamás - Parajd, Pallai Ildikó - Szatmárnémeti, Palotás János és Annamária - Marosvásárhely, Pályi Béla - Nyárádszentbenedek, Pány Ödön és Margit - Dés, Pap Talán Ilona - Marosvásárhely, Pap Zoltán dr. - Marosvásárhely, Papp A. Zoltán - Zilah, Papp Árpád - Marosvásárhely, Papp Éva - Segesvár, Papp József - Brassó, Papp László dr. - Marosvásárhely, Pásztori Kupán István ifj. - Nagyenyed, Pataki Enikő - Kolozsvár, Pataki László és Judit - Kolozsvár, Pataki Sándor - Marosvásárhely, Patka Ildikó - Ákos, Patka Katalin - Ákos, Patka Melinda - Ákos, Pavlovics Ilona - Kolozsvár, Péntek Márta Boglárka - Kolozsvár, Pete Anna-Mária - Nagyvárad, Péter Enikő - Marosvásárhely, Péter Eszter - Marosvásárhely, Péter Éva - Marosvásárhely, Péter Ildikó - Nyárádszereda, Péter István Ödön dr. - Medgyes, Péter Levente - Székelysombor, Péter Mihály dr. és H. Mária dr. - Marosvásárhely, Péterfi Árpád - Marosvásárhely, Péterffy Enikő - Kolozsvár, Péterfy Mihály - Kolozsvár, Pethő Károly és Rozália - Marosvásárhely, Pettenkoffer Sándor - Kolozsvár, Petzinger György - Marosvásárhely, Pilinszki Éva dr. - Székelyudvarhely, Pillich László - Kolozsvár, Pintér István - Nagyvárad, Pitó Antal - Mezőpanit, Podhrádszky László dr. - Kolozsvár, Pogán Zsuzsanna - Marosvásárhely, Pokol Bertalan - Gálospetri, Pop Ioana Emese - Kolozsvár, Popa Borbála - Marosvásárhely, Portik Adél - Szászrégen, Protestáns Theológiai Intézet Könyvtára - Kolozsvár, Pungucz Károly - Marosvásárhely, Puskás Attila - Sepsiszentgyörgy, Puskás István - Székelyudvarhely, Rácz Béla - Kolozsvár, Rácz Eszter Tímea - Kolozsvár, Rácz Gizella - Szilágysomlyó, Rácz Hajnal - Marosvásárhely, Rácz Rozália és Holló Tímea - Marosvásárhely, Ráduly Mihály - Székelyudvarhely, Rákosi Mária - Sepsiszentgyörgy, Rázmán Erzsébet - Szászrégen, Regéczi Anna és Emil - Kolozsvár, Regéczi Éva - Arad, Reizer Pál I. és II. - Szatmárnémeti, Reksán Dávid - Marosvásárhely, Rigó Béla - Székelyudvarhely, RMDSZ Maros megyei szervezete, RMDSZ Marosludasi szervezete, RMDSZ segesvári szervezete, RMDSZ szászrégeni nőbizottsága, RMDSZ szászrégeni szervezete, RMDSZ szilágycsehi szervezete, Román János és Erzsébet - Máramarossziget, Roman Victor - Homoródszentmárton, Romániai Magyar Kereszténydemokrata Párt Maros Megyei szervezete, Romániai Magyar Kisgazda Párt Maros megyei szervezete, Romhányi András - Székelyudvarhely, Röser Ferenc - Kolozsvár, Ruja Gabriella - Marosvásárhely, Ruja Rozália - Marosvásárhely, Sajgó Ferenc - Kolozsvár, Sala György - Kolozsvár, Salamon József - Szászrégen, Salat Csaba dr. - Marosvásárhely, Salat József - Marosvásárhely, Samu Mária Magdolna - Szászrégen, Sándor Attila - Marosvásárhely, Sándor Irén - Székelyudvarhely, Sándor László - Marosvásárhely, Sárkány Vera - Marosszentgyörgy, Sárközi Gerő - Nagyvárad, Sárossy Sándor - Marosfelfalu, Schneider-Németh Antal - Nagyvárad, Sebők Tünde - Kolozsvár, Senkálzky Endre - Kolozsvár, Serban Elvira - Marosludas, Sigmond Júlia - Kolozsvár, Siklódi Enikő - Marosvásárhely, Siklódi Ildikó - Nyárádszereda, Simó Edit - Segesvár, Simó Ildikó - Székelyudvarhely, Simon Alpár - Kolozsvár, Simon Csaba Endre - Kolozsvár, Simon György - Marosvásárhely, Simon Lajos - Töröcsvár, Simon László - Marosvásárhely, Simon Rozália - Nagysármás, Simonfi Éva - Torda, Sinkó Ferenc - Zilah, Sipos István - Máramarossziget, Sipos Mihály - Marosvásárhely, Sipos Zsolt - Marosvásárhely, Sófalvi István - Kolozsvár, Sólyom Csenge Zsuzsanna - Kolozsvár, Somfalvi Edit - Szatmárnémeti, Somodi János - Szászrégen, Somogyi Gizella és József - Marosvásárhely, Soós Árpád - Marosvásárhely, Soós Edit - Kolozsvár, Soós József - Medgyes, Soós Klára dr. - Székelyudvarhely, Soós Margit - Marosvásárhely, Soós Zsuzsanna - Marosvásárhely, Sorbán

Daniella - Erdőszentgyörgy, Sorompó László - Kolozsvár, Sorompó Mercédes - Kolozsvár, Spielmann Mihály - Marosvásárhely, Stanciuné Tőke Márta - Marosvásárhely, Starmüller Géza - Kolozsvár, Stega Ilona - Marosvásárhely, Stehlik Judit - Szászrégen, Suciú Erzsébet - Marosludas, Sumálan Judit - Marosvásárhely, Sükösd Mária - Marosvásárhely, Sütő András - Marosvásárhely, Szabadhegyi Árpád - Nagyvárad, Szabó András - Marosvásárhely, Szabó András - Marosvásárhely, Szabó Béla - Tövis, Szabó Bojta - Sepsiszentgyörgy, Szabó Csaba - Nagyvárad, Szabó Frigyes - Marosvásárhely, Szabó Gizella - Szováta, Szabó Ildikó - Marosvásárhely, Szabó Ilona - Marosvásárhely, Szabó István - Marosvásárhely, Szabó János dr. - Székelyudvarhely, Szabó Kinga - Marosvásárhely, Szabó Kinga - Andrásfalva, Szabó László - Kolozsvár, Szabó László - Marosvásárhely, Szabó Mihály ifj. - Szováta, Szabó Pál - Szatmárnémeti, Szabó Sámuel - Kolozsvár, Szabó Sándor dr. - Székelyudvarhely, Szabó Sándorné Zágoni Nagy Judit - Csíkszereda, Szabó Terézia dr. - Marosludas, Szabó Zoltán dr. és Kovács Ágnes dr. - Marosvásárhely, Szabó Zsuzsa dr. - Marosvásárhely, Szakács Anna - Kolozsvár, Szakács István és Éva Katalin - Marosvásárhely, Szakács Mária - Nagyvárad, Szalma János - Kolozsvár, Szalma Katalin - Marosvásárhely, Szántó Éva - Marosvásárhely, Szarvadi László - Marosvásárhely, Szász Albert - Nyárádszereda, Szász István - Marosvásárhely, Szász Mária - Bethlen, Szász Rózsa - Marosvásárhely, Szász Sándor - Jobbágfalva, Szász Zoltán - Marosvásárhely, Szász Viktor - Székelyudvarhely, Szászka Miklós - Marosvásárhely, Szászrégeni Bolyai Társaság, Szászrégeni Kemény János Művelődési Társaság, Szatmári Csaba - Kolozsvár, Szatmári Ferenc - Szentjobb, Szegedi László - Nagyvárad, Szeghalmi Lajos - Nagyvárad, Székely András és Ilona - Szilágycseh, Székely Emese és István - Nagyenyed, Székely Erzsébet - Nagybánya, Székely István - Kolozsvár, Székely István - Marosvásárhely, Székely Lajos és Erzsébet - Csíttzentiván, Székely László - Kolozsvár, Székely Mária - Marosludas, Székely Réka - Marosludas, Székely Zsejke - Kolozsvár, Szekeres Adél - Marosludas, Szekeres Erzsébet - Marosvásárhely, Szénási Réka - Nagyszalonta, Szenczi Erzsébet - Marosvásárhely, Sente Éva - Marosvásárhely, Sente Gabriella - Marosludas, Szentkúti Éva - Marosvásárhely, Szent László Katolikus Gimnázium - Nagyvárad, Szentjobbi Református Egyházközség, Szentlélek-Váradolaszi Parókia, Szent Mihály Plébánia - Kolozsvár, Szép Attila és Anna-Mária - Segesvár, Szepessy Ágnes Enikő - Erdőszentgyörgy, Szepessy László - Marosvásárhely, Szeredai Noémi - Marosvásárhely, Szilágyi Annamária - Marosvásárhely, Szilágyi Erzsébet - Marosvásárhely, Szilágyi Géza - Marosvásárhely, Szilágyi Gyula - Marosvásárhely, Szilágyi Ilona - Nyárádszereda, Szilágyi Piroska - Magyardécse, Szilágyi Zoltán - Erdőszentgyörgy, Szilágyi Zoltán és Éva - Zilah, Szilágycsehi Református Egyházközség, Szilveszter Csaba Gábor - Marosvásárhely, Szilveszter Frigyes - Szecseleváros, Szilveszter Sándor és Eszter - Székelyudvarhely, Szobolai György és Ildikó - Marosvásárhely, Szoboszlai István - Margitta, Szotyori Ildikó - Segesvár, Szöcs Ferenc - Kolozsvár, Szöcs Gábor Endre - Nagyszalonta, Szöcs Gazdi János - Székelyudvarhely, Szöcs Géza - Kolozsvár, Szöcs István - Kolozsvár, Szöcs István János - Székelyudvarhely, Szöcs József és Jozefa - Marosvásárhely, Szöcs Katalin - Kolozsvár, Szöcs Levente és Tünde - Marosvásárhely, Szöcs Mihály dr. és Teréz dr. - Marosvásárhely, Szöcs Vilma - Székelyudvarhely, Szőke András - Szováta, Szőke Éva - Kolozsvár, Szőke László - Sepsiszentgyörgy, Szőke László - Székelyudvarhely, Szöllősi Árpád - Marosvásárhely, Szöllősi Tibor - Máramarossziget, Szóts Gábor dr. - Marosvásárhely, Sztranyiczki Mihály - Kolozsvár, Takács Csaba - Déva, Takács Gábor - Kolozsvár, Takács Tibor dr. - Marosludas, Tálás Gyula - Marosvásárhely, Tamás Mária-Anna dr. - Székelyudvarhely, Tamási Csaba és Hajnal - Marosvásárhely, Tamási Ildikó - Marosvásárhely, Tapodi Zsuzsanna - Sepsiszentgyörgy, Tar Károly - Kolozsvár, Tatár Emese és Krisztina - Marosvásárhely, Tatár Tibor - Marosludas, Taut Zeno - Margitta, Tavaszi Klára - Székelyudvarhely, Teleki Sámuel Cserkészcsapat - Marosvásárhely, Tempfli József - Nagyvárad, Theil János - Kolozsvár, Thiesz Erzsébet Renáta - Erdőszentgyörgy, Tibád Levente - Kolozsvár, Tibád Zoltán és

Maksay Ágnes - Kolozsvár, Tibori Szabó Zoltán - Kolozsvár, Tivadar Lenke - Marosludas, Toader Gizella - Marosvásárhely, Todea Cornel és Csilla dr. - Marosvásárhely, Tófalvi Mózes - Székelyudvarhely, Tófalvi Zoltán és Mária - Marosvásárhely, Tófalvi Zselyke - Marosvásárhely, Tompa Gábor - Kolozsvár, Tonk István - Kolozsvár, Tonk Sándor dr. - Marosvásárhely, Tot Levente - Marosvásárhely, Tóth Árpád - Vajdakamarás, Tóth Irén - Keresztvár, Tóth János - Segesvár, Tóth József - Kolozsvár, Tóth Katalin - Piatra Neamț, Tóth Márta - Nagyvárad, Tóth Noémi - Nagyszalonta, Tóth Noémi Emese - Kolozsvár, Tóth Zoltán - Nagyszalonta, Tóth Wagner József - Sepsiszentgyörgy, Tőkés András és Gálfy Zsuzsanna - Marosvásárhely, Tőkés Eszter dr. - Kolozsvár, Tőkés Hajnal - Marosvásárhely, Tőkés István dr. - Kolozsvár, Tőkés László - Nagyvárad, Török Árpád - Marosvásárhely, Török Béla dr. - Szászrégen, Török István - Marosvásárhely, Török Miklós - Nagyvárad, Török Téka-László és Katalin - Marosvásárhely, Tuduka Oszkár - Nagyvárad, Tulipán kft. - Marosvásárhely, Tulipán kft. - Nagyvárad, Tunyogi Lehel - Kolozsvár, Tüzes István - Marosvásárhely, Ugrai Gyöngyi - Marosvásárhely, Ugron Ildikó - Erdőszenygyörgy, Újhelyi Imre - Kisbács, Újhelyi Valéria - Kisbács, Újvári Ferenc dr. - Kolozsvár, Újvári Ilona - Bihardiószeg, Vajda Anna - Sepsiszentgyörgy, Vajda Anna és Sándor - Bethlen, Vanyovszky Mária - Szentjobb, Váncza Ferenc - Szilágycseh, Váradi Ilona - Kolozsvár, Váradi István - Kolozsvár, Várdai Tibor - Szilágycseh, Varga Alfonz - Kolozsvár, Varga András - Nagyvárad, Varga Anna - Marosvásárhely, Varga Dezső - Nagyszalonta, Varga D. István - Szilágycseh, Varga István - Nagyszalonta, Varga Ferenc - Marosvásárhely, Varga Orbán Ilona - Erdőszenygyörgy, Varga Sándor és Viola - Nyárádszentmárton, Varga Zoltán - Kolozsvár, Vargha Pál - Sepsiszentgyörgy, Vargyas Cecília Csilla - Szászrégen, Vargyas Emese Tünde - Szászrégen, Várhegyi Júlia - Kolozsvár, Várterész Pál - Marosvásárhely, Vas Botond - Marosvásárhely, Vass Julianna - Érmihályfalva, Vass Sándor és Anna - Szováta, Vay István dr. - Sepsiszentgyörgy, Vayda Domokos - Marosfelfalu, Vayda Domokosné Bedő Ella - Marosfelfalu, Véber Éva - Nagykároly, Veér Győző dr. és Aranka - Szováta, Végh György és Zsuzsanna - Kolozsvár, Vekov Károly - Kolozsvár, Venczel Márta - Marosvásárhely, Veres-Barta Katalin - Marosvásárhely, Veress Endre és Erzsébet - Kolozsvár, Veress Etelka - Marosvásárhely, Veress Ferenc - Székelyudvarhely, Veress Gáspár és Erzsébet - Szováta, Veress László - Segesvár, Vida Ferenc - Sepsiszentgyörgy, Vida György - Szilágycseh, Vikárius Károly - Csíkszereda, Vild Olga - Székelyudvarhely, Vincze Enikő - Nagybánya, Vincze Ferencné Erdős Margit - Marosvásárhely, Vincze Mária - Kolozsvár, Virágh Károly és Enikő Judit - Kolozsvár, Visciglia Júlia - Kolozsvár, Vitályos Anna Orsolya - Marosvásárhely, Vitos Gábor dr. és Katalin - Marosvásárhely, Vogel Katalin - Székelyudvarhely, Vörös Előd - Kolozsvár, Wagner István - Nagyvárad, Walter Márta - Kolozsvár, Wass András - Szászrégen, Weszely Tibor dr. - Marosvásárhely, Wolf Erzsébet - Segesvár, Zajzon Antal dr. - Medgyes, Zakariás Attila és Mánya Zita dr. - Sepsiszentgyörgy, Zakota Zoltán - Szatmárnémeti, Zanathy Gábor - Kolozsvár, Zeffer Erika - Nagyvárad, Zoltán Kati - Kolozsvár, Zonda Attila - Marosvásárhely, Zöld György - Székelyvaja, Zöld István - Marosvásárhely, Zsakó Erzsébet - Kolozsvár, Zsidó István - Sepsiszentgyörgy, Zsidó Nagy György - Kolozsvár, Zsigmond Andrea Zsuzsanna - Marosvásárhely, Zsigmond Barna - Marosvásárhely, Zsigmond Ilka - Kolozsvár, Zsigmond István - Kolozsvár, Zsigmond László - Sepsiszentgyörgy

Az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh, magyarországi tagjai

Alföldi Géza - Makó, Alföldi László - Budapest, Alföldy Pálné - Budapest, Anton Krisztián - Budapest, Atzél Endre - Budapest, Baczynski Istvánné - Budapest, Balázs Ernő Péter - Bánokszenygyörgy, Bálint István János - Budapest, Barabás T. János - Budapest, Barakonyi István - Piliscsaba, Bartha László - Budapest, Bartis Ferenc - Budapest, Bartos Sándor -

Debrecen, Báthory István - Budapest, Beke György - Budapest, Bencze Márton - Budapest, Bérces Gyula és Éva - Budapest, Bertha Zoltán - Debrecen, Bobok György és Beáta - Budapest, Bodor Pál - Budapest, Boldog Gyula dr. - Budapest, Bolváry Gellért - Budapest, Bolyki János dr. és Gabriella - Budapest, Boross Péter - Budapest, Bögözi Kádár János - Budapest, Börcsök Béláné - Budapest, Brumár Mihály dr. - Karancsság, Czeglédi Enikő - Budapest, Csáky Zoltán - Budapest, Csapody Miklós - Budapest, Csernátony-Kovács György dr. - Budapest, Csiszár Mihály - Hajdúböszörmény, Csoóri Sándor - Budapest, Csucsai Imre - Budapest, Csulak István - Budapest, Csurka István - Budapest, Daczó Imre - Posfa, Dankó László - Kalocsa, Demszky Gábor - Budapest, Doboz Attila dr. - Szeged, Domjáné Sebestyén Erzsébet dr. - Budapest, Domkos László - Makó, Entz Géza Dr. - Budapest, Erdélyi Gyülekezet - Budapest, Erdősy István dr. - Nagylak, Fejéregyházi Barna dr. - Budapest, Fejéregyházi István dr. - Budapest, Ferdinandy György - Budapest, Flórián Antal - Szeged, Fodor Gábor - Budapest, Fodor Olivér - Budapest, Fülöp Mihály - Budapest, Fodor Pál - Budapest, Für Lajos - Budapest, Gilcze János - Makó, Gombár Csaba - Budapest, Göncz Árpád - Budapest, Göncz Béla dr. - Tatabánya, Guba Ferenc dr. - Szeged, Gündisch György és Gajzágó Mária - Békéscsaba, Gündisch Klára dr. - Győr, Gündisch Mária - Szombathely, Gündisch Mihály - Szombathely, Györffy Csongor dr. és Gy. Barabás Éva - Körmend, György László - Budapest, Gyulai Endre - Szeged, Hanák Gábor - Budapest, Hatos Samu - Debrecen, Hegedüs Lóránt - Budapest, Horn Gyula - Budapest, Illés Gyula - Budapest, Ilyés Péter - Szentgotthárd, Imre Kaiser Gabriella dr. - Szeged, Inczeff Judit - Budapest, Jegesi Gábor - Kaposvár, Jókai Anna - Budapest, Jungbert Béla - Székesfehérvár, Kalmár László dr. - Budapest, Kádár István - Budapest, Kántor János - Szeged, Kántor Károly - Budapest, Kelemen Olga - Budapest, Keresztes István Zoltán - Budapest, Kerecsi János - Mezöbánd, Kiss Balázs - Dunaújváros, Kiss Csaba - Dunaújváros, Kiss Gecse Béla - Komló, Kiss János - Szolnok, Kiss Miklós - Ajka, Kiss Tünde - Budapest, Kocsis Elemér - Debrecen, Kocsis Róza - Hajdúböszörmény, Kocsis Sándor - Budapest, Kocsis Zoltán - Budapest, Kollányi Ákos - Kalocsa, Kóra Ilona - Budapest, Korponay Zsuzsanna - Budapest, Kovrig Nagy Ádám dr. - Szeged, Kövesdy Pál dr. - Szekszárd, Kulin Imre dr. - Budapest, Kulin Katalin dr. - Budapest, Kupás Kende - Budapest, Lakatos Miklós - Fót, Lipcsey Ildikó - Budapest, László Gyula - Budapest, Lisztóczy László - Eger, Lezsák Sándor - Budapest, Máltai Lovagrend - Budapest, Leitersdorfer Sándor dr. - Budapest, Magossy László - Budapest, Magyar Sándor, Makovecz Imre - Budapest, Maráné Dely Annamária - Budapest, Markos Miklós - Budapest, Matkovics Béla dr. - Szeged, Medgyesi György dr. - Budapest, Mezei Zoltán ifj. - Budapest, Mezey András dr. - Budapest, Mezey Éva dr. - Budapest, Molnár András - Budapest, Molnár Jenő - Szigethalom, Nagy Iván - Budapest, Nagy M. Gábor, Nagy S. Zoltán dr. - Győr, Nagy Zsoltné - Budapest, Nemes József - Debrecen, Obál Ferenc dr. - Szeged, Orbán Viktor - Budapest, Pálfalviné András Annamária - Budapest, Pandur Kálmán - Budapest, Papp Ferenc - Szombathely, Paskay László - Esztergom, Péter András Gimnázium - Szeghalom, Péter Sándor dr. - Budapest, Péter Zoltán dr. - Budapest, Péterffy István - Budapest, Pető Iván - Budapest, Petrányi Győző dr. - Budapest, Pohl Tibor dr. - Fonyód, Pozsgay Imre - Budapest, Püski Könyvesház - Budapest, Püspöki István - Budapest, Ravai Elek dr. - Kunszentmárton, Retezár Péter - Budapest, Ringelhann Béla dr. - Budapest, Román Éva - Eger, Rudas Ernő - Budapest, Sajgó Csanád - Budapest, Sajgó Kálmánné - Budapest, Sajgó Szabolcs - Budapest, Sajgó Zsolt - Budapest, Sára Sándor - Budapest, Sárdi Mihály - Budapest, Schütz Ödön - Budapest, Selmeczy György - Budapest, Seprődi Kiss Attila - Budapest, Séra Zoltán - Budapest, Serdültné Benke Éva dr. - Paks, Seregély István - Eger, Simon Záven - Budapest, Simonné Sipos Éva, Sólyom Ferenc dr. - Érd, Soós László dr. - Záhony, Strasser Zoltán - Budapest, Sulyok Istvánné - Budapest, Surján László - Budapest, Szabó Ágnes - Budapest, Szabó Árpád és Sajgó Csilla - Budapest, Szabó László - Budapest, Szabó László dr. - Budapest, Szabó Miklós és Gyöngyvér - Budapest, Szabó Zoltán dr. - Debrecen, Szalayné

Kessler Gyöngyi - Budapest, Szél Vince - Budapest, Széles Gyula és Virág - Budapest, Szentgyörgyi Réka - Budapest, Szentiványi István - Budapest, Szentpétery Elemér - Budapest, Szilágyi István dr., Szokai Imre - Budapest, Szöllősi István dr. - Szeged, Tabajdi Csaba - Budapest, Tamás Attila dr. - Komló, Tasnádi Gergely - Budapest, Tordai Ferenc dr. - Budapest, Torgyán József - Budapest, Tornai József - Budapest, Tóth Árpádné dr. - Budapest, Tóth Géza és Enikő - Biatorbágy, Tóth István - Budapest, Tóth János dr. - Budapest, Tóth Kálmán - Budapest, Tóth László - Budapest, Tőkés István ifj. - Budapest, Ugron Béla - Solymár, V. Zoltán - Budapest, Vajda Zoltán dr. - Budapest, Vajna Zoltán Dr. - Budapest, Varga Zsolt - Gyöngyös, Vári György dr. - Budapest, Várszegi Asztrik - Pannonhalmi Apátság, Vayda György - Biharkeresztes, Végh Attila Péter - Solymár, Végh Sándor - Budapest, Vekerdi László - Budapest, Vertel József - Budapest, Vida Sándor - Makó, Vincze Ferenc - Várpalota, Zalatnay István - Budapest, Závodszy Péter dr. - Budapest, Zöld Ferenc - Budapest, Zrínyi János Gábor - Százhalombatta

Az újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh külföldi tagjai

Aykler Béla és Pap Zsuzsa - Kanada, Bárczay Gyula dr. és B. Erzsébet dr. - Svájc, Bartha István és Erdős Irma - Svédország, Bereczky Sándor és Veress Bíborka - Svédország, Bertalan Imre ft. - USA, Bessenyei Kör - USA, Bethlen Gábor irodalmi kör - Montreal, Bornemisza Thyssen, Hans Heinrich - Németország, Dénes Judit - Svédország, Dusa Ödön - Svédország, Edvi Péter - Németország, Egyesült Magyar Alap - Toronto, Erdélyi Bizottság - USA, Erdélyi Magyarok Ausztriai Egyesülete, Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem - Svájc, Fodor Jenő és Olga - Franciaország, Fodor M. Enikő - USA, Fejtő Ferenc dr. - Franciaország, Földes Ágota - Svédország, Galamb Katalin és Ávéd Levente dr. - Ausztria, Gyergyay István - Németország, Habsburg Ottó dr. - Ausztria, Hámos László - USA, Havadtőy Sándor dr. - USA, Hilf Ádám - Svédország, Hoványi Gyula dr. - Svédország, Illés Lászlóné - Németország, Irányi Béla dr. - Svájc, Ito Yoshiaki és Natsuko - Japán, Jakabffy Ernő - Svédország, Jalics Györgyné - USA, Jaskó Tamás dr. - Anglia, Kaba Géza dr. és Pirooska - Hamburg, Kalb Gerhárdné Kilyén Éva - Németország, Karádi Pál - USA, Kékessy Dezső dr. - Svájc, Kékessy György - USA, Kifor Imre dr. - USA, Kifor Olga dr. - USA, Komjáthy Aladár - USA, Konrád Katalin - Ausztria, Konrád Katalin dr. és Vass László dr. - Németország, Kőszegi & Bunus - Németország, Kótay Lajos - Svájc, Kovács Zsigmond - Spanyolország, Kovalszki Péter dr. - USA, Kozma Szigeti Éva - Belgium, Krebszné Szabó Márta - Németország, Kudor Dioszegi Noémi - Németország, Lantos Tamás - USA, Lauer K. Edith - USA, Marks Zsuzsi - Németország, Márton Zoltán és Julianna - Svédország, Matzák Parti Edit - Németország, Nagy Dénesné Mezei Ildikó - USA, Nagy János ifj. - Ausztria, Okolicsányi Ágoston - Ausztrália, Orbán Nagy Irma - USA, Orbán Zoltán dr. - Ausztria, Parragi László és neje - Ausztria, Pataki George - USA, Pethő Zsigmond - Svédország, Publik Antal - Svédország, Pusztai Péter és Irina - Kanada, Sajgó Apór - Belgium, Schlezack Kozma Angéla dr. - Németország, Schmegmer-Korponai Éva - Ausztria, Schroven Magdolna - Németország, Schwerdtfeger Hajnal - Németország, Schusterné Balló Ildikó - Németország, Sohler Csaba Imre - Németország, Sóni Pálné - USA, Szabó C. Ákos dr. - USA, Szentkirályi Csaga dr. - Svédország, Szilágyi Szabolcs - Németország, Szöllősi Antal - Svédország, Szöllősy Árpád dr. - Svájc, Tar-Bengtsson Zsuzsanna és Hakon - Svédország, Teleki-De Gerando Antoine és Felicie - Franciaország, Tóth Ildikó - Svédország, Telea Jenő - Németország, Zolcsák István - Brazília, Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége, Wass Albert - USA, Wessely Károly - Ausztrália, Wieder László - Kanada

Az erdélyi magyar irodalom műhelye

Az Erdélyi Szépmíves Céhről

Az erdélyi magyar irodalom megszületésekor egy új irodalomalapítás nehéz felelőssége és temérdek munkája várt az ottani magyar értelmiségre. A trianoni tragédia idején: a húszas évek elején hiányoztak a könyvkiadók és a folyóiratok, hiányzott az irodalmi életnek az az intézményrendszere, amely megteremti az alkotó munka kibontakozásának jobb feltételeit, és kapcsolatot hoz létre az írók és az olvasók között. A teljes szervezetlenség körülményei között mégis szinte naponta alakultak kérészéletű könyvkiadók, alapítottak ambiciózus fiatalemberek rövidéletű folyóiratokat. Az irodalmi élet mozgalmasságát jelzi, hogy az uralomváltozást követő első hat esztendőben 1066 magyar könyv látott napvilágot Erdély városaiban, elsősorban Kolozsvárott, Nagyváradon, Brassóban, Aradon, Temesváron és Marosvásárhelyen. Ezek a könyvek sajnos kérészéletű vállalkozások termékei voltak, a megszülető irodalomnak viszont mindenekelőtt tartós intézményekre kellett törekednie. Ez a törekvés hívta életre a két világháború közötti erdélyi magyar könyvkiadás legeredményesebb, kiadványait tekintve máig legnépszerűbb intézményét: az Erdélyi Szépmíves Céhet, amely természetesen a korabeli Magyarországon is a legnépszerűbb kiadók közé tartozott. Jelentősége messze túlterjedt azon a körön, amelyet egy könyvkiadó tevékenysége megjelöl. Valójában az erdélyi magyarság önszerveződésének és fennmaradásának egyik legfontosabb intézménye és központja volt, amely kiadványai révén befolyásos szerepet vállalt a két világháború közötti korszakban az egész magyar irodalmi kultúra fejlesztésében és az egyetemes magyar nemzeti identitás szolgálatában.

Nem lehet eléggé értékelni az irodalmi kultúra és természetesen a könyvkiadás szerepét, azt a küldetést, amelyet az Erdélyi Szépmíves Céh magára vállalt a trianoni kényszerrendezés, a történelmi ország megcsonkítása után, az úgynevezett „utódállamok” hatalma alá került kisebbségi magyar közösségek magára találásában és öntudatra ébredésében. Azt az egyetemes bénultságot, amely az idegen államok határai közé kényszerített, nagyjából három és félmillió (Erdélyben közel egymillió nyolcszáz ezer) magyarságot sújtotta a húszas évek elején, először és hatékonyan az irodalom orvosolta. Ebben az időben alig működtek politikai szervezetek és intézmények, vagy ha működtek, az új államalakulat hatalmi nyomása alatt, miként Erdélyben is. A kisebbségi sorsba taszított magyarság első és legfontosabb közös intézménye az irodalom és ennek fórumai: a folyóiratok és könyvkiadók voltak, közöttük is a legfontosabb: az Erdélyi Szépmíves Céh. Az irodalomnak valóban „közösségi cselekvés” küldetését kellett vállalnia, és az erdélyi magyar irodalom történelmi rangját igazolja, hogy ezt a küldetést mindig, maradéktalanul és magas színvonalon vállalta. Ahogy a transzilván irodalom nagyhatású költője, Reményik Sándor írta *Az egyetlen tett* című versében: „Mikor a lét pillérei inogtak / És mint viasz, minden elhajolt, / Egyetlen ércnél szilárdabb valóság, / Egyetlen tett a költő álma volt.”

Ez az „álom” öltött formát az Erdélyi Szépmíves Céh kiadványaiban. Magát a kiadót 1924-ben alapították a befolyásos kolozsvári szabadelvű napilap, a Keleti Újság munkatársai: Kós Károly, a reneszánsz-módra sokoldalú író-grafikus-építész, aki mint tapasztalt nyomdai szakember a kiadvállalat igazgatója lett, Kádár Imre a budapesti forradalom bukása után Romániába emigrált író-publicista, Ligeti Ernő a polgári liberalizmus nyugat-európai szellemiségét és értékeit képviselő író-újságíró, Nyíró József, a népi radikálisok egyik vezető személyisége, egyszersmind az erdélyi magyar elbeszélő irodalomnak már akkor is nagy reménysége és mestere, továbbá Paál Árpád és Zágony István, mindketten az önmagára eszmélő kisebbségi magyarság mozgalmainak és a demokrata sajtónak vezető egyéniségei. A Szépmíves Céh

tevékenységét mindvégig Kós Károly irányította, mellette Kovács Lászlónak, a kiadó szerkesztőjének volt vezető szerepe: voltaképpen ők ketten szabták meg a Céh kiadói politikáját, ők döntöttek a beérkező kéziratok sorsa felett. Az ő irodalmi ízlésük, felkészültségük és erdélyi elkötelezettségük alapozta meg a kiadó szakmai munkáját és történelmi érdemeit.

A kiadóvállalat alapításáról és működéséről egy 1972 januárjában, a kolozsvári Korunkban megjelent interjújában Kós Károly a következőképpen nyilatkozott: „Nekem voltak nyomdai tapasztalataim, és volt egy névsorom azokról, akiknek az érdeklődésére lehetett építeni. Kikalkuláltam, hogy ha tízíves könyveket adunk ki, kétszáz amatőr előfizetővel meg tud indulni a vállalkozás. Felhívást bocsátottunk ki. A sztánai kézinyomdán nyomtuk, mind a hatan aláírtuk, és elküldtük azoknak, akiknek előfizetésére számítani lehetett. Várakozásunkat meghaladó módon 250 előfizető jelentkezett. Meg lehetett indítani a kiadót. Weisz Sándor, a kolozsvári Lapkiadó igazgatója hitelezett nekem váltóra annyit, amennyiből a papírt beszerezhettük, a nyomdaszámlát kifizethettük. Egy év múlva már a saját lábunkon álltunk, betéti társaságot alapítottunk, volt tőkénk és volt hitelünk. (...) Minden költséget az előfizetésekből, a könyvek árából teremtettünk elő. Sem a banktőkétől, sem Bánffy Miklóstól vagy Kemény Jánostól nem kaptunk támogatást. Nagy tételekben, olcsón vásároltunk péterfalvi papírt, és minden évben árveréssel adtuk ki a nyomdának a munkát. Nekünk persze nem volt nagy irodánk, tekintélyes létszámú szerkesztőségünk és kiadóhivatalunk. Egy íróasztal a nyomdában: ez volt a szerkesztőség és a kiadóhivatal.”

Az Erdélyi Szépmíves Céh gazdálkodása az előfizetők táborára támaszkodott: a kiadó pártoló tagjai - ők részben az erdélyi, részben a magyarországi tehetősebb olvasók közül kerültek ki - részére bibliofil kiállítási amatőr-könyvsorozatot jelentettek meg, de ugyanezeket a könyveket fűzött változatban jóval olcsóbban is kiadták. Később jelentek meg az Erdélyi Szépmíves Céh „jubileumi díszkiadásában” az azóta is népszerű nyersszínű vászonba kötött, Erdély régi (fejedelmi) címerével díszített kötetek. A Céh irányítóinak szándéka egyfajta „társadalmi könyvkiadás” létrehozására irányult, olvasóközönséget kívántak nevelni, és ezt szorosan a kiadóhoz illetve ezen keresztül az erdélyi magyar irodalom ügyéhez akarták kapcsolni. Minderről a kiadó 1937-ben közreadott *Aranykönyve*, amely a leghűségesebb előfizetők megjutalmazását célozta, a következőképpen beszélt: „Az Erdélyi Szépmíves Céh elindító gondolata az volt, hogy megnevesítve intézménnyé alakítja át az író és olvasója e kényszerű közvetlen kapcsolatát. Kollektív összefogással, kiküszöbölve az író és olvasó között álló kiadóvállalkozót, előfizetést hirdetett 10 erdélyi magyar író új könyvére. Ezzel felmentette az író a házalástól, az előfizető-olvasónak pedig biztosítékot nyújtott azzal, hogy a könyvet, amelyet kiad, egy egész írói kollektivitás tekintélyével fedezi.” A könyvsorozat kiadása ilyen módon egyszerre szolgálta az igényes olvasóközönség és a közéleti felelősségtudattal fellépő íróközösség kialakításának gondolatát.

A kolozsvári vállalkozás évente tíz-tizenkét eredeti erdélyi magyar irodalmi mű kiadásával jelentkezett, elsőnek saját felfedezettjétől, a később nagy írói sikereket aratott Gulácsy Iréntől jelentette meg a *Hamueső* című regényt, ezt követte Kádár Imre *Bujdosó ének* című verseskötete, Kós Károly *Varjú-nemzetség*, Liget Ernő *Föl a bakra* és Makkai Sándor *Ördögsekér* című regénye. Kós és Makkai műve a születő erdélyi magyar irodalom két sikerkönyve lett. Kezdetben párszáz példányt nyomattak, később, az erdélyi magyar olvasóközönség anyagi gyarapodásának és a kiadványok magyarországi népszerűségének hatására a Céh könyvei elérték a huszonöt-harmincezres példányszámot. A kiadóvállalat húszéves (1925-1944) fennállása során összesen százhatvannégy kötetet jelentetett meg, de a számozott sorozaton kívül is adott ki könyveket, például 1934-ben az *Erdélyi Helikon íróinak antológiáját*, 1940-ben a *Séta bölcsőhelyem körül* című „erdélyi képeskönyvet”, amely erdélyi magyar íróknak a szülőföldről írott vallomásait gyűjtötte össze, illetve az Erdélyi Szépmíves Céh több alkalommal is megjelentetett *Kalendáriumát*.

Az elért eredményekre támaszkodva, az erdélyi magyar irodalom gyors kibontakozásának ösztönző légkörében született meg a helikoni íróközösség gondolata. Szervezői, Kemény János, Kós Károly és a Budapestről szülőföldjére visszaköltözött tehetséges író és szerkesztő, Kuncz Aladár 1926 júniusában huszonhét erdélyi mai írónak küldtek meghívót a Kemény János báró marosvécsi kastélyában tartandó irodalmi összejövetelre. „Ennek a vécsi találkozásnak az volna a célja - hangzott a meghívólevél -, hogy irodalmi terveinket, szándékainkat megbeszéljük, és együttes, alapos tanácskozásban mintegy helyzetképet vegyünk fel az erdélyi irodalom mai állapotáról és jövő lehetőségeiről.” Ennek az írói tanácskozásnak a résztvevői hozták létre a marosvécsi Helikont, amely minden nyáron megtartotta éves összejövetelét Kemény János családjának bőkezű vendégszeretetét élvezve az ősi kastély parkjának árnyas fái alatt, majd 1928 májusától - Áprily Lajos, Kuncz Aladár, később Kós Károly szerkesztésében - létrehozták az Erdélyi Helikon című folyóiratot, amely az erdélyi magyar irodalom legfontosabb organizátoraként, nyilvános fórumaként tevékenykedett egészen 1944 őszéig. Az Erdélyi Helikont, illetve a marosvécsi íróközösséghez tartozó írók műveit az Erdélyi Szépmíves Céh jelentette meg, az íróközösség, a folyóirat és a könyvkiadó tevékenysége ilyen módon szorosan összetartozott.

A húszas évek végétől a negyvenes évek elejéig tartott a kolozsvári kiadó alkotó munkája: a Szépmíves Céh a modern magyar irodalom eszményeit követő, a kisebbségi humánusot képviselő íróknak adott otthont, megjelenési lehetőséget, utat talált az olvasóközönséghez, és egész sor maradandó, máig érvényes írói alkotást juttatott a nyilvánosság elé. A Céh jelentette meg Áprily Lajos, Tompa László, Reményik Sándor, Olosz Lajos, Szentimrei Jenő, Bartalis János, Dsida Jenő, Szemlér Ferenc, Kiss Jenő és Horváth István verseit, Kós Károly *Erdély és Kalotaszeg* című „kultúrtörténeti vázlatait”, Bánffy Miklós *Erdélyi történet* című hatalmas regény-trilógiáját, Makkai Sándor történelmi regényeit, Nyíró József igen nagy sikert elért regényeit, így *Isten igájában* című önéletrajzi vagy *Sibói bölény* című történelmi regényét, Tamási Áron *Ábel*-könyveit és elbeszéléseit, Kuncz Aladár *Fekete kolostor* című emlékiratregényét, Karácsony Benő ironikus színezetű társadalmi regényeit, továbbá Berde Mária, Molter Károly, Tabéry Géza, Szentimrei Jenő, Szántó György, Kemény János, Balázs Ferenc, Kacsó Sándor, Asztalos István, Gagy László, Wass Albert és Jékely Zoltán prózai műveit. A Helikon és a Szépmíves Céh irodalomtörténeti pályázatának eredményeként látott napvilágot 1934-ben Szerb Antal *Magyar irodalomtörténete*: mindmáig a legnépszerűbb magyar irodalomtörténeti összefoglalás. Kiadványainak összpéldányszáma húsz esztendő leforgása alatt meghaladta a kétmilliót, ezek a kiadványok ma is igen keresettek az antikváriumokban búvárkodó könyvbarátok körében. Az Erdélyi Szépmíves Céh könyveinek magyarországi terjesztését ugyanakkor a budapesti kiadók is elősegítették; kezdetben - Heltai Jenő, a neves író és kiadói igazgató személyes közreműködésével - az Athenaeum, később a Révai könyvkiadó, amely rendszeresen megszerezte a Céh kiadványainak másodkiadási jogát, s jelentékeny példányszámban, több kiadásban hozta forgalomba az erdélyi magyar könyvsikereket.

A Szépmíves Céh kiadói politikája az Erdélyi Helikon írói körének eszményeihez igazodott, és ez bizonyos mértékben „politikamentességet” jelentett, pontosabban azt, hogy a Céh igyekezett elkerülni a radikálisabb politikai megnyilatkozásokat, mindazt, ami veszélyeztethette volna a Helikonban képviselt - a konzervatív reformereket, a polgári liberálisokat és a népi radikálisokat egyaránt magába foglaló - irodalmi koalíciót. Ezért zárkózott el néhány erősebben kritikai szellemű könyv, például Tamási Áron *Címeresek*, Kacsó Sándor *Vakvágányon*, Berde Mária *Szentségvivők* és Böződi György *Székely bánja* című munkáinak megjelentetése elől. (Ezek a könyvek más erdélyi kiadók gondozásában kerültek a közönség elé.) Mindez természetesen vitákat is okozott és időnként szakadásokat eredményezett a Szépmíves Céh írógárdáján belül. Mindazonáltal az Erdélyi Helikon és maga az Erdélyi Szépmíves Céh

sohasem veszítette el hatékonyságát és vezető szerepét: a két világháború közötti korszakban nemcsak az erdélyi magyar irodalmi élet legfontosabb műhelye volt, fontos szerep illette meg az egyetemes magyar szellemi életben is. Áldozatos munkája példát jelentett, kiadói eredményei igen értékesek: ez a példa és ez az érték ma is vonzó szellemi örökségünk, amely megérdemli a figyelmet és a megbecsülést.

Valójában fájdalmas, hogy az 1989 karácsonyi romániai rendszerváltozás után többek áldozatos erőfeszítései és munkája ellenére sem sikerült tartósan felújítani a Szépmíves Céh tevékenységét. Annak idején sokan (magam is) bíztunk abban, hogy az Erdély történelmi címerével díszített kötetek ismét az erdélyi irodalom legjobb termését fogják felkínálni az olvasóközönségnek, nagy kár, hogy ez a felújulás (szervezési és személyi okok következtében) végül elmaradt. Az erdélyi magyar irodalom mindazonáltal a történelmi jelentőségű kolozsvári kiadó nélkül is folyamatosan eleget tesz nemzeti és erkölcsi kötelezettségének: az erdélyi magyarság, az egész magyarság szolgálatának.

Pomogáts Béla

Utószó helyett

1994-ben az Erdélyi Szépmíves Céh gyakorlatilag vezetés nélkül maradt. Ekkor anyagi juttatás nélkül elvállaltam, hogy rendbe hozom a Céh kilencvenes évek elején összezilált szénáját. Ezt a könyvet kilenc hónapos intézői munkám közben állítottam össze, és 1994-ben képekkel és mellékletekkel, másolásra alkalmas átlátszó famentes (paus) papíron leadtam a kolozsvári Glória nyomdába.

Kós Károly idejében minden ötödik esztendőben készült egy a Céh munkáját bemutató, a könyvkiadó munkájával elszámoló kötet. Ezt a hagyományt volt szándékomban követni.

Az egyik régi emlékkönyv 28.000 magyarországi előfizető nevét tartalmazza, fedőlapján pedig, a különleges oklevélszerű borítón, Kós Károly jellegzetes betűivel annak az olvasónak a neve áll, akinek ezt a díszes könyvet a Céh megküldte. Ez nyilván 28.000 kézzel címzett kötetet jelentett.

Merthogy eleink nagy becsben tartották a könyvkiadót pártoló tagságot.

Ezt szerettem volna magam is. Ezért terveztem és állítottam össze ezt a könyvet. Ez a kötet képezte volna a Céh belföldön és külföldön egyaránt fiókszervezetekbe tömörült tagsága további növelésének alapját.

Sajnos, nem futotta időmből, el kellett jönnöm, ott kellett hagynom Kolozsvárt, Erdélyt, hogy új életet kezdjek unokáim szolgálatában.

Reméltem, és azóta is remélem, hogy az Erdélyi Szépmíves Céh történetét dokumentumokban bemutató összeállításom, amely többek között tartalmazza a Céh által kiadott könyvek kiegészített címtárát, a Céh íróinak rövid szócikkbe tömörített életrajzi adattárát is, egyszer majd napvilágot lát. Hiszen ahhoz, hogy intézőségem idején a munkatársaimmal toborzott kétezer hatszáznyi pártoló tagon kívül, Erdélyben, Magyarországon és a világ legkülönbözőbb országaiban továbbiakat is megnyerjünk az Erdélyi Szépmíves Céh továbbéltetése ügyének, nagy szükség lenne egy ilyen, a Céhet teljességre törekvő ismertetőre.

A könyv megjelentetését 1995-re terveztem. A ESZC tagjai már nagyon várták, és követelték azt a beszámolót, amely a Céh ügyeit megnyugtatóan tisztázza, és jövőjéről, terveiről is bővebben szól.

Sajnos, az anyagiak hiánya miatt, az ESZC-nek ez a beígért könyve sem jelenhetett meg. Svédországból időnként hazatérve hiába szorgalmaztam megjelenését, erre azóta sem került pénz. Közben eltelt újabb hét esztendő. A Céh mindenféle nehézségei, mellőztetése ellenére még él, könyvei is megjelengetnek.

A hiányzó öt esztendőről, miután a Céh elnöke erről folyamatosan megfeledezett, kérésemre, Kisgyörgy Réka, az ESZC utánam következő intézője, elvállalta, hogy megírja a beszámolót, illetve a könyv utószavát.

Ez lehetett volna e kötet harmadik része. Erdélyi Szépmíves Céh 1924-1944 és 1990-1995 részek után magától értődően következnie kellene az 1995-2000, majd a 2000-2005 közötti évekről szóló beszámolóknak, dokumentumoknak.

Tavaly, miután Orbán János Dénesnek a nyakába szakadt a Céh minden elhanyagolt ügye, őt kértem arra, hogy hasznosítsa, fejezze be munkámat. Remélem, hogy előbb-utóbb ez is sikerül neki. Addig is a Magyar Elektronikus Könyvtár révén és segítségével kívánom az érdeklődők elé tárni, a megismerésre mindenkor érdemes, dokumentumokból álló Céh tanulságos történetét.

Tar Károly

ERDÉLYI-SZÉPMÍVES-CÉH

Alapítótagsági oklevél

Az 1990-ben újraalakult Erdélyi Szépmíves Céh elismeri tagjának,

köszönettel nyugtázza az erdélyi irodalom iránti szeretetét és áldozatkészségét az 1924-ben alapított és a magyar irodalomban fontos szerepet betöltő Céh hagyományainak folytatására. Igazolja, hogy az _____ évtől kezdődően fenntartja számára könyveinek _____ példányát.

Tiszteletbeli elnök

Kiss Jenő

Intéző

Tar Károly

Elnök

Szőcs Géza

Kolozsvár, _____

